

๒๘๒ ๕๙๓

ก ๘๑๑๗

ร.๓

พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี

บทคัดย่อ

ของ

นายเกษมวัฒน์ เปรมกมล

10 ก.พ. 2549

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ตุลาคม ๒๕๔๘

๒ ๒๘๒๕๙๓

พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี

สารนิพนธ์

ของ

นายเกษมวัฒน์ เปรมกมล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ตุลาคม 2548

ลิขสิทธิ์นี้เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เกษมวัฒน์ เปรมกมล (2548) พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัด
จันทบุรี สารนิพนธ์ กศม (ประวัติศาสตร์) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาศริต ชุ่มวิฒนะ

การเผยแผ่ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรีมีที่มาจากภารกิจที่
มิชชันนารี คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเข้ามาเผยแผ่ศาสนาที่กรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2203
และจัดตั้งสามเณรลัทธิ สถานพยาบาล และวัดขึ้น พร้อมกับการก่อตั้งมิสซังสยาม แต่การแพร่ธรรม
ของมิชชันนารี คณะต่าง ๆ ต้องสิ้นสุดลงเมื่อเกิดการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310)
นักบวชและคริสต์ศาสนิกชนบางกลุ่มหลบหนีพม่าไปอยู่ที่เวียดนาม จันทบุรี และภูเก็ต

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความเป็นมา การดำเนินงานและอุปสรรคของ
การเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี สถานการณ์เมื่อจันทบุรีถูกฝรั่งเศส
ยึดครองระหว่าง พ.ศ. 2436-2447 การคุกคามผู้นับถือศาสนาคริสต์ในประเทศไทยซึ่งรวมทั้งจันทบุรี
ระหว่าง พ.ศ. 2483 - 2488 อันเป็นช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 ความเจริญก้าวหน้าของเขตปกครอง
แขวงจันทบุรีที่มีคณะนักบวชหญิงชายร่วมงานแพร่ธรรมซึ่งในปัจจุบันได้นำแผนแม่บททิศทางงาน
อภิบาล พ.ศ. 2543 มาแก้ปัญหาการบริหารและการปกครอง ทำให้คริสตชนในจันทบุรีมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาแก้ปัญหาการว่างงานและความยากจน ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาคริสต์ขั้นพื้นฐาน
ของกลุ่มชนรุ่นอาวุโสยังคงอยู่ในเกณฑ์สูง แต่ความเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้
ความเชื่อและความศรัทธาในหมู่เขาวชนปัจจุบันลดน้อยลง

THE DEVELOPMENT OF THE EVANGELIZATION OF CATHOLICISM
IN CHANGWAI CHANIHABURI

AN ABSTRACT

BY

MR KASEMWAT PREMKAMOL

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the master of Education degree in History
at Srinakharinwirot University

October 2005

Kasemwat Premkamol (2005) *The Development of the Evangelization of Catholicism in Changwat Chanthaburi* Master's Project M Ed (History) Bangkok Graduate School, Srinakharinwirot University Project Advisor Asst Prof Dr Chakrit Choomwattana

The evangelization of Catholicism in Chanthaburi was related to the introduction of Catholicism into Ayutthaya by the Foreign Mission of Paris Society in 1660 Churches, seminaries and health stations were established Afterwards, the Mission of Siam was set up to strengthen the work of missionaries which was forced to end temporarily by the 2nd fall of Ayutthaya to Burma in 1767 Some priests and Christians fled to Vietnam, Chanthaburi and Phuket

This Master's project is meant to study the origin of the evangelization of Catholicism in Chanthaburi, and missionaries' work and obstacles especially during 1893-1904 when Chanthaburi was occupied by French forces and also during 1940-1945 or W W II when Christians in Thailand were threatened The research is also intended to investigate the mission of the evangelization of men and women of various religious orders in Chanthaburi At present, they have adopted the Planning of Pastoral Plan 2000 as the guide of their work, therefore, Christian people in local areas have been more involved in the religious orders' work in solving the problems of poverty and unemployment It is found that faith in Christianity among people of older generation in Chanthaburi still exists but that of younger generation has declined This is partly caused by economic progress of capitalism

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

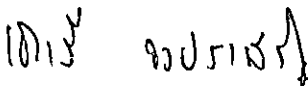
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต ชุ่มวัฒนธรรม)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต ชุ่มวัฒนธรรม)

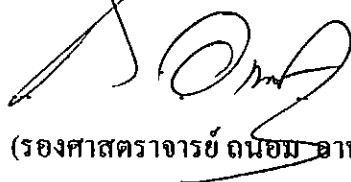
คณะกรรมการสอบ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชาวดี จงประเสริฐ)

ประธาน

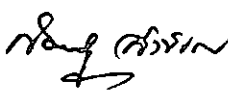

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต ชุ่มวัฒนธรรม)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ อนาม วัฒน)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา สังข์เกษม)
วันที่ 14 เดือน ตุลาคม พศ 2548

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ประกาศคุณูปการ

ในโอกาสที่ข้าพเจ้าได้เขียนสารนิพนธ์ เรื่อง พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี (The Development of the Evangelization of Catholicism in Changanwat Chanthaburi) เป็นผลสำเร็จในครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่ได้รับความสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและคณะบาทหลวงของ “อาสนวิหารพระนางมารีอากฎิสถนิรมลจันทบุรี” ซึ่งยินดีมอบเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ จึงทำให้ข้าพเจ้าสามารถเรียบเรียงประวัติอันยาวนานของชุมชนคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรี การอพยพมาจากแคว้น โคชินจีน ประเทศเวียดนาม เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18 และการมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดจันทบุรีอย่างมั่นคงจนถึงปัจจุบันได้

ความสำเร็จทั้งหมดนี้ เป็นผลจากการแนะนำ ช่วยเหลือ จากคณาจารย์หลายท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาคิต ชุ่มวัฒนะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชาวลิ จงประเสริฐ และรองศาสตราจารย์ ถนอม อานามวัฒน์ รวมถึงคณาจารย์แห่งภาคประวัติศาสตร์ทุกท่าน ซึ่งข้าพเจ้าใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณต่อน้าใจ ไมตรีจิตมิตรภาพ ที่ข้าพเจ้าได้รับจากกลุ่มเพื่อนเรียนประวัติศาสตร์รุ่นที่ 1 นับเป็นภราดรภาพที่ประทับใจยิ่งจาก คุณเดชา พิมพ์ศิริ คุณเปรมชัย ฉัตรกิตติชัย และคุณเกษม ไชยวงษ์

ในความสำเร็จนี้ ได้รับการสนับสนุนจาก คณะบาทหลวงของสังฆมณฑลจันทบุรี และอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ มากมายหลายท่าน พร้อมกับการช่วยเหลือตรวจทาน จากนักบวชหญิงและชาย หลายท่าน เช่น Frere Marcel Joseph Mertz (อดีตอธิการ โรงเรียนลาซาลจันทบุรี พ.ศ. 2505 ครูผู้สอนข้าพเจ้า) ซิสเตอร์ แมรี จอห์น แกล้ม อารีพรรค แห่งคณะรักกางเขน จันทบุรีและมาแมร์ มารี โจเซฟ บุญประจักษ์ ทรรทรานนท์ (คณะอัครสุลินแห่งสหภาพโรมัน บ้านมาแตร์เดอี) เป็นต้น

พร้อมกับกำลังใจที่ได้รับจากบุคคลหลากหลายอาชีพ เช่น คุณสมา ก้ามสันเทียะ คุณบุญชู ใจสุทธิ คุณทน สุขสำราญ คุณไพโรจน์ กิจมงคล และเพื่อนร่วมรุ่นศิษย์เก่า รร ลาซาลจันทบุรี รุ่น 10 ได้ให้กำลังใจสนับสนุนอย่างดียิ่งเสมอมา

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าได้รับพลังใจความสนับสนุนอย่างเต็มที่จากครอบครัว “เปรมกมล” ได้แก่ พ่อประมุข – แม่ทองสุก เปรมกมล คุณน้ำทองใบ วิเศษประสิทธิ์ และภรรยา บุตร ของข้าพเจ้า และขอมอบความดีงามทั้งปวงของสารนิพนธ์ฉบับนี้ แต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

เกษมวัฒน์ เปรมกมล

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ฉ
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	ช
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	ซ
ขอบเขตของการศึกษา	ฅ
วิธีดำเนินการศึกษา	ฉ
นิยามศัพท์เฉพาะ	ช
แหล่งศึกษาค้นคว้า	ฌ
1 การวางรากฐานพัฒนาการศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา	1
ช่วงที่ 1 การวางรากฐานพัฒนาการก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	1
ชาวตะวันตกเดินทางมายังภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้	1
สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อกับการส่งคณะธรรมทูตเข้ามาที่อยุธยา	3
คณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสกับการก่อตั้งมิสซังสยาม	5
การติดต่อระหว่างไทยกับชาติตะวันตกก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	6
ช่วงที่ 2 การวางรากฐานรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	7
การติดต่อระหว่างไทยกับชาติตะวันตก	7
จุดมุ่งหมายของการเผยแผ่ศาสนาของคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส	8
ข้อขัดแย้งของ “ผู้แทนพระสันตะปาปา” กับ “สิทธิอุปถัมภ์ของชาวโปรตุเกส”	10
การก่อตั้งสามเณราลัยนักบุญโยเซฟที่อยุธยา	12
ช่วงที่ 3 การวางรากฐานหลังรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชถึงสิ้นสุดสมัยกรุงศรีอยุธยา	15
มิสซังสยามสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย	15
พระเพทราชากับความขัดแย้งกับฝรั่งเศส	15
ผลกระทบทางการเมืองต่อคณะธรรมทูต	16

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
1 (ต่อ)	สมัยพระเพทราชา	16
	สมัยพระเจ้าเสือ	17
	สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ	18
	ช่วงที่ 4 พัฒนาการสมัยกรุงธนบุรี	18
	ความสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนิกชนกับราชสำนัก	18
	ความขัดแย้งระหว่างคริสต์ศาสนิกชนกับราชสำนัก	19
	สาเหตุบางประการเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาที่ไม่ประสบความสำเร็จ สมัยกรุงศรีอยุธยา – กรุงธนบุรี	20
2	ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงสมัย รัชกาลที่ 4	23
	ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1 มีสขังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ ศ 2325-2352)	24
	รัชกาลที่ 2 มีสขังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ ศ 2352-2367)	24
	รัชกาลที่ 3 มีสขังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ ศ 2367-2394)	25
	บทบาทมิชชันนารีคริสเตียน ชาวคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์กลุ่มใหญ่ในสยาม รัชกาลที่ 4 มีสขังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ ศ 2394-2411)	26
		29
3	การวางรากฐานศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี	31
	การก่อตั้งชุมชนคาทอลิกในจันทบุรีก่อนสมัยรัชกาลที่ 5	31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	
ชุมชนคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรีสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสิ้นสุดการยึดครองของฝรั่งเศส พ ศ 2447	43
วิกฤตการณ์ ร ศ 112 (พ ศ 2436)	43
ชุมชนคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรีหลังการยึดครองของฝรั่งเศสตั้งแต่สมัยสงคราม อินโดจีนและสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ ศ 2482-2488)	55
สมัยสังฆมณฑลจันทบุรี	68
คณะนักบวชคามิลเลียนในประเทศไทย	72
5	
บทสรุป	76
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	87
ภาคผนวก ก ภาพประกอบ	88
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้แทนพระสันตะปาปาที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาครั้งแรก ในกรุงศรีอยุธยาและบิชอป (สังฆราช) ในมิสซังสยามและสังฆมณฑล ต่าง ๆ	121
ภาคผนวก ค สถิติจำนวนคริสต์ศาสนิกชนของสังฆมณฑลจันทบุรี พ ศ 2546	126
ภาคผนวก ง สรุปรายงานประจำปี วัด อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี ประจำปี พ ศ 2538 – 2546	128
ภาคผนวก จ ลำดับเจ้าอาวาสอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี (พ ศ 2244-ปัจจุบัน)	143
ภาคผนวก ฉ ศัพท์ศาสนาและศัพท์เฉพาะบางคำที่ใช้ในสารนิพนธ์	147
ภาคผนวก ช พระวินัย (ธรรมบัญญัติ) คุณสมบัติ พันธกิจและงานอภิบาล คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี	151

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ช สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงที่ตั้งของบ้านและสนามงาน คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี พ ศ 2543	159
ภาคผนวก ฉ สถานที่อารามคณะคาร์เมลในประเทศไทยและแสดงที่ตั้งของ อารามต่างๆ	163
ภาคผนวก ชู สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่ตั้งบ้านและโรงเรียนคณะภราดาซาธา พ ศ 2543	166
ภาคผนวก ฉู สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงสนามงาน ที่ตั้งบ้าน โรงพยาบาล สถานพยาบาล คณะนักบวชคามิลเลียน พ ศ 2543	169
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	173

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 อัลฟองโซ เดอ อัลบูเคร์ก อุปราชโปรตุเกสแห่งมะละกาชาวตะวันตกชาติแรกที่เข้าเจริญสัมพันธไมตรีกับไทย	89
2 อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล ก่อน พ.ศ. 2483	90
3 สัญลักษณ์ของปาโตรอาโดหรือระบบสิทธิ์อุปถัมภ์ของโปรตุเกส	91
4 สมเด็จพระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 9 พ.ศ. 2210 – 2212 ผู้ประกาศสถาปนามิสซังสยามอย่างเป็นทางการ	92
5 พระสันตะปาปาเกรโกรีที่ 15 ผู้ก่อตั้งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อหรือโปรปากันดา พีเด พ.ศ. 2165	93
6 พระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 (พ.ศ. 2198 – 2210) ทรงแนะนำหลักการแพร่ธรรมแก่ผู้แทนพระสันตะปาปาทั้งสามท่านที่เข้าเฝ้า ได้แก่ บิชอปปีลลีโอ บิชอปลัมแบร์ต และบิชอปโกโตเลนติ เมื่อ พ.ศ. 2202	94
7 แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทางของ บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา มีอด และคณะธรรมทูต พ.ศ. 2203 – 2205	95
8 บิชอป ฟรังซัว ปิลลีโอ ผู้แทนพระสันตะปาปาแห่งแคว้นดงเก็และจีนผู้ร่วมก่อตั้งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส	96
9 บิชอป อีญาสิอุส โกโตเลนติ ผู้แทนพระสันตะปาปาแห่งมณฑลนานกิงมณฑลภาพระหว่างเดินทางมาภาคตะวันออกเฉียงไกล ประมาณ พ.ศ. 2205	97
10 บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา มีอด ผู้แทนพระสันตะปาปาแห่งแคว้นโคชินจีนและอีก 5 มณฑลในประเทศจีนผู้สถาปนาคณะรักกางเขน และร่วมก่อตั้งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส	98
11 เซอวาเลียร์ เดอ โซมองต์ ราชทูตฝรั่งเศส เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และการเข้าเฝ้าของบิชอป หลุยส์ ลาโน	99
12 แผนที่กรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2230	100
13 ฟอลคอน (คอนสแตนติน เยรากี) เจ้าพระยาวิชาเยนทร์	101
14 ตัวอย่างใบปลิว คณะเลือดไทย ช่วงสงครามอินโดจีน พ.ศ. 2483 (ต้นฉบับเก็บไว้ที่หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ)	102

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
15 จดหมาย (บางตอน) ของซิสเตอร์อัลแนส ฟีลา มรณสักขี 1 ใน 7 ท่านของบุญราศีทั้ง 7 ท่าน (มรณสักขีแห่งบ้านสองคอน) พ ศ 2483	103
16 บิชอป จอห์น บัปติस्ता ปัลเลอกัว ประมุขมิสซังสยาม พ ศ 2384 – 2405	104
17 บิชอป ซอง หลุยส์ เวย์ ประมุขมิสซังสยาม พ ศ 2418 – 2452	105
18 อาสนวิหารพระนางมารีออปูตินธินิรมล (วัดหลังที่ 5) พ ศ 2452 – ปัจจุบัน	106
19 บิชอป เรอเน มารี – โซเซฟ แปร์รอส ประมุขมิสซังสยาม พ ศ 2452 – 2490	107
20 สาส์นสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อประกาศสถาปนาสังฆมณฑลจันทบุรี (มิสซังจันทบุรี) วันที่ 18 ตุลาคม พ ศ 2487	108
21 ตราเครื่องหมายประจำคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี	109
22 พัฒนาการของภคินีคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ ศ 2473 – 2499	110
23 ภคินีคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี (ถ่ายเมื่อประมาณ พ ศ 2473) เครื่องแบบภคินีสมัยแรกเริ่ม	111
24 รายชื่อผู้บริหารคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ ศ 2395 – ปัจจุบัน	112
25 นักบุญเทเรซา แห่งอาวีลา และสัญลักษณ์ภคินีไม่สวมรองเท้า คณะพระนางพรหมจารีมารีแห่งกุเวคาร์แมล (คณะภคินีอารามคาร์แมล)	113
26 อารามคาร์แมล (เขตภายในพรต) แห่งจันทบุรี	114
27 สมาชิกปัจจุบันของอารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี พ ศ 2545	115
28 พระแท่นบูชา ภายในอารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี	116
29 ตู้ศีลมหาสนิท และภาพเดินรูป 15 ภาค ภายใน อารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี	117
30 รัศมีอวยพร (กางเขน) อยู่ในห้องสักการภัณฑ์ อารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี	118
31 ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์ (จอกกาลิกย์ทอง จอกกาลิกย์ และผอบศีลฯ) อยู่ภายในห้องสักการภัณฑ์ อารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี	119
32 นักบุญ จอห์น บัปติส เดอ ลาซาล ผู้ก่อตั้งคณะภราดรลาซาลผู้วางรากฐานโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาอาชีวศึกษาและวิทยาลัยครูของคาทอลิกเป็นคณะแรก	120

บทนำ

ประมาณ พศ 2054 อุปราชแห่งโปรตุเกสชื่อ อัลฟองโซ เดอ อัลบูเคอร์ก (Alfonso de Albuquerque) ที่เข้ามายึดครองเมืองมะละกา ได้มอบหมายให้ ดูอาร์เต เซลิโอ' (Duartc Coelho) เป็นทูตโปรตุเกสเข้ามาที่กรุงศรีอยุธยาเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีและทำสัญญาการค้ากับไทย ชาวโปรตุเกสจึงได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยในบางเมืองของไทย ทั้งมีสิทธิในการปฏิบัติศาสนาของตนตั้งแต่ พศ 2059 เป็นต้นมา ต่อมาในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราชได้ทรงพระราชทานที่ดินแปลงหนึ่งแก่ชาวโปรตุเกสเพื่อตอบแทนพ่อค้าโปรตุเกสที่ช่วยทหารไทยในการป้องกันเมืองเชียงกรานที่พ่ายกทัพมาล้อมโปรตุเกสได้รับอนุญาตให้สร้างโบสถ์และมีอิสรภาพในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์เหตุการณ์นี้จึงเป็นที่มาของหมู่บ้านโปรตุเกสในเวลาต่อมา แต่ก็ยังไม่ปรากฏหลักฐานชี้ชัดเลยว่ามีมิชชันนารีเข้ามาแพร่ธรรมในประเทศไทย

แต่ต่อมาได้พบหลักฐานว่า ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาเผยแผ่ในกรุงศรีอยุธยา ด้วยการแพร่ธรรมของมิชชันนารีรุ่นแรก คือ บาทหลวงเจโรนีโม ดากรูซ (Fr Jeronimo Da Cruz) และบาทหลวงเซบาสเตียน ดี กันโต (Fr Sebastiano Di Canto) ซึ่งสังกัดอยู่กับคณะโดมินิกันที่เมืองกัวประเทศอินเดีย โดยเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาใน พศ 2110 (ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พศ 2091 - 2111) การเดินทางเข้าประเทศไม่ได้ประสบความสำเร็จลำบาก เพราะในสมัยนั้นไทยเปิดกว้างต้อนรับชาวยุโรปที่เข้ามาในฐานะมิตร (ทำให้บรรดาคนต่างชาติเหล่านี้จกฉวยแทรกแซงแย่งชิงที่ดินในลักษณะกึ่งเมืองขึ้นในเวลาต่อมา) ขณะนั้นมีพวกโปรตุเกสจำนวนหนึ่งอยู่แล้วในสังคมไทย และเป็นธรรมดาอยู่เองที่บางคนในพวกนี้ยินดีต้อนรับนักบวชชาติเดียวกัน บาทหลวงสองท่านได้เริ่มงานช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติของท่านทันที (ช่วยปกป้องไม่ให้ชนชาติอื่นกลั่นแกล้งชาวโปรตุเกสในอยุธยา) ในเวลาเดียวกันก็ได้ศึกษาภาษาไทยไปด้วยจนคล่องแคล่ว สามารถสนทนาและติดต่อกับชาวไทยได้เอง มีผู้คนเป็นอันมากมาเยี่ยมเยียนและติดต่อกับท่าน แม้พระภิกษุของศาสนาพุทธก็เช่นกัน ทุกคนรู้สึกประทับใจในความมีอัธยาศัยดีของบาทหลวงทั้งสอง จนเป็นที่เชื่อถือชื่นชมของราชสำนักไทย

ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิถึงรัชกาลสมเด็จพระมหินทราธิราชได้เกิดสงครามกับประเทศพม่าซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน (พ ศ 2092 – 2106 และ พ ศ 2112) ไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า คณะมิชชันนารีโดมินิกันที่พำนักในเขตของพวกโปรตุเกสได้เสียชีวิตบางท่านพร้อมกับการเสียกรุง เมื่อการสู้รมีต่อไปอย่างไม่หยุดหย่อน งานแพร่ธรรมก็ย่อมดำเนินไปไม่ได้ มิชชันนารีคณะนี้ยังมีภาระหนักในการเผยแผ่ศาสนาในเอเชียใต้ แอฟริกา และหมู่เกาะต่าง ๆ ของอินเดียที่กำลังขาดผู้คนอยู่ในที่สุดคณะโดมินิกันจำเป็นต้องทิ้งงานแพร่ธรรมในกรุงศรีอยุธยาไปด้วยความไม่เต็มใจเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากนั้นจึงมีมิชชันนารีคณะฟรันซิสกัน คณะเอากุสติเนียนและมิชชันนารีคณะเยซูอิตทยอยเดินทางเข้ามาแพร่ธรรมในกรุงศรีอยุธยา เรารู้เรื่องของคณะเยซูอิตมากกว่าคณะอื่นในบรรดา

มิชชันนารีรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาในกรุงศรีอยุธยา เพราะชอบบันทึกและส่งบันทึกกลับไปทีละขณะของตนอยู่เสมอ ประกอบกับขณะนี้ชอบการค้นคว้าและการศึกษา ดังนั้นจึงมีการเก็บเอกสารต่าง ๆ ไว้เป็นอย่างดี

นอกจากคณะนักบวชดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส¹ เป็นคณะธรรมทูตอีกคณะหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งมิสซังสยามขึ้นด้วยอีกทั้งสร้างสรรค์งานมาจนถึงปัจจุบัน บรรดาผู้แทนสันตะปาปา (Apostolic Vicar) ซึ่งเดินทางมาตะวันออกไกลและอินโดจีน ก็เป็นบิชอปและมิชชันนารีจากคณะนี้

มิสซังสยามเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2200 – 2231) ซึ่งใช้นโยบายต่างประเทศ “เปิดประเทศ” ด้อนรับชาวตะวันตก และให้เสรีภาพในการเผยแพร่ศาสนาของคณะมิชชันนารีกลุ่มต่าง ๆ อย่างเต็มที่ แต่การที่มีพระกรุณาเป็นพิเศษต่อคณะธรรมทูตฝรั่งเศส ทำให้หลายคนคิดว่าพระองค์ทรงกลับใจเปลี่ยนศาสนา และทรงเข้มงวดกับพระภิกษุให้ศึกษาพระธรรมหรือให้บวชเพียงระยะสั้น จากนั้นให้สึกออกไปเป็นประชาชนธรรมดา ทำให้มีการเคลื่อนไหวต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในหมู่ขุนนางไทย ในที่สุดพระเพทราชาจึงทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2231 ชาวฝรั่งเศสถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักร คณะธรรมทูตและสัตบุรุษชาวคริสต์ถูกจองจำ เมื่อเหตุการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติ พระเพทราชาได้ส่งคืนทรัพย์สิน วัด อาราม สามเณรลาถ์ (บ้านเณร) และปลดปล่อยมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสให้เป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง

ภายหลังที่พระเพทราชาสวรรคต ออกหลวงสรศักดิ์ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าเสือ (พ.ศ. 2246 – 2251) พระองค์แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อฝรั่งเศส ต้องการรื้อฟื้น สัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส เพราะการค้ากับต่างประเทศซบเซาลงมาก จึงขอร้องให้ บิชอป หลุยส์ ชังปิยอง เดอ ชิเซ มุขนายกมิสซังสยาม ช่วยเจรจาให้ โดยสัญญาจะให้สิทธิแก่เรือสินค้าฝรั่งเศสมากกว่าชาติอื่น ๆ แต่ท่านได้เห็นแล้วว่า ในรัชกาลพระเพทราชา ฝรั่งเศสต้องการผูกมิตรกับไทย โดยให้บาทหลวงเกร์ซาร์ด มาเจรจาก็ไม่เป็นผล เพราะไทยระแวงฝรั่งเศส จึงไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวกับการเมืองแบบในอดีต เมื่อฝ่ายไทยต้องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ด้านการค้าขึ้นใหม่ ฝรั่งเศสก็ยังไม่ต้องการจะเป็นไมตรีด้วย เพราะบริษัทอินเดียตะวันออกฝรั่งเศสกำลังประสบกับการขาดทุนอย่างหนักเพราะมีปัญหาการรบบพุ่งของฝรั่งเศสกับประเทศในยุโรป ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในสมัยกรุงศรีอยุธยาอย่างเป็นทางการจึงสิ้นสุดลงในรัชกาลนี้และมีการติดต่อทางการทูตอีกครั้งในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2399 ก่อนหน้านั้นศาสนา

¹ คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (The Paris Foreign Mission / Les Missions Etrangères de Paris) เป็นคณะบาทหลวงที่ดำเนินการแพร่ธรรมสู่ภาคตะวันออกไกลในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งมิสซังสยาม และเป็นผู้แทนของพระสันตปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 ในการเผยแพร่ศาสนาทางภาคตะวันออกไกลและอินโดจีนใน พ.ศ. 2205 ซึ่งดำเนินการมาถึงปัจจุบัน

คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาเผยแผ่ในจังหวัดจันทบุรี จากการแพร่ธรรมของคณะนักบวชมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2250 (ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือ แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง) บิชอป หลุยส์ ซองป็อง เดอ ชิเซ (Bishop Louis Champion de Cic.) (พ.ศ. 2243-2270) มุขนายกมิสซังสยาม ได้รับมอบหมายให้มาดูแลชาวเวียดนามคาทอลิกที่อพยพหนีภัยการขัดแย้งทางศาสนา¹ ในเวียดนาม และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จันทบุรีก่อนหน้านั้นหลายปีแล้ว (ชาวเวียดนามคาทอลิกอพยพมาอยู่ที่จันทบุรี เพราะการเดินทางไปมาทางน้ำสะดวก มีการเดินทางจากเวียดนามโดยเรือสำเภามาขึ้นบกที่จันทบุรีเป็นระยะ ทำให้ชุมชนเวียดนามคาทอลิกขยายตัวเป็นปึกแผ่นเพิ่มขึ้นตามลำดับ)² การก่อตั้งวัดโรมันคาทอลิกที่จันทบุรี (ปัจจุบันเรียกว่า อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล)³ จึงได้ดำเนินการขึ้นในเวลาต่อมาแม้ต้องพบอุปสรรคหลายประการ แต่ด้วยศรัทธาที่แน่วแน่ของชาวคาทอลิกอพยพกลุ่มแรกกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ศูนย์เผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจันทบุรีจึงได้ก่อตั้งขึ้นสำเร็จ และดำเนินงานมานับแต่นั้น

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเฉพาะการคุกคามของฝรั่งเศสต่ออธิปไตยของชาติไทย ผู้นำไทยจำเป็นต้องใช้วิธีการทูตเป็นเครื่องมือมากกว่าใช้กำลังทหารในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ แต่ในช่วงวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ไทยจำเป็นต้องใช้กำลังทหารเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติด้วย โดยการโจมตีเรือรบของฝรั่งเศสที่ล่องลำเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่เมื่อทหารไทยไม่สามารถสกัดกั้นเรือรบฝรั่งเศสไว้ได้ ฝรั่งเศสจึงตั้งข้อเรียกร้องและคุกคามไทยมากขึ้น ในระหว่างที่มีการปะทะกับฝรั่งเศส ทางจันทบุรีได้เตรียมตัวต่อสู้ป้องกันตามกำลังที่มีอยู่ แต่เมื่อทราบข่าวรัฐบาลยอมให้ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรี กองทหารเรือซึ่งตั้งอยู่ที่ตัวเมืองจันทบุรีได้รับย้ายไปที่เกาะจิกและเมืองขลุ้ง เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางทหาร โดยหลักการแล้วฝรั่งเศสมีอำนาจเพียงปกครองทหารของตนและคนในบังคับของ

¹ คริสตชนอาจถูกบีบบังคับให้ละทิ้งศาสนาด้วยการทรมาน และอาจถึงขั้นประหารชีวิต

² คณะกรรมการฉลอง 75 ปี (1985) *อนุสรณ์สมโภช 275 ปี ของการตั้งวัดและ 75 ปี ของวัดหลังปัจจุบัน วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล 7 ธันวาคม 1985* จันทบุรี อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล, หน้า 29

³ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล หรือวัดโรมันคาทอลิก จันทบุรี (Mary Immaculate Conception Cathedral) มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสร้างใหม่ถึง 5 ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2254-2448 ปัจจุบันเป็นอาสนวิหารหลังที่ 5 (พ.ศ. 2398-2448) ผู้สร้างคือ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสและชาวเวียดนาม - จีน คาทอลิก ขนาดของอาสนวิหารกว้าง 20 เมตร ยาว 60 เมตร มีส่วนประกอบเป็นหอสูง ประดับด้วยกระจกสีเป็นภาพนักบุญ รูปทรงออกแบบตามสถาปัตยกรรมนีโอโกธิค คล้ายวิหาร โบสถ์ดัม ที่ฝรั่งเศส และเป็นโบสถ์ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่เก่าแก่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ฝรั่งเศสที่จันทบุรี แต่ในทางปฏิบัติฝรั่งเศสได้เข้ามาก้าวกำยการบริหารงานของไทย และพยายามเข้ามามีอำนาจปกครองดินแดนนอกเหนือการยึดครอง ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือ การที่คนในบังคับของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นชาวจีนและเวียดนามคาทอลิกพยายามใช้สิทธิ์ความเป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส ละเมิดกฎหมายไทย จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นอยู่เสมอ ตลอดเวลาที่ฝรั่งเศสยึดครองเมืองจันทบุรี 11 ปี (พ ศ 2436-2447) ความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสก่อปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวคริสต์ในจันทบุรีซึ่งเป็นชนส่วนน้อยกับชาวจันทบุรีส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส และภคินีคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี¹ จึงเผยแพร่ธรรมไปสู่พลเมืองท้องถิ่นไม่สะดวก การเคลื่อนไหวอาจถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองขัดขวาง ชาวจันทบุรีทั่วไปเองก็เข้าใจว่ากลุ่มชุมชนคาทอลิกเป็นพวกเดียวกับฝรั่งเศส จึงถือว่ากลุ่มคนเหล่านี้คือศัตรู

เหตุการณ์ในจันทบุรีที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในด้านศาสนา ได้เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็น จอมพล ป พิบูลสงคราม) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรัฐบาลมีนโยบายชาตินิยมสูง จึงมีส่วนทำให้เกิดกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกับฝรั่งเศสอีก กอปรกับลัทธิชาตินิยมไทยถือว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยต้องนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น จากแนวคิดชาตินิยมที่รุนแรงเช่นนี้ ทำให้เวลานั้นมีการออกใบปลิวปลุกเร้าและประกาศชักชวนให้โจมตีหลักคำสอนของศาสนาคริสต์

เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นใน พ ศ 2483 โดยคณะเลือดไทย² ซึ่งเป็นกลุ่มคนไทยที่อ้างตนเองว่าเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยม มีสมาชิกที่ถูกปลุกฝังให้มีจิตสำนึกว่า “ศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาต่างชาติ เป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูกับชาติไทย” คณะเลือดไทยเริ่มก่อตัวที่กรุงเทพฯ และได้ขยายสาขาไปที่อื่น ๆ เช่น เชียงใหม่ ชลบุรี สกลนคร นครพนม เป็นต้น พยายามเชิญชวนให้คนไทยรักชาติและทำการต่อต้านศาสนาคริสต์

¹ คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี เดิมเรียกว่า สตรีรักไม้กางเขน (The Lovers of the Cross of Chanthaburi) เริ่มก่อตั้งที่จันทบุรีเมื่อ พ ศ 2346 เริ่มจากกลุ่มนักบวชหญิงที่ บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อด (Bishop Pierre Lambert de la Motte) จัดตั้งขึ้นที่ แคว้นตังเกี๋ย เวียดนาม ในปี พ ศ 2213 และได้เปิดอารามคณะรักไม้กางเขนที่กรุงศรีอยุธยา ปี พ ศ 2215 จุดประสงค์เพื่อให้ภคินี (ซิสเตอร์) ทำหน้าที่ช่วยงานของบาทหลวงและการสอนเด็กหญิง ในโรงเรียน ปัจจุบันสำนักวาติกันได้รับรองเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ ศ 2506 เรียกว่า คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี

² คณะเลือดไทย เป็นสมาคมลับของคนไทยพุทธที่ต่อต้านศาสนาคริสต์ และมีอิทธิพลมากต่อคนไทยในเวลานั้น อีกทั้งรัฐบาลจอมพล ป พิบูลสงคราม ได้ปลุกเร้าความคิดชาตินิยมและมีส่วนสนับสนุนสมาชิกคณะเลือดไทยทำให้เกิดเหตุการณ์เบียดเบียนศาสนาคริสต์ ในทุกภูมิภาคของไทย เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ ศ 2483-เดือนสิงหาคม พ ศ 2487 (ทิมา คณะกรรมการฉลอง 125 ปี (1993) สมโภช 125 ปี แห่งการก่อตั้งกลุ่มคาทอลิก วัดนักบุญยอแซฟ พนสนิมคม ค ศ 1868-1993 ชลบุรี วัดนักบุญยอแซฟ พนสนิมคม, หน้า 24 และสุรัช ชุ่มศรีพันธุ์ (2543) วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของ นุรราตีนิโคลาส บุญเกิด ฤกษ์บำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี กรุงเทพฯ แผนกประวัติศาสตร์ หองจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, หน้า 36-42)

นิกายโรมันคาทอลิก การโจมตีจึงเกิดขึ้นหลายแห่งในเวลาต่อมา เช่น โบสถ์คริสต์บางแห่งถูกปิด บาทหลวงถูกจับกุมขัง ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกถูกบีบบังคับให้ละทิ้งศาสนา

สำหรับที่จันทบุรี ชุมชนชาวคริสต์ใน พ.ศ. 2483 มีจำนวนประมาณ 5,000 คน เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ได้แก่ คณะกรรมการจังหวัดจันทบุรี ปลอบให้ชาวจันทบุรีทำการต่อต้าน กลุ่มชุมชนชาวคริสต์ที่ อ.ขลุง อ.ท่าใหม่ และ อ.เมืองจันทบุรี มีการกลั่นแกล้ง เช่น ถูกจ้างฝ่ายปกครองที่ไม่ประกาศตัวเป็นพุทธถูกไล่ออก วัดคาทอลิกถูกโจมตี มีการทุบ ทำลายไม้กางเขน รูปปั้นต่าง ๆ ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์¹ นักบวชถูกห้ามสอนและเผยแผ่ศาสนา โรงเรียนคาทอลิกถูกสั่งปิด พวกเด็ก ๆ ถูกบีบบังคับให้ไปเรียนในโรงเรียนรัฐบาล นักเรียนคาทอลิกถูกบังคับให้ละทิ้งศาสนาด้วยการกราบไหว้พระพุทธรูปเหมือนเป็นพระเจ้าของพวกเขา เป็นต้น ชาวคริสต์จึงรวมตัวกันเตรียมต่อสู้และป้องกันหมู่บ้านของพวกเขา โดยจัดเวรยามเฝ้าตลอด 24 ชั่วโมง ในช่วงนี้ที่ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี เกิดเหตุการณ์จลาจลมีการบุกเข้าทำลาย โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟด้วย

การโจมตีองค์กรและบุคลากรของศาสนาคริสต์ในประเทศไทย ได้สิ้นสุดไปพร้อม ๆ กับนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลชุดใหม่ (รัฐบาล พันตรี ควง อภัยวงศ์) ที่เข้าบริหารประเทศในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2487 ได้ประกาศยืนยันการให้เสรีภาพและคุ้มครองการนับถือศาสนาต่าง ๆ ของพลเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามพุทธศักราช 2475 เสรีภาพการนับถือศาสนาจึงกลับคืนมาสู่ชุมชนชาวคริสต์เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง แต่ความกระทบกระเทือนด้านจิตใจคงประเมินค่าไม่ได้ เพราะศาสนสถานและวัตถุธรรมต่าง ๆ ถูกทำลายเสียหายอย่างหนักในเกือบทุกภูมิภาคและที่จันทบุรีด้วย เช่น โบสถ์ อาราม ถูกรื้อถอนและวางเพลิง ด้วยเหตุนี้เองจึงมีการฟื้นฟูและจัดระเบียบมิสซังจันทบุรี (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเรียกว่า สังฆมณฑลจันทบุรี) โดยมอบหมายให้เขตปกครองแขวงจันทบุรี² พัฒนาการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดจันทบุรี พร้อมกับการสร้างเครือข่ายชุมชนคาทอลิกในท้องถิ่นให้เข้มแข็ง หลังการประชุมสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 พ.ศ. 2505-2508 (The Second Vatican Council 1962-1965) เขตปกครองแขวงจันทบุรี ได้ฟื้นฟูการแพร่ธรรมคำสอนก้าวหน้ายิ่งกว่าใน

¹ ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เกี่ยวข้องกับพิธีบูชามิสซาของพระคุณพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ได้แก่ กางเขน จอกกาลิกซ์(Chalice) รัศมีอวยพร พระแท่นในโบสถ์ ผู้ศีลมหาสนิท ผอบศีล เป็นต้น

² เขตปกครองแขวงจันทบุรี คือ สังฆมณฑลจันทบุรีต้องการให้วัดต่าง ๆ ในเขตสังฆมณฑล ดำเนินกิจกรรมรวมกลุ่มในโครงการต่าง ๆ ได้ทั่วถึง จึงกำหนดเป็น 5 แขวง ได้แก่ แขวงจันทบุรี แขวงศรีราชา แขวงหัวไผ่ แขวงปราจีนบุรี และแขวงสระแก้ว ทำให้วัดในแขวงเหล่านี้มีการรวมกลุ่มพัฒนาช่วยเหลือกันอย่างใกล้ชิด

อดีต โดยมีภคินีคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี ภคินีอารามคาร์เมลแห่งจันทบุรี¹ (The Carmelite Monastery of Chanthaburi) คณะภราดาซาเล (De la Salle Brothers) และคณะคามิลเลียน (The Order of Saint Camillus) ร่วมสนับสนุนในการอยู่ร่วมกับชุมชนศาสนาอื่น จารีตต่าง ๆ ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจะต้องกลมกลืนเข้ากับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ใช้ภาษาไทยในการแพร่ธรรม และการประกอบพิธีต่าง ๆ รวมถึงดนตรีที่ใช้ขับร้องก็เป็นภาษาไทย² เป็นต้น นอกจากนี้มีการประกาศใช้แผนแม่บททิศทางงานอภิบาล พ.ศ. 2543³ (The Pastoral Plan 2000) ของสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย ซึ่งยังใช้เป็นแนวทางสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจันทบุรีจนถึงปัจจุบัน พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี มีความเป็นมาที่น่าสนใจดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาให้ละเอียดยิ่งขึ้น กอปรกับยังไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องนี้โดยตรงมาก่อน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องพัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพียงสองเล่ม เป็นวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ จัดทำโดย ชิสเตอร์ มัลลิกา วรรณชัยวงศ์ เลขาธิการคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี (อารามฟาติมา) ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2542 และวิทยานิพนธ์ภาษาฝรั่งเศส จัดทำโดย นางสาวรัชฎาพร ฤทธิจันทร์ ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ ในปีเดียวกัน

1 Mallika Wannachaiwong (1999) *An Inquiry into the Spirituality of Bishop Lambert de la Motte and its Relevance to Present – Day Congregation of The Lovers of the Cross of Chanthaburi* Bangkok Graduate School, Assumption University

¹ ภคินีอารามคาร์เมลแห่งจันทบุรี (The Carmelite Monastery of Chanthaburi) คำว่า “คาร์เมล” เป็นชื่อของภูเขาคาร์เมลในอิสราเอล ภคินีคณะนี้มีหน้าที่สวดภาวนาให้แก่กับชาวและสัตบุรุษ และที่จันทบุรีก่อตั้งและแพร่ธรรมที่จันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2495 จนถึงปัจจุบัน

² ดนตรีที่ขับร้องเป็นภาษาไทย หรือดนตรีในพิธีกรรม (Musicam Sacram) เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พิธีกรรมครบถ้วน เพราะดนตรีในพิธีกรรมส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ทำให้การภาวนาอธิษฐานมีรสชาติยิ่งขึ้น จารีตพิธีสง่างามยิ่งขึ้น โดยพัฒนามาจากการขับร้องสรรเสริญพระยะโฮวาของชาวฮีบรู และเริ่มความเป็นพิธีการและความเป็นทางการมากขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ. 300 เป็นต้นมา (วิทยาลัยแสงธรรม (2001) *ดนตรีในพิธีกรรม* นครปฐม วิทยาลัยแสงธรรม หน้า 83-94)

³ แผนแม่บท ทิศทางงานอภิบาล พ.ศ. 2543 (The Pastoral Plan 2000) คือ แผนงานของสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย ที่มอบหมายให้สังฆมณฑลต่าง ๆ นำมาบริหารจัดการให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพราะหลังการประชุมสภาสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2505-2508) คริสตชนขาดความกระตือรือร้น ขาดความจริงจัง ไม่ได้นำผลการประชุมมาปฏิบัติจริงจังจึงจำเป็นต้องฟื้นฟูจิตใจคริสตชนให้กระทำเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายของแผนแม่บทนี้

มีเนื้อหาเกี่ยวกับ บิชอป ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ผู้สถาปนาคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี ศึกษาถึงจิตตารมณ์และวิธีการปฏิบัติธรรมของท่าน การวางแผนเป็นธรรมทูตเข้าไปแพร่ธรรมในภาคใต้ของจีน และ เวียดนามตอนใต้ การสถาปนาสถาบันรักไม้กางเขนที่แคว้นตั้งเกี้ยวเมื่อ พ.ศ. 2213 และอยุธยา ใน พ.ศ. 2215

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงชีวิตศัកดิ์สิทธิ์ของคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี ซึ่งมีที่มาจากจิตตารมณ์ของบิชอป ลัมแบร์ต และด้วยความสามารถที่ใช้สติปัญญา ความขยันหมั่นเพียร ทำให้สมาชิกภคินีรักกางเขนมีความสามารถพิเศษ นำไปสู่การค้นพบจิตตารมณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ของคณะภคินี ที่มีมาอย่างยาวนานตลอดเวลา 174 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2346-2520

2 Ratchadaporn Rittichon (1999) *Au cours du XVIIe siecle au Siam, un nouveau pas dans le systeme scolaire I'ecole des missionnaires français* Bangkok Me moire d'etudes françaises, Diplôme Maîtrise, Université Silpakorn

มีเนื้อหาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เกี่ยวกับมิชชันนารีของคณะมิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีสที่เข้ามาถึงกรุงสยาม(อยุธยา)ใน พ.ศ. 2205 และจัดตั้งสามเณรลับขึ้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มี วัตถุประสงค์ที่จะศึกษาระบบการเรียนการสอนของสยามในขณะนั้น เปรียบเทียบการสอนในวัดพุทธ ศาสนากับในสามเณรลับ พบว่าการศึกษาทั้งสองระบบมีความแตกต่างกัน การศึกษาในวัดมุ่งเน้นให้นัก เรียนอยู่ในโอวาท ให้ความรักและเคารพครูคุณครูมีต่อบิดา ขณะที่สามเณรลับดำเนินการสอนแบบ ตะวันตก ในลักษณะโรงเรียนประจำ การใช้ภาษาละตินในการสอน ทำให้การสอนของคณะมิชชันนารี แตกต่างจากระบบการเรียนแบบไทย แต่สามเณรลับของมิชชันนารีต้องปิดลงหลังสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี
- 2 เพื่อศึกษาวิธีการ การดำเนินงาน และอุปสรรคของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี เมื่อฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2436 – 2447 และเมื่อเกิดการ กุ๊กคามผู้นับถือศาสนาคริสต์ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2483 – 2488
- 3 เพื่อศึกษาผลของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี อันประกอบด้วย คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส คณะบาทหลวงของสังฆมณฑลจันทบุรี คณะภคินีรักกางเขนแห่งจันทบุรี คณะภคินีคาร์แมลแห่งจันทบุรี คณะนักบวชคามิลเลียน และชุมชนคาทอลิกจันทบุรี

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

- 1 ทำให้ทราบถึงพัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี
- 2 ทำให้ทราบผลกระทบจากการที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี ต่อการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและชุมชนคริสต์ในจังหวัดจันทบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2436 – 2447 และความขัดแย้งระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยคาทอลิกระหว่าง พ.ศ. 2483 – 2488
- 3 ทำให้ทราบถึงการดำเนินงาน อุปสรรค และผลที่เกิดขึ้นในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจันทบุรีตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาการเผยแผ่และการดำเนินงานของคณะนักบวชนิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการศึกษา

- 1 ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์
- 2 นำเสนอเรื่องราวจากข้อมูลขั้นต้นและชั้นรอง ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1 อัครสังฆมณฑล (Archdiocese) คือ เขตปกครองที่มีอาร์ชบิชอปเป็นประมุข มีอำนาจปกครอง บริหาร และดูแลคริสต์ศาสนิกชนในเขตอัครสังฆมณฑลของตน ได้แก่ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และอัครสังฆมณฑลท่าแร่ – หองแสง จังหวัดสกลนคร
- 2 สังฆมณฑล (Diocese) เป็นหน่วยงานที่มีขนาดเล็กกว่าอัครสังฆมณฑล ทำหน้าที่ดูแลคริสต์ศาสนิกชนในเขตปกครองของตนและอยู่ในส่วนภูมิภาคของไทย โดยแบ่งเขตจังหวัดดูแล เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สังฆมณฑลจันทบุรี ซึ่งครอบคลุม 8 จังหวัด ภาคเหนือ ได้แก่ สังฆมณฑลเชียงใหม่ ซึ่งครอบคลุม 8 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สังฆมณฑลนครราชสีมา ซึ่งครอบคลุม 3 จังหวัด อัครสังฆมณฑลท่าแร่ – หองแสง ซึ่งครอบคลุม 4 จังหวัด และสังฆมณฑลอุบลราชธานี ซึ่งครอบคลุม 7 จังหวัด เป็นต้น
- 3 บิชอป (Bishop) เป็นผู้บริหารปกครองสังฆมณฑล
- 4 บาทหลวง (Catholic priest) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสัตบุรุษ ดูแลศาสนสถาน และเผยแผ่ธรรม โดยสังกัดคณะนักบวช หรือ อัครสังฆมณฑล และสังฆมณฑล

5 การเบียดเบียนศาสนา (Persecution) คือการที่คริสตชนถูกบีบบังคับให้ละทิ้งศาสนาด้วยการทรมานต่างๆ หรือประหารชีวิต

6 อาราม (Monastery) เป็นสถานที่พักอาศัยของนักบวชชายหรือนักบวชหญิง

7 คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (The Paris Foreign Mission / Les Missions Etrangeres de Paris) เป็นคณะบาทหลวงที่ดำเนินการแพร่ธรรมสู่ภาคตะวันออกเฉียงในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นผู้ริเริ่มร่วมก่อตั้งมิสซังสยาม และเป็นผู้แทนของสมเด็จพระสันตะปาปา อเล็กซานเดอร์ที่ 7 ในการเผยแผ่ศาสนาทางตะวันออกเฉียงและอินโดจีนใน พ.ศ. 2205 ซึ่งดำเนินมาจนปัจจุบัน

แหล่งศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลเอกสาร

1 ส่วนกลาง

- 1 1 หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ
- 1 2 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 1 3 กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กรุงเทพฯ
- 1 4 แผนกประวัติศาสตร์ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ
- 1 5 คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส สීමม กรุงเทพฯ
- 1 6 สำนักเอกสารสมณทูตวาติกัน ประจำประเทศไทย เขตยานนาวา กรุงเทพฯ

2 ส่วนภูมิภาค

- 2 1 สังฆมณฑลจันทบุรี อ ศรีราชา จ ชลบุรี
- 2 2 อาสนวิหาร พระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
- 2 3 ศูนย์กลางคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี – อารามฟาติมา อ เมือง จ จันทบุรี
- 2 4 อารามคาร์แมลแห่งจันทบุรี อ เมือง จ จันทบุรี
- 2 5 วัดพระหฤทัยแห่งพระเยซูเจ้า อ ขลุง จ จันทบุรี
- 2 6 อัครสังฆมณฑลท่าแร่ – หนองแสง อ เมือง จ สกลนคร
- 2 7 จิตตาศึกษาอารามรักกางเขนแห่งอุบลฯ อ เมือง จ อุบลราชธานี

ข้อมูลจากบุคคล

ส่วนกลาง

- 1 บาทหลวงเปาโล สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ เลขานุการอาร์ชบิชอป อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ
- 2 บาทหลวงโจเซฟ เดรบาออล เจ้าคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส สීමม กรุงเทพฯ
- 3 บาทหลวงยัง ปอล ลังฟิงต์ โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ เขตสาทร กรุงเทพฯ

4 บาทหลวงเปโตร ชีรพล กอบวิทยากุล แผนกบริการ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

5 บาทหลวงแอนโทนี วรยุทธ กิจบำรุง สำนักงานสื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย
เขตยานนาวา กรุงเทพฯ

6 ภราวดา ทินรัตน์ คมกฤส สำนักงานอธิการเจ้าคณะเซนต์คาเบรียล แขวงคลองตันเหนือ
เขตคลองเตย กรุงเทพฯ

7 บาทหลวงยอแซฟ เฉลิม กิจมงคล สำนักงานเลขาธิการสภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทย
เขตยานนาวา กรุงเทพฯ

ส่วนภูมิภาค

1 บาทหลวงเฮนรี ดาร์เนียล (Don Danieli Enrico (Fr Henry Danieli) บ้านนวกชาเลเซียน
อ สามพราน จ นครปฐม

2 บาทหลวงบรูโน อาเรินส์ คณะธรรมทูตแห่งนารีนิรมล (OMI) อ สามพราน จ นครปฐม

3 บาทหลวงอันดรูว์ สำราญ วงศ์เสงี่ยม อัครสังฆมณฑลท่าแร่ – หนองแสง จ สกลนคร

4 บาทหลวงโรเบิร์ต โกสเด จิตตธิการอารามรักกางเขน แห่งอุบลราชธานี

5 บาทหลวงมีคาเอล วีระ ผังรักษ์ สังฆมณฑลจันทบุรี อ ศรีราชา จ ชลบุรี

6 บาทหลวงสมศักดิ์ นามกร วัดนักบุญยอแซฟกรรมกร อ ท่าใหม่ จ จันทบุรี

ข้อมูลออนไลน์

1 Website ที่สำคัญของไทย

1 1 Archdiocese of Bangkok www.catholic.or.th

1 2 Diocese of Chanthaburi www.chandio.com

1 3 Saengtham College www.saengtham.th.edu

1 4 The Lovers of the Cross of Chanthaburi www.lcc.th.com

1 5 Catholic Bishops' Conference of Thailand www.cbct.org

1 6 The Carmelite Monastery of Chanthaburi www.ocd.pen.nct

2 Website ที่สำคัญของต่างประเทศ

2 1 www.vatican.va

2 2 www.stthomasirondequoit.com/saints/saintsalive/id586.htm

2 3 www.catholicvocation.org.au/CMR.htm

2 4 www.trinhvuong.org/history.htm

บทที่ 1

การวางรากฐานพัฒนาการของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยอยุธยา

ก่อนที่จะทราบถึงการเติบโตของชุมชนคาทอลิกจันทบุรี ซึ่งมีที่มาจากการที่กลุ่มชาวคาทอลิกเวียดนามประมาณ 130 คน¹ อพยพมาจากแคว้นโคชินจีน ประเทศเวียดนามในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากถูกเบียดเบียนศาสนา เมื่อกลุ่มชนกลุ่มนี้เข้ามาอยู่ที่จันทบุรีก็ค่อย ๆ เกิดการขยายตัวเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น ผสมกับมีชาวเวียดนามอพยพทยอยเดินทางมาเพิ่มขึ้น จึงทำให้ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีเป็นปึกแผ่นมั่นคงจนมีอยู่มาจนถึงปัจจุบัน มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์อันยาวนานของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทยที่สามารถดำเนินการมาจนทุกวันนี้พอสังเขป

ในสมัยอยุธยาที่ผู้แทนพระสันตะปาปาในมิสซังสยามดำเนินการแพร่ธรรมโดยมีคณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเริ่มฝึกอบรมและสนับสนุนให้มีบาทหลวงพื้นเมืองในท้องถิ่น เพื่อเผยแผ่ศาสนาในแถบทวีปเอเชีย

ช่วงที่ 1 การวางรากฐานพัฒนาการก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ชาวตะวันตกเดินทางมายังภูมิภาคตะวันออกไกลและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สืบย้อนไปตั้งแต่สมัยกรีกโบราณที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช นำกองทัพมาถึงลุ่มแม่น้ำสินธุ หรือสมัยจักรพรรดิฮั่นวู่ตี้ (Han Wu Ti) แห่งราชวงศ์ฮั่น ได้ติดต่อกับจักรวรรดิโรมัน จนถึงสมัยกลางได้มี นักเดินทางชื่อ มาร์โค โปโล (Marco Polo) เดินทางมาสู่ประเทศจีนและรับราชการในราชสำนักจีนเป็นเวลานานถึง 17 ปี แต่ทั้งหมดเป็นการติดต่อระยะสั้นเท่านั้น

การติดต่ออย่างจริงจังเริ่มจากแรงผลักดันในการสำรวจเส้นทางเดินเรือของชาวยุโรป เพื่อมายังภูมิภาคตะวันออกไกลภายหลังสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) เพราะนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา ความก้าวหน้าทางศิลปวิทยาและเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ทำให้ชาวยุโรปสามารถเดินเรือไปสำรวจในทุกน่านน้ำได้กว้างขวางอย่างไม่เคยทำมาก่อน โปรตุเกสและสเปนเป็นสองชาติที่มีกองเรือยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น จึงได้ทำการสำรวจค้นพบดินแดนต่าง ๆ มากมาย และเนื่องจากชาติทั้งสองเป็นคริสต์ศาสนิกชนที่เคร่งครัด จึงถือว่าหน้าที่หลัก คือ จะทำให้ประชาชนในดินแดนที่ค้นพบใหม่ได้เข้ามาเป็นคริสต์ศาสนิกชน แต่ในเวลานั้นสำนักวาติกันไม่มีทุนทรัพย์และธรรมชาติเพียงพอที่จะจัดการงานเผยแผ่ศาสนาไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกเช่นปัจจุบัน จึงมอบหมายให้โปรตุเกสรับภาระนี้ไปทำ อาจกล่าวได้ว่า งานเผยแผ่ศาสนาไปสู่ภูมิภาคอื่นนอกทวีป

¹ อาสนวิหารพระนางมารีอากฎิสอนชินรมล (2503) *ศิลปะสุวรรณภูมิ* ๒๕๐๓ หน้า ๒

ยุโรปเป็นภาระหน้าที่ของภคินีแห่งโปรตุเกส คณะมิชชันนารีคาทอลิกกลุ่มแรกที่เข้ามาในไทยก็คือชาวโปรตุเกสนั่นเอง

คริสต์ศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยโดยเริ่มจากอัลฟองโซ เดอ อัลบูเคอร์ก ชาวโปรตุเกส ซึ่งยึดมะละกาได้ในปี พ.ศ. 2054 ทำให้มะละกากลายเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งในการเผยแผ่ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ อัลบูเคอร์กในฐานะอุปราชแห่งมะละกาได้ส่งทูตมากรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ. 2034-2072) ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. 2077-2089) เกิดสงครามระหว่างไทยกับพม่าและมีชาวโปรตุเกสมารับราชการทหารในกองทัพไทยด้วย หลังเสร็จสงครามแล้ว ทหารอาสาโปรตุเกสก็ได้รับพระราชานุญาตให้จัดตั้งวัดคาทอลิกในค่ายโปรตุเกส ตำบลบ้านดิน ปากคลองตะเคียน ภายในเขตราชธานี แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอนว่ามีมิชชันนารีเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2110 จึงมีหลักฐานว่าคณะโดมินิกันเข้ามาเขียนเขียนดูแลชาวโปรตุเกสและเผยแผ่ศาสนาแก่คนไทยที่กรุงศรีอยุธยา ส่วนภาคใต้ของไทยได้มีคณะธรรมทูตจาก มะละกาเข้ามาแพร่ธรรมและจัดตั้งกลุ่มคริสต์ศาสนิกชนหลายกลุ่มที่ภูเก็ต กัวท่ง มะริด ตะนาวศรี เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2125 รัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา มิชชันนารีคณะฟรังซิสกันได้เข้ามาที่กรุงศรีอยุธยา ต่อมาใน พ.ศ. 2150 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2163) มีสมาชิกคณะเยซูอิตเดินทางจากประเทศอินเดียเข้ามาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา แต่ไม่นานนักเกิดอาการไม่สบายขึ้น จึงจะเดินทางกลับอินเดีย แต่ได้ถึงแก่กรรมที่เพชรบุรี

ช่วงปลายรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2163-2171) สมาชิกคณะเยซูอิตหลายท่านได้เข้ามาเขียนเขียนดูแลคริสตศาสนิกชนชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ในแผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173-2198) คณะเยซูอิตที่มาเข้าได้ส่งบาทหลวงโทมัส วัลควาเนรา เข้ามาดูแลคริสตชนชาวญี่ปุ่นที่นิคมเบียดเบียนศาสนาเข้ามาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาเช่นกัน

ในปี พ.ศ. 2165 ทางกรุงโรม (สำนักวาติกัน) พระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 15 (Pope Gregoria XV พ.ศ. 2164-2166) ได้ทรงตั้งสมณกระทรวงเพื่อดูแลเรื่องการเผยแผ่ศาสนาโดยตรง และให้ชื่อว่า “สมณกระทรวงเผยแพร่อุบายเชื่อ”¹ (De Propaganda Fide) มีหน้าที่ดูแลเขตมิสซังในทวีปแอฟริกา อเมริกา และเอเชียทั้งหมด และก่อนที่สมณกระทรวงเผยแพร่อุบายเชื่อ จะส่งคณะ

¹ สมณกระทรวงเผยแพร่อุบายเชื่อ (De Propaganda Fide) ปัจจุบัน (พ.ศ. 2531) เรียกว่า สมณกระทรวงประกาศพระวรสารสำหรับประชาชน (The Congregation for the Evangelization of Peoples) พระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 15 (Pope Gregory XV) ได้สถาปนาเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2165 วัตถุประสงค์ของสมณกระทรวงฯ นี้คือ การเอาใจใส่ต่อความเชื่อคาทอลิก ได้แก่ การรักษาความเชื่อในท่ามกลางคนที่ยังไม่ได้รับความเชื่อของคาทอลิก เป็นต้น

มิชชันนารีออกไปเผยแผ่ศาสนาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยการก่อตั้งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ มุ่งแพร่ธรรมเฉพาะในหมู่ชนชาติที่มีใช้คริสต์ศาสนิกชนเท่านั้น เป้าหมายที่สำคัญคือเอเชียซึ่งไทยเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ศาสนาของคณะดังกล่าวนี้ในเวลาต่อมา

สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อกับการส่งคณะธรรมทูตเข้ามาที่อยุธยา

เนื่องจากสำนักวาติกันมีเจตนารมณ์ต้องการให้การเผยแผ่ศาสนาเป็นอิสระจากการเมือง และสามารถควบคุมการดำเนินงานของมิชชันนารีได้โดยไม่ต้องผ่านประเทศมหาอำนาจทั้งสองประเทศซึ่งได้แก่ โปรตุเกสและสเปน ซึ่งกำหนดว่า การแพร่ธรรมควรอยู่บนพื้นฐานของความรู้ที่ถูกต้อง สมณกระทรวงฯ จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลให้มากที่สุดเกี่ยวกับสถานการณ์เผยแผ่ศาสนาในทุกส่วนของโลก หลังจากนั้นพระสันตะปาปาจึงตัดสินใจกำหนดแนวทางแพร่ธรรม จะต้องมิมีมุขนายก (บิชอป) ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนมุขนายกเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสำนักวาติกัน บาทหลวงพื้นเมืองจะต้องมีมากขึ้น ความเชื่อของคริสต์ศาสนิกชนจะต้องแยกออกจากความสัมพันธ์ทางการเมือง

เมื่อมีการตั้งสมณกระทรวงฯ แล้วได้ส่งผลให้มีการตั้งโรงเรียนการแพร่ธรรมในต่างแดนขึ้น (Collegium Urbanum de Propaganda Fide) หรือนิยมเรียกว่า สามเนราลัย (บ้านเนร)¹ ดังนั้นจึงทำให้กลายเป็นเครื่องมือการล่าเมืองขึ้นของชาติตะวันตกเป็นอย่างดี มีการสอบถามติดตามงานแพร่ธรรมในดินแดนมิสซังต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2168 พ.ศ. 2171 และ พ.ศ. 2187 ก็พบว่ามีปัญหาหลายอย่าง เช่น ความขัดแย้งระหว่างมุขนายก(บิชอป) กับมิชชันนารีคณะต่าง ๆ ความขัดแย้งระหว่างคณะมิชชันนารี คณะธรรมทูตเข้าไปทำการค้า และเข้าไปพัวพันกับการเมือง เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย บาทหลวง อเล็กซานเดอร์ เดอ โรส แห่งคณะเยซุอิตได้เสนอความคิดของท่าน เรื่องการตั้งมิสซังสยามต่อสมเด็จพระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 10 (พ.ศ. 2187-2198) โดยเฉพาะเรื่องจัดส่งผู้แทนพระสันตะปาปาไปทำการบวชบาทหลวงพื้นเมือง พระสันตะปาปาต้องการจะแต่งตั้งบาทหลวง อเล็กซานเดอร์ เดอ โรส ให้รับหน้าที่นี้ แต่ท่านปฏิเสธ จึงได้รับคำสั่งให้แสวงหาบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้แทนพระสันตะปาปาสำหรับส่งไปตะวันออกไกล บาทหลวงอเล็กซานเดอร์ เดอ โรส ได้พบบาทหลวง 3 ท่าน ที่พอจะแต่งตั้งให้เป็นบิชอป รวมทั้งผู้รับจะออกทุน (ดัสเชส แห่ง เอเกียอง) สำหรับงานแพร่ธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2201 สำนักวาติกันได้แต่งตั้งบาทหลวง 3 ท่าน ให้มีฐานะเป็นผู้แทนพระสันตะปาปา ได้แก่ บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ

¹ สามเนราลัย (บ้านเนร/ซมิเวรีโอ) หรือวิทยาลัยกลาง หมายถึง สถานศึกษาของมิสซังต่าง ๆ ส่งสามเนรแต่ละท้องถิ่นมาเพื่อเรียนวิชาต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวเป็นบาทหลวง

ลา มีออต เป็นผู้ดูแลแคว้นโคชินจีน และภาคใต้ของจีน บิชอป อัญญาสิอุส โกโตเลนดี และ บิชอป ฟรังซัว บิลลือ เป็นผู้ดูแลแคว้นตั้งเกียบและภาคตะวันตกของประเทศจีน

ท่านทั้งสองได้ร่างระเบียบการสำหรับคณะธรรมทูตในสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ได้แก่ การตั้งสามเณรลับเพื่อเตรียมคณะธรรมทูตสำหรับส่งไปเผยแผ่ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ต่อไปในอนาคต สรุปได้ว่า เดิมคณะธรรมทูตไม่มีกำหนดการผ่านประเทศไทย (กรุงศรีอยุธยา) เพราะสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อต้องการให้คณะธรรมทูตไปแพร่ธรรมในประเทศจีน แต่คณะธรรมทูตเห็นว่า ถ้าเดินทางผ่านอินเดีย พม่า ปลายทางที่ประเทศจีนจะมีอุปสรรคทางธรรมชาติมากมาย จึงตัดสินใจเดินทางผ่านกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะเส้นทางการเดินทางมาสู่กรุงศรีอยุธยา ของบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา มีออต ซึ่งเดินทางมาพร้อมกับ บาทหลวง มัง เดอ บูร์ช (Jean de Bourges) และบาทหลวง ฟรังซัว เดคิเออร์ (François Deydier) ท่านทั้งสามคนเดินทางมาตามเส้นทางที่สมณกระทรวงได้ชี้แนะไว้ บาทหลวง มัง เดอ บูร์ช ได้บันทึกข้อมูลที่น่าสนใจพร้อมตั้งข้อสังเกตต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้คนสมัยหลัง ๆ สามารถเข้าใจสถานะทั่ว ๆ ไป ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในเวลานั้นได้มากขึ้น กรมศิลปากร ได้แปลเป็นภาษาไทยในรูปหนังสือชื่อ จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริชประมุขมิสซังสุ่อานาจักร โคชินจีน (Relation du Voyage de Monseigneur l' eveque de Beryte Vicaire Apostolique au Royaume de la Cochinchine, & C par Jean de Bourges) ในบทที่ 13 ได้กล่าวถึงศาสนาของประเทศสยาม ดังนี้

ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลกที่มีศาสนาอยู่มากมายและแต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของคนได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม พวกนอกศาสนา ชาวคริสต์หรือชาวมุสลิมซึ่งล้วนแบ่งแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ มีเสรีภาพในการประกอบพิธีทางศาสนาที่ตนเห็นว่าดีที่สุด มีชาวโปรตุเกส อังกฤษ ฮอลแลนด์ จีน ญี่ปุ่น มอญ เขมร มลายู โคชินจีน จัมปา และชนชาติอื่น ๆ ทางเหนือเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในสยามมากมาย ในจำนวนนี้มีชาวคาทอลิกอยู่เกือบ 2,000 คน ชาวโปรตุเกสส่วนใหญ่ที่ถูกขับไล่มายังจากที่ต่าง ๆ ของอินเดียได้อพยพเข้ามาขอลี้ภัยอยู่ในสยาม โดยสร้างบ้านเรือนอยู่แยกออกไปกลายเป็นชานเมือง พวกเขามีโบสถ์กลาง 2 แห่ง โบสถ์หนึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของบาทหลวงคณะเยซูอิต และอีกโบสถ์หนึ่งของบาทหลวงคณะเซนต์โดมินิก ชาวโปรตุเกสมีเสรีภาพทางศาสนาเหมือนที่เมืองกัว

คือสามารถ ประกอบพิธีทางศาสนา เทศน์หรือสวดมนต์ได้โดยที่พวกนอกศาสนาไม่กล้าขัดขวาง ปรากฏว่ามีชายผู้หนึ่งที่ไม่คอยฉลาดนักได้หัวเราะชาวคริสต์ที่กำลังเข้าร่วมในพิธีหนึ่งอยู่ ชาวโปรตุเกส ผู้ศรัทธาในพระเป็นเจ้ามากคนหนึ่งรู้สึกโกรธจึงเข้าต่อชยผู้นั้น ต่อมาชายผู้นั้นได้ร้องทุกข์ต่อราชสำนักว่าชาว โปรตุเกสคนนี้อวดดีโดยเชื่อว่า ในฐานะตนเป็นพสกนิกรขององค์พระมหากษัตริย์ รัฐจะต้องจัดการเรื่องนี้ให้ แต่เขาก็ไม่ได้รับการตอบสนองแต่อย่างใดนอกจากจะได้เรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตอยู่และการ ไม่บังคับร กอความยุ่งยากให้กับผู้กำลังปฏิบัติทางศาสนาอีก

บางครั้งข้าพเจ้าเคยสอบถามว่า ทำไมพระเจ้าแผ่นดินสยามทรงมีพระทัยโอบอ้อมอนุญาติให้มีศาสนาภิกษุอยู่ในอาณาจักรและเมืองหลวง เนื่องจากนโยบายการปกครองที่เป็นที่ยอมรับกันมานาน คือ จะต้องมีความศรัทธาหลายประเภท และมีมากขึ้นทุกที จะทำให้เกิดความขัดแย้งและปัญหามากมายอันจะนำไปสู่ความไม่สงบสุขภายในประเทศได้

ข้าพเจ้าได้รับคำตอบว่าพระองค์ทรงดำเนินนโยบายการเมืองอีกแบบหนึ่ง กล่าวคือ เนื่องจากทรงเล็งเห็นผลประโยชน์ใหญ่โตจากการที่ชาวต่างชาติเข้ามาทำนกออยู่ในแผ่นดินของพระองค์ โดยเพื่องาน ศิลปะเพื่อค้าขายหรือเพื่อนำสินค้าเข้า พระองค์จึงทรงเชื้อเชิญให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำการค้าโดยพระราชทานเสรีภาพให้เท่าเทียมกันทุกคน เหตุผลอีกประการหนึ่งคือความคิดของชาวสยามที่ว่าทุกศาสนาคือ ดี ดังนั้น พวกเขาจึงไม่แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอื่นใดหากศาสนานั้น ๆ สามารถยืนหยัดอยู่ได้ภายในกฎหมายของรัฐ¹

เมื่อบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อด และบิชอป ฟรังซัว ปีลลือ เดินทางมาถึงสยาม ก็ได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศที่ท่านต้องเดินทางไปรับผิดชอบ ทุกท่านเห็นว่าให้อยู่รอดคอยโอกาสที่ดีกว่าที่ประเทศสยามนี้ การปกครองของสยามเองก็ไม่ก้าวล้ำศาสนาอื่น ทั้งหมดจึงตัดสินใจอยู่ในสยามเพื่อทำงานแพร่ธรรมทันที เมื่อคณะธรรมทูตของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสมาถึงกรุงศรีอยุธยา นั้น มีคณะมิชชันนารีชาวโปรตุเกส 10 ท่าน ชาวสเปน 1 ท่าน อยู่ในสยามก่อนแล้ว และมีสัตบุรุษชาวคริสต์ทั้งหมดประมาณสองพันคน²

คณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสกับการก่อตั้งมิสซังสยาม

เป็นคณะนักบวชที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งและมีความสำคัญต่อมิสซังสยามมากที่สุด โดยได้ช่วยสนับสนุนสร้างสรรค์มิสซังสยามในทุกๆ ด้านตั้งแต่เริ่มแรกมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มผู้แทนพระสันตะปาปาที่เดินทางมายังภาคตะวันออกไกลและอินโดจีนก็เป็นบิชอปจากคณะนี้ คณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2202 และเป็นผู้แทนพระสันตะปาปาแพร่ธรรมในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก ในเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2206 สามเนรทลัษของมิสซังต่างประเทศได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการที่กรุงปารีส เพื่อเป็นสถานที่อบรมและส่งมิชชันนารีใหม่ไปยังภาคตะวันออกไกลต่อไป

บุคคลแรกที่มีส่วนในการก่อตั้งคณะนักบวชคณะนี้ที่สมควรกล่าวถึง ได้แก่ บาทหลวงอเล็กซานเดอร์ เดอ โรส ซึ่งเป็นบาทหลวงของคณะเยซูอิต ท่านได้เดินทางมาทำงานแพร่ธรรมในหลายประเทศของภาคตะวันออกไกล เช่น จีน โคชินจีน ดังเกี๋ย ญี่ปุ่น มาเก๊า เป็นต้น แต่ประสบ

¹มอง เดอร์ บูร์ช (2530) จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริช ประมุขมิสซังสุ่ออาณาจักร โคชินจีน หน้า 52

²อาเตียง โลงน (2003) ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811 หน้า 3-4

ปัญหาหลายประการ คือ เรื่องการแทรกแซงทางศาสนา การขาดแคลนมิชชันนารี แต่ดูเหมือนว่า ปัญหาขาดแคลนมิชชันนารีจะเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าเรื่องแทรกแซงศาสนาด้วยซ้ำ บาทหลวงทานนี่ได้เสนอต่อพระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 10 (Pope Innocent X พ.ศ. 2187-2198) และสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ขออนุญาตให้มีการก่อตั้งคณะมิชชันนารีพื้นเมืองเพื่อทำหน้าที่แพร่ธรรมในหมู่ประชาชนท้องถิ่น แต่ข้อเสนอของท่านยังไม่ทันได้รับอนุมัติ ท่านก็ถูกส่งไปทำงานแพร่ธรรมที่เปอร์เซีย ในปี พ.ศ. 2203 อันเป็นปีเดียวกับที่บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต (Bishop Pierre Lambert de la Motte) ออกเดินทางมุ่งหน้ามาสู่ภูมิภาคตะวันออกไกล

บุคคลอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนการก่อตั้งคณะมิชชันนารีต่างประเทศแห่งกรุงปารีส คือ ดัชเชส แห่ง เอากียง (Duchess d' Aiguillon) ซึ่งเป็นหลานสาวของพระคาร์ดินัล ริเชอเลอ (Cardinal Richelieu) สตรีผู้นี้ได้ทราบถึงโครงการของบาทหลวงอเล็กซานเดอร์ เดอ โรส ก็มีความปรารถนาจะสนับสนุนโครงการนี้ให้บรรลุผลสำเร็จ จึงเขียนจดหมายหลายฉบับไปกรุงโรม คณะมิชชันนารีต่างประเทศแห่งกรุงปารีสจึงได้รับการก่อตั้งขึ้นมา ในที่สุดพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 (Pope Alexander VII พ.ศ. 2198 - 2210) ได้ลงพระนามแต่งตั้งบิชอป 3 ท่าน เพื่อไปแพร่ธรรมในเอเชีย ในนามของผู้แทนพระสันตะปาปา ได้แก่ บิชอป ฟรังซัว บัลลือ (Bishop François Pallu) บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต (Bishop Pierre Lambert de la Motte) และบิชอป อิญาซิอุส โกโตเลนดี (Bishop Ignatius Cotolendi) เป็นประมุขมิชชันนารีภาคตะวันออกไกลในเวลาต่อมา คณะมิชชันนารีต่างประเทศแห่งกรุงปารีสจึงถือกำเนิดขึ้นมา และเป็นผู้นำการแพร่ธรรมไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ของโลกในเวลาต่อมาอย่างมีประสิทธิภาพ

การติดต่อระหว่างไทยกับชาติตะวันตกก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ชาวตะวันตกเริ่มเข้ามาติดต่อกับไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ. 2034-2072) โดยมีชาวโปรตุเกสเข้ามาเป็นพวกแรก ติดตามมาด้วยชาวฮอลันดา อังกฤษ สเปน และฝรั่งเศส พวกที่เข้ามาส่วนใหญ่เป็นพ่อค้า และยังมีพวกบาทหลวง และนักแสวงโชคอีกด้วย พระมหากษัตริย์ ส่วนใหญ่ทรงยินดีต้อนรับชาวตะวันตก โดยจัดที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนทางคอนไต้ชานกรุงศรีอยุธยา ชาวตะวันตกได้รับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของตน ตลอดจนเผยแผ่ศาสนาให้กับคนไทยโดยที่รัฐบาลไทยมิได้ขัดขวาง ความต้องการความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการทหารและการก่อสร้าง อีกทั้งมีการขาดแคลนกำลังคน ทำให้รัฐบาลไทยว่าจ้างชาวตะวันตกเข้ามาเป็นทหารอาสาในกองทัพด้วยเช่นกัน ชาวโปรตุเกสเข้ามาเป็นทหารอาสาฝรั่งพวกแรก และได้เผยแพร่วรรณคดีเกี่ยวกับปืนใหญ่ การสร้างกำแพงเมือง การนำอาวุธมาขายให้ไทยเป็นจำนวนมาก เมื่อไทยมีศึกสงครามกับพม่า ทหารโปรตุเกสก็ร่วมไปในกองทัพไทย ในขณะที่

ทีกองทัพพม่าก็มีทหารอาสาโปรตุเกสร่วมรบให้เช่นกัน ชาวโปรตุเกสที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองไทยได้แต่งงานกับหญิงไทย และมีลูกหลานสืบมาจนถึงทุกวันนี้ ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ พ่อค้าชาวโปรตุเกสจะถูกพ่อค้าชาวฮอลันดาและอังกฤษกีดกันออกไปจากวงการค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนหมดบทบาทลงไป ฮอลันดาเข้ามามีบทบาททางการค้าในอยุธยาแทน สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม อังกฤษก็เข้ามาติดต่อกับค้าขายด้วยเช่นกัน ฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาตินี้ตะวันตกที่มุ่งการค้า ไม่ได้มีบทบาทเป็นทหารอาสา คือ ชาวฮอลันดา และชาวอังกฤษ ส่วนฝรั่งเศสเข้ามาขึ้นต้นด้วยความประสงค์จะเผยแผ่ศาสนา จึงส่งบาทหลวงเข้ามาเผยแพร่วิชาความรู้ให้แก่ราชสำนักไทยและชาวไทยอื่น ๆ เป็นอันมาก

ตาราง 1 รายชื่อชาติตะวันตกที่เข้ามาติดต่อกับไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ลำดับที่	ประเทศ	พ.ศ. ที่เข้ามาอยุธยา	รัชกาล
1	โปรตุเกส	พ.ศ. 2054	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2
2	สเปน	พ.ศ. 2140	สมเด็จพระนเรศวร
3	ฮอลันดา	พ.ศ. 2147	สมเด็จพระนเรศวร
4	อังกฤษ	พ.ศ. 2155	สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
5	ฝรั่งเศส	พ.ศ. 2205	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ช่วงที่ 2 การวางรากฐานรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

การติดต่อระหว่างไทยกับชาติตะวันตก

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2199 ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าไม่ราบรื่น ไทยต้องทำสงครามกับอังวะ เนื่องจากอังวะได้มีหนังสือเข้ามาขอความร่วมมือกัน แต่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชไม่โปรดให้ตี สงครามครั้งนี้ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎร มีผู้คนหลบหนีเข้าป่าและเศรษฐกิจตกต่ำ ข้าวราคาแพง และมีผลกระทบถึงพ่อค้าต่างประเทศ คือ การค้าต้องหยุดชะงัก ทำให้เกิดการว่างงานในหมู่พ่อค้าชาวต่างประเทศ ผลของสงครามครั้งนี้ทำให้เงินในพระคลังลดน้อยลง ดังนั้นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงจำเป็นต้องหาเงินเข้าพระคลังด้วยวิธีค้าขาย พระองค์มีเรือสำเภาหลวง ติดต่อกับค้าขายกับญี่ปุ่น โดยมีลูกเรือเป็นชาวจีนและแขกมัวร์ส่งสินค้าไปขายถึงปัตตาเวีย ยะโฮร์ อีกด้วย

ด้านนโยบายต่างประเทศในรัชสมัยพระนารายณ์มหาราช ทรงดำเนินนโยบายต่างประเทศเช่นเดียวกับกษัตริย์ไทยพระองค์ก่อน ๆ คือ ทรงต้อนรับชาวต่างประเทศทุกชาติที่เข้ามาค้าขาย ซึ่งแสดงถึงการนำความมั่นคงทางเศรษฐกิจเข้ามาด้วย แม้ว่าฮอลันดาจะเป็นชาติตะวันตกพวกแรกที่ใช้กำลังบีบบังคับไทย จึงทำให้ไทยหวาดระแวงและหาช่องทางที่จะลดการคุกคามของชาวฮอลันดา โดยพยายามสร้างสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะชาติตะวันตกที่มีกำลังทัดเทียมกับฮอลันดาคืออังกฤษ แต่อังกฤษมุ่งที่จะติดต่อกับไทยเพียงประการเดียว ดังนั้นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงต้องหันไปพึ่งชาวตะวันตกพวกสุดท้ายที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับไทยในรัชสมัยของพระองค์ คือ ฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสมีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาคริสต์เป็นประการสำคัญ

จุดมุ่งหมายของการเผยแผ่ศาสนาของคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส

หลังจากบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต มาถึงกรุงศรีอยุธยาไม่นาน (พ.ศ. 2205) สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงทราบถึงการมาของคณะธรรมทูต จึงทรงโปรดให้ท่านเข้าเฝ้าที่เมืองลพบุรีอย่างไม่เป็นทางการ พระองค์ท่านได้ทรงต้อนรับคณะธรรมทูตอย่างดีและทรงไต่ถามถึงประเทศฝรั่งเศสอีกด้วย และระยะแรกพระองค์ทรงมอบเยาวชนจำนวน 10 คน ให้คณะธรรมทูตช่วยสั่งสอนวิทยาการของยุโรปให้ ในเวลาต่อมาบิชอปฟรังซัว ปีลลีส ประมุขมิสซังตั้งเกีย ได้กลับมาพักอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา จึงทำให้บิชอป ลัมแบร์ต มีกำลังใจเพิ่มขึ้น ก่อนจะออกจากประเทศฝรั่งเศส บิชอปทั้งสองท่านไม่มีความรู้เรื่องมิสซัง ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตแพร่ธรรม ระยะแรกท่านจึงไม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์ไว้สำหรับคณะธรรมทูต แต่เมื่อการแพร่ธรรมเริ่มเข้าที่เข้าทาง ท่านทั้งสองจึงเห็นควรจะรวบรวมกฎทั่ว ๆ ไป ที่เหมาะสำหรับแนวทางปฏิบัติของมิชชันนารี ท่านแจ้งความคิดข้อนี้แก่คณะธรรมทูต เช่น บาทหลวงเดคิเอร์ บาทหลวงหลุยส์ ลาโน บาทหลวงเฮงก์ และบาทหลวงแบร์ริงโด เป็นต้น เพื่อให้กฎเหล่านี้ตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของส่วนรวมและมิชชันนารีแต่ละคนจะได้ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น จึงมีหนังสือเล่มเล็ก ๆ เล่มหนึ่งออกมา ชื่อ “คำแนะนำสอนเพื่อปฏิบัติหน้าที่แพร่ธรรมอย่างถูกต้อง มีประโยชน์ยิ่งสำหรับมิสซังจีน ตั้งเกีย โคชินจีน และสยาม แต่งโดยบรรดามิชชันนารีแห่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งประชุมกัน ณ กรุงศรีอยุธยา นครหลวงแห่งกรุงสยาม” ใจความสำคัญ คือ หน้าที่แพร่ธรรมซึ่งถึงคติธรรมเป็น หน้าที่สำคัญของบาทหลวง การสอนคนต่างศาสนาให้เปลี่ยนความเชื่อมานับถือศาสนาคริสต์ และการจัดตั้งศาสนจักรท้องถิ่นขึ้น หนังสือเล่มนี้เมื่อเสนอต่อสำนักวาติกันก็ได้รับความเห็นชอบและรับรองจาก สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อให้จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2212 และต่อมามีการจัดพิมพ์อีกหลายครั้ง

เมื่อมีการจัดตั้งมิสซังสยาม¹ ขึ้นแล้ว ต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางการปกครองมิสซังต่างๆ ของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เป็นสถานที่นัดมาพบปะของคณะธรรมทูตที่สามเนราลัย มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสจัดส่งมายังภาคตะวันออกเฉียง การจัดตั้งสามเนราลัยหรือวิทยาลัยกลาง ยิ่งทำให้ลักษณะพิเศษของมิสซังสยามเด่นชัดยิ่งขึ้น

หลังจากได้มีการจัดส่งประมุขมิสซังมายังภาคตะวันออกเฉียงแล้ว และคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้ตั้งขึ้นมาอย่างมีจุดหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ ดำเนินการให้มีบาทหลวงพื้นเมือง แต่ก่อนที่จะบวชใครเป็นบาทหลวง จำเป็นต้องอบรมบุคคลเหล่านั้นก่อน จึงจำเป็นต้องมีสามเนราลัยสำหรับการอบรมดังกล่าว สำนักวาติกันเคยเข้าถึงเรื่องนี้หลายครั้ง ทั้งเคยให้กฎชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ว่า สามเนราลัยนั้น ถ้าอยากตั้งขึ้นมาให้ดี ปกครองง่ายและหาคนมาเข้าง่าย อีกทั้งสามารถบังเกิดผลทุกอย่างที่มุ่งหวัง ก็จำเป็นต้องมีเสถียรภาพและความเป็นอิสระประเทศไทยในขณะนั้น มีการปกครองที่ผ่อนปรนในเรื่องนับถือศาสนาและการเมืองอย่างกว้างขวาง จึงดูเหมือนมีทั้งเสถียรภาพและความเป็นอิสระที่จะให้แก่สามเนราลัยได้ทั้งสองอย่าง นโยบายของคณะคิดกันว่าจะรับสามเนราลัยจากทุกมิสซังที่อยู่ในความดูแลของประมุขมิสซังเข้ามาศึกษาอบรมให้แก่ ชาวโคชินจีน ตังเกี๋ย จีน มอญ และไทย เป็นต้น บิชอป ฟรังซัว ปีลลือ ได้เคยกล่าวถึงความสำคัญของสามเนราลัยว่า “ที่เพาะชำพันธุ์ไม้สำหรับทุกมิสซังของเรา” ในบางโอกาสสามเนราลัยก็ต้องเปิดรับบุคคลที่มาจากมิสซังและสังฆมณฑลอื่น ทำให้สามเนราลัยแห่งนี้เคยมีชาวฟิลิปปินส์ สเปน โปรตุเกส เข้ามาศึกษาเล่าเรียนอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การผลิตบาทหลวงพื้นเมืองของคณะมิสซังต่างประเทศ ยังไม่เพียงพอสำหรับการจัดให้มีมิสซังต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงมีความเป็นระเบียบตามที่บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อด และบิชอป ฟรังซัว ปีลลือ ปรารภณา ความเป็นระเบียบจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องให้ พระสันตะปาปาทรงเข้าช่วยเหลือ ด้วยเหตุนี้เอง บิชอป ฟรังซัว ปีลลือ จึงตัดสินใจจะไปชี้แจงสถานการณ์ต่าง ๆ ในการแพร่ธรรมแก่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อด้วยตนเอง แล้วท่านก็ได้ออกเดินทางกลับยุโรปเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2208

¹ มิสซังสยาม เริ่มประกาศใช้ในสมัยพระสันตะปาปาคลีเมนต์ที่ 9 (Pope Clement IX พ.ศ. 2210 – 2212) มีรับสั่งให้ประกาศในเอกสารทางการของสำนักวาติกัน รวม 2 ฉบับ ชื่อ Cumisicut ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2222 และ Speculatores ลงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2222 โดยมี บิชอป ฟรังซัว ปีลลือ และบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อด เป็นผู้เสนอเรื่องต่อกรุงโรม (สำนักวาติกัน) หลังจากรับการยกขึ้นเป็นมิสซังแล้ว จึงเรียกดินแดนสยามนี้ว่า มิสซังสยาม อย่างเป็นทางการ

ข้อขัดแย้งของ “ผู้แทนพระสันตะปาปา” กับ “สิทธิอุปถัมภ์ของชาวโปรตุเกส”¹

หลังการสังคายนาเมืองเตรนโต (พ.ศ. 2088-2106) ทางสำนักวาติกันตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบในการแพร่ธรรมแทนที่จะให้อยู่แต่ในมือของโปรตุเกสและสเปน ดังนั้นสำนักวาติกันจึงเริ่มต้นใช้อำนาจพระสันตะปาปาส่ง “ผู้แทนพระสันตะปาปา” ไปเป็นประมุขมิสซังในภาคตะวันออกไกล นอกดินแดนที่อยู่ในปกครองของประเทศโปรตุเกส เริ่มด้วยการก่อตั้งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อใน พ.ศ. 2165 และคณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสก็ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2201 เพื่อผลิตบาทหลวงชาวตะวันตกและบาทหลวงพื้นเมืองตามนโยบายของสำนักวาติกัน และสิ่งที่ทำให้คณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสมั่นใจว่าสำนักวาติกันสนับสนุนการฟื้นฟูการเผยแผ่ศาสนาเพราะมีเหตุผล 3 ประการ²

ประการแรก ชาวที่สำนักวาติกันได้รับเมื่อปี พ.ศ. 2199 เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของศาสนาคริสต์และอันตรายที่คุกคามกลุ่มชาวคริสต์ต่าง ๆ ในแคว้นดั้งเดิมถูกเบียดเบียน คณะมิชชันนารีเยซูอิตทั้งหมดที่อยู่ในแคว้นดั้งเดิมถูกเนรเทศ

ประการที่สอง พระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 ผู้มีความเพียรพยายามสนับสนุนโครงการที่มุ่งขยายพระศาสนาให้กว้างไกลออกไป

ประการที่สาม คำขอร้องจากบุคคลที่เคยมีส่วนร่วมในการตั้งโครงการส่งผู้แทนพระสันตะปาปา ได้แก่ บิชอปและคณะธรรมทูต มาจากกลุ่มฆราวาสหลายท่านซึ่งยังคงให้ความสนับสนุนร่วมกับสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ยังคงสนับสนุนติดตามโครงการสำคัญของคณะธรรมทูต และเพื่อเกื้อหนุนของพระศาสนจักรอีกด้วย

จากเหตุผลทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ และคณะมิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ต่างก็มองว่าการทำงานแพร่ธรรมของตนท่ามกลางระบบสิทธิอุปถัมภ์หรือระบบปาโตรอาโดนี่เป็นการปฏิรูปอย่างหนึ่ง แต่ฝ่ายโปรตุเกสย่อมไม่เห็นด้วยอย่างแน่นอน แต่เพื่อพระศาสนจักรต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เห็นได้จากการที่บิชอปปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต และ บิชอปฟรังซัว ปัลลือ เมื่อเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา ท่านได้รับการต้อนรับให้อยู่ในค่ายชุมชนชาวโปรตุเกส พร้อมกับมีการเตรียมตัวเดินทางไปยังโคชินจีน ซึ่ง

¹ สิทธิอุปถัมภ์ หรือ ปาโตรอาโด (Padroado/Patronato) หมายถึง ประมวลเอกสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากพระสันตะปาปา รัฐบาลโปรตุเกสอ้างว่าคนที่เป็นชาติโปรตุเกสพวกเดียวเท่านั้นเป็นบิชอปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือตะวันออกไกลได้ และโดยเหตุผลทางการเมืองและการค้ามากกว่าทางศาสนา โปรตุเกสไม่ยอมให้ผู้แพร่ธรรมจากประเทศฝรั่งเศสทำงานอยู่ใกล้มิชชันนารีโปรตุเกส

² สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์ (ม.ป.ป.) ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทย หน้า 50-51

เป็นประเทศที่ท่านได้รับมอบหมายให้ไปเผยแผ่ศาสนา แต่ต่อมาก็ได้ทราบข่าวว่ามีสังฆโคชินจีน กับมิสซังตั้งเกี้ยวกำลังถูกเบียดเบียนอย่างหนัก ทำให้ไม่มีโอกาสเดินทางเข้าไป ท่านจึงจำเป็นต้องคอยอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาให้เหตุการณ์ดีขึ้นเสียก่อน อันที่จริงกรุงศรีอยุธยาก็เอื้ออำนวยให้ท่านพักอยู่ได้เป็นเวลานานและมีบรรยากาศที่สงบ

ข่าวการเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาของบิชอป (ผู้แทนพระสันตะปาปา) และคณะธรรมทูต แพร่เข้าไปในค่ายชุมชนโปรตุเกสอย่างรวดเร็ว คริสต์ศาสนิกชนจำนวนมากเข้ามาพบปะแสดงความยินดีตามขนบธรรมเนียมของประเทศ แต่เป็นการยากลำบากสำหรับพวกเขาที่จะยอมรับว่าพวกมิชชันนารี ชาวฝรั่งเศสมีอำนาจหน้าที่เหนือพวกตน บาทหลวง มัง เดอ บูร์ชที่ร่วมเดินทางมากับคณะของบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ได้แสดงความคิดเห็นว่า เมื่อบิชอปลัมแบร์ตเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา ข่าวการมาของท่านก็แพร่ออกไปในถิ่นที่อยู่ชุมชนของคริสตศาสนิกชนด้วยเหตุนี้เองเมื่อมาถึง ท่านจึงต้องไปคารวะหัวหน้าชุมชนโปรตุเกส ซึ่งให้การต้อนรับเป็นอย่างดี แต่ต่อมามีการพบเห็นคริสตศาสนิกชนปะปนกันหลายชาติ เช่น ชาวโปรตุเกส ชาวเวียดนาม อพยพ เป็นต้น และคริสตศาสนิกชนบางส่วนปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง คือ บางส่วนเคารพบูชารูปเคารพในศาสนาอื่น บางส่วนก็ไม่นับถือศาสนาใดเลย จากสิ่งที่ท่านได้พบเห็นมาเช่นนี้ บิชอป ลัมแบร์ต จึงคิดว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องเริ่มต้นงานเผยแผ่ศาสนาตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ส่วนประเทศโปรตุเกสนั้นยึดมั่นต่อระบบสิทธิอุปลัมภ์ ซึ่งหมายถึง ประมวลเอกสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบจากพระสันตะปาปา รัฐบาลโปรตุเกสจะอ้างว่าคนที่เป็นชาติโปรตุเกสพวกเดียวเท่านั้นถึงจะเป็นประมุข(บิชอป)ของมิสซังต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือภูมิภาคตะวันออกเฉียงไกลได้ และโดยเหตุผลทางการเมือง การค้า มากกว่าทางศาสนา โปรตุเกสจะต่อต้านไม่ยอมให้คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสทำงานอยู่ใกล้กับเขตปกครองของโปรตุเกส คริสต์ศาสนิกชนโปรตุเกสไม่ว่าจะเป็นบิชอป มิชชันนารี หรือสัตบุรุษ ล้วนมีความคิดเห็นในเรื่องเหล่านี้อย่างเดียวกับนักการเมือง จึงทำให้บรรดา บิชอปชาวโปรตุเกสได้กำหนดเอาภูมิภาคต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้มิสซังของเขา มาแบ่งกัน กล่าวคือ อาณาจักร พะโค และอังวะ โปรตุเกสก็ยืนยันว่าขึ้นกับเมืองซาน โดเม (ในอินเดีย) ไทย กัมพูชา และเวียดนามขึ้นกับเมืองมะละกา ส่วนญี่ปุ่น จีน ขึ้นกับเมืองมาเก๊า

ทางสำนักวาติกันไม่เคยรับรู้การแบ่งเขตปกครองเช่นนี้ ทั้งหนังสือมอบอำนาจให้กับบรรดาประมุขมิสซังชาวฝรั่งเศสและคณะมิชชันนารี ของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ก็ไม่เคยกล่าวถึงการขยายเขตปกครองของโปรตุเกส ฝ่ายบิชอปปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต มั่นใจในสิทธิ์จากพระสันตะปาปาที่เป็นผู้ส่งท่านมา ท่านคุ้นเคยกับการโต้แย้งและการแก้คดี โดยที่เคยมีอาชีพเป็นทนายความที่ศาลเมืองรูอ็ง ประเทศฝรั่งเศสมาก่อน (ก่อนการบวชเป็นบาทหลวง) สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ สาเหตุของความขัดแย้ง และทำที่ที่เป็นศัตรูต่อกันระหว่างมิชชันนารีนอกระบบสิทธิ

อุปถัมภ์หรือระบบปาโดรอาโดกับมิชชันนารีชาวโปรตุเกสของระบบสิทธิอุปถัมภ์ก็ไม่ได้กีดกันชาติใด ๆ เพียงจำเป็นต้องทำตามเงื่อนไขของระบบสิทธิอุปถัมภ์เท่านั้น แต่สาเหตุและท่าทีเหล่านี้เกิดจากคณะมิชชันนารี ฝรั่งเศสที่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อส่งมา มีที่ท่าทีจะทำลายระบบผูกขาดเรื่องงานแพร่ธรรมที่ระบบสิทธิอุปถัมภ์ได้รับมอบหมายมานั่นเอง และแน่นอนที่สุด อาร์ชบิชอปโปรตุเกสที่เมือง กัว ประเทศอินเดียและคณะมิชชันนารีภายใต้ระบบสิทธิอุปถัมภ์ ต่างก็มองเห็นว่าคณะมิชชันนารีของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อเป็นเหมือนผู้รุกราน และเป็นผู้แย่งชิงอำนาจอันชอบธรรมที่พวกเขาได้รับมา ความขัดแย้งระหว่างคณะมิชชันนารี 2 กลุ่มนี้ มีต่อมาเป็นระยะจนถึงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ยังคงมีกลุ่มคริสตศาสนิกชนเชื้อสายโปรตุเกสที่ไม่ยอมรับนับถืออำนาจการปกครองของบิชอป อาร์โนต์-อังควาน การ์โนลต์ ประมุขมิสซังสยาม (พ.ศ. 2329-2354) และผู้ร่วมงานของท่าน ทำสุดคริสตศาสนิกชนโปรตุเกส ที่วัดซางตาครู้ส ธนบุรีเกิดความขัดแย้งระหว่างคริสตศาสนิกชนโปรตุเกสกับคริสตศาสนิกชนเชื้อสายเวียดนาม เมื่อพวกโปรตุเกสไปฟ้องร้องข้าราชการไทยผู้หนึ่งในความผิดฐานเข้ามานับถือศาสนาคริสต์ เมื่อ พ.ศ. 2339 และยังมีกลุ่มคริสตศาสนิกชนอีกไม่ต่ำกว่า 20 คนถูกจำคุกเพราะพวกโปรตุเกสไปฟ้องอีก แต่ได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงปี พ.ศ. 2351 พวกโปรตุเกสซึ่งหมดหวังที่จะพึ่งพามิชชันนารีชาติเดียวกับตนเพราะมิชชันนารีโปรตุเกสเหล่านั้น เดินทางออกไปจากมิสซังสยามแล้ว จึงยอมอ่อนน้อมต่อคณะธรรมทูตฝรั่งเศสตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา บทบาทของระบบสิทธิอุปถัมภ์จึงสิ้นสุดลงเช่นกัน

การก่อตั้งสามเณรลัทธินักบุญโยเซฟที่อยุธยา

สืบเนื่องจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงส่งเขาวชนสิบคนมาให้พวกมิชชันนารีสอนวิชาความรู้ของชาวยุโรปให้บ้าง บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ได้ยื่นฎีกาลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2208 เสนอต่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อจะจัดตั้งวิทยาลัยแห่งหนึ่ง “เพื่อสอนสรรพวิชาความรู้อันจำเป็นแก่รัฐ สำหรับทำให้รัฐเป็นที่เชื่อถือของทุก ๆ ชาติในโลก” และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสงสัยใด ๆ ท่านเสริมว่าพวกมิชชันนารี “จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการของรัฐ และเรื่องทางฝ่ายโลก”

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระกรุณาโปรดตามที่ขอ ได้พระราชทานทุ่งนาแห่งหนึ่งแก่พวกมิชชันนารี มีชื่อว่า “บ้านปลาเห็ด” ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และติดกับค่ายชุมชน

¹บ้านปลาเห็ด ในภาษาฝรั่งเศสเขียน Banplahet” คำว่า ปลาเห็ด เป็นภาษาไทยภาคกลาง (อยุธยา) แปลว่า ปลาทอดมัน (ทิมา อ.เดรียง โอลง (2003) ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662 - 1811 หน้า 20)

คริสต์ศาสนิกชนเวียดนาม สามแฉราลัยแห่งนี้ได้ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2209 ปลูกเป็นอาคารสองชั้นขึ้น หลังหนึ่ง ชั้นล่างก่ออิฐแบ่งเป็นหลายห้อง ชั้นสองเป็นไม้ ใต้เป็นโบสถ์น้อย เป็นที่เก็บศีลมหาสนิท สถานที่ก่อสร้างขึ้นมาทั้งหมดนี้รวมกันเรียกว่า ค่ายนักบุญโยเซฟ¹ ดังนั้น การก่อสร้างที่บ้านปลาเห็ด รวมถึงแต่บ้านพักบาทหลวง ที่พักมิชชันนารีที่มาเขียนเขียนโบสถ์ เป็นต้น ทั้งหมดนี้จะเรียกรวมกันว่า วิทยาลัย หรือสามแฉราลัย

เมื่อกิจการแรกที่คณะธรรมทูตฝรั่งเศสพยายามให้ลุล่วงสำเร็จก็คือการจัดตั้งวิทยาลัยหรือสามแฉราลัย เพราะเป็นจุดหมายสำคัญอันดับแรกของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตามที่กล่าวมาแล้ว นอกจากพวกเด็ก ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงส่งมาเช่นนักเรียนของพวกมิชชันนารี ซึ่งดูจะไม่ค่อยเรียนด้วยความมานะอดทนมากนัก คริสต์ศาสนิกชนที่เข้ามาเรียนที่สามแฉราลัย หลายคนมุ่งจะปีนบาทหลวง และได้เริ่มเรียนเทววิทยาที่เมืองมาเก๊าหรือเมืองกัวมาแล้ว สามแฉราลัยแห่งนี้ได้รับการจัดให้มีระเบียบเหมือนสถาบันที่คล้ายคลึงกันในประเทศฝรั่งเศส อธิการองค์แรกของสามแฉราลัย คือ บาทหลวง หลุยส์ ลาโน ในปี พ.ศ. 2233 สามแฉราลัยได้ย้ายจากกรุงศรีอยุธยาไปที่บ้านมหาพราหมณ์ อันเป็นหมู่บ้านซึ่งอยู่ห่างจากกรุงศรีอยุธยาประมาณ 8 กม. ส่วนเหตุที่ย้ายสามแฉราลัยในครั้งนี้ นอกจากปัญหาขุมเงินสามแฉราเรียนหนังสือไม่ได้ รวมถึงเขตสามแฉราลัยประกอบด้วยสำนักบิชอป บ้านพักพระสงฆ์ และโบสถ์ ซึ่งทั้งคริสต์ศาสนิกชนและคนต่างศาสนาพากันมาไม่ขาดสาย จึงไม่ใช่สถานที่ที่สามแฉราจะมีความสงบได้เท่าที่พึงปรารถนา เรื่องนี้บิชอป หลุยส์ ลาโน เห็นใจ ท่านจึงขอพระราชทานที่ดินแห่งหนึ่งที่บ้านมหาพราหมณ์ จัดให้สร้างบ้านทำด้วยไม้ไผ่และใบไม้หลายหลัง

วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2227 บิชอป หลุยส์ ลาโน ยกกรรมสิทธิ์และการปกครองสามแฉราลัยที่กรุงศรีอยุธยา ให้แก่สามแฉราลัยคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส สิ่งที่ยกให้นั่นได้แก่ สามแฉราลัย ในฐานะเป็นศูนย์ปกครองมิสซังต่าง ๆ เท่านั้น แต่การที่บิชอป หลุยส์ ลาโน ยกสามแฉราลัยที่กรุงศรีอยุธยาให้แก่สามแฉราลัย คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสนั้น ไม่ได้มีผลอะไรอื่น นอกจากเป็นการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างท่านกับสามแฉราลัยคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเท่านั้น เพราะสิบสองปีต่อมา การยกให้ดังกล่าวก็ได้ถูกเพิกถอนตามคำรบเร้าของประมุขมิสซังอื่น ๆ พร้อมด้วยคำแถลงต่อไปนี้ว่า “สามแฉราลัยดังกล่าวยังคงอยู่ และต้องยังคงอยู่

¹ อาเดรียง โกลเน (2003) ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662 - 1811 หน้า 65

อย่างแท้จริงตลอดไปในกรณีสิทธิ์ การครอบครองและการใช้ของบรรดาบาทหลวงฝรั่งเศส มิชชันนารีของพระสันตะปาปา¹ ในฐานะเป็นสมบัติของส่วนรวม”

ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2231-2234 พระเพทราชา ก่อรัฐประหาร ซึ่งทำลายอิทธิพลของ ฟอลคอนและฝรั่งเศสลงโดยสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งเป็นไมตรีกันอย่าง แน่นแฟ้นในรัชกาลก่อน ได้เปลี่ยนโฉมหน้าใหม่อย่างชนิดเป็นไปในทางตรงกันข้าม แม้ว่าฝรั่งเศส จะพยายามรื้อฟื้นไมตรีให้เหมือนเดิม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ สมเด็จพระเพทราชาทรงให้จับกุม คริสต์ศาสนิกชนและคณะธรรมทูต มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสไว้เป็นตัวประกัน การเบียดเบียนครั้งนี้ มี อยู่ไม่นานก็จริง แต่ต้องนับว่ามีผลร้ายแรงต่อพระศาสนจักรในประเทศไทย วัดทุกแห่งได้รับความ เสียบหายมากบ้างน้อยบ้าง มีสิ่งปรักหักพังอยู่ทั่วไป มิชชันนารีหลายท่านต้องล่องลับไปก่อนเวลาอัน ควรร เพราะถูกทารุณกรรมขณะถูกคุมขัง สามเณราลัยนักบุญโยเซฟกับสามเณราลัยที่บ้านมหา พรหมณ์ถูกทำลายลงเหลือแต่กำแพงเท่านั้น ต่อมาได้มีการฟื้นฟูสามเณราลัยขึ้นใหม่จนถึงปี พ.ศ. 2303 คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส จึงโยกย้ายสามเณราลัยจากกรุงศรีอยุธยา (เนื่องจาก สถานการณ์การเมืองของไทยอยู่ในภาวะไม่แน่นอน) ไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

- 1 เมืองจันทบุรี พ.ศ. 2303-2308
- 2 เมืองฮอนดัด ประเทศกัมพูชา พ.ศ. 2308-2312
- 3 เมืองมะละกา ประเทศมาเลเซีย พ.ศ. 2313
- 4 เมืองปอนดิเชอรี ประเทศอินเดีย พ.ศ. 2313-2325
- 5 เมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย พ.ศ. 2351-2513

หมายเหตุ ปัจจุบันในประเทศไทยมีการจัดตั้งสามเณราลัย(บ้านเณร)อยู่ในภูมิภาคต่างๆ ได้แก่

- 1 มิสซังสยามและมิสซังลาว (ปัจจุบันแบ่งเขตปกครองใหม่ เรียกว่า สังฆมณฑลราชบุรี)
 - สามเณราลัยบางช้างหรือบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม (พ.ศ. 2415-ปัจจุบัน)
- 2 มิสซังจันทบุรี (ปัจจุบัน คือ สังฆมณฑลจันทบุรี)
 - สามเณราลัยพระฤทธิย์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี (พ.ศ. 2478 - ปัจจุบัน)

¹มิชชันนารีของพระสันตะปาปา คือ มิชชันนารีมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เวลาลงนามในจดหมายแทนที่จะเขียน ต่อท้ายว่า M.F.P. ซึ่งเป็นคำย่อของคณะของเขา (Missions Etrangères de Paris) มักเขียนต่อท้ายคำเป็น Miss Ap (Missionnaire Apostolique) เพื่อบ่งบอกว่าเป็นธรรมทูตของพระสันตะปาปา (ทิมา อาเดรียง โทเน (2003) ประวัติมิสซังกรุงเทพฯ ค.ศ. 1662 - 1811 หน้า 65

ช่วงที่ 3 การวางรากฐานหลังรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชถึงสิ้นยุค สมัยกรุงศรีอยุธยา

มิสซังสยามสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

หลังการก่อรัฐประหารของสมเด็จพระเพทราชาเมื่อ พ.ศ. 2231 สภาพของมิสซังสยามพบกับความหายนะทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ มีสิ่งปรักหักพังกองทับถมอยู่ทั่วไป โบสถ์ใหญ่น้อย สามเณรลัทธิหรือวิทยาลัยกลางถูกปล้นหรือทำลายสิ้น กลุ่มคริสต์ศาสนิกชนที่อยุธยา บางกอก มะริด และถลาง ถูกรังควานอย่างหนัก กลุ่มคริสต์ศาสนิกชนทางภาคเหนือ ได้แก่ พิชณุโลก นครไทย และสุโขทัย หนีกระจัดกระจาย หลายคนถูกจับได้นำมาขังคุกที่อยุธยา ส่วนพวกที่หนีรอดเข้าไปอยู่ในป่าประเทศลาวก็ค่อย ๆ ละทิ้งกิจปฏิบัติทางศาสนาทุกอย่าง

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2230-2236 ไม่มีมิชชันนารีมาแทนพวกที่ล้มป่วย พิกการ หรือถึงแก่ภรรณาพคงเหลือบาทหลวงพื้นเมืองเพียง 2-3 ท่าน การฟื้นฟูมิสซังสยามทำได้ยากและล่าช้ามาก เพราะพระเจ้าแผ่นดิน ขุนนาง และประชาชนแสดงความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจ ต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2236 ได้มีบาทหลวงมาช่วยงานแพร่ธรรม 2 ท่าน ได้แก่ บาทหลวง กาบรีแอล โบร์ด เคยเป็นมิชชันนารีในภาคตะวันตกของแคว้นตั้งถิ่นที่อยู่ 2-3 ปี กับบาทหลวง อันโตนิโอ ปินโต ซึ่งกลับมาจากสำนักกวาดกันในปี พ.ศ. 2238

เนื่องจากมิชชันนารีมีจำนวนน้อย และพระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงอนุญาตให้มิชชันนารีออกไปนอกเขตราชธานี มิชชันนารีจึงแพร่ธรรมอยู่เฉพาะในเขตราชธานีและบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น

พระเพทราชากับความขัดแย้งกับฝรั่งเศส

เมื่อพิจารณาการก่อรัฐประหารของสมเด็จพระเพทราชา ก็คล้ายกับการก่อกบฏของชาติเพื่อนบ้านในแถบเอเชีย คือ การชิงราชสมบัติ ริบทรัพย์ การลงโทษด้วยวิธีจารีตนครบาล การฆ่าฟัน แต่การรัฐประหารครั้งนี้จะแตกต่างไปจากรัฐประหารในประเทศอื่น ๆ ตรงที่ว่า เป็นการสู้รบขับไล่กองทัพฝรั่งเศส¹ และยินยอมถอนตัวออกจากไทยกลับสู่ฝรั่งเศส และด้วยความไม่พอใจของประชาชนที่ต้องเผชิญหน้ากับกองทัพฝรั่งเศส ได้เห็นความประพฤติของทหารฝรั่งเศส กลายเป็นความกดดันจากความไม่พอใจต่อชาวฝรั่งเศส ทำให้เกิดการต่อต้านชาวยุโรปอย่างรุนแรง เช่น บาทหลวงเดินอยู่บนถนนก็จะถูกชาวไทยใช้ก้อนหินขว้างปา ด่าทอ ด้วยถ้อยคำหยาบคาย มีการร้อง

¹ พลับพลึง มูลศิลป์ (2523) ความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา หน้า 249

เพลงเยาะเย้ยฝรั่งเศส ตามถนนหนทางเต็มไปด้วยประชาชนถืออาวุธ ทำให้ชาวยุโรปที่อาศัยใน
ลพบุรีเกิดความกลัว บางคนได้หลบหนีไปอาศัยอยู่กับบาทหลวงโปรตุเกส เป็นต้น

ในรัชกาลของสมเด็จพระเพทราชา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสตกต่ำถึงขั้นเป็น
ศัตรูต่อกัน แม้ว่า ฝรั่งเศสจะพยายามรื้อฟื้นพระราชไมตรีให้เหมือนเดิม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ
ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ ปัญหาความยุ่งยากภายในของไทย ความยุ่งยากในทวีปยู
โรปเกิดสงครามระหว่างสันนิบาตออกซเบอร์ก¹ ใน พ.ศ. 2231 กับฝรั่งเศส แต่พอถึงรัชกาลพระเจ้า
เสือ ไทยกลับมีทีท่าว่าจะยินดีเป็นไมตรีกับฝรั่งเศสอีก แต่ฝรั่งเศสหมดความสนใจที่จะขยายอิทธิพล
เข้ามายังประเทศไทย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการจึงสิ้นสุดลงจน
ถึงสิ้นสุดยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา

ผลกระทบทางการเมืองต่อคณะธรรมทูต

สมัยพระเพทราชา (พ.ศ. 2231-2246)

แม้ว่าคณะธรรมทูตฝรั่งเศสจะเหลืออยู่เพียง 6 ท่าน และยังถูกทางราชการขัดขวางไม่ให้
ออกไปทำงานนอกเขตราชธานี หรือ คริสต์ศาสนิกชนแถบภาคเหนือจะสูญหายกระจัดกระจายด้วย
การถูกเนรเทศ หนีไปซ่อนตัวในป่า และก็มีหลายคนได้ละทิ้งศาสนาเพราะความอ่อนแอทางความ
เชื่อ จะยังมีคริสตศาสนิกชนเหลืออยู่บ้างทางภาคใต้และภาคตะวันตก ส่วนที่กรุงศรีอยุธยาเหลือ
เพียงคริสตศาสนิกชนที่มาจากโคชินจีนเท่านั้น บรรดาคณะธรรมทูตยังคงปฏิบัติงานแต่เพียง
ประการเดียวเท่าที่จะทำได้ นั่นคือ โปรดศีลล้างบาปแก่เด็กโกลีถึงแก่กรรมและการเขียนเขียนคน
ป่วย ตอนต้นรัชกาลสมเด็จพระเพทราชาได้เกิดความแค้นแค้นติดต่อกันเป็นเวลาสองปีซ้อน ทำให้
พระองค์ต้องแจกจ่ายข้าวให้ประชาชนที่ยากจน และในช่วง พ.ศ. 2238-2239 ได้เกิดไข้ทรพิษระบาด
มีผู้คนล้มตายเป็นอันมาก ส่วนมากเป็นเด็ก คณะธรรมทูตได้แสดงความเมตตาต่อผู้เจ็บป่วยโดยไม่
เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย คณะธรรมทูตได้กราบทูลแนะนำให้ทำการเจาะเลือดและถ่ายยาแก่ผู้ป่วย พระ
องค์ได้ทรงประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าว คริสตศาสนิกชน
จัดขบวนแห่และสวดภาวนาในทีสาธารณะเพื่ออ้อนวอนขอพระเป็นเจ้าให้โรคระบาดสูญสิ้นไป มี
สามเณร 3 ท่าน และคริสตศาสนิกชนจำนวนหนึ่งต้องถึงแก่กรรมเพราะโรคระบาดคราวนี้ ความรัก
และเอาใจใส่ต่อผู้ประสบภัยในสภาพการณ์เช่นนี้ทำให้บรรดาคณะธรรมทูตได้รับความนับถือและ

¹ สันนิบาตออกซเบอร์ก เรียกว่าสงครามเก้าปี พ.ศ. 2231 – 2240 ประกอบด้วยสามประเทศในยุโรป คือ ฮอลันดา อังกฤษ
และจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ได้รวมกันต่อต้านอำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 สงครามสิ้นสุดด้วยสนธิสัญญาไรชวิกและพระเจ้าหลุยส์ที่ 14
ยังรักษาพระราชอำนาจไว้ได้เช่นเดิม (ทิมา พลับพลึง มุลศิลป์ (2523) *ความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา* หน้า
268)

ความเป็นมิตรจากชาวไทยอีกครั้งหนึ่ง และคริสต์ศาสนิกชนก็สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างอิสระอีกครั้งหนึ่ง

ก่อนที่บิชอป หลุยส์ ลาโน ประมุขมิสซังสยาม (พ ศ 2217-2239) จะถึงแก่กรรมภาพเล็กน้อย ได้มีหนังสือกราบทูลสมเด็จพระเพทราชา เพื่อขอบพระทัยพระองค์และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่ทรงมีต่อมิสซัง ขอพระองค์โปรดให้ความคุ้มครองแก่พวกมิชชันนารีและชาวฝรั่งเศสที่อยู่ภายในพระราชอาณาจักรเวลานี้ และที่จะมาอีกในภายหน้า สมเด็จพระเพทราชาทรงรู้สึกซาบซึ้งในหนังสือฉบับนี้ ตรัสแก่ข้าราชการบริพารว่า “คนฉลาดย่อมแสดงว่าตนเป็นอย่างไรงนกระทั่งเวลาตาย”¹ พระองค์ทรงส่งเงินจำนวนหนึ่งกับแพทย์ส่วนพระองค์มารักษาบิชอป หลุยส์ ลาโน ด้วย

สมัยพระเจ้าเสือ (พ ศ 2246-2251)

สภาพมิสซังสยามระยะนี้ แทบไม่มีคนต่างศาสนาเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์มิชชันนารีมีเพียงไม่กี่ท่าน และส่วนใหญ่ไม่รู้ภาษาไทย จึงจำกัดกิจกรรมอยู่กับการสอนที่สามเณรล้วน นอกจากนั้น ประชาชนยังถูกเกณฑ์แรงงานมาทำงานหลวงไม่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้สะดวก เมื่อมีเวลาว่าง คณะธรรมทูตมักจะไปเยี่ยมคนเจ็บป่วยหรือ โปรดศีลล้างบาปให้เด็กที่ใกล้ถึงแก่กรรมตามบริเวณนอกราชธานี ท่านได้พบปะกับพระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีท่าทีเป็นมิตรมากกว่าในราชธานี

นอกจากขาดบุคลากรแล้ว มิสซังสยามมีความลำบากทางเศรษฐกิจอีกด้วย มิสซังสยามไม่มีทรัพย์สินสมบัติใดในประเทศไทย เงินที่ได้รับจากฝรั่งเศสก็มีเท่าที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ซึ่งต้องส่งผ่านทางบริษัทเอกชน จึงถูกหักค่าบริการถึงร้อยละ 20 แต่บิชอป หลุยส์ ซังปิยอง เดอ ชิเซ ประมุขมิสซังสยาม (พ ศ 2243-2261) ยังใจกว้างเสนอที่จะช่วยเหลือคนทุกคนแม้จะไม่ใช่คริสต์ศาสนิกชนก็ตาม อีกประการหนึ่งที่ทำให้พระศาสนาขยายตัวออกไปไม่ได้ก็คือ การที่ทางราชการไม่ยอมให้คณะธรรมทูตไปเผยแผ่ศาสนาในที่แห่งใหม่ สำหรับภายในกรุงศรีอยุธยา ตามหมู่บ้านคริสต์ศาสนิกชนในเวลาถ้าจะมาร่วมสวดพร้อมกันหมู่บ้าน โดยมีหัวหน้าและรองหัวหน้าปกครองภายใต้การควบคุมของบาทหลวง

ส่วนคริสต์ศาสนิกชนที่มะริด ตะนาวศรี และภูเก็ต จะมีการปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง เช่น มีการแต่งงานกับคนต่างศาสนา การไม่ยึดมั่นต่อคำสอนของพระศาสนจักร เหตุการณ์สำคัญที่สุดสำหรับพระศาสนจักร ในประเทศไทยของสมัยนี้ คือ การตั้งหมู่บ้านวัดจันทบุรี สมาชิกเป็นคริสต์ศาสนิกชนจากแคว้นโคชินจีน ซึ่งอพยพหนีภัยการเบียดเบียนศาสนา มีคริสต์ศาสนิกชนเวียดนามประมาณ 130 คน หนีเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จันทบุรี สร้างวัดขนาดเล็กกับบ้านพักบาทหลวงขึ้น (ต่อมาเมื่อปี พ ศ 2242 คริสต์ศาสนิกชนเวียดนามกลุ่มนี้ ไม่ยอมถูกเกณฑ์ไปปราบกบฏที่โคราช จึง

¹ วิทยาลัยแสงธรรม (2523) ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา - สังคายนาว่ากันที่ 2 (พ ศ 2098 - พ ศ 2508) หน้า 104

ถูกลงโทษอย่างหนัก ทำให้สมเด็จพระเพทราชากริ้วพวกชาวเวียตนามอพยพเป็นอย่างมาก) ต่อมา บิชอป หลุยส์ ซองปียง เดอ ซิเซ มอบหมายให้บาทหลวงเอด์ไปเป็นเจ้าอาวาสที่วัดจันทบุรีในปี พ ศ 2254 และบาทหลวง นิโคลาส โดเลนตีโน เป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรีท่านต่อมา

สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ ศ 2251-2275)

ตอนต้นรัชกาลความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักกับคณะธรรมทูตดีขึ้นบ้าง แต่คณะธรรมทูตยังไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปเผยแผ่ศาสนานอกเขตราชธานี ต่อมาในปี พ ศ 2255 บิชอป หลุยส์ ซองปียง เดอ ซิเซ ประมุขมิสซังสยาม (พ ศ 2243-2261) ได้ส่งครูคำสอนขึ้นไปที่พิษณุโลก นครไทย ก็พบว่าบ้านพักพระสงฆ์และโรงสวดยังดีอยู่ ครูสอนคำสอนได้สำรวจไปถึงชายแดนประเทศลาว และรายงานมาตรงกับความเห็นของบิชอป หลุยส์ ซองปียง เดอ ซิเซ คือ มีความหวังจะชักจูงคนในภูมิภาคเหล่านั้นจำนวนหนึ่งให้มารับความเชื่อในศาสนาคริสต์ได้ บิชอป หลุยส์ ซองปียง เดอ ซิเซ ยังคิดจะส่งคนไปเผยแผ่ศาสนาทางภาคใต้และทางกัมพูชาอีกด้วย แต่ไม่สามารถจะทำได้ เพราะบาทหลวงส่วนใหญ่ที่มีอยู่ต้องสอนที่สามเณรลับ จำนวนผู้เข้าเรียนไม่มากนัก เพราะขาดทุนทรัพย์ เช่น ในปี พ ศ 2247 มีสามเณรถึง 95 คน และนักเรียนอีก 45 คน แต่ 3 เดือนต่อมาจำนวนนักเรียนลดลงเหลือเพียง 12 คน แทบทั้งหมดเป็นชาวเวียตนาม

ต่อมาในปี พ ศ 2245-2247 มิซชันนารีโปรตุเกส สังกัดคณะเยซุอิตและคอมินิกันตี กรุงศรีอยุธยา ยินยอมอยู่ในอาณาเขตของบิชอปประมุขมิสซังสยามเรียบร้อยดี แต่ในปี พ ศ 2248 บิชอป มานูเอล เอ แชน โด ประมุขมิสซังมะละกา ชาวโปรตุเกส อ้างว่า คริสต์ศาสนิกชนในประเทศไทยตกอยู่ในอาณาเขตของมิสซังมะละกา ทำให้คริสต์ศาสนิกชนโปรตุเกสในไทยบางส่วนต่อต้านการปกครองของมิซชันนารีฝรั่งเศส ประมุขมิสซังสยามจึงประกาศลงโทษมิซชันนารีโปรตุเกสห้ามประกอบศาสนพิธี และสั่งให้ทำทัณฑ์วนกรรม การไม่ยอมรับอำนาจปกครองของประมุขมิสซังสยามด้วยทำทัณฑ์วน แต่ในที่สุดก็ต้องยอมรับอำนาจการปกครองของประมุขมิสซังสยามในปี พ ศ 2264

ช่วงที่ 4 พัฒนาการสมัยกรุงธนบุรี

ความสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนิกชนกับราชสำนัก

เมื่อบิชอป โอลิเวียร์ ซีม็อง เลอบ็อง ประมุขมิสซังสยาม (พ ศ 2311-2323) เดินทางเข้ามารับตำแหน่ง สภาพการณ์ทั่วไปในพระราชอาณาจักรยังไม่แจ่มใส สงครามไทย-พม่า พ ศ 2310 การปล้นสะดมของทหารพม่า การกวาดต้อนพลเมืองส่วนหนึ่งไป ทำให้เกิดความสับสนและความทุกข์เวทนาทั่วไป และการที่ไม่มีมิซชันนารีอยู่ในประเทศไทยเลยระหว่างปี พ ศ 2310-2312 ทำให้

ชีวิตคริสต์ศาสนิกชนตกต่ำลงอย่างมาก เช่น การไม่มาทำมิสซาที่วัด คริสต์ศาสนิกชนหญิงต้องยอมเป็นอนุภรรยาชาวจีนเพื่อจะมีข้าวกิน การดำเนินชีวิตไม่แตกต่างจากคนต่างศาสนา

บิชอป โอลิเวียร์ ซีม็อง เลอบ็อง เดินทางเข้ามาถึงมิสซังสยามในปี พ.ศ. 2314 ท่านได้เข้าเฝ้าพระเจ้าตากสินมหาราช และถวายของกำนันจากผู้สำเร็จราชการเมืองปอนดิเชอริ พระองค์ทรงต้อนรับเป็นอย่างดี และได้พระราชทานที่ดินให้วัดซางตาครู้สเพิ่มขึ้น มีบางเรื่องทำให้พระองค์ประทับใจมาก เช่น เรื่องบาทหลวงยึดถือความเป็นโศคแล้วบวชตลอดชีวิต เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2317 บาทหลวง โซแซฟ หลุยส์ กูเด ได้เข้ามาที่กรุงธนบุรี เพื่อทำงานแพร่ธรรม และได้พบคริสต์ศาสนิกชนส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายโปรตุเกส ท่านได้เขียนถึงสภาพมิสซังสยามไว้ว่า

คริสตังในสยามมีจำนวนน้อยมาก เกือบทุกคนเป็นเชื้อสายโปรตุเกส และเข้ากับธรรมเนียมฟรังเศสได้ไม่ดัดนัก ข้าพเจ้าเชื่อว่าพวกเขาคงชอบพระสงฆ์ไปโปรตุเกสมากกว่า อย่างไรก็ตามคุณพ่อการ์โนต์ได้บอกว่าสภาพนี้กำลังเปลี่ยนแปลงและพวกนี้เริ่มไม่ไว้ใจเรามากขึ้น ไม่จำเป็นแล้วที่จะรู้ภาษาโปรตุเกส เพราะเกือบทุกคนเข้าใจภาษาไทย และในไม่ช้าทุกคนก็จะเข้าใจ เราสอนคำสอนทั้งหมดเป็นภาษาไทยและเด็ก ๆ เรียนภาษาไทยเมื่อเรียนคำสอน¹

แม้ว่าในอดีตจะเคยมีการขัดแย้งกันระหว่างมิชชันนารีโปรตุเกสกับมิชชันนารีของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ แต่ขณะนั้นการมีแต่มิชชันนารีฝรั่งเศสพวกเดียวเท่านั้นช่วยให้มีเอกภาพได้เป็นอย่างดี

ความขัดแย้งระหว่างคริสต์ศาสนิกชนกับราชสำนัก

จากที่กล่าวมาแล้วว่า การแพร่ธรรมให้คนจีนเปลี่ยนใจมานับถือศาสนาคริสต์ เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่า เพราะการเปลี่ยนแปลงให้คนไทยมานับถือศาสนาคริสต์นับวันมีแต่จะยากขึ้น อุปนิสัยการอบรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ล้วนแล้วแต่กีดกันไม่ให้คนไทยมานับถือศาสนาคริสต์ มีหน้าซ้ำพระเจ้าตากสินมหาราชและราชสำนักก็ไม่สนับสนุน อุปสรรคในการที่คนไทยจะเข้าเป็นคริสต์ศาสนิกชนจึงยิ่งทวีมากขึ้น

ความขัดแย้งทางศาสนาเกิดขึ้นเมื่อพระองค์ได้เรียกประชุมพระภิกษุ ชาวมุสลิม และมิชชันนารี เพื่อปรึกษาหารือเรื่องการห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตามที่พุทธศาสนาสอน พระภิกษุได้อภิปรายว่าการห้ามนั้นถูกต้อง ส่วนชาวมุสลิมและมิชชันนารีได้โต้แย้ง พระเจ้าตากสินมหาราชทรง

¹ วิทยาลัยแสงธรรม (2523) ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา - ถึงคายนาวาติกันที่ 2 (พ.ศ. 2098 - พ.ศ. 2508) หน้า 165

ไม่พอพระทัยมาก ในเวลาต่อมา คือ ปี พ ศ 2317 ทางราชสำนักได้มีประกาศห้ามคนไทย และมอญ นับถือศาสนาคริสต์และมุสลิม แต่คำประกาศนี้ยิ่งทำให้คำสังครังแรกนั้นร้ายแรงขึ้นไปอีกมาก เพราะทรงสั่งว่า

“ถ้ามิชชันนารีหรือคริสตศาสนิกชนหรือมุสลิมคนใดนำคนไทย หรือคนมอญแม้แต่คนเดียวไปเข้า ริดเป็นมุสลิมหรือคาทอลิก ก็ให้จับกุมขบขบหรือมิชชันนารีและบุคคลที่คิดเปลี่ยนศาสนาเหล่านั้น ให้ถือว่าสมควรจะต้องตาย ให้จับกุมคนไทย หรือคนมอญที่อยากเข้าริดเป็นมุสลิมหรือคาทอลิก และให้ถือว่าสมควรจะต้องตายด้วย”

และในที่สุดได้ทรงมีพระบัญชาให้เนรเทศขบขบ โอลิเวียร์ ซิม็อง เลอบ็องและคณะมิชชันนารีออกไปนอกพระราชอาณาจักรในปี พ ศ 2322 คณะธรรมทูตทั้งหมดได้เดินทางไปที่ มะละกา เพื่อหา เรือเดินทางไปภูเก็ต คอยเวลาที่สถานการณ์จะดีขึ้น

สาเหตุบางประการเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาที่ไม่ประสบความสำเร็จสมัยกรุงศรีอยุธยา-กรุงธนบุรี¹

สาเหตุการแพร่ธรรมไม่ประสบความสำเร็จและเกือบจะสูญสิ้นจากประเทศไทย ในสมัย นั้น มีสาเหตุดังนี้

ประการแรก ศาสนากับการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ได้แยกจากกัน หมายถึง ฝรั่งเศสมุ่ง แสวงหาอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนอยู่ตลอดเวลา ส่วนสัมพันธ ไมตรีกับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นมีข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือ งานเผยแผ่ ศาสนาได้รับการสนับสนุน มีฐานต่อรองทางการเมือง มีการเงินเพียงพอเพื่อก่อสร้างวัด โรงเรียน และโรงพยาบาล การแพร่ธรรมจะดำเนินการในท้องถิ่นนอกเมืองหลวง พระมหากษัตริย์โปรด ปรานมิชชันนารีที่มีความรู้ความสามารถที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับราชสำนัก จนกระทั่งบาทหลวงบาง ท่านได้เป็นราชทูตแทนพระองค์ไปฝรั่งเศส(บาทหลวงกีเย่ ตาซาร์ด์) บาทหลวงบางท่านเป็นแพทย์ ประจำพระองค์ (บาทหลวงเดอ แบส) ส่วนท่านอื่น ๆ ก็ถวายความรู้ทางคณิตศาสตร์ ดารา ศาสตร์แก่พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ แต่ข้อเสียคือ บาทหลวงบางท่านเข้าใกล้ชิดฝ่ายที่มี อำนาจการเมืองและเศรษฐกิจ แต่เมื่อฝ่ายต่อต้านแย้งจึงอำนาจปกครองมาได้ ชาวคริสต์จึงตกอยู่ ในฐานะลำบากนับตั้งแต่รัชกาลพระเพทราชาจนถึงสิ้นสุดรัชกาลพระเจ้าตากสินมหาราช ส่วน ความคิดของคนไทยในเวลานั้น จะมีความรู้สึกเป็นเอกภาพ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนา เรียกว่าชาวพุทธ ส่วนคนนับถือศาสนาอื่น ๆ เป็นคนต่างชาติ และกรณีที่พระนารายณ์มหาราช

¹ วิทยาลัยแสงธรรม (2523) ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา- ถึงคายนาวาตกกันที่ 2 (พ ศ 2098 - พ ศ 2508) หน้า 174 - 180

โปรดปรานชาวตะวันตกและมิชชันนารี ชาวคริสต์ ทำให้เป็นข้ออ้างของฝ่ายแย้งซึ่งอำนาจอ้างได้ว่า พระองค์จะเข้ารีตเปลี่ยนนับถือศาสนา และการเข้ารีตหมายถึงการทรยศต่อประเทศชาติ ความคิดนี้ รวมถึงคนธรรมดาหรือไพร่และขุนนางที่เข้ารีต ทำให้คนที่เข้ารีตกลายเป็นพวกของฝรั่ง ต้องไปอาศัยอยู่ในชุมชนคาทอลิกเพื่อความสบายใจ เพราะเป็นกลุ่มคนนับถือศาสนาเดียวกัน พุทธศาสนา ยังถูกใช้ในการปลุกระดมให้เกิดขัดแย้งศาสนาคริสต์และมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนา

ประการที่สอง ท่าทีของชาวตะวันตกที่เข้ามาในไทยตอนนั้น ไม่ว่าจะเป็นมิชชันนารี พ่อค้า หรือทหารจะแสดงอาการดูหมิ่นคนไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีอคติระบุว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาไม่เที่ยงแท้ แม้ว่าจะมีมิชชันนารีบางท่านเคยศึกษาปกป้องการดำเนินชีวิตของพระภิกษุ แต่เป็นเพียงหาข้อมูลจุดเด่นเพื่อนำไปสอนพวกตนให้เคร่งครัดในวินัยให้มีมากกว่าพระภิกษุ ความขัดแย้งทางศาสนาและการเมืองหลายครั้งเกิดจากชาวตะวันตกไม่เข้าใจวัฒนธรรมไทยและพระพุทธศาสนา คณะมิชชันนารีเรียนรู้ธรรมและประเพณีไทยอย่างผิวเผิน เพื่อวัตถุประสงค์เดียว คือ ให้เผยแผ่ศาสนาคริสต์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น แปลคำสอนต่าง ๆ เป็นภาษาบาลี หรือมิชชันนารี แต่งกายหม่มจิรวแบบพระภิกษุ (มีเพียงระยะสั้นก่อนกรุงโรมจะสั่งห้าม)

ถ้าจะดำเนินต้องเป็นทั้งสองฝ่าย เพราะแนวคิดของคนตะวันตก การศึกษาอบรมที่คนตะวันตกได้รับในประเทศของตน สะท้อนให้เห็นว่าคณะมิชชันนารีศึกษาปรัชญาตะวันตกและเทววิทยาเป็นเวลาหลายปีก่อนมาเป็นนักบวช แต่ไม่เคยเรียนรู้ด้านศาสนาเปรียบเทียบ หรือวัฒนธรรมประเพณีของภูมิภาคโพ้นทะเล ฝ่ายไทยเองก็เช่นกันไม่เคยศึกษาวัฒนธรรมตะวันตก หรือศึกษาแต่ไม่ปรับตัวยอมรับ จะเห็นได้จากราชทูตไทยเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 คณะราชทูตไทยยังคงใช้การหมอบคลานเข้าเฝ้าเหมือนกับในประเทศของตน ส่วนวิทยาการด้านอื่น ๆ ก็ต้องยอมรับว่าด้อยกว่าตะวันตก ลักษณะของพุทธศาสนาเองก็ผสมผสานกับลัทธิความเชื่อและจารีตประเพณีแบบวิญญูณนิยมไสยศาสตร์ ทำให้ชาวตะวันตกเหมาเอาทั้งหมดว่า พระพุทธศาสนาเป็นเช่นนั้น

ประการที่สาม สืบเนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาของไทยจากฝ่ายมิชชันนารีและความสับสนของการประยุกต์คำสั่งของทางกรุงโรมเสมอ การขออนุญาตปรับการสอนศาสนาให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการปฏิเสธ แต่ระหว่างที่รอคำตอบหลายครั้งก็มีการปฏิบัติไปก่อนแล้ว จนดูเหมือนว่า มิชชันนารียึดถือเอาประเพณี ขนบธรรมเนียมของตะวันตกเป็นหลักในการปฏิบัติศาสนกิจและการเผยแผ่ศาสนาเคร่งครัดไม่ยอมผ่อนปรนในกรณีใด ๆ จนเกิดข้อขัดแย้งหลายครั้งกับฝ่ายไทย จนกระทั่งเมื่อประมาณ 40 ปีมานี้เอง เมื่อมีการประชุมสภาวาติกันที่ 2 (พ.ศ. 2505-2508) จึงมีการเปลี่ยนแปลง สาเหตุของความคิดเห็นขัดแย้งระหว่างมิชชันนารีที่อยู่ในงานเผยแผ่ศาสนากับฝ่ายปกครองศาสนาที่อยู่กรุงโรมนั้นน่าจะอยู่ที่ว่า ผู้ที่อยู่กรุงโรมไม่เคยศึกษาประเพณีวัฒนธรรมและศาสนาของต่างชาติ ย่อมไม่เข้าใจวิถีชีวิตสภาพจริง

ของท้องถิ่นต่าง ๆ แม้ในคำแนะนำและคำสั่งของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ก็ไม่เคยระบุให้ชัดเจนว่า อะไรเป็นแก่นความเชื่อทางศาสนาอะไรเป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่ต้องแยกจากกันให้ชัดเจน ขำวความแตกแยกระหว่างบาทหลวงคณะต่าง ๆ ต่างก็ฟ้องไปยังกรุงโรมเรื่องพฤติกรรมและการประยุคต์หลักเกณฑ์ของสมณกระทรวงเผยแผ่ศาสนาเข้ากับท้องถิ่น ทำให้ทางกรุงโรมเข้าใจไขว่เขวในการปฏิบัติของมิชชันนารี หรือคำแนะนำจากกรุงโรมที่ว่าด้วยการเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่เอาอย่างโปรตุเกสและสเปนที่ไปทำลายวัฒนธรรมของชาติอื่น ซึ่งอ้างคำประกาศของอาณาจักรว่าเป็นประกาศทางศาสนา เพราะความจริงแล้วเป็นเพียงประกาศ ไม่ใช่ข้อความที่พระสันตะปาปาประกาศ ดังนั้นคณะมิชชันนารีจะนำระบบปาโคธาโคของทั้งสองชาติไปใช้ทำลายวัฒนธรรมของชาติอื่นมาเป็นแนวทางสำหรับมิชชันนารีใช้แพร่ธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องลักษณะของมิชชันนารีที่ไปเมืองจีนหรือไทยล้วนเป็นผู้บุกเบิก เดินทางมาก่อนหน้าทหารและพ่อค้าตะวันตก ไม่ใช่เดินตามหลังทหารที่จับกุมเชลยศึก แล้วบีบบังคับให้เชลยเข้ารับ แต่คณะมิชชันนารีได้จัดตั้งชุมชนคาทอลิกตามรูปแบบของประเทศทางตะวันตกและที่สำคัญ คำแนะนำนั้นดูจะทันสมัยเกินยุค ที่จะเรียกร้องให้เคารพวัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ เพราะในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีชาติตะวันตกใดที่รู้สึกว่าจะต้องทำเช่นนั้นด้วยความเชื่อว่า ไม่มีอะไรจะดีเท่าของตน หรือมีความถูกต้องและแท้จริงเท่าของตน

คณะธรรมทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาแพร่ธรรมในเวลานั้น ต้องพบอุปสรรคสำคัญหลายประการ ได้แก่ จำนวนคณะธรรมทูตที่ทำงานในมิสซังสยามระยะ 117 ปีมีจำนวนมิชชันนารีเพียง 66 ท่าน ธรรมทูตไม่เข้าใจภาษาไทย ส่วนใหญ่พูดไทยไม่ได้ ระหว่าง พ.ศ. 2241-2324 แทบไม่มีการเทศน์เป็นภาษาไทยในวัดคาทอลิกของมิสซังสยาม ผู้ปกครองมิสซังมีความเคร่งครัด ไม่รู้จักผ่อนปรนในการปฏิบัติตามคำสอนทำให้เกิดการเข้าใจผิดบ่อยครั้ง ต้องขัดแย้งกับราชสำนัก ไม่สามารถสร้างความศรัทธาเหนือความคิดของคนไทยได้

อย่างไรก็ดีในทัศนะของชาวคริสต์ผลของการเผยแผ่ของคณะมิชชันนารีตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2205 - 2325) ไม่ถือว่าเป็นการล้มเหลว แม้ว่าท้ายสุดจะไม่มีบาทหลวงอยู่ในราชอาณาจักรไทยแม้แต่คนเดียว ทั้ง ๆ ที่สามเณรลับ (บ้านเณร) ตั้งอยู่ที่เมืองไทยมาช้านาน เป็นศูนย์กลางผลิตนักบวชพื้นเมืองของเอเชียมาنانเกือบร้อยปี และสัตบุรุษชาวคริสต์เหลืออยู่ไม่กี่ร้อยคน ก็พลัดพรากกระจัดกระจายสูญหายไปเกือบหมด

บทที่ 2

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ถึงสมัยรัชกาลที่ 4

ในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึงสภาพทั่วไปของมิสซังสยามสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ตลอดช่วงเวลานี้มิชชันนารีไม่ค่อยออกนอกกรุงเทพฯ สาเหตุเนื่องมาจากขาดบุคลากร ขาดทุนทรัพย์ กิจกรรมของศาสนาคริสต์จึงไม่ก้าวหน้า คริสต์ศาสนิกชนเองก็ค่อนข้างจะเก็บตัวมีความรู้สึกว่าถูกจับตามอง เนื่องจากการห้ามเผยแพร่ศาสนาให้แก่บรรดาคนไทย

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่างานของศาสนจักรคาทอลิกไทยต้องประสบความยุ่งยากอย่างมากนับตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีรับสั่งให้เนรเทศพวกมิชชันนารีออกจากสยาม บิชอปโอลิเวียร์ ซีม็อง เลอ บ็อง และพวกมิชชันนารีได้เดินทางออกจากสยาม ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2322 เพื่อไปมะละกาภายใต้การควบคุมของขุนนางจำนวนหนึ่ง ซึ่งพระเจ้าตากสินมหาราชทรงส่งมา เพื่อให้แน่ใจว่าพวกมิชชันนารีได้เดินทางออกจริง พวกเขาได้ไปถึงมะละกาในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2322 แต่บิชอป โอลิเวียร์ เลอ บ็อง ประมุขมิสซังสยาม ได้ออกเดินทางต่อในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2323 เพื่อไปยังยุโรป ท่านได้หยุดแวะที่เมืองกัว และได้ถึงแก่กรรมที่เมืองนี้เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2323

ส่วนมิชชันนารีอีกสองท่าน คือ บาทหลวง การ์โบลด์และ บาทหลวง กูเด ได้ตัดสินใจเดินทางต่อไปยังเมืองปอนดิเชรีเพื่อหาหนทางไปยังเมืองยงเซลัง(เกาะกลาง ปัจจุบันคือภูเก็ต) ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งที่อยู่ภายใต้การปกครองของสยาม¹ จนกว่าสถานการณ์ในสยามจะเปลี่ยนแปลง ในปี พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ทรงมีรับสั่งให้เชิญพวกมิชชันนารีที่ถูกเนรเทศออกจากประเทศสยามกลับมาจากมะละกา การที่พระองค์ทรงทำเช่นนี้เพราะว่า พระองค์ทรงปรารถนาที่จะรู้ข้อสันนิษฐานไมตรีกับชาวต่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง และเพื่อสนับสนุนการค้าขายกับประเทศเหล่านี้เหมือนดังที่เคยเป็นมา

¹ วิทยาลัยแสงธรรม (2533) ประวัติศาสตร์ศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาवादิกันที่ 2 (พ.ศ. 2098 พ.ศ. 2508) หน้า 183-184

รัชกาลที่ 1 : มิสซังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

(พ.ศ. 2325-2352)

บาทหลวง กูเด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็น บิชอป ออแซฟ หลุยส์ กูเด ประมุขมิสซังสยามเมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2325 ได้เดินทางกลับเข้ามาที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2327 แต่ความยุ่งยากได้เกิดขึ้นกับมิสซังสยามอีกครั้ง เพราะชุมชนคาทอลิกได้แบ่งเป็น 2 พวก คือ พวกแรก ได้แก่ กลุ่มคาทอลิกเชื้อสายโปรตุเกสที่ไม่ต้องการให้มีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสมาปกครองพวกตน และเรียกร้องให้มีมิชชันนารีชาวโปรตุเกสมาปกครอง อีกพวกหนึ่งคือ กลุ่มคาทอลิกจากวัดนักบุญออแซฟ อูซุยา ซึ่งยอมรับอำนาจการปกครองของมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส และได้มีคาทอลิกโปรตุเกสบางคนปล่อยข่าวเรื่องขุนนางชาวพุทธผู้หนึ่งเข้ารับมานับถือศาสนาคริสต์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงมีรับสั่งให้ขุนนางผู้นี้และครอบครัวละทิ้งศาสนาคริสต์ แต่เขาไม่ยินยอม ทำให้กลุ่มคาทอลิกอื่น ๆ อีก 20 คน ที่อยู่ภายใต้การปกครองของมิชชันนารีฝรั่งเศสถูกจับกุมด้วย เพราะกล่าวหาใส่ร้ายของกลุ่มคาทอลิกโปรตุเกส อย่างไรก็ตาม ความยุ่งยากเกิดขึ้นไม่นาน เพราะ บิชอป โจแซฟ หลุยส์ กูเด ได้เข้าเฝ้าเพื่อชี้แจงข้อพิพาทระหว่างกลุ่มคาทอลิก 2 กลุ่ม กลุ่มคาทอลิกที่ถูกจับกุมได้รับการปลดปล่อยในเวลาต่อมาและเมื่อกลุ่มคาทอลิกโปรตุเกสหมดหวังที่จะผลักดันให้มีมิชชันนารีโปรตุเกสมาปกครองชุมชนพวกตนในประเทศสยาม กลุ่มคาทอลิกกลุ่มนี้จึงยินยอมลดทิวยอมรับการปกครองของมิชชันนารีฝรั่งเศส (คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส) ตั้งแต่ พ.ศ. 2351 เป็นต้นมา และสิ้นสุดอิทธิพลของระบบปาโตรอาโคในมิสซังสยามอย่างสิ้นเชิง

รัชกาลที่ 2 . มิสซังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(พ.ศ. 2352-2367)

เมื่อรัชกาลที่ 2 ขึ้นครองราชย์ ในยุคนี้จำนวนมิชชันนารีลดลงมาก เนื่องจากการปฏิวัติฝรั่งเศส พ.ศ. 2332 (ค.ศ. 1789) ทำให้สามแณราลัย (บ้านแณร) ในฝรั่งเศสทุกแห่งต้องปิดลง เงินช่วยเหลือก็ลดน้อยลงด้วย ฐานะมิสซังสยามจึงยากจนมาก ขณะนั้น บิชอป เอสปรีต์ มารี โจเซฟ ฟลอรังส์ (Bishop Esprit Marie Joseph Florens) เป็นประมุขของมิสซังสยามนาน 12 ปี ในช่วงการดำรงตำแหน่งของท่าน การแพร่ธรรมไม่ได้ก้าวหน้าไปเท่าไรนัก อย่างไรก็ตาม มีชุมชนชาวจีนกลุ่มใหม่ที่จะรับการแพร่ธรรมต่อไป เนื่องจากมีชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้ามาในสยามมากขึ้นทุกที ชาวจีนเหล่านี้สนใจในศาสนาคริสต์และไม่ได้อยู่ในขอบเขตของการห้ามเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ ชาวจีนจำนวนนับร้อยคนได้เข้ารับ และใน พ.ศ. 2353 นี้เองที่ชาวอังกฤษเริ่มใช้นโยบายล่าเมืองขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิชชันนารีได้เข้าจัดตั้งวัดคาทอลิกพร้อมกับอพยพชุมชนคาทอลิกไปอยู่

ที่เกาะปีนังของอังกฤษ เพราะมีความมั่นใจว่าอิสรภาพทางศาสนาจะได้รับการปกป้อง ใน พ.ศ. 2362 เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างไทยกับอังกฤษเป็นครั้งแรก เมื่ออังกฤษปฏิเสธที่จะส่งตัวสุดต่านแห่งรัฐเคดาห์ที่มัลลิกอยู่ที่ยี่นัง ข้อพิพาทเหล่านี้ทำให้คณะมิชชันนารีจากต่างประเทศต้องหลบหนีสถานการณ์การเมืองภายในของไทย ส่วนชุมชนคาทอลิกในสมัยนั้นตอนแรกค่อนข้างระแวงชาวอังกฤษ เพราะนับถือศาสนาคริสต์นิกายแองกลิคัน(Anglican church) แต่ชาวอังกฤษปฏิบัติกับมิชชันนารีด้วยดี และให้ความสะดวกในการแพร่ธรรม มิชชันนารีเริ่มเชื่อมั่นว่าชาวอังกฤษเป็นผู้พิทักษ์เสรีภาพทางศาสนาของชาวคริสต์ จึงทำให้ชุมชนชาวคริสต์ในปีนังซึ่งขึ้นตรงต่อมิสซังสยามขยายตัวอย่างรวดเร็ว

แต่ประเทศสยามในเวลานั้น กลับมีนโยบายปิดประเทศไม่ต้อนรับคนต่างชาติ กิจการแพร่ธรรมทางศาสนาค่อนข้างซบเซา และรัฐบาลเห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์จากสนธิสัญญาการค้าไทยกับโปรตุเกส ปี พ.ศ. 2363 และสัญญาการค้ากับอังกฤษ ปี พ.ศ. 2365

รัชกาลที่ 3 : มิสซังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. 2367-2394)

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายจากจักรวรรดินิยมอังกฤษกำลังขยายตัวไปทั่วเอเชีย หลังจากอังกฤษได้ครอบครองอินเดียไว้แล้ว ก็สามารถยึดครองพม่าได้ทั้งประเทศ ในเวลาเดียวกันนั้น จีนแพ้สงครามฝิ่น (พ.ศ. 2338-2384) และถูกบังคับให้เปิดเมืองท่าเสรี 7 แห่ง โดยมีชาติมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เข้าไปมีผลประโยชน์จากการค้าในจีน จากแนวคิดของลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกนั่นเอง จึงทำให้ชาติตะวันตกเข้ามามีบทบาทแทรกแซงทางการเมืองและการค้าระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศสยามด้วย โดยทั่วไปแล้วประเทศสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้วางเว้นจากการศึกกับพม่า การค้าสำเภากับจีนมีผลกำไรมากมาย มีการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามทั่วพระนครและเริ่มมีชาติตะวันตกเข้ามาขอทำสนธิสัญญาทางการค้า คือ อังกฤษชาตินิกล่าอาณานิคมที่ครอบครองดินแดนต่าง ๆ ทั่วเอเชีย ทำให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจำเป็นต้องทรงดำเนินนโยบายปิดประเทศเหมือนกับรัชกาลก่อน เพราะเข้าใจถึงอันตรายจากลัทธิล่าอาณานิคม ดังนั้นเพื่อป้องกันอันตรายจากภัยดังกล่าว ก็ได้เริ่มแผนป้องกันประเทศ เริ่มจากสร้างป้อมปราการเพื่อป้องกันกรุงเทพฯและจันทบุรีจากการรุกรานทางเรือ ใน พ.ศ. 2369 เมื่ออังกฤษได้ผนวกแคว้นตะนาวศรี ชาวสยามจึงยิ่งตระหนักว่ามหาอำนาจอังกฤษเป็นอันตรายที่แท้จริง รัชกาลที่ 3 ทรงเกรงว่าอังกฤษจะเข้ายึดครองประเทศและเริ่มระแวงมิชชันนารีบาทหลวงบรูยีแอร์ (Brugiere) ได้บันทึกไว้ว่า

พระองค์เชื่อว่าทุกคนเป็นผู้แทนจากประเทศอังกฤษ พระองค์ไม่ได้แยกแยะใครเป็นพระสงฆ์
ใครเป็นฆราวาส พระองค์ทรงเรียกทุกคนว่าเป็น “ฝรั่ง” ไม่ว่าจะป็นอังกฤษฝรั่งเศส หรือ
ฮอลันดาเป็นพวกเดียวกันหมอบชาวสยามถึงกับเห็นว่ามิชชันนารีเป็นจารชนที่พระเจ้าแผ่นดินในยุโรป
ส่งมาเพื่อกดขี่ขบวนการบ่อนทำลาย โดยเอาศาสนาบังหน้า และยังเชื่อไปอีกว่า ในกรณีที่เกิด
สงครามขึ้นมากับยุโรปชาติใดชาติหนึ่ง ชาวคริสต์พื้นเมืองจะทรยศต่อประเทศและหันไปเข้ากับชาว
ยุโรป¹

ด้วยเหตุนี้ถ้าใครต้องการออกจากกรุงเทพฯ ต้องมีใบอนุญาตเสียก่อน มิฉะนั้นอาจจะถูกจับและ
ตำรวจจะนำกลับเข้ามาเมืองหลวงเหมือนกับที่เกิดกับบาทหลวง บาร์เดล(Bardailh) ผู้เดินทางไปถึง
สระบุรี และถูกจับโดยข้าหลวงสระบุรี โดยเกรงว่าท่านจะเป็นชาวอังกฤษปลอมตัวมาเพื่อสำรวจ
ประเทศ ท่านได้ถูกนำกลับมากรุงเทพฯ และปล่อยตัวเป็นอิสระ

ต่อมาในช่วงเกิดสงครามอนัม – สยาม พ.ศ. 2374 เนื่องจากสยามต้องการลงโทษเวียดนาม
นามที่ได้สนับสนุนเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ในการก่อกบฏต่อต้านสยาม และมีชาวคาทอลิกเวียดนาม
อพยพพึ่งกองทัพสยามเพื่อให้ออกพ้นจากการก่อกบฏแก๊งสังหาร ด้วยเหตุนี้เอง ชาวเวียดนาม
ประมาณ 1,600 คน อพยพเข้ามากรุงเทพฯ พร้อมกับกองทัพสยามในปี พ.ศ. 2377 และได้รับพระราช
ทานที่ดินให้พวกคริสต์เวียดนามคาทอลิกตั้งถิ่นฐานทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ ที่เรียกว่า สาม
เสน ชุมชนคาทอลิกนี้จึงเป็นต้นกำเนิดของวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์ ที่ตั้งอยู่สามเสนจนถึงปัจจุบัน
(แม้รัฐบาลไทยขณะนั้นจะต่อต้านคนต่างศาสนา แต่ด้วยกุศโลบายทางการเมือง จึงต้องกวาดต้อน
ชาวคาทอลิก เวียดนาม มาตั้งถิ่นฐานที่กรุงเทพฯ)

บทบาทมิชชันนารีคริสเตียน : ชาวคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์กลุ่มใหญ่ในสยาม

หลังจากสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ได้ 50 ปี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
อยู่หัว คณะธรรมทูตของศาสนาคริสต์กลุ่มใหม่ คือ คริสเตียน หรือผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกาย
โปรเตสแตนต์กลุ่มต่าง ๆ จากประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทยอยกันเข้ามาแพร่ธรรมในสยาม จากเดิม
ที่มีเพียงนักบวชคาทอลิกชาวยุโรปเท่านั้น กลุ่มมิชชันนารีคริสเตียนพวกแรกได้เดินทางมาถึงเมื่อปี
พ.ศ. 2371 เป็นมิชชันนารีชาวอเมริกันรวม 3 คณะ คือ คณะแบ็ปติสต์ คณะเพรสไบทีเรียน และ
สมาคมหมอบสอนศาสนาอเมริกัน พวกโปรเตสแตนต์เหล่านี้ทำงานอย่างเข้มแข็ง คือ นอกจากเผย
แผ่ศาสนาแล้วยังได้แปลพระคัมภีร์ไบเบิลและคำสอนต่าง ๆ ออกเป็นภาษาไทย และได้พิมพ์คำ
แปลเหล่านั้นออกแจกจ่ายด้วย มิชชันนารีอเมริกันเหล่านี้ยังออกช่วยเหลือทำการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

¹ สุรชัย ชุมศรีพันธ์ (ม.ป.ป.) ประวัติศาสตร์พระศาสนาจักรในประเทศไทย หน้า 117

และจัดตั้งโรงเรียนขึ้น แล้วพยายามจัดตั้ง โรงเรียนสอนวิชาสามัญแบบตะวันตก การที่คณะธรรมทูตคาทอลิกและโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์นั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ได้ทรงแสดงความรังเกียจกีดกันเลย แต่กลับทรงพอพระทัยในการเข้ามาของคณะมิชชันนารีเหล่านี้ เนื่องจากทรงเห็นประโยชน์ของวิทยาการตะวันตกที่ช่วยพัฒนาประเทศได้ โดยอาจเป็นเพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่อบรมชาวไทยให้มีขันติธรรมไม่เบียดเบียนศาสนาอื่น และข้าราชการไทยมีท่าทีเป็นมิตรและนิยมชื่นชมในวิทยาการของตะวันตกที่มิชชันนารีนำเข้ามา เช่น การแพทย์แผนตะวันตก การพิมพ์ และวิชาทางเทคนิคหลายอย่างเข้ามาเผยแผ่ด้วย มิชชันนารีบางท่านได้เข้าร่วมมือกับขุนนางและเจ้านาย จัดพิมพ์หนังสือภาษาไทย ช่วยจัดพิมพ์พระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ ช่วยสอนภาษาต่างประเทศช่วยเหลือการจัดตั้งโรงพิมพ์ การแปลตำราภาษาต่างประเทศ การจัดตั้งโรงพิมพ์ ช่วยสอนภาษาต่างประเทศ และร่วมมือในกิจการอื่น ๆ อีกมากมาย

อย่างไรก็ตาม ในตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าอยู่หัวกับมิชชันนารี กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2392 ขณะเกิดการระบาดของอหิวาตกโรค ทรงมีรับสั่งต่อ บิชอป จอห์น บัปติस्ता ปัลเลอกัว (Bishop John Baptista Pallegoix) และบาทหลวงชาวฝรั่งเศสให้แจ้งต่อชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกให้รับปล่อยสัตว์ที่กักขังไว้เพื่อเป็นอภัยทานแต่บาทหลวงชาวฝรั่งเศสขัดรับสั่งไม่ปฏิบัติตาม ส่วน บิชอป จอห์น บัปติस्ता ปัลเลอกัวและมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ได้ยินยอมทำตามพระประสงค์ โดยจัดสัตว์ปีก เช่น เป็ด ไก่ ห่าน เข้าไปถวายให้ทรงปล่อย เพราะเห็นว่าการปล่อยสัตว์นั้นไม่ผิดต่อหลักศาสนา ส่วนบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่ขัดรับสั่งจึงทรงให้เนรเทศ ต่อมาในปีรุ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีเรื่องขัดเคืองพระทัยกับมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ทั้งนี้เพราะพวกเขาได้นำเอาพระราชกำหนดและกฎหมายต่าง ๆ ไปพิมพ์ที่โรงพิมพ์ของมิชชันนารี โดยนำตัวอักษรภาษาบาลีไปพิมพ์พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับแปลเป็นภาษาไทย และที่สำคัญที่สุดคือ การนำหนังสือขัดกับหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาในราชอาณาจักรก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งด้วย

การที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเรื่องขัดแย้งกับคณะมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ในตอนปลายรัชสมัยนั้น ไม่ได้ทำให้ชาวไทยวิตกกังวลว่าพุทธศาสนาจะตกอยู่ในอันตราย เพราะคณะมิชชันนารีทั้งสองนิกายไม่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ศาสนา ไม่สามารถจูงใจให้คนไทยเข้ารับ คนไทยส่วนใหญ่ยังคงนับถือพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ข้อพิจารณาที่คณะมิชชันนารีเหล่านี้ไม่ได้รับความสำเร็จอาจเป็นเพราะคนไทยส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังความยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น เริ่มจากเมื่อยังเป็นเด็กจะได้รับการศึกษาขั้นต้นที่วัด และคนไทยอาจเกรงว่าจะถูกต่างชาติมาปกครอง

บรรดาคณะมิชชันนารีที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย ในรัชกาลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวงการพุทธศาสนาของประเทศไทย คือ มีการปฏิรูปพุทธศาสนาขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะมิชชันนารีได้นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีเหตุผลเข้ามาเผยแพร่ ทำให้บรรดาคนไทยที่มีความรู้ความคิดมีความสงสัยในความเชื่อถืออย่างงมงายหรือการเชื่อถือในเรื่อง โชคลางอันเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาที่คนไทยนับถือ และเมื่อพุทธศาสนาถูกโจมตี จึงทำให้คนไทยที่มีความรู้เหล่านี้ทำการปฏิรูปพระพุทธศาสนาเพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่ตลอดไป

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างมิชชันนารีคาทอลิกกับผู้ประกาศศาสนากลุ่มใหม่คือ มิชชันนารีคาทอลิกจะแพร่ธรรมตามนโยบายของพระสันตะปาปาแห่งกรุงโรม (สำนักวาติกัน) ในขณะที่ผู้แพร่ธรรมของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ จะเป็นกลุ่มฆราวาสที่เผยแผ่คำสอนตามนโยบายของสมาคมที่อยู่ในประเทศที่สำคัญต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และเยอรมนี เป็นต้น

สำหรับสหรัฐอเมริกานั้น เริ่มจากที่ชาวอเมริกันเข้ามาติดต่อค้าขายพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และอีกไม่นานจึงมีคณะมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มชนเชื้อชาติต่าง ๆ ได้ง่ายกว่าคณะมิชชันนารีคาทอลิกเพราะ “ไม่ได้ตั้งตัวเป็นสมณะเหมือนพวกบาทหลวง วางตนเป็นแต่เพียงมิตรสหายใช้การสงเคราะห์ เป็นต้น ว่าช่วยรักษาโรคและช่วยบอกกล่าวสั่งสอนวิชาการต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่นเป็นเบื้องต้นของการสอนศาสนา” การเผยแผ่ศาสนาพร้อมกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บเป็นวิธีเดียวกับที่มิชชันนารีคาทอลิกได้เคยปฏิบัติในสมัยกรุงศรีอยุธยา มิชชันนารีโปรเตสแตนต์สอนให้คนไทยรู้จักรักษาความสะอาด คอยป้องกันตนเองให้พ้นจากโรคภัยต่าง ๆ และได้ถ่ายทอดความรู้วิทยาการของโลกตะวันตก เช่น ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และการพิมพ์หนังสือ เป็นต้น

จุดเด่นของการแพร่ธรรมคำสอนได้สอดคล้องกับสังคมไทยอย่างกลมกลืน เพราะพวกโปรเตสแตนต์ไม่ได้ถือว่าตนเองเป็นนักบวช แต่ใช้ความสามารถส่วนบุคคลดึงดูดความสนใจของคนไทยไปพร้อมกับการประกาศคำสอนของพระผู้เป็นเจ้า เช่น การรักษาโรค การพิมพ์ การประดิษฐ์เครื่องยนต์กลไก การดูแลสตรีและเด็ก เป็นต้น จึงทำให้คนไทยบางคนเริ่มสนใจคบค้าสมาคมกับฝรั่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักบวชคาทอลิกและมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ความรู้ใหม่ๆ ที่คนไทยในรัชกาลที่ 3 ได้เรียนรู้จาก “ฝรั่ง” ทำให้คนไทยจำนวนหนึ่งค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ของตนเอง จากความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติมายอมรับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ของชาวตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการแพทย์แผนปัจจุบัน ความรู้ที่ทันสมัยจากตะวันตกทำให้ทัศนคติของ

คนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะยังคงความสำคัญในสังคมไทย คนไทยบางกลุ่มก็ติดตามการเปลี่ยนแปลงอย่างใกล้ชิด บุคคลสำคัญเหล่านั้น ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ขุนนางรุ่นหนุ่ม เช่น นายจำ บัญญา นาค (ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นเจ้าพระยา ทิพากรวงศ์) นับว่าเป็นคนไทยกลุ่มแรก ๆ ที่คบหาสมาคมกับ “ฝรั่ง”

รัชกาลที่ 4 มิสซังสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ ศ 2394-2411)

ก่อนที่เจ้าฟ้ามงกุฎ จะได้ขึ้นครองราชย์จากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์ได้ทรงผนวชอยู่ที่วัดราชาธิวาส(วัดสมอราย) กรุงเทพฯ ขณะนั้นบาทหลวง จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว ยังไม่ได้เป็นประมุขมิสซังสยาม พักอาศัยอยู่ที่วัดคอนเซ็ปชัน สามเสน คนละฟากคลองเล็ก ๆ ที่คั่นอยู่ พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ กำลังทรงศึกษาภาษาบาลี ประวัติศาสตร์ ศาสนา และภาษาอังกฤษ เมื่อทรงได้ยินกิตติศัพท์ความรอบรู้ของบาทหลวงท่านนี้ พระองค์จึงทรงขอร้องให้ท่านมาช่วยสอนภูมิศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ดาราศาสตร์ ภาษาฝรั่งเศสและละตินด้วย จากการพบปะนี้ได้เกิดมิตรภาพระหว่างพระองค์กับบาทหลวงปัลเลอกัวจบจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิตและทำให้เจ้าฟ้ามงกุฎทรงเห็นและเข้าใจการดำเนินชีวิตของคณะมิชชันนารีคาทอลิก จึงทรงดำริว่าคณะสงฆ์ไทยจำเป็นต้องปฏิรูปให้ทันยุคสมัย ถึงกับได้ทรงตั้งนิกายธรรมยุติกขึ้นมา

เมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความสัมพันธ์และมิตรภาพระหว่างพระองค์กับบิชอป จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว ได้ดำเนินต่อไป และพบปะกันบ่อยครั้ง คณะมิชชันนารีที่ถูกเนรเทศในปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ได้กลับเข้ามาในประเทศอีก บรรดาคณะธรรมทูตทั้งหมดจึงกลับมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 28 กรกฎาคม พ ศ 2394 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้บิชอป จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว พร้อมกับคณะมิชชันนารีทุกท่านและหัวหน้าชุมชนคาทอลิกต่าง ๆ เข้าเฝ้า เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ ศ 2395 ในระหว่างการสนทนา การสนทนาประมาณหนึ่งชั่วโมง พระองค์ได้ตรัสว่า

การเขียนเขียนศาสนาเป็นวิธีการไม่ดี เราเห็นควรปล่อยให้ทุกคนมีเสรีภาพที่จะถือศาสนาใด ๆ ที่ตนสมัคร เมื่อพวกท่านสอนให้คนเข้าศาสนา ที่ใดมีจำนวนมากพอสมควรก็จงบอกให้เราทราบเราจะจัดให้เขามีหัวหน้าคริสตัง มิให้พวกเข้เมืองรังแกเขาได้¹

¹ วิทยาลัยแสงธรรม (2533) *ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายनावาดิกันที่ 2* (พ ศ 2098-พ ศ 2508) หน้า 226

หลังจากการเข้าเฝ้าที่มีมิตรภาพไมตรีจิตต่อกันเช่นนี้แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังได้ทรงเชิญบรรดาคณะมิชชันนารีไปเฝ้า ณ ที่ประทับสมำเสมอ เช่น ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา (18 ตุลาคม) พระองค์ทรงต้อนรับคณะมิชชันนารีด้วยความสนิทสนมเหมือนแต่กาลก่อนเสมอ แม้หลังบิชอบ จอห์น บัปติस्ता ปิลเลอกัว จะมรณภาพไปแล้วก็ตาม

การมีพระทัยกว้างและโอบอ้อมอารีของพระองค์ต่อคริสตชนได้แสดงให้เห็นเป็นพิเศษ เช่น ครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2401 เมื่อมีงานฉลองชื่อ วัดกัลหาวาร์(วัดแม่พระลูกประคำ) ตลาดน้อย กรุงเทพฯ คริสตชนบางคนจุดประทัดเฉลิมฉลองงานพิธี ตำรวจได้มาจับคริสตชนบางคนถึงในวัด อ้างว่าจุดประทัดโดยมิได้แจ้งตำรวจก่อนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อันที่จริงพวกคริสตชนได้แจ้งก่อนตามระเบียบแล้ว หากแต่ข้าราชการที่รับแจ้ง เกิดเลินเล่อมิได้เสนอขึ้นไปตามขั้นตอน พระองค์เมื่อทรงทราบเรื่องนี้ก็ทรงต้องการจะชดเชยให้ จึงทรงพระกรุณาสั่งให้ประทานที่ดินที่อยู่ติดกับวัดกัลหาวาร์ ยาว 100 เมตร กว้าง 30 เมตร (ปัจจุบันที่ดินส่วนนี้อยู่จุดฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้ที่ดินเล็ก ๆ แปลงนี้มีค่ามาก ทำให้วัดกัลหาวาร์มีท่าลงแม่น้ำด้วย)

บทที่ 3

การวางรากฐานศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจันทบุรี

สำหรับบทนี้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชนชาวคาทอลิกในจันทบุรี การสร้างวัดหลังที่ 1-5 และการขยายงานแพร่ธรรมตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

การก่อตั้งชุมชนคาทอลิกในจันทบุรีก่อนสมัยรัชกาลที่ 5

ยุคแรก จันทบุรี เมืองสี่กั๊กของคาทอลิกเวียดนาม (พ ศ 2250-2381)

การก่อตั้งหมู่บ้านคาทอลิกจันทบุรี พร้อมกับการสร้างวัดคาทอลิกและบ้านพักมิชชันนารี พ ศ 2246 (รัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือ) และการสร้างวัดหลังที่ 1

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาเผยแผ่ในจังหวัดจันทบุรี จากการที่ใน พ ศ 2250 คณะนักบวชมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือ แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง) บิชอป หลุยส์ ซองปิยอง เดอ ชิเซ (Bishop Louise Champion de Cice) (พ ศ 2243-2270) มุขนายก (ประมุข) มิสซังสยามมาดูแลชาวเวียดนามคาทอลิกที่อพยพหนีภัยความขัดแย้งทางศาสนา ในเวียดนาม และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จันทบุรีก่อนหน้านั้นหลายปีแล้ว (ชาวเวียดนามคาทอลิกอพยพมา อยู่ที่จันทบุรี เพราะการเดินทางไปมาทางน้ำสะดวกมีการเดินทางจากเวียดนามโดยเรือสำเภามาขึ้นบก ที่จันทบุรีเป็นระยะ ทำให้ชุมชนเวียดนามคาทอลิกขยายตัวเป็นปึกแผ่นเพิ่มขึ้นตามลำดับ) และปรากฏการณ์สำคัญ คือ การตั้งหมู่บ้านคาทอลิกจันทบุรีขึ้น ขณะนั้นมีชาวเวียดนามคาทอลิกจากแคว้นโคชินจีนประมาณ 130 คน หนีเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จันทบุรี พร้อมกับการสร้างวัดขนาดเล็กหรือวัดน้อย (Chapel) และบ้านพักนักบวชขึ้นเมื่อ พ ศ 2242 ต่อมาใน พ ศ 2250 บิชอป หลุยส์ ซองปิยอง เดอ ชิเซ ได้มอบให้บาทหลวงปีแอร์ เอ็ด (Pierre Heutte) เป็นผู้ดูแลชาวเวียดนามคาทอลิกกลุ่มนี้ แต่ขณะที่บาทหลวงเอ็ดและผู้ช่วยชาวตั้งเกีย 2 คน เดินทางมาจันทบุรีนั้น ถูกจับทั้ง 3 คน ในข้อหาคิดหนีออกจากราชอาณาจักรเวียดนามกว่าบาทหลวงเอ็ดจะไปประจำที่จันทบุรีได้ ก็ต้องรอจนถึง พ ศ 2254 โดยเดินทางมาทางเรือ(ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ พ ศ 2251 - 2275) แต่อยู่บริหารงานได้เพียงปีเดียวก็ถูกย้ายไปประจำที่แคว้นโคชินจีน บาทหลวงนิโคลาส โทเลนตีโน (Nicholas Tolentino) เข้ารับตำแหน่งแทน

ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีสมัยบิชอป แตสซิเอร์ เดอ เก-ราเล (Bishop Tessier de Queralay พ.ศ. 2270-2279)

สมัยของประมุขมิสซังสยามท่านนี้แม้จะมีระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก แต่มีเหตุการณ์สำคัญหลายอย่างเกิดขึ้น นอกจากจะย้ายสามเณรลัซ จากตำบลพราหมณ์ กลับไปกรุงศรีอยุธยาแล้ว ความขัดแย้งด้านศาสนาได้เกิดขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2273 ซึ่งมีผลร้ายแรงและยืดเยื้อนานกว่าการขัดแย้งทางศาสนาครั้งแรกในสมัยพระเพทราชา เพราะมีการกล่าวหาว่าฝ่ายคาทอลิกบีบบังคับอบรมเขวชนไทยให้เป็นคาทอลิก และมีการค้นพบหนังสือคำสอนที่บิชอป หลุยส์ เดอ ลานู (Bishop Louise de Laneau พ.ศ. 2180 - 2239) เขียนไว้ มีการวิจารณ์ และมีคำโต้แย้งคำสอนของพุทธศาสนาในหนังสือนั้น จึง มีผู้เสนอให้ราชสำนักกำจัดศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกให้สิ้นซาก แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ทรงเกรงปฏิกริยาจากรัฐบาลฝรั่งเศส ถ้าราชสำนักไทยขับไล่คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสออกนอก พระราชอาณาจักรในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2274 ขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายไทยจึงป้องกันการแทรกแซงทางศาสนา ด้วยการนำหินจารึกพระบรมราชโองการ 4 ข้อ ดังนี้

- 1 ห้ามไม่ให้มิชชันนารีฝรั่งเศสเทศนาสั่งสอนศาสนาแก่คนไทย มอญ และลาว
- 2 ห้ามไม่ให้บิชอปประมุขแห่งมิสซังสยามแต่งหรือแปลคำสอนเป็นภาษาไทยและภาษาบาลี
- 3 ห้ามไม่ให้บิชอปหรือมิชชันนารีชักชวนและหลอกลวงคนไทย มอญ และลาวเข้ารีต
- 4 ห้ามไม่ให้บิชอปหรือมิชชันนารีตีเคียนพุทธศาสนา

หินจารึกถูกนำมาตั้งไว้ที่ मुखหน้าประตูวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา คณะธรรมทูตเรียกหินจารึกว่า “จารึกแห่งความอัปยศ”¹ ประกาศนี้เป็นการเตือนคณะมิชชันนารีทั้งหลายที่จะเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ระวังอย่าได้กระทำผิดตามข้อห้าม 4 ข้อ แม้แต่ข้อใดข้อหนึ่งเป็นอันขาด ถ้าหากพวกมิชชันนารีได้เห็นและทราบข้อความตามประกาศ พระราชโองการนี้ซึ่งจารึกไว้ในแผ่นศิลานี้ ไม่ปฏิบัติตามแต่ขึ้นทำความผิดต่อข้อห้ามเหล่านี้ เมื่อได้ไต่สวนพิจารณาได้ความจริงแล้ว ก็จะต้องลงโทษหัวหน้าคณะมิชชันนารีถึงประหารชีวิตและมิชชันนารีอื่น ๆ จะได้รับพระราชอาญาเขียนและจะต้องถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักรทั้งหมด ส่วนคนไทย มอญ และลาว ที่ไปเข้ารีตก่อนหน้า

¹ จารึกแห่งความอัปยศ (La Pile de la Honte Pille) เกิดจากความเข้าใจผิดบางประการจากข้อความโต้แย้งคำสอนของพุทธศาสนา ทำให้รัฐบาลสมัยรัชกาลพระเจ้าท้ายสระประกาศห้ามการแพร่ธรรมของคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส ด้วยการจารึกประกาศพระราชโองการบนแผ่นหิน 4 ข้อ ปัจจุบันสูญหาย

พระราชโองการ 4 ข้อนี้ จะต้องลงพระราชอาญาหมิ่นอย่างหนักและต้องประหารชีวิตเสียด้วย แต่ ถ้าได้รับทราบประกาศพระราชโองการที่จารึกในแผ่นศิลาแล้ว ชังฝ่าฝืนก็จะต้องรับพระราชอาญา อย่างหนักต้องถูกประหารชีวิต ส่วนบิดามารดาบุตรภรรยาและพี่น้องจะได้รับพระราชอาญาอย่าง หนัก และถูกริบทรัพย์ทั้งหมด

ส่วนเหตุการณ์ที่จันทบุรี บิชอป แดสซีเออร์ เดอ เก-ราเล มอบหมายให้บาทหลวง กาเบรียลมาเป็นเจ้าอาวาสที่จันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2273 แทนบาทหลวงโตแลนติโน ในสมัยของ บาทหลวงกาเบรียลเป็นเจ้าอาวาสอยู่นี้ ทางราชการสั่งปิดวัดจันทบุรี ชาวเวียดนามคาทอลิกถูกกล่าว หาว่าเป็น “พวกโจรสลัด” แต่ในความเป็นจริงทางบ้านเมืองไม่ไว้ใจชุมชนคาทอลิกที่อาศัยตาม ชายแดนทางการได้บังคับชาวคาทอลิกและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้อพยพไปอยู่ที่อยุธยาพร้อมกับคนเวียดนาม อื่น ๆ โดยจัดให้ไปอยู่ที่ค่ายชาวญี่ปุ่นที่ว่างอยู่ใน พ.ศ. 2282 บาทหลวงกาเบรียลได้ไปอยู่กับชาว เวียดนามคาทอลิกที่อยุธยาด้วย ท้ายสุดวัดที่จันทบุรีหลังแรกก็ถูกรื้อถอนไป (ภายหลังบาทหลวง กาเบรียลได้กลับมาและมรณภาพที่วัดจันทบุรี ใน พ.ศ. 2285)

ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีสมัยบิชอป เดอ โลลิเออร์ (Bishop de Lohière พ.ศ. 2283-2298) และการสร้างวัดหลังที่ 2

เมื่อ บิชอป เดอ โลลิเออร์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังสยามก็ได้มอบหมายให้ บาทหลวง เดอกาบาน เดอ โคนามา มาที่จันทบุรี เพราะวัดที่จันทบุรีล้มไปแล้ว เมื่อท่านเดินทางโดย ทางเรือมาถึงจันทบุรี พบว่าไม่มีวัดไม่มีบ้านชุมชนคาทอลิกอยู่เลย ชาวคาทอลิกที่หลบหนีไปอยู่ ตามป่าดงได้ทะยอกกลับมาอยู่ร่วมกับบาทหลวง เดอกาบานเดอ โคนามา เจ้าอาวาส แล้วจัดการปลูก กะต้อบเป็นที่อยู่อาศัย เป็นชุมชนหมู่บ้านคริสต์ใหม่ ต่อมาร่วมมือช่วยกันปลูกวัดเล็ก ๆ ขึ้นหลังหนึ่ง (เป็นวัดหลังที่สอง) ตามประวัติเดิมกล่าวกันว่า วัดหลังนี้ปลูกด้วยไม้ไผ่และกระดานเก่า ๆ หลังคา มุงด้วยใบตาล (พ.ศ. 2295)

บาทหลวง เดอกาบาน เดอ โคนามา เจ้าอาวาส ดำเนินการสำรวจชาวคาทอลิกจันทบุรี พบว่า เหลือชาวคาทอลิกเด็กและผู้ใหญ่อายุ 100 คน และที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีลงมา ไม่เคยแก่บาป เลย เพราะว่าไม่มีบาทหลวงปกครองดูแลอยู่เลยเป็นเวลาเกือบ 20 ปี แต่ชาวคริสต์กลุ่มนี้ยังยึดถือ ความเชื่อของตนไว้ได้อย่างดีและทุกคนยังมีความรู้เรื่องคำสอนดีพอควร

นับตั้งแต่การสร้างวัดแห่งแรก จนถึงเวลาสร้างวัดหลังที่สองนี้ ประมาณ 41 ปี บาทหลวง เดอกาบาน เดอ โคนามา ได้อยู่ดูแลสัตบุรุษชาวคริสต์เป็นเวลาเพียง 4 ปี ก็ถึงแก่กรรมภาพ และศพฝัง อยู่ที่สุสานวัดจันทบุรีหลังที่ 2 นี้เอง

ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีสมัย บิชอป ปีแอร์ บริโกต์ (Bishop Pierre Brigot พ ศ 2298-2311) บิชอป โอลิเวียร์ ซีม็อง เลอบ็อง (พ ศ 2319-2326) บิชอป ยอแซฟ-หลุยส์ ฌูเด พ ศ 2326-2328)

เมื่อบิชอป ปีแอร์ บริโกต์ ประมุขมิสซังสยาม เข้าปกครองมิสซังสยามอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ ศ 2300 คณะธรรมทูตหลายท่านได้มรณภาพแล้ว รวมทั้งบาทหลวง เดอ กาบาน เดอ โคนามา เจ้าอาวาสวัดจันทบุรีหลังที่ 2 ด้วย และเวลานั้นภายในราชสำนักไทย สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 (เจ้าฟ้าอุทุมพร) ขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระองค์ครองราชย์ได้เพียงเดือนเดียวก็ทรงสละราชสมบัติไปทรงผนวช มอบให้พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) ขึ้นครองราชย์สืบต่อ

ในช่วงแรกเมื่อ บิชอป ปีแอร์ บริโกต์ ขึ้นดำรงตำแหน่งก็ต้องแก้ไขข้อพิพาท ระหว่างเจ้าเมืองตะนาวศรีผู้กล่าวหามิชชันนารีที่เผยแผ่ศาสนา มิชชันนารีถูกกล่าวหาว่าทำงานเพื่อให้ชาวฝรั่งเศสเข้ามายึดดินแดนแถบนี้ของไทยและถูกก่อกวนขัดขวางการแพร่ธรรมตลอดเวลา เมื่อทางกรุงศรีอยุธยาทราบจึงสั่งให้ทำการสอบสวนก็ปรากฏว่าข้อกล่าวหาของเจ้าเมืองเป็นความเท็จ จึงให้เขียนและจำขัง นับว่าทางการได้ให้ความยุติธรรมแก่ชาวคาทอลิกเป็นอย่างดี

สำหรับที่จันทบุรี บิชอป ปีแอร์ บริโกต์ มอบให้ บาทหลวง ยาโกเบ งาม (ชาวจีน) มาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ตั้งแต่ พ ศ 2299 จนเกือบถึง พ ศ 2343 ท่านมีอายุยืนมาก นับแต่ปลายรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศถึงรัชกาลพระพุทธรูปค้ำฟ้าจุฬาลงกรณ์ ยาวนานถึง 5 แผ่นดิน

ในช่วงที่บาทหลวง ยาโกเบ งาม เป็นเจ้าอาวาส บ้านเมืองกำลังเสื่อมโทรมในทุกด้าน เกิดการเสียกรุงครั้งที่ 2 พม่าเผากรุง บ้านเมืองแบ่งเป็นหลายหมู่หลายก๊ก มีการย้ายเมืองหลวงบ่อยทำให้ยากต่อการแพร่ธรรม โบสถ์ วิหาร สามเณราลัยถูกพม่าเผาทำลาย ศาสนาถูกอิทธิพลทางการเมืองครอบงำ ราชสำนักบางรัชกาลมีไมตรีจิตให้เสรีภาพด้านศาสนาเป็นอย่างดี แต่บางรัชกาลต่อต้านชาวคริสต์ จนเป็นเหตุให้ บาทหลวง ยา โกเบ งาม ต้องหลบหนีภัยไปที่เมืองฮาเดียน ประเทศเวียดนาม ใน พ ศ 2308 และถูกจำขังระหว่างการจลาจลทางการเมืองและศาสนาที่เมืองฮาเดียนถึง 2 ครั้ง เมื่อเวียดนามสงบเรียบร้อยแล้ว จึงได้กลับมาจันทบุรี

หลังจากกรุงศรีอยุธยาล่มสลาย บาทหลวง แกเรเวตต์ อธิการสามเณราลัยที่อยุธยา ได้พาพวกสามเณรอพยพจากกรุงศรีอยุธยามาจันทบุรี ตั้งใจจะตั้งสามเณราลัยที่วัดจันทบุรี ต่อมาบาทหลวงแกเรเวตต์ เห็นว่าการตั้งสามเณราลัยที่จันทบุรียังไม่ปลอดภัยจริง ทหารพม่าอาจยกกำลังมารบกวานได้ ใน พ ศ 2311 บาทหลวง แกเรเวตต์ จึงย้ายสามเณราลัยจากวัดจันทบุรี ไปตั้งสามเณราลัยที่เมืองฮาเดียน ประเทศเวียดนาม

ต่อมาใน พ.ศ. 2326 เกิดการจลาจลในเมืองฮาเตียนและกระทบต่อการแพร่ธรรม บาทหลวงแกเรเวดต์ต้องย้ายสามเณรลี้ภัยมาตั้งที่วัดจันทบุรีอีกครั้ง ภายใต้นามบาทหลวงยาโกเบ จาง ชราภาพมากแล้ว จึงมอบหมายหน้าที่ให้บาทหลวงลิโอต์ (Liot) ซึ่งหนีการจลาจลทางการเมืองใน แคว้นโคชินจีนมาอาศัยอยู่ที่วัดจันทบุรีพร้อมกับสามเณรเวียดนาม 20 รูป และมีฐานะเป็นปลัดของ วัดจันทบุรีให้เป็นเจ้าอาวาสแทน และบาทหลวงยาโกเบ จาง ทำหน้าที่ผู้ช่วย ตามข้อมูลพบว่า บาทหลวงยาโกเบ จาง อาจมรณภาพประมาณ พ.ศ. 2334 ส่วนบาทหลวงลิโอต์ ทำหน้าที่เจ้าอาวาส วัดจันทบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2326-2334 ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าท่านย้ายไปอยู่วัดใดหรือจะมรณภาพเมื่อ ไร ทราบแต่เพียงว่า บาทหลวงลัฟวีร์ ผู้ช่วยของท่านมาอยู่ที่จันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2333-2334 จากนั้น ย้ายกลับไปเวียดนาม

ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีสมัยบิชอป เอสปรี มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ (Bishop Esprit Marie Joseph Florens พ.ศ. 2354-2377) กับการสร้างวัดหลังที่ 3

เมื่อ บิชอป เอสปรีต์ มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ ดำรงตำแหน่ง ประมุขมิสซังสยามเมื่อ พ.ศ. 2354 แล้วนั้น มิสซังสยามขาดแคลนมิชชันนารีอย่างยิ่ง คือ ป็นังมิชชันนารีฝรั่งเศส 2 ท่าน ใน สยามมีมิชชันนารีอิตาลี 1 ท่าน มิชชันนารีชาวไทย 5 ท่าน และภคินีที่อารามจันทบุรี 10 ท่าน นับว่าเป็นจำนวนมิชชันนารีน้อยมากเมื่อเทียบกับอาณาเขตกว้างใหญ่ของมิสซังสยาม ซึ่งครอบคลุม ตั้งแต่ ประเทศไทย มาเลเซียตะวันตก (ไม่รวมสิงคโปร์) มอญ พม่าตอนใต้ เกาะสุมาตรา หมู่เกาะนิโคบาร์ ด้วย

ในระยะ 10 ปีแรกที่เข้าดำรงตำแหน่ง บิชอป เอสปรี มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ ไม่สามารถแพร่ธรรมหรือตั้งวัดใหม่ได้ จึงพยายามเสริมสร้างความมั่นคงในด้านความเชื่อของชุมชนคาทอลิกต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าขณะนั้นในสยามมีวัดสำคัญเป็นศูนย์กลางของชุมชนคาทอลิกเพียง 3 แห่ง คือ วัดคอนเซ็ปชัญ สามเสน พระนคร วัดซางตาครู้ส ธนบุรี และวัดพระนางมาเรียอุปถัมภ์สนธินิรมล จันทบุรี ซึ่งบาทหลวง มัทเทีย โด (Mathias Do) เป็นเจ้าอาวาส (พ.ศ. 2346-2377) โดยมีบาทหลวง ปีแอร์ ยูเลียง มาร์ก เกลมังโซ (Pierre Julien Marc Clemenceau) เป็นผู้ช่วยระหว่าง พ.ศ. 2377-2381 แต่ในช่วง พ.ศ. 2376 -2377 มีคณะธรรมทูตและสามเณรจากแคว้นโคชินจีนจำนวน 15 ท่าน หนีภัยทางการเมืองจากเวียดนามรัชสมัยจักรพรรดิหมิ่นหม่าง อพยพมาอาศัยที่จันทบุรี ในคณะธรรมทูตมีมิชชันนารีท่านหนึ่งคือ บาทหลวง กือโน (ต่อมาสำนักวาติกันได้สถาปนาเป็น “นักบุญกือโน” (St Etienne Guenot) ได้ทำหน้าที่เจ้าอาวาสวัดจันทบุรีในระยะเวลายาวนานนับ ต่อจากนั้น บาทหลวง ปีแอร์ ยูเลียง มาร์ก เกลมังโซ เป็นเจ้าอาวาสท่านต่อมา ในต้น พ.ศ. 2377 ได้ย้ายวัดมาสร้างที่ฝั่งซ้าย (ตะวันออก) ของแม่น้ำจันทบุรี นับว่าเป็น “วัดหลังที่สาม” คือ ที่ตั้งของวัดหลัง

ปัจจุบัน (แต่ไม่ได้บันทึกว่า เป็นเพราะเหตุใด จึงได้ย้ายวัดมาตั้งอยู่ตะวันออก เป็นวัดเล็ก ๆ สร้างด้วยไม้ไผ่และกระดานเก่า ๆ)

ที่วัดจันทูรีนั้น บาทหลวงเอสปริต มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ ไปช่วยงานบาทหลวง ลีโอต์และรับตำแหน่งแทน ในปี พ.ศ. 2334 (ภายหลังเจ้าอาวาสวัดจันทูรีท่านนี้ ได้รับการแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังสยามใน ปี พ.ศ. 2354) ขณะที่บาทหลวงเอสปริต มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ เป็น เจ้าอาวาสวัดอยู่นั้นท่านเป็นเจ้าอาวาสท่านแรกที่เริ่มออกไปเผยแพร่นิกายตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตจังหวัดจันทูรี และเป็นผู้ก่อตั้งชุมชนคาทอลิกที่บ้านแสลง (ต.แสลง อ.เมือง จ.จันทูรี ปัจจุบัน) ภายใต้นั้นท่านได้ล้างบาปคนต่างศาสนาให้เข้ารีตถึง 30 คน ต้องเดินทางจากจันทูรีมาดูแลวัดซางตาครู้สที่ กรุงเทพฯ บ่อยครั้ง และจัดสร้างอาสนวิหารอัสสัมชัญขึ้นที่กรุงเทพฯ ในเวลาต่อมา

สำหรับสามเณรลัซ(บ้านเณร) คงตั้งอยู่ที่จันทูรี ท่านดำรงตำแหน่งอธิการ ได้รับเยาวชนจากชุมชนคาทอลิกจันทูรีคนแรกสมัครเป็นสามเณร (ได้รับศีลชั้นเดียโกโนเรียกว่า อนุสงฆ์) เมื่อปี พ.ศ. 2340 ชื่อ มัทเทียโด สามเณรผู้นี้เป็นผู้ช่วยบาทหลวงเอสปริต มารี โยเซฟ ฟลอรังส์ เจ้าอาวาสต่อมา 5 ปี บิชอป อาร์โนลด์ อังควน การ์โนต์ ประมุขมิสซังสยาม ได้จัดพิธีอุปสมบทสามเณรท่านนี้เป็นบาทหลวง มัทเทียโด (Mathias Do) และแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดจันทูรีแทนบาทหลวงฟลอรังส์ ใน พ.ศ. 2346 ช่วงนั้นที่จันทูรีมีสัตบุรุษคาทอลิกราว 600 คน พร้อมกับมีรายงานของบาทหลวงฟลอรังส์ กล่าวว่า “ในชุมชนคริสตัง (วัดจันทูรี) มีความหวังจะตั้งคณะหญิงสาวที่มีความเสียสละเพื่อกิจการดี” และในปีเดียวกันนี้ มีรายงานจาก บิชอป อาร์โนลด์ อังควน การ์โนต์ ว่ามีการรวบรวมหญิงสาวหลายคนซึ่งคงจะเป็นการเริ่มต้นของคณะภคินีรักไม้กางเขนแห่งจันทูรี ทางคณะจึงถือว่าปี พ.ศ. 2346 นี้ เป็นปีที่มีการเปิดบ้านของคณะรักกางเขนในจันทูรีอย่างเป็นทางการ

เมื่อสร้างวัดเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว บาทหลวง ปีแอร์ ยูเลีย มาร์ก เกลมังโซ เจ้าอาวาสได้อัญเชิญอัฐิ บาทหลวง นิโคลาส โดแลนติโน, บาทหลวงกาเบรียล และบาทหลวงเดอคาบาน เดอ โคนามา ที่ฝังอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำจันทูรีมาทำพิธีฝังไว้ในวัดหลังที่ 3 ฝั่งซ้ายแม่น้ำจันทูรี แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า ฝังอัฐิไว้บริเวณใด

ชุมชนคาทอลิกจันทูรีสมัยบิชอป ของ ปอล ฮิลแอร์ มิเชล กูแวนซี (Bishop Jean-Paul Hilaire Michel Couverzy พ.ศ. 2377-2384) และบิชอป จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว (Bishop John Baptista Pallegoix พ.ศ. 2384-2404) และการสร้างวัดหลังที่ 4

บิชอป ของ ปอล ฮิลแอร์ มิเชล กูแวนซี ประมุขมิสซังสยาม ได้แต่งตั้ง บาทหลวง ของ บัปติส รังแฟงก์ (Jean Buptis Rangfaing) เป็นเจ้าอาวาสวัดจันทูรีระหว่าง พ.ศ. 2382 - 2428 ซึ่งทำหน้าที่ดูแลชุมชนคาทอลิกจันทูรีเชื้อสายเวียดนาม และอยู่ที่จันทูรีตลอดชีวิตแพร่ธรรมของท่าน

การทำงานของท่านได้รับความร่วมมือจากบาทหลวง ของ โจเซฟ สตานิสลาส โกลเดต์ (Jean Joseph Stanislas Glaudet) เจ้าอาวาสวัดคอนเซ็ปชัน และวัดนักบุญเซนต์ฟรังซิส เซเวียร์ กรุงเทพฯ ในการวางรากฐานโครงการเผยแผ่ศาสนาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมิสซังสยาม ท่านต้องทนทุกข์ยากกับการถูกสบประมาทและเยาะเย้ยต่าง ๆ จากคนต่างศาสนา(ชาวพุทธ) ซึ่งสมัยนั้นประเพณีตัวไม่เหมาะสมพอ ๆ กับพวกคาทอลิกนอกรีต(กลุ่มคาทอลิกที่มีความเชื่ออ่อนแอ เช่น ขาดความเชื่อมั่นต่อพระเจ้า) และใน พ.ศ. 2383 การแพร่ธรรมของท่านประสบผลสำเร็จเกินคาด มีชาวจันทบุรีเปลี่ยนใจมานับถือศาสนาคริสต์หลายคน ในจำนวนนี้ มีหมอไสยศาสตร์คนหนึ่งเข้ารีต จึงทำให้เป็นที่เลื่องลือมากในจันทบุรี และตั้งแต่ พ.ศ. 2388 เป็นต้นมา จำนวนสัตบุรุษคริสต์ทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนวัดหลังที่ 3 ไม่สามารถจะรับรองสัตบุรุษได้เพียงพอ วัดคับแคบเห็นได้ชัด อีกทั้งวัดจันทบุรีหลังที่ 3 ก็ชำรุดทรุดโทรมลงมาก

ช่วงนั้น บาทหลวง ของ บัปติส รังแฟงก์ เจ้าอาวาส ต้องทำงานแพร่ธรรมช่วยดูแล ชาวจีนซึ่งอพยพหนีภัยสงครามกลางเมืองในจีนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จันทบุรีด้วย และโน้มน้าวให้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ มีการเริ่มขอรับเงินบริจาคเพื่อสร้างวัดหลังใหม่แทนวัดหลังที่ 3 ซึ่งมีเป็นกระตอมมุงจากที่ชำรุดทรุดโทรมมาก การก่อสร้างวัดใหม่นี้ บิชอป จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว ประมุขมิสซังสยาม (แต่เดิมขอบเขตมิสซังสยามประกอบด้วย ประเทศสยามและแหลมมลายูกับเกาะใกล้เคียงทั้งหมด ต่อมาวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2384 มิสซังสยามแบ่งออกเป็นสองมิสซัง มิสซังหนึ่งเรียกเป็นทางการว่า มิสซังสยามตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาเรียกสั้น ๆ ว่า มิสซังสยาม ส่วนอีกมิสซัง คือ มิสซังสยามตะวันตก ซึ่งเรียกว่า มิสซังมะละกาและมีประมุขมิสซังแยกออกไป) ได้อนุญาตและท่านได้ช่วยประชาสัมพันธ์บอกบุญ เชิญชวนร่วมบริจาคไปถึงชุมชนคาทอลิกทั่วเมืองไทย ให้ทราบการสร้างวัดจันทบุรีหลังที่ 4 ท่านได้รวบรวมเงินบริจาคส่งมาให้ บาทหลวง ของ บัปติส รังแฟงก์ เจ้าอาวาส

ขณะนั้น ในสมัยบิชอป จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว วัดที่มีขนาดใหญ่มั่นคงและมีชาวนคาทอลิกมากที่สุด คือที่กรุงเทพฯ จันทบุรี และปีนัง ในปี พ.ศ. 2346 จำนวนคาทอลิกในมิสซังสยามมีประมาณ 2,500 คน และในปี พ.ศ. 2354 มีจำนวนคาทอลิกเกือบ 3,000 คน

บาทหลวง ของ บัปติส รังแฟงก์ เจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ได้เริ่มทำการก่อสร้างวัดหลังที่ 4 ด้วยอิฐปูนอย่างถาวร ใน พ.ศ. 2398 หลังจากการก่อสร้างวัดหลังที่ 3 ได้เพียง 21 ปี ในขั้นที่ทำการก่อสร้างต้องเตรียมหินและอุปกรณ์ก่อสร้างให้พร้อม พวกสัตบุรุษชาวคริสต์พากันไปหาอิฐ หิน ตามเจดีย์ร้างที่ใกล้เคียงมาได้พอสมควร แต่ยังไม่ทันลงมือก่อสร้าง เจ้าเมืองจันทบุรีทราบเรื่องเข้า จึงได้สั่งให้เอาอิฐ หิน ที่เก็บมานั้นไปคืนยังที่เก่า ต่อมาพวกสัตบุรุษชาวคริสต์ต้องใช้เรือแจว

ไปบรรทุกหินที่บางราด ต้องใช้เวลาแฉะเรือทวนน้ำในแม่น้ำจันทบุรีขึ้นไปเป็นระยะเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง

สำหรับโครงสร้างของวัด ประกอบด้วย เสาโตเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 ฟุต ยาว 8 เมตร จำนวน 16 ต้น รากฐานพื้นของวัดใช้ “หินลูกหีบ” และตั้งเสาบนหินลูกหีบ (หินลูกหีบมีลักษณะกลมเส้นรอบวงประมาณ 3 เมตร แต่หินลูกหีบเหล่านี้ นำมาจากที่ใดไม่ปรากฏหลักฐาน) โดยช่างจากเวียตนามเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ วัดหลังที่ 4 ไม่มีรายละเอียดบันทึกไว้ว่าวัดขนาดกว้าง ยาว เท่าไร

ในยุคของเจ้าอาวาสท่านนี้ วัดจันทบุรีได้พัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2381 มีจำนวนสัตบุรุษชาวคริสต์เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 750 คน (เมืองจันทบุรีสมัยนั้นมีพลเมืองราว 5,000 คน) ชาวคริสต์ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน อาชีพหาปลา ไม่มีโรงเรียนสอนคำสอน มีรูปปั้นแม่พระปฏิสนธินิรมล เป็นองค์อุปถัมภ์ของวัดจันทบุรี สัตบุรุษชาวคริสต์ถูกบังคับให้ช่วยงานราชการเดือนละ 8 ถึง 15 วัน และต้องส่งส่วย ได้แก่ ไม้จันทน์ให้แก่รัฐบาล มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าเมืองจันทบุรีเป็นแหล่งรัตนชาติ ที่มีค่าแห่งหนึ่ง ชาวคริสต์จันทบุรีได้ถวายพลอยแก่ บิชอป จอห์น บัปติस्ता ปิลเลอกัว เพื่อประกอบแหวนมูขนาชกมิสซังสยาม

ช่วงที่บาทหลวง ของ บัปติส รังแฟงก์ เป็นเจ้าอาวาสที่วัดจันทบุรีนี้ การแพร่ธรรมและคำสอนแก่ชุมชนชาวคริสต์มีความเคร่งครัดมาก เช่น ก่อนจะมารับศีลมหาสนิทต้องแก้บาปหลายครั้ง ใครผิดศีลเมื่อกลับใจต้องมาขอโทษที่วัดต่อหน้าสัตบุรุษ และถูกลงโทษ เพราะเจ้าอาวาสเห็นว่า เป็นวิธีรักษาความเคร่งครัด ความเชื่อและศรัทธาคือศาสนาของสัตบุรุษที่เหมาะสม และท่านมีบาทหลวงผู้ช่วย 4 ท่าน แต่ต่างวาระกันดังนี้¹

ก บาทหลวง อันเดร เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส พ.ศ. 2400-2402

ข บาทหลวง ปอล ซิลแวง ป่อนาร์ด เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส พ.ศ. 2402-2406

ค บาทหลวง ซีมอน (ตาม) ชาวเวียตนาม เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส พ.ศ. 2406- 2444

ง บาทหลวง อาลอยส์ อัลฟองส์ ค็อนด์ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส พ.ศ. 2411-2412

เจ้าอาวาสท่านต่อมา ได้แก่ บาทหลวง อีฟ มารี แก็นตริก (Yves-Marie Quentric) พ.ศ. 2417 - 2428 ชาวคาทอลิกจันทบุรีเรียกท่านว่า “คุณพ่อเป่า” ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดที่เคร่งครัด ในระเบียบวินัยของวัดมาก สัตบุรุษที่ฝ่าฝืนข้อบังคับหรือทำผิดกฎของวัดอย่างร้ายแรง จะถูกขี้อคาที่ใช้สำหรับจองจำ เป็นที่ขำเกรงของสัตบุรุษทั่วไปในจันทบุรี

¹ อาศนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล (2503) *ทีระสิกสุวรรณสมโภชวัดจันทบุรี พ.ศ. 2503* หน้า

บาทหลวง มารี โซเซฟ กืออาส ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดจันทบุรีต่อมาระหว่าง พ.ศ. 2429-2442 สัตบุรุษจันทบุรีมักจะเรียกท่านว่า “คุณพ่อเล-ออ” ท่านได้จัดตั้งกลุ่มชุมชนคาทอลิกที่ปากแม่น้ำจันทบุรี แล้วได้สร้างวัดขึ้นใหม่ชื่อว่า วัดอาร์กขเทวดา แหลมประคู้ ใน พ.ศ. 2429

ในเวลาต่อมาพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 (พ.ศ. 2421-2446) ประกาศแต่งตั้งบาทหลวง มารี โซเซฟ กืออาสเป็นประมุขมิสซังลาวท่านแรก เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2442 มิสซังลาวแยกออกมาจากมิสซังสยามประกาศตั้งเป็น “มิสซังลาว” ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2442 ท่านได้รับการสถาปนาเป็นบิชอปที่กรุงเทพฯ จาก บิชอป ของ หลุยส์ เวย์ ในวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2442 และเวลานั้น มิสซังลาวมีจำนวนสัตบุรุษประมาณ 9,262 คน

ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีสมัยบิชอป ของ หลุยส์ เวย์ (Bishop Jean-Louis Vey พ.ศ. 2418-2452) และการสร้างวัดหลังที่ 5

บิชอป ของ หลุยส์ เวย์ ประมุขมิสซังสยามได้แต่งตั้ง บาทหลวงออกุสแต็ง เปริกัล (Augustin Peyrical) เป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี พ.ศ. 2443-2472 และในช่วงต้น ๆ เมื่อท่านเป็นเจ้าอาวาสนั้น มีสัตบุรุษถึง 2,400 คน ทำให้บริเวณภายในวัดคับแคบ เจ้าอาวาสจึงปรึกษาคณะกรรมการวัดและตกลงจะสร้างวัดใหม่

เริ่มต้นใน พ.ศ. 2446 สัตบุรุษคาทอลิกจันทบุรีเตรียมการอุปกรณ์ก่อสร้าง เช่น จัดหาอิฐ หิน ปูนขาว กระจเบื้อง และจัดตัดพื้นสำหรับเผาหิน เผอิฐ เป็นต้น

ใน พ.ศ. 2448 เริ่มลงมือรื้อวัดเก่า (นับเวลาดังแต่สร้างวัดหลังที่ 4 ถึงการสร้างวัดหลังปัจจุบันประมาณ 51 ปี) เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2448 และสร้างวัดชั่วคราว ซึ่งภายหลังวัดชั่วคราวนี้ตัดแปลงเป็นโรงเรียน “มารีบาลีย์” (โรงเรียนต้นกำเนิดของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์จันทบุรี ปัจจุบัน)

ใน พ.ศ. 2449 ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2449 วัดหลังที่ 5 นี้ยาว 60 เมตร กว้าง 20 เมตร ศิลาฤกษ์ที่เสกอยู่ตรงประตูกลางหน้าวัด ลึกลงไป 2 เมตร มีขุดบรรจุเอกสารอยู่ด้วย พิธีเสกทำโดย บาทหลวง ออกุสแต็ง มาตราต์ (Augustin Matrat) อธิการสามเณรบาลีย์เป็นประธาน และมีบาทหลวงที่เข้าร่วมพิธีเสกศิลาฤกษ์ ได้แก่ บาทหลวง ออกุสแต็ง เปริกัล บาทหลวง เรอเน มารี โซเซฟ แปร์รอส (ต่อมาดำรงตำแหน่ง ประมุขมิสซังสยามท่านที่ 17) บาทหลวงเทโอฟิล ร็องเดล (Theophile Rondel) บาทหลวง ปีแอร์ ซอง บัปติส กังต็อง (Pierre Jean Baptis Ganton) บาทหลวง หลุยส์ โซแซฟ ฟลอรังแต็ง แฟฟร์ (Louis Joseph Florentin Faivre) และบาทหลวง โจอาคิม (Joakim)

ใน พ.ศ. 2450 วัดหลังที่ 5 สร้างแล้วเสร็จเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังไม่อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย เริ่มมีพิธีมิสซา และสัตบุรุษเข้าสวดประกอบพิธีกรรมในวัดได้

ใน พ.ศ. 2452 ได้ติดตั้งนาฬิกา มีหน้าปัด 2 ด้าน คือ ด้านหน้าวัดกับด้านหลังวัดอยู่บน หอสูง ซึ่งอาจมองเห็นได้ไกลประมาณ 2 กิโลเมตร และฟังเสียงระฆังตีบอกเวลาได้ระยะกว่า 1 กิโลเมตร เครื่องนาฬิกาอยู่ในห้อง ๆ หนึ่ง ซึ่งยาว 1.60 เมตร กว้าง 1.45 เมตร สูง 1.80 เมตร หน้าปัด ของนาฬิกาวัดโคจรรอบได้ 4.70 เมตร

วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2452 เริ่มทำพิธีสถาปนาวัดและฉลองกันอย่างมโหฬารทั้งภายใน และภายนอก โดยมี บาทหลวง อามี โอกูสต์ กอลมเบต์ ได้รับตำแหน่งอุปสังฆราช (General Vicar) ของมิสซังสยาม และได้รับอนุญาตจาก บิชอป ของ หลุยส์ เวย์ มาเป็นประธานในพิธีเสก วัดหลังที่ 5 งานครั้งมีคณะบาทหลวงจากมิสซังสยามมาร่วมฉลองเกือบ 10 ท่าน

วัดหลังนี้มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า อาสนวิหารพระนางมารีอิมmaculate (Mary Immaculate Conception Cathedral) รายนามคณะบาทหลวงที่ช่วยกันสร้างวัดประกอบด้วย บาทหลวง ออกัสแตง เปรีกัล บาทหลวงเซบัสติแอง อิกนาส เบ็ง (ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พ.ศ. 2421-2422) บาทหลวง เดสซาลส์ (Dessalles) บาทหลวง ปอล อเล็กซานเดอร์ ซัลมีอง บาทหลวงปีแยร์ ซอง บัปติส กังต็อง บาทหลวง หลุยส์ โซแซฟ ฟลอรังแต็ง แพฟร์ และบาทหลวง เรมงโค เป็นต้น นอกจากนี้ทุกครัวเรือนของชาวคอทอลิกจันทบุรีได้ร่วมสละกำลังทรัพย์และกำลังกายในการช่วยเหลือก่อสร้างวัด ในบัญชีที่วัดบันทึกไว้หลายครั้งได้ปรากฏบัญชีรายชื่อบุคคลชายหญิงคาทอลิกที่ ช่วยสละทรัพย์และแรงงานเพื่อการก่อสร้างวัดคราวนี้เป็นเงินทั้งสิ้น 124,954 บาท (เป็นเงินช่วยเหลือของผู้มีจิตศรัทธาบริจาค 99,959 บาท ส่วนเกินทางวัดจัดหาเพิ่มเติม)

ยุคที่ 2 จันทบุรี สมัยปรับปรุงขยายงานแพร่ธรรมในจันทบุรี พ.ศ. 2453-2481

ระยะนี้อยู่ในสมัย บิชอป เรอเน มารี-โซแซฟ แปร์รอส ประมุขมิสซังสยาม (พ.ศ. 2452-2490) ในสมัยของท่าน มีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองของโลก และของไทยเกิดขึ้นหลาย ประการ ได้แก่ เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2457-2461) เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย พ.ศ. 2475 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2483 - 2488) และในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ เกิดสงครามอินโดจีน พ.ศ. 2483 พร้อมกับเกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างผู้นับถือต่างศาสนาและความหวาดระแวงว่าสัตบุรุษคาทอลิกให้การสนับสนุนฝรั่งเศสในอินโดจีน การไม่เข้าใจกันและขาดสติ กลายเป็นเหตุการณ์สังหารหมู่ชาวคริสต์ 7 คน บ้านสองคอน อ.หว้านใหญ่ จ.มุกดาหาร ซึ่งต่อมาเรียกว่า มรณสักขีทั้งเจ็ด ใน พ.ศ. 2483

ในจันทบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 เป็นต้นมา นอกจากชุมชนคาทอลิกรอบ ๆ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล อ.เมือง จ.จันทบุรี จะขยายตัวมากขึ้น จนเกิดชุมชนคาทอลิกในบริเวณอื่นๆ ได้แก่ ชุมชนวัดพระฤทธิไภยแห่งพระเยซูเจ้า อ.ขลุง วัดนักบุญยอแซฟกรรมกร อ.ท่าใหม่ และวัดอรัญญ์เทวคา บ้านแหลมประคู้ อ.เมือง จ.จันทบุรี เป็นต้น ขณะนั้น จำนวนสัตบุรุษประมาณ 4,400 คน (สมัยบาทหลวง ซอง-บัปติส รังแฟงก์ เป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรีหลังที่ 4 ระหว่าง พ.ศ. 2368-2428 มีจำนวนสัตบุรุษอาศัยอยู่รอบ ๆ วัดจันทบุรีเพียง 1,500 คน) คณะบาทหลวงได้ปรับปรุง โบสถ์ โรงเรียน โรงสวด และสำนักสอนพระคริสตธรรม ด้วยการเข้มงวดต่อบิคาเมรดา ให้ดูแลบุตรหลานและบุคคลในครอบครัวอย่างใกล้ชิด กำชับผู้ปกครองให้ส่งบุตรหลานมาโรงเรียน มีการสอนพวกเด็ก ๆ ให้อ่าน เขียน ร้องเพลงสวด เลขวิธีเบื้องต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสอนพระคริสตธรรม เด็กจะถูกบังคับให้เข้าโรงเรียนแต่อาลัยน้อย จนกระทั่งได้เข้าพิธีรับเข้าเป็นคริสต์ศาสนิกชนแล้วและรับศีลมหาสนิทเป็นครั้งแรก ในเวลานั้น โรงเรียนของมิสซังสยามมีเพียงสองแห่ง คือ กรุงเทพฯ กับที่จันทบุรี เท่านั้น เนื่องจากไม่มีรายได้มาจุนเจือ

ในด้านการเผยแผ่ศาสนาไปสู่ชาวพุทธในจันทบุรีนั้นนโยบายของมิสซังสยามเปลี่ยนแปลงไปเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดไม่ให้เกิดความบาดหมางระหว่างมิชชันนารีกับชาวจันทบุรี เพราะชาวไทยยังมีความเข้าใจว่า การเข้ารีตหมายถึงการทรยศต่อประเทศชาติ ชาวไทยที่เข้ารีตกลายเป็นพวกของฝรั่ง หรือ มิชชันนารีจะเข้ามาล้มล้างวัฒนธรรม ดังนั้น การแพร่ธรรมแบบจงใจชาวจันทบุรีกลับใจมานับถือศาสนาคริสต์เริ่มลดน้อยลง ประกอบกับ ปีชอพ จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว ประมุขมิสซังสยามได้จัดทำหนังสือข้อบังคับสำหรับพระสงฆ์และสัตบุรุษ ปี พ.ศ. 2405 เป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ สองเล่ม เล่มหนึ่งสำหรับบาทหลวง เป็นภาษาลาติน ชื่อ “Statuta Missionis” แปลว่า กฎข้อบังคับของมิสซัง(สยาม) อีกเล่มหนึ่งสำหรับสัตบุรุษคาทอลิก ชื่อ “กำหนดของพระสังฆราช จงถ้อยตาม ณ ตึกบ้านคริสตังมิสซังไทย” (เรียบเรียงเป็นภาษาไทย) หนังสือเล่มแรกสำหรับบาทหลวงระบุอำนาจพิเศษที่ บิชอปมอบให้แก่บาทหลวง โดยเฉพาะสำหรับอภัยบาปบางประการซึ่งปกติสงวนไว้สำหรับบิชอปหรือการยกเว้นเกี่ยวกับการแต่งงาน เป็นต้น และบัญญัติกฎบางข้อสำหรับมิชชันนารีต้องปฏิบัติตามในการเยี่ยมเยียนสัตบุรุษ การบริหารทรัพย์สินของวัด การฟังแก้บาป การรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียนและความสามัคคีของกลุ่มคาทอลิก อีกทั้งมีข้อบัญญัติบางประการที่เกี่ยวกับความเป็นไปสมัยนั้น เช่น ห้ามสัตบุรุษสูบบุหรี่หรือกินหมากที่โรงเรียนและวัด เด็กชายและเด็กหญิงที่แก้ผ้าอาบน้ำจะต้องถูกหวายเขียนห้าที่ เป็นต้น¹

¹ ทิมา วิทยาลัยแสงธรรม (2523) *ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา - สังคายนาวาติกันที่ 2 (พ.ศ. 2098 - พ.ศ. 2508)* หน้า 240

หนังสือเล่มที่สอง บัญญัติเป็นภาษาไทยระบุถึงกฎที่เป็นหลักในการฟ้องร้องชาวคริสต์ คนใดคนหนึ่งต่อบาทหลวง และกฎเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชุมชนชาวคริสต์ เช่น กฎที่กล่าวว่า “ทุกวันแต่พอดึกหน้อยหนึ่ง ห้ามผู้ใดผู้หนึ่งร้องและเล่นอีกที่กุ่มนวยกลางบ้านก็ดีเป็นที่กวนใจชาวบ้านทั้งหลาย ควรหนักหนาที่นายบ้านจะเอาโทษกับผู้นั้นตามผิดหนักและเบา” หรือกฎเกี่ยวกับการวางตัวในวัด เช่น “ถ้ากาเดกิสตา (ครูสอนคำสอน) เห็นผู้ใดหัวเราะพูดเล่นในพระวิหาร จงบอกสักทหนึ่งให้รู้ตัว ถ้ามีฟัง ก็ต้องขับผู้นั้นออกจากพระวิหารเสียต่อหน้าทั้งปวง” เป็นต้น ในบางส่วนของหนังสือเล่มที่สองนี้ มีกฎเกี่ยวกับการรับศีลศักดิ์สิทธิ์ กิจการสำคัญ ๆ ในชีวิตชาวคริสต์ และระบอบาปที่หนักเป็นพิเศษบางประการที่บิชอบต้องการจะถอนจากจิตใจของชาวคริสต์ โดยเฉพาะเรื่อง บาปอุลามก¹ เรื่องนี้บิชอบสั่งให้ลงโทษต่อหน้าสาธารณชน ไม่ใช่แต่ผู้ที่ทำผิดเท่านั้น แต่รวมถึงพ่อแม่ของผู้ทำผิดด้วย เพราะเหตุที่เงินเลื้อยไม่ได้ดูแลบุตรของตน ตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้มีปฏิทินบอกวันฉลองสำคัญ ๆ ทางศาสนาด้วย หนังสือสองเล่มนี้ได้ใช้อยู่เป็นเวลากว่า 50 ปี แม้ว่าในเวลาต่อมาผู้คนจะลืมเลือนไปตามกาลเวลาก็ตาม แต่การถือกฎระเบียบบางข้อของหนังสือนี้ยังคงยึดถือปฏิบัติในชุมชนคาทอลิกไทยและชุมชนคาทอลิกจันทบุรีจนถึงทุกวันนี้

ในเขตแขวงการปกครองของจันทบุรี ก็จะเหมือนกับเขตแขวงอื่น ๆ ของมิสซัง จะมีสำนักสอนคริสตธรรมของตนเอง กล่าวคือ มีห้องโถงที่ใช้เป็นที่พัก ซึ่งผู้ที่จะเข้ารีตมาพักอยู่ประมาณ 2-3 เดือน เพื่อศึกษาวิชาเทววิทยาของศาสนาคริสต์ พวกที่จะเข้ารีตจะได้อยู่ใกล้ ๆ กับโบสถ์หรือโรงสวด ครูสอนคริสตธรรม (ส่วนใหญ่เป็นบาทหลวง) เป็นผู้สอนการสวดอ้อนวอนต่อพระเจ้า ให้การอบรมและเตรียมการรับศีลล้างบาป ผู้ที่จะเข้ารีตใช้เวลาว่างของตนทั้งหมดซ้อมร้องเพลงสวดอ้อนวอน อ่านเขียน หรือไม่กี่สนทนากันเรื่องศาสนา ส่วนบุคคลที่เป็นสตรีจะนำไปฝากไว้ในสำนักอารามคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี เพื่อเตรียมการรับศีลล้างบาปด้วยข้ออบรมอย่างเดียวกัน

¹ บาปอุลามก (fornication, adultery) หมายถึง บาปเกี่ยวกับเรื่องเพศ

บทที่ 4

ชุมชนคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรีสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสิ้นสุดการยึดครอง ของฝรั่งเศส พ.ศ. 2447

ในบทนี้จะว่าด้วยบทบาทของคณะมิชชันนารีฝรั่งเศสในการฟื้นฟูจิตใจของชุมชนคาทอลิกจันทบุรีให้มีความมั่นคงต่อศาสนา สภาพความเป็นอยู่ของคริสต์ศาสนิกชนระหว่างที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี และในช่วงสงครามอินโดจีนจนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

วิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (พ.ศ. 2436)

ฝรั่งเศสพยายามใช้นโยบายเรือปืน เพื่อขยายลัทธิจักรวรรดินิยมเข้าครอบครองภูมิภาคอินโดจีนทั้งหมด และนายทหารแผนที่ฝรั่งเศสในเวลานั้น ชื่อ เมอร์ซิเออร์ การ์นิเออร์ (M Garnier) ได้เขียนบันทึกไว้ว่า ภูมิภาคของคาบสมุทรอินโดจีนมีลักษณะคล้ายฝ่ามือ นิ้วทั้งห้า หมายถึง กลุ่มแม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำโขง และแม่น้ำแดง เป็นต้น แต่ในขณะนั้นอังกฤษได้ขยายอิทธิพลเข้าสู่ประเทศพม่า ฝรั่งเศสจำเป็นต้องเข้าขัดขังอิทธิพลของอังกฤษ เพราะจะเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของฝรั่งเศส การ์นิเออร์มีความเห็นว่า กลุ่มแม่น้ำดังกล่าวเหล่านี้ควรตกเป็นของฝรั่งเศส

ดังนั้น ฝรั่งเศสจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะเข้าครอบครองเวียดนามเป็นอาณานิคมจนเป็นผลสำเร็จ ทำให้ฝรั่งเศสเข้าควบคุมเส้นทางการค้ากับจีนตอนใต้ และนักสำรวจชาวฝรั่งเศสยังเห็นว่า ถ้าฝรั่งเศสได้มีอิทธิพลเหนือประเทศลาวและแม่น้ำโขงทั้งหมด ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการคมนาคมและการค้ากับจีนตอนใต้ นักสำรวจกลุ่มนี้พยายามสนับสนุนให้รัฐบาลฝรั่งเศสเข้ายึดครองกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อเป็นพรมแดนธรรมชาติของอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีน

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ได้เริ่มต้นเพราะว่า ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคือ ประเทศลาว เป็นดินแดนประเทศราชของไทยมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และสภาพทางการเมืองและภูมิรัฐศาสตร์ของลาวที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล มีพรมแดนล้อมรอบติดต่อกับไทยและเวียดนาม ทำให้บางครั้งเมื่อเวียดนามเข้มแข็ง ลาวก็จะไปสวามิภักดิ์ต่อเวียดนาม ไทยปกครองดูแลลาวโดยให้เจ้าเมืองปกครองกันเองจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อสงครามปราบฮ่อเสร็จสิ้น จึงโปรดเกล้าฯ ส่งข้าหลวงขึ้นไปปกครอง

จากกรณีไทย-เวียดนามเข้าไปร่วมปกครองลาว ซึ่งเรียกว่า เมืองสองฝ่ายฟ้าดังกล่าว ทำให้ฝรั่งเศสใช้เป็นข้ออ้างว่าลาวเคยเป็นเมืองขึ้นของเวียดนามมาก่อน ความต้องการเข้าไปมีอิทธิพลในลาว ทำให้ฝรั่งเศสได้ดำเนินการแผ่อิทธิพลแทรกซึมเข้าไปทีละน้อย เช่น ระยะแรกฝรั่งเศสขอตั้ง

สถานกงสุลที่เมืองหลวงพระบาง โดยแต่งตั้ง โอกุสต์ ปาวี (August Pavie) เป็นรองกงสุล ในเวลาต่อมาเมื่อเกิดปัญหาเรื่องจีนฮ่อขึ้น ฝรั่งเศสได้ส่งทหารเวียดนามไปปราบจีนฮ่อและเข้ายึดครองดินแดนสิบสองจุไทย ในเวลาต่อมาฝรั่งเศสได้ใช้ชื่ออ้างว่า ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเคยเป็นของเวียดนามมาก่อน เมื่อฝรั่งเศสได้เวียดนามเป็นอาณานิคมแล้ว ควรได้ดินแดนดังกล่าวเป็นอาณานิคมด้วย จากนั้นฝรั่งเศสจึงเริ่มกล่าวหาว่าไทยบุกรุกละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพเหนือดินแดนเวียดนามของฝรั่งเศส

รัฐบาลไทยพยายามแก้ปัญหากรณีพิพาทดังกล่าว ด้วยการจัดตั้งคณะสำรวจไทย-ฝรั่งเศส ขึ้นเพื่อสำรวจเขตแดนของไทยที่ติดต่อกับเวียดนาม นอกจากนี้แล้วสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศได้มีหนังสือถึง เมอซิเออร์ ปาวีระบุว่า รัฐบาลไทยมีความปรารถนาที่จะจัดความยุ่งยากระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเรื่องพรมแดน พร้อมกับยื่นข้อเสนอว่ารัฐบาลไทยพยายามยึดถือ ความถูกต้องชอบธรรมและความเป็นกลาง และชี้แจงให้ฝรั่งเศสทราบว่า พื้นที่ห้าหมื่นตารางไมล์ของฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงฝ่ายไทยปกครองเป็นเวลานานแล้วไม่ต่ำกว่าแปดสิบปี แต่ปรากฏว่า ฝรั่งเศสยื่นข้ออ้างสิทธิ์ในดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงพร้อมทั้งให้ไทยชดใช้ค่าทำขวัญให้แก่ฝรั่งเศสที่พยายามอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ไทยข่มเหง รัฐบาลไทยได้โอนอ่อนผ่อนตามข้อเสนอก่อนหน้าและยินดีจะพิจารณาตัดสินคนไทยทำร้ายชาวฝรั่งเศส ทำที่สุดปรากฏว่า การเจรจาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสไม่คืบหน้า แต่ละฝ่ายต่างยืนมั่นในข้อเสนองานของตัวเอง เช่น ฝรั่งเศสยืนยันว่าถ้าไทยถอนทหารจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมด ฝรั่งเศสจึงจะเปิดการเจรจាកินเขตแดน ส่วนฝ่ายไทยยืนยันว่า ให้ฝรั่งเศสถอนเจ้าหน้าที่ด่านที่จัดตั้งขึ้นให้หมดสิ้นก่อน รัฐบาลไทยจึงจะยินยอมถอนทหารเช่นกัน จากกรณีพิพาทดังกล่าว ทำให้ฝรั่งเศสส่งเรือรบเข้ามากรุงเทพฯ ทำให้ไทยหวาดระแวงว่าฝรั่งเศสจะใช้เรือรบเป็นเครื่องมือบีบบังคับไทยให้ยินยอมรับข้อเสนองานของฝรั่งเศส ในที่สุดข้อพิพาททวีความตึงเครียดยิ่งขึ้น เมื่อฝรั่งเศสส่งกำลังรุกรานชายแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและเกิดการปะทะกับกำลังทหารของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาชลยุทธโยธินทร์ รองผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นผู้อำนวยการป้องกันรักษาพระนครและหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออก พระยาชลยุทธโยธินทร์ได้กราบทูลแผนการป้องกันหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออก ดังนี้

1 เกาะกง (ปัจจุบันเป็นจังหวัดเกาะกง ประเทศราชอาณาจักรกัมพูชาในปัจจุบัน) จัดกำลังทหารไว้ 50 นาย ประกอบด้วย ทหารเรือจากกรุงเทพฯ 14 นาย ทหารจากเมืองตราด 24 นาย ทหารจากเมืองแกลง (ปัจจุบัน คือ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง) 12 นาย รวม 50 นาย พร้อมอาวุธ

2 แหลมงอบ จังหวัดตราด จัดกำลังทหารไว้ 200 นาย เตรียมพร้อมสนับสนุนกำลังที่เกาะกง

3 แหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จัดกำลังทหารไว้ 600 นาย รักษาการบริเวณปากแม่น้ำจันทบุรี

ส่วนเหตุการณ์ในพระนคร ปรากฏว่าในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 เวลา 18.30 น. ได้เกิดการยิงต่อสู้เมื่อกองเรือฝรั่งเศสนำเรือรบเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไม่ได้รับอนุญาต กองเรือฝรั่งเศสสามารถตีฝ่าผ่านป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ เข้ามาในกรุงเทพฯ ได้สำเร็จ วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นรัฐบาลไทยพยายามติดต่อไปที่กรุงปารีส ซึ่งแจ้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแสดงความประสงค์ที่จะเจรจาดกกลงกับฝรั่งเศสในปัญหาที่ขัดแย้ง ส่วนที่กรุงปารีส รัฐบาลฝรั่งเศสได้นำกรณีพิพาทนี้เข้าสู่สภา รัฐสภาฝรั่งเศสได้ลงมติเห็นชอบกับคำแถลงการณ์ของเมอซิเออร์ เดอร์แวลต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ให้ดำเนินการใช้กำลังทหารกับไทย มีใจความสรุปว่า มูลเหตุของความขัดแย้งไทย-ฝรั่งเศส เกิดจากไทยบุกรุกเข้ายึดครองดินแดนของเวียดนามและกัมพูชา ทำการกดขี่ข่มเหงชาวฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้รัฐบาลฝรั่งเศสจึงมีคำสั่งให้สำเร็จราชการอินโดจีนจัดการตามอำนาจอันชอบธรรม ในการขับไล่ทหารไทยออกไปจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ฝ่ายไทยได้ทำร้ายคนฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสพยายามทำความตกลงกับไทย โดยส่งผู้แทนมาเจรจาที่กรุงเทพฯ แต่บังเอิญเกิดเหตุการณ์ปะทะด้วยกำลังทหารที่ลำน้ำเจ้าพระยาขึ้นในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 จากเหตุการณ์นี้ทำให้เห็นว่า ไทยมีเจตนาประทุษร้ายต่อฝรั่งเศส สมควรที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะดำเนินการให้ได้รับสิ่งตอบแทนอันน่าพอใจ

คำแถลงของรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสดังกล่าว ฝรั่งเศสยืนยันว่า ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเป็นของฝรั่งเศสและฝรั่งเศสมีอำนาจอันชอบธรรมที่จะดำเนินการใด ๆ กับไทย เพราะฝรั่งเศสเห็นว่าไทยเป็นผู้บุกรุก มีความประสงค์ร้ายต่อฝรั่งเศส รัฐบาลฝรั่งเศสตั้งข้อเรียกร้องผลประโยชน์จากไทยระหว่างวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 – วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 มีใจความสรุปได้ว่า รัฐบาลไทยต้องยอมรับสิทธิของประเทศเขมร และเวียดนาม เหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและเกาะแก่งทั้งหลาย โดยมีเงื่อนไขว่าเพื่อให้ไทยปฏิบัติตามข้อเรียกร้องทุกข้อ ฝรั่งเศสจะยึดปากน้ำจันทบุรีและเมืองจันทบุรีจนกว่ากองทหารไทยที่ตั้งมั่นอยู่บนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจะถอนออกไปหมด

รัฐบาลไทยยินยอมรับคำขาดของฝรั่งเศส แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยพยายามดำเนินนโยบายการทูตที่ยืดหยุ่น ไม่แข็งกร้าว และมองการณ์ไกลในการเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้ คือ เอกราชของชาติ ส่วนหนึ่งที่รัฐบาลไทยยินยอมตามคำขาดของฝรั่งเศสเพราะว่า รัฐบาลอังกฤษได้แนะนำไทยให้เห็นว่า ฝรั่งเศสมีความทะเยอทะยานต้องการผลประโยชน์ทางการเมืองไม่มีที่สิ้นสุด ถ้ารัฐบาลไทยไม่รีบตัดสินใจยินยอม จะเป็นการเปิดทางเปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสหาเหตุเพิ่มข้อเรียกร้องไม่มีที่ยุติ ส่วนสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงกล่าวถึงดินแดนที่ไทยเสียให้กับฝรั่งเศสว่า เป็นดินแดนที่ไม่เคยเป็นของไทยจริง ๆ

รัฐบาลไม่มีอำนาจปกครองแท้จริง และเป็นดินแดนที่มีปัญหา เปรียบเหมือนเชื้อโรคถ้าติดอยู่กับร่างกายคือประเทศไทยต่อไป จะทำให้เป็นโรคที่ต้องรักษาเยียวยา เสียทรัพย์สิน เปลืองชีวิต กำลังและอาจทำให้อวัยวะอื่นติดเชื้อโรคไม่มีที่สิ้นสุด ทางที่จะเป็นประโยชน์ คือ ตัดเชื้อโรคร้ายไปไม่ให้ติดต่อกุลลามถึงร่างกาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยตอบตกลงและลงนามในสัญญา ลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 สัญญาดังกล่าวมีทั้งหมด 10 ข้อ และอนุสัญญา 6 ข้อ ในอนุสัญญา ข้อที่ 6 ระบุว่า รัฐบาลฝรั่งเศสจะต้องอยู่ที่จันทบุรี จนกว่าไทยจะปฏิบัติการตามสัญญาเรียบร้อย

อนุสัญญาข้อที่ 6 ระบุว่า ฝรั่งเศสจะส่งกองกำลังผสมฝรั่งเศส-เวียคนาม เข้ายึดครองจันทบุรี 2 พื้นที่ ได้แก่ บริเวณปากน้ำแหลมสิงห์ และบริเวณป้อมทหารในเมือง(ปัจจุบัน คือ ท่าอากาศยาน) ต่อมาทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสติดตามมาหลายเรื่อง เช่น ปัญหาการชำระคดีความ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาคนในบังคับฝรั่งเศส ปัญหาการเก็บภาษีอากร ปัญหาการจัดตั้งพลตระเวน เป็นต้น ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาด้านการปกครองติดตามมาทำให้รัฐบาลไทยต้องพยายามแก้ปัญหาด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากเกรงว่าฝรั่งเศสจะใช้เป็นข้ออ้างในการเรียกร้องผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น และไม่ยอมถอนทหารออกจากจันทบุรี

1 ความสำคัญของเมืองจันทบุรี

การที่ฝรั่งเศสเข้ายึดจันทบุรีไว้เป็นประกัน ตามอนุสัญญาข้อ 6 ของสัญญา ลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 แสดงให้เห็นว่า จันทบุรีต้องเป็นเมืองสำคัญที่สามารถนำมาต่อรองกับรัฐบาลไทยได้ ความสำคัญของจันทบุรีมีมากมายหลายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านยุทธศาสตร์ เมืองจันทบุรีเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญทางภาคตะวันออก เป็นเมืองสกัดกั้น ป้องกันการรุกรานจากกัมพูชาและเวียคนาม เคยเป็นฐานทัพเรือ อยู่ต่อเรือรบในรัชกาลพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งรวมพลกอบกู้เอกราชจากพม่า ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) เมืองจันทบุรีเป็นฐานทัพรวมพลเข้าตีกัมพูชาและเมืองไซ่ง่อน หรือการสร้างป้อมปราการที่ปากน้ำแหลมสิงห์ คือ ป้อมไพร่พินาสและป้อมพิฆาตปัจจามิตร พร้อมกับอยู่ต่อเรือ เตรียมการต่อเรือเป็นจำนวนมากเพื่อป้องกันการรุกรานไม่ให้เวียคนามรบกวนหัวเมืองชายทะเลตะวันออก

เมื่อถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มหาอำนาจตะวันตก 2 ชาติ ได้แก่ อังกฤษและฝรั่งเศส ใช้นโยบายเรือปืนขยายอิทธิพลเข้าแทรกแซงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฝรั่งเศสเห็นว่า ถ้าฝรั่งเศสยึดครองเมืองจันทบุรีไว้ได้ เท่ากับว่า ฝรั่งเศสได้ควบคุมเส้นทางเดินเรือตั้งแต่อ่าวไทยจนถึงแหลมมลายู และเมืองจันทบุรีตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ด้วยระยะทางประมาณ 300 กิโลเมตรเท่านั้น จากบันทึกของนายฮาโน โคซ์ (M Hanoiaux) สมาชิกพรรคอาณานิคม เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส(พ.ศ. 2437-2438 และ

พ ศ 2439-2441) ได้แสดงความเห็นว่า มาตรการที่ใช้บีบบังคับได้เป็นอย่างดี คือ การยึดเมืองจันทบุรี เพราะจันทบุรีเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ อาจเรียกว่า “ Gibraltar of Siam ” (The Gibraltar of Siam) ฝรั่งเศสสามารถจะบีบบังคับรัฐบาลไทยให้ทำอะไรก็ได้ และจันทบุรียังเป็นเมืองท่าที่สำคัญที่สุดของไทย สามารถควบคุมเส้นทางเข้าออกอ่าวไทยและเป็นประตูเข้าสู่เมืองเศรษฐกิจของกัมพูชา ได้แก่ เมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ

1 2 ด้านเศรษฐกิจ เมืองจันทบุรีเป็นทั้งเมืองท่าสำคัญของหัวเมืองชายทะเลตะวันออก และเป็นเมืองศูนย์กลางผลิตสินค้าเกษตรกรรม ด้วยเหตุผลดังนี้

1 2 1 เป็นเมืองท่าสำคัญของหัวเมืองชายทะเลตะวันออก เห็นได้จากบันทึกเอกสารของ จอห์น ครอว์ฟอร์ด (John Crawford) ทูตอังกฤษที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับไทย สมัยรัชกาลที่ 2 และมีซันนารีฝรั่งเศสที่มาเผยแพร่ศาสนาที่เมืองจันทบุรีในสมัยรัชกาลที่ 3 มีความเห็นตรงกันว่า จันทบุรีมีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ และเป็นที่พักของเรือสินค้าเนื่องจากมีเกาะช่วยกำบังลม และมีร่องน้ำลึกพอที่เรือสินค้าขนาดใหญ่จะเข้ามาจอดทอดสมอได้ จากจุดนี้สามารถลำเลียงสินค้าไปตามแม่น้ำจันทบุรีเข้าสู่ตัวเมืองได้สะดวก ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จประพาสจันทบุรี จะเสด็จมาทางเรือแล้วทอดสมอที่แหลมสิงห์ จากนั้นจะประทับเรือแจวล่องตามแม่น้ำจันทบุรีมายังตัวเมือง มีเรือสำเภาจากจีนบรรทุกสินค้าเข้ามาขาย เช่น เหล็ก เหล็กกล้า กะทะ ยาสูบ ฟืน ผ้าแพร ไหมดิบ เครื่องปั้นดินเผา และหมึกจากจีนและยุโรปนำมาขายที่จันทบุรีอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางผ่านสินค้าจากกัมพูชาผ่านปราจีนบุรี แล้วนำสินค้ามาลงเรือที่เมืองจันทบุรี แล้วบรรทุกไปขายที่เมืองจีนอีกทอดหนึ่ง จากการทำจันทบุรีเป็นเมืองท่าที่ขนถ่ายสินค้าเช่นนี้ แสดงว่าเมื่อเรือสำเภาบรรทุกสินค้า เช่น ทองแดงจากจีนและญี่ปุ่น จะมาแวะรับไม้แดงพริกไทย หมาก จากจันทบุรี ซึ่งเป็นสินค้าที่ผลิตได้ในเมืองนี้ ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จประพาสจันทบุรี พ ศ 2419

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จันทบุรีเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางชายทะเลตะวันออกที่เชื่อมเส้นทางการค้าระหว่างจีน ญี่ปุ่น กับหัวเมืองมลายู มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

1 2 2 เป็นเมืองศูนย์กลางการผลิตเกษตรกรรม คำขายภายในและต่างประเทศ จากการค้นพบซากเรือสินค้าโบราณ ที่จมอยู่บริเวณอ่าวหมูใหญ่ เขตบ้านเรือแตก ต บางกะไชย อ แหลมสิงห์ จ จันทบุรี การขุดพบสันนิษฐานว่า เป็นเรือสำเภาจากกวางตุ้ง พบเศษถ้วยจีนและถ้วยไทยจำนวน 515 ชิ้น ทองแดง 4 ตัน หมากปอกเปลือกตากแห้ง และพริกไทยจำนวนมาก ไม้แดงจำนวนมาก งาช้าง दाซังจีนทำด้วยสำริด มีตัวอักษรจีนบนดาซังระบุว่าจะตรงกับ พ ศ 2153 สมัยรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ ทำให้ทราบว่า จันทบุรีเป็นเมืองท่าขนส่งสินค้า เช่น ไม้แดง หมาก

พริกไทย ส่งขายทั้งภายในและภายนอกประเทศ หรือในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช สาเหตุหนึ่งที่พระองค์ได้ทรงรวบรวมพลและเสบียงอาหาร และต่อเรือที่เมืองจันทบุรี เตรียมการกอบกู้เอกราชในปี พ.ศ. 2310 เพราะว่า จันทบุรีเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้และผลิตผลต่าง ๆ

สำหรับสมัยรัชกาลที่ 2 จากเอกสารของ จอห์น ครอว์ฟอร์ดระบุว่า ทางด้านตะวันออกของอ่าวสยาม ประมาณเส้นรุ้งที่ 11 และ 12 องศาตะวันออก เป็นบริเวณที่ปลูกพริกไทยได้เป็นอย่างดี ปริมาณพริกไทยที่ส่งไปขายประเทศจีนมีจำนวนมากถึง 60,000 ทาบ และยังคงปลูกพืชสินค้าสำคัญ เช่น รวง กานพลู สำหรับกานพลูเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูง เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ชาวจีน

ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 5 ระหว่างพระองค์เสด็จประพาสจันทบุรี พ.ศ. 2419 ได้ทรงพระราชนิพนธ์กล่าวถึงสินค้าที่ผลิตได้ในจันทบุรีและส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศว่ามีอยู่มากมาย เช่น พริกไทย ข้าว กระจวาน เร่ว น้ำตาลทราย พงทะเลาย รวงแดงอุลิต(แดงโม) เสือ กระสอบ ผ้าพื้น ผ้าแพรนุ่ง ผ้าห่อหมาก ผ้าตากสมุก ผ้าราชวัตร ผ้าอาบน้ำ เนื้อไม้ ฟืน ไม้ค้ำพลู ไม้ระกำ ไม้ตะเคียน ขี้ผึ้ง เปลือกประโลง ไม้แดง กุ้งแห้ง เยื่อเคย ปลิงทะเล ได้ ยาสูบ คราม ถั่ว หวายพิสเคา ไม้กระยาเลย ไม้หอมปูทะเล และพลอย

2 การดำเนินการของฝรั่งเศสที่เข้ามายึดครองจันทบุรี

เมื่อรัฐบาลไทยยอมให้ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรีไว้เป็นประกันจนกว่าฝ่ายไทยจะปฏิบัติตามสัญญาให้ครบถ้วน ในระยะแรกที่ฝรั่งเศสทำการยึดครองจันทบุรี ฝรั่งเศสได้ตั้งกองทหารที่บริเวณค่ายทหารในเมืองจำนวนหนึ่ง อีกกองหนึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณปากน้ำแหลมสิงห์จำนวน 30 นาย ทหารฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่ในค่ายทหารตัวเมืองจันทบุรีประกอบด้วย นายทหารและพลทหารฝรั่งเศสกับทหารเวียดนามปะปนกัน ได้แก่ นายทหารฝรั่งเศสประมาณ 12 คน พลทหารฝรั่งเศส ประมาณ 60-70 คน นอกนั้นเป็นทหารในบังคับฝรั่งเศส (ชาวเวียดนาม) ประมาณ 600 คน ตามข้อตกลงฝรั่งเศสจะทำการปกครองในส่วนกองทหารฝรั่งเศสและบุคคลในบังคับฝรั่งเศสเท่านั้น ส่วนฝ่ายไทยยังมีอธิปไตยปกครองดินแดนนอกเขตฝรั่งเศสยึดครอง แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่า ฝรั่งเศสได้บีบบังคับไทย ละเมิดก้าวก่ายอำนาจในการปกครองและการศาลของไทย ทำให้รัฐบาลไทยเห็นว่าถูกแทรกแซงบูรณภาพแห่งดินแดน จำเป็นต้องใช้ความอดทนอดกลั้น เพื่อรักษาเอกราชอธิปไตยของชาติไว้ให้ได้

ความพยายามยึดครองจันทบุรีของฝรั่งเศส ตามข้อตกลงของไทยกับฝรั่งเศสในสัญญาลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 ระบุให้ฝรั่งเศสส่งทหารเข้ามายึดครองจันทบุรีเป็นประกันไว้จนกว่าไทยจะปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วน โดยฝรั่งเศสจะเข้ายึดครองบริเวณค่ายทหารในตัวเมืองจันทบุรี

(ปัจจุบัน คือ ค่าขาดกสิน) และปากน้ำแหลมสิงห์ ฝรั่งเศสจะมีอำนาจปกครองดูแลเหนือบริเวณสองพื้นที่นี้ รวมถึงการดูแลคนในบังคับฝรั่งเศสเท่านั้น แต่เมื่อฝรั่งเศสมาอยู่จันทบุรีได้ระยะหนึ่ง ฝรั่งเศสพยายามดำเนินการปิดครองจันทบุรีด้วยความพยายามรวมอำนาจปกครองการศาลไว้ในมือของฝรั่งเศส เช่น เมื่อ พศ 2441 ฝ่ายไทยจัดตั้งพลตระเวนขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในเมืองจันทบุรี ในปีเดียวกันฝรั่งเศสได้จัดตั้งพลตระเวนขึ้นมาบ้าง ระยะแรกฝรั่งเศสใช้กำลังพลของตนรักษาการในศาลและใช้อำนาจจับกุมชาวบ้าน โดยไม่ยอมให้พนักงานฝ่ายไทยจับกุม ผู้บังคับการทหารฝรั่งเศสใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้องตั้งศาลชำระความคนไทยที่ทำผิดต่อคนฝรั่งเศสเสียเอง โดยอ้างว่าได้รับอำนาจจากกงสุลฝรั่งเศสให้ตั้งศาลกงสุลฝรั่งเศสชำระความเอาเองได้ ผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีประท้วงให้ฝรั่งเศสถอนทหารที่เข้ารักษาการศาลออกไป แต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม และฝรั่งเศสพยายามเกลี้ยกล่อมชาวจีนโพ้นทะเล รวมถึงลูกหลานจีนที่เกิดในไทยให้ไปจดทะเบียนเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ทำให้ฝรั่งเศสมีพลเมืองอยู่ภายใต้การปกครองของตนจำนวนมาก ฝรั่งเศสพยายามดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้อำนาจการปกครองอยู่ในมือของตนอย่างเต็มที่

จากปัญหาดังกล่าว ผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีได้ถวายรายงานไปยังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในเวลานั้น แต่ทางส่วนกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ นอกจากทำการคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นระยะ เพื่อแสดงให้ฝรั่งเศสเห็นว่า เมืองจันทบุรีเป็นของไทย

จะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสพยายามที่จะเข้ามาก้าวผ่านการบริหารงานของไทย โดยอ้างว่าการประกาศหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะต้องได้รับการยินยอมจากฝรั่งเศส ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ฝรั่งเศสไม่คิดเพียงแต่ส่งกำลังทหารเข้ามาประจำที่จันทบุรีเท่านั้น แต่มีความคิดที่จะเข้ามายึดครองจันทบุรีทำให้ผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีรู้สึกอึดอัดใจ และพยายามโต้แย้งฝรั่งเศสอยู่เสมอ เช่น เรื่องปัญหาคนในบังคับฝรั่งเศส ภายหลังที่อังกฤษส่ง เซอร์ จอห์น เบาริง (Sir John Bowring) เข้ามาทำสัญญาการค้ากับไทยแล้ว ต่อมาฝรั่งเศสได้ส่ง ชาร์ล เดอ มงติญญี (Charles de Montigny) เข้ามาทำสัญญาแบบเดียวกันกับไทย ใน พศ 2399 และต่อมาไทยได้ทำสัญญาลักษณะนี้กับอีกหลายประเทศ ในการทำสัญญาการค้าดังกล่าว ประเทศคู่สัญญาต่าง ๆ จะได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจากไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นชาติมหาอำนาจที่มีนโยบายแผ่ลัทธิจักรวรรดินิยมเข้าครอบครองประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้นำเอาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตมาใช้คุ้มครองคนเอเชียที่อาศัยอยู่ในบังคับของตน ฝรั่งเศสนั้นมีอาณานิคมในกลุ่มอินโดจีน ได้แก่ เวียดนาม กัมพูชา ลาว และรวมถึงชาวจีน ไทยที่ขอเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส เพราะไม่ต้องการอยู่ภายใต้กฎหมายไทยการศาลของไทย ต่อมาจำนวนคนในบังคับเพิ่มมากขึ้น ย่อมทำให้อำนาจและอิทธิพลของฝรั่งเศสขยายและเพิ่มมากขึ้น ปัญหาสำคัญที่สุด คือ วิธีพิจารณาพิพากษาคดีชาวฝรั่งเศส

และคนในบังคับฝรั่งเศสที่อยู่ในอำนาจศาลกงสุล ได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการบริหารและการพัฒนาประเทศ

จากข้อตกลงทางพระราชไมตรีและการค้าระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2399 ระบุว่าไทยมอบอำนาจการปกครองและการศาลที่ครอบคลุมคนในบังคับฝรั่งเศสให้แก่กงสุลฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ และกงสุลฝรั่งเศสมีสิทธิจดทะเบียนคนในบังคับฝรั่งเศสได้ เท่ากับว่า คนในบังคับฝรั่งเศสได้หลุดพ้นจากอำนาจของกฎหมายไทย ได้รับสิทธิและอภิสิทธิ์มากกว่าคนไทย เช่น คนในบังคับฝรั่งเศสจะได้รับหนังสือรับรองและหนังสือเดินทางเหมือนกับเป็นชาวฝรั่งเศสแท้ มีสิทธิเดินทางไปค้าขายตามเมืองต่าง ๆ ในไทยได้ทุกแห่ง โดยได้รับสิทธิพิเศษไม่ต้องเข้าเวรรับราชการทหารเหมือนคนไทย (เข้าเดือนออกเดือน) ดังนั้นจึงทำให้การเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสเป็นที่นิยมถึงขนาดมีการซื้อขายหนังสือเดินทางและหนังสือรับรองฐานะทางกฎหมาย

ส่วนสาเหตุที่ชาวบ้านในเมืองจันทบุรีนิยมฝรั่งเศสและพากันเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส จะเห็นได้จากรายงานของพระยาศรีสหเทพที่เดินทางมาตรวจราชการที่จันทบุรีใน พ.ศ. 2441 สรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) ผู้ว่าราชการเมืองและกรมการเมืองทำงานผิดพลาด ปลดปล่อยให้ฝรั่งเศสเข้ามาแทรกแซงการปกครองบ้านเมือง
- 2) ชาวบ้านไม่เข้าพวกกับเจ้าเมืองและกรมการเมือง เพื่อจะเข้าพึ่งพาเป็นพวกฝรั่งเศส
- 3) ชาวบ้านที่เป็นโจทก์เห็นว่าผู้ว่าราชการเมือง กรมการเมือง และศาลไทยไม่มีอำนาจบังคับจำเลย จึงหันไปพึ่งฝรั่งเศส แม้แต่คนไทย ฝรั่งเศสก็รับเป็นภาระว่ากล่าวให้ตกลงกัน
- 4) เมื่อเจ้าภานายอากรเก็บภาษีจากคนที่อ้างว่าอยู่ในบังคับฝรั่งเศสไม่ได้ก็เข้าพึ่งฝรั่งเศสเพื่อให้ฝรั่งเศสบังคับให้เสียภาษี
- 5) สินค้าและสุราที่ นำมาโดยเรือสัญชาติฝรั่งเศส ไม่ต้องเสียภาษีและสามารถบรรทุกไปค้าขายได้ที่เมืองจันทบุรี ซึ่งผู้ว่าราชการเมืองและกรมการเมืองไม่กล้าว่ากล่าวจับกุม

ในรายงานของพระยาศรีสหเทพว่า พวกที่อ้างว่าอยู่ในบังคับฝรั่งเศสได้ให้หัวหน้า เช่น จีนจีน จีนเอียว จีนลิ้มดิน จีนเต็กฮู จีนแจ่ม จีนเล่าโม และจีนอื่น ๆ อีกหลายคนมาร้องทุกข์ว่า ไม่ได้รับความยุติธรรม ขอมรับผิดที่ไปรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส เพราะต้องการหาที่พึ่งเพื่อป้องกันความเบียดเบียนต่าง ๆ ที่ได้รับ พร้อมทั้งจะขอเข้ากรุงเทพฯ เพื่อขอตราพระราชสีห์คุ้มครอง และการเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสจะได้รับผลประโยชน์มากมาย เช่น ไม่ต้องเข้าเวรรับราชการ สินค้าที่นำมาขายในจันทบุรีไม่ต้องเสียภาษีอากร และไปค้าขายได้ทุกแห่งในจันทบุรี ปัจฉิมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้ราษฎรหันไปให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศสและสมัครเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งกลายเป็นปัญหาด้านการปกครองของไทยในเวลาต่อมา

3 ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีกับการเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส

จะเห็นว่าจากผลประโยชน์ดังกล่าว ทำให้ราษฎรจันทบุรีสมัครเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสมากขึ้น เช่นเดียวกับชาวคาทอลิกเชื้อสายเวียดนาม ชาวจีน ที่พักอาศัยอยู่ชุมชนบ้านญวน (อยู่ฝั่งขวาม่น้ำจันทบุรี) และที่ตำบลจันทนิมิต รอบ ๆ อาสนวิหารพระนางมาเรียอากุสทินนิรมล (ระหว่าง พ.ศ. 2436-2447 เรียกว่า วัดโรมันคาทอลิก หรือวัดพระนางมาเรียอากุสทินนิรมล ที่สร้างใหม่เป็นวิหารหลังที่ 5) อ.ขลุ้ง อ.ท่าใหม่ จันทบุรี ฝรั่งเศสได้เกลี้ยกล่อมชาวคาทอลิกเวียดนาม ชาวจีนที่มาจากเมืองจีน ลูกหลานจีนที่เกิดในเมืองไทยให้ไปจดทะเบียนเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ทำให้ฝรั่งเศสมีพรรคพวกมากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ชาวคาทอลิกเวียดนาม ชาวจีน เริ่มแจ้งข้อต่อคนไทยและเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ทำความผิดตำรวจไทยจับตัวไป ฝรั่งเศสจะประท้วงให้ไทยเอาตัวมาคืนฝรั่งเศส ทำให้ไทยไม่สามารถที่จะปกครองคนเหล่านี้ได้ เกิดความกระด้างกระเดื่องต่อต้านรัฐบาลไทยชัดเจนขึ้นตามลำดับ บ่งบอกให้เห็นว่า ฝรั่งเศสต้องการยึดครองจันทบุรี

แม้ว่าผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีจะประท้วงการเกลี้ยกล่อมชาวคาทอลิกเวียดนามและชาวจีนรวมถึงบุตรหลานที่เกิดในเมืองไทย เข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ผู้บังคับการทหารฝรั่งเศสกลับรับจดทะเบียนรับชาวเวียดนาม ชาวจีนมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งบ่อยครั้ง เพราะคนในบังคับฝรั่งเศส มักจะอ้างสิทธิพิเศษเหนือคนไทย และหลีกเลี่ยงไม่ยอมเสียภาษีหรือไม่ยอมมาขึ้นศาลไทย ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เพราะไทยไม่ยอมรับรองใบคุ้มกันที่ไม่มีตราประทับของไทยกำกับและไม่ยอมให้จดทะเบียนคนที่ไม่ได้มาจากเมืองขึ้นของฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสถือว่า ฝรั่งเศสออกใบรับรองให้คนในบังคับแล้วใช้ได้ ไม่จำเป็นต้องให้ไทยตกลงหรือรับรอง

ปัญหาคนในบังคับฝรั่งเศสเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรีขัดแย้งกับผู้บังคับการทหารฝรั่งเศสเรื่อยมา แม้ไทยจะยืนยันสิ่งที่ฝรั่งเศสทำไปไม่ถูกต้องตามหนังสือสัญญาที่ทำกันไว้ แต่ทางผู้บังคับการทหารฝรั่งเศสกลับยืนยันว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้อง

4 สิทธิสภาพนอกอาณาเขตของฝรั่งเศสในจันทบุรีเป็นอันตรายร้ายแรงต่อความมั่นคงของไทย

เนื่องจากข้อเสียเปรียบในสัญญาที่ไทยทำกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2399 ฝรั่งเศสได้ตีความในสัญญาว่าในกรณีที่ฝรั่งเศสได้รับสิทธิจดทะเบียนจากบุคคลทุกสัญชาติให้มาเป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส คำว่า “คนในบังคับฝรั่งเศส” หมายถึง ไม่เพียงแต่เป็นคนที่เกิดในฝรั่งเศสและอาณานิคมเท่านั้น ฝรั่งเศสมีสิทธิรับบุคคลทุกสัญชาติที่สมัครใจเข้าอยู่ในความคุ้มครองได้ตามที่ฝรั่งเศสต้องการ แต่ฝ่ายไทยไม่เห็นชอบ เช่น คนสัญชาติต่าง ๆ ที่เกิดในไทย บางส่วนทำราชการกับไทย เสียภาษี

อากรให้แก่ไทย ฝรั่งเศสจะแทรกแซงอำนาจการตัดสินใจของศาลไทย ตัวอย่างเช่น คนในบังคับฝรั่งเศสทำความผิด ศาลไทยสั่งจับ ฝรั่งเศสไม่ให้จับ ให้ไทยส่งตัวไปให้ทหารฝรั่งเศส ฝรั่งเศสพยายามใช้อิทธิพลเข้ามาคุ้มครองคนในบังคับของตน บางครั้งมีการขู่เชิญเจ้าหน้าที่ไทยด้วยอาวุธ ปัญหาของ “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต”(extraterritoriality) ดังกล่าวนี้นำให้เจ้าหน้าที่ของไทยสับสน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติอย่างร้ายแรง กล่าวคือ ทำให้อำนาจการปกครองบ้านเมืองของไทยลดน้อยลง ราษฎรชาวไทยขาดความเชื่อมั่นในตัวผู้ปกครอง และในเวลาเดียวกันนี้ฝรั่งเศสสามารถแทรกแซงมีอิทธิพลเข้าครอบงำวิถีชีวิตของเมืองจันทบุรีมากขึ้น

5 ความพยายามของไทยในการให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรี

ตามที่กล่าวแล้วว่า หลังจากที่ไทยจำใจต้องลงนามในสัญญาฉบับลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 แล้ว ฝรั่งเศสได้ส่งกองทหารเข้ามายึดครองจันทบุรี ตลอดเวลารัฐบาลไทยพยายามหาช่องทางที่จะให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรี เนื่องจากจันทบุรีมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลต่อการแทรกแซงอธิปไตยของตลอดเวลา รัฐบาลไทยแสดงความเห็นอยู่เสมอว่าเมืองจันทบุรีเป็นของไทย และพยายามใช้นโยบายประนีประนอมเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับฝรั่งเศส เพื่อไม่ให้ฝรั่งเศสใช้เป็นข้ออ้างในการยึดครองจันทบุรี ในการเจรจาเพื่อให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรี ไทยได้เจรจากับฝรั่งเศสถึง 3 ครั้ง จึงประสบความสำเร็จ ระหว่างการเจรจาครั้งที่ 1 พ.ศ. 2442-2443 การเจรจาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2445 ปรากฏว่าฝ่ายฝรั่งเศสได้ใช้การถอนทหารออกจากจันทบุรีเป็นข้อต่อรองเรียกร้องผลประโยชน์จากไทยให้มากที่สุด ในการเจรจาฝรั่งเศสรับว่า จะถอนทหารออกจากจันทบุรี แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องคงทหารไว้ในเมืองจันทบุรี 25 คน จนกว่าจะได้มีการปักปันเขตแดนใหม่ ไทยตอบปฏิเสธท้ายสุดเมื่อมีการเจรจาครั้งที่ 3 พ.ศ. 2447 รัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสได้ตกลงทำพิธีสาร (Protocol) อีกฉบับหนึ่ง ลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2447 ระบุว่า เมื่อฝรั่งเศสให้สัตยาบันสัญญาฉบับนี้แล้ว รัฐบาลไทยจะต้องมอบฝั่งซ้ายแม่น้ำมอและด่านซ้ายให้แก่ฝรั่งเศสเป็นการเพิ่มเติมจากที่ให้ไว้แล้ว ตามสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 พร้อมกันนี้ฝรั่งเศสจะถอนทหารออกจากจันทบุรีทันที รัฐบาลไทยจึงมอบตราดให้แก่ผู้ว่าราชการอินโดจีน(ฝรั่งเศส) ในวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2447

ฝรั่งเศสจึงถอนทหารออกจากจันทบุรี ในวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2448 พระยาวิเชียรขิบัติได้อำนวยความสะดวกให้แก่ฝรั่งเศส โดยมีขุนภาษาสุนทรเป็นผู้คุมเรือลำเดียวไปส่งกองทหารฝรั่งเศสที่ตราด ฝรั่งเศสถอนกำลังทหารออกจากจันทบุรีอย่างเงียบ ๆ ไม่มีการมอบหมายสถานที่คืนให้แก่ฝ่ายไทยแต่อย่างใด ทหารฝรั่งเศสที่ไปจากจันทบุรีมีทั้งหมดประมาณ 500 คน ฝรั่งเศสต้องการ

แสดงให้เห็นว่า การถอนกำลังทหารออกไปเป็นเพียงย้ายที่ตั้งเท่านั้น ไม่มีใครบีบบังคับ การเคลื่อนย้ายทหารฝรั่งเศสทางเรือเสร็จสิ้นในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2448

ภายหลังที่ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีแล้ว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ออกประกาศให้ราษฎรทราบ และทำการฉลองเมืองอย่างใหญ่โต ประกอบด้วยมหรสพ การละเล่นต่าง ๆ และพิธีทางศาสนา เมื่อถึง พ.ศ. 2450 รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสจันทบุรีเพื่อทรงปลอบขวัญเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจแก่ราษฎรจากเหตุการณ์ที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรีประมาณ 11 ปี

สำหรับรายละเอียดการเสด็จประพาสจันทบุรีในปี พ.ศ. 2450 ได้ระบุถึงชุมชนคาทอลิกจันทบุรีได้เข้าเฝ้าถวายความจงรักภักดี ดังนี้

ข้าราชการ ราษฎรทุกชาติ ทุกภาษา ตลอดจนพระสงฆ์ได้ตั้งใจช่วยกันสนองพระเดชพระคุณ จัดรับเสด็จโดยความเต็มใจพร้อมเพรียงกัน เป็นต้นว่าจัดขบวน ปักธง แฉวน โคมตามถนนในตลาดจันทบุรีอย่างวิจิตรงดงามหลายขบวน ตามลำคลองตั้งแต่ปากคลองลัดขึ้น ไปจะมีขบวนขนาดใหญ่ข้ามคลอง 1 แห่ง นอกจากนั้นราษฎรได้ปักธงตามร่องน้ำทางเสด็จตลอดลำคลอง บรรดาเรือของราษฎรที่ไปรับเสด็จก็ตกแต่งด้วยธงและใบไม้ดอกไม้ บ้านเรือนราษฎรที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำบริเวณตลาดจันทบุรีก็ประดับดอกไม้ใบไม้ บุด้วยผ้าขาวแดงตั้งเครื่องสักการบูชาทั่วไป ที่หน้าวัดโรมันคาทอลิก ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำทางเสด็จก็มีบาทหลวงฝรั่งเศสนำนักเรียนมาตั้งแถวรับเสด็จอยู่ที่สะพานทำน้ำ สดาน ไวซ์กิงสุล ได้ตกแต่งสดานที่รับเสด็จด้วยความประณีต¹

เวลานั้นแม้ว่าเขตแขวงจันทบุรี คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสจะมีนโยบายเพียงพัฒนาฟื้นฟูจิตใจของชุมชนคาทอลิกจันทบุรีให้มีความมั่นคงต่อศาสนาเป็นหลัก เพราะเป็นเวลาที่ผ่านวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) มาไม่นานนัก จากการที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรียาวนานถึง 11 ปี ทำให้ชาวจีนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม และคนต่างด้าวต่าง ๆ เห็นประโยชน์ของสิทธิภาพนอกอาณาเขต และนิยมขอโอนมาเป็น “คนในบังคับฝรั่งเศส”² (การขอใช้สัญชาติฝรั่งเศส) เป็นจำนวนมาก เมื่อฝรั่งเศสถอนตัวออกจากจันทบุรีใน พ.ศ. 2447 คนในบังคับฝรั่งเศสยังอาศัยอยู่จันทบุรีเป็นจำนวนมาก และเป็นคาทอลิกส่วนใหญ่ กลายเป็นปัญหาที่ทางการหวาดระแวงว่ากลุ่มชาวคาทอลิกเหล่านี้จะเป็นพวกจารชนของฝรั่งเศส ทางจังหวัดจันทบุรีจึงเฝ้าดูความเคลื่อนไหวของคนในบังคับฝรั่งเศสอย่างเฝ้าระวัง

¹ อรรถวรณ์ ใจกล้า (2530) จันทบุรีในสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช หน้า 241

² คนในบังคับฝรั่งเศส หมายถึง ไม่เพียงแต่เป็นคนที่เกิดในฝรั่งเศส และอาณานิคมเท่านั้น ฝรั่งเศสมีสิทธิรับบุคคลทุกสัญชาติที่สมัครใจเข้าอยู่ในความคุ้มครองได้ตามที่ฝรั่งเศสต้องการ

3 ด้านธรรมทูต / แพร่ธรรม

ปลูกจิตสำนึกให้สัตบุรุษมีความสำนึกในหน้าที่ของการแพร่ธรรมเป็นหน้าที่ของทุกคน ความสัมพันธ์ที่ดีของพี่น้องคริสต์ศาสนิกชนและพี่น้องต่างศาสนา บาทหลวงใช้การเทศน์ในพิธีมิสซา เพื่อเผยแผ่ศาสนาและชักชวนให้พี่น้องต่างศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของวัดด้วย

4 ด้านสังคม

เน้นให้สัตบุรุษร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมในบริเวณวัด สุสานและชุมชน จัดตั้งกลุ่มสัตบุรุษเพื่อส่งเสริมอาชีพช่วยเหลือคนยากจนและการต่อต้านอบายมุขต่าง ๆ

5 ด้านการศึกษาอบรม

บาทหลวง ซิสเตอร์ คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรีและฆราวาสที่ได้รับการอบรมด้านคำสอน ได้จัดสอนคำสอนสำหรับผู้ใหญ่ และอบรมแก่เด็ก ๆ

ชุมชนคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรีหลังการยึดครองของฝรั่งเศสตั้งแต่สมัยสงครามอินโดจีน และสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ ศ 2482-2488)

1 นโยบายรัฐบาลไทยกับลัทธิชาตินิยม สงครามอินโดจีน (พ ศ 2483-2484) และการต่อต้านคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรี

เหตุการณ์ในจันทบุรีได้เปลี่ยนแปลงไปอีกครั้ง เมื่อพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็น จอมพล ป พิบูลสงคราม) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลมีนโยบายชาตินิยมสูง จึงมีส่วนทำให้เกิดกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกับฝรั่งเศสอีก กอปรกับลัทธิชาตินิยมไทยถือว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยต้องนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น จากแนวคิดชาตินิยมที่รุนแรงเช่นนี้ ทำให้เวลานั้นมีการออกใบปลิวปลุกเร้าและประกาศชักชวนให้โจมตีหลักคำสอนของศาสนาคริสต์

เหตุการณ์ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นใน พ ศ 2483 โดยคณะเลือดไทย¹ ซึ่งเป็นกลุ่มคนไทยที่อ้างตัวเองว่าเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยม มี สมาชิกที่ถูกปลุกฝังให้มีจิตสำนึกว่า “ศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาต่างชาติ

¹ คณะเลือดไทย เป็นสมาคมลับของคนไทยพุทธที่ต่อต้านศาสนาคริสต์ และมีอิทธิพลมากต่อคนไทยในเวลานั้น อีกทั้งรัฐบาลจอมพล ป พิบูลสงคราม ได้ปลุกเร้าความคิดชาตินิยมและมีส่วนสนับสนุนสมาชิกคณะเลือดไทยทำให้เกิดเหตุการณ์เบียดเบียนศาสนาคริสต์ ในทุกภูมิภาคของไทย เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ ศ 2483 เดือนสิงหาคม พ ศ 2487 (ทิมา คณะกรรมการฉลอง 125 ปี (1993) สมโภช 125 ปี แห่งการก่อตั้งกลุ่มคาทอลิก วัดนักบุญยอแซฟ พนมสนิม ค ศ 1868-1993 ชลบุรี วัดนักบุญยอแซฟ พนมสนิม, หน้า 24 และสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ (2543) วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของ นุญราซีนี โคลาส นุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี กรุงเทพฯ แผนกประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, หน้า 36-42)

เป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูกับชาติไทย” คณะเลือดไทยเริ่มก่อตัวที่ กรุงเทพฯ และได้ขยายสาขาไปที่อื่น ๆ เช่น เชียงใหม่ ชลบุรี สกลนคร นครพนม เป็นต้น พยายามเชิญชวนให้คนไทยรักชาติและทำการต่อต้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การโจมตีจึงเกิดขึ้นหลายแห่งในเวลาต่อมาเช่น โบสถ์คริสต์บางแห่งถูกปิด บาทหลวงถูกจับกุมขัง ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกถูกบีบบังคับให้ละทิ้งศาสนา

สำหรับที่จันทบุรี ชุมชนชาวคริสต์ใน พ.ศ. 2483 มีจำนวนประมาณ 5,000 คน เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ได้แก่ คณะกรรมการจังหวัดจันทบุรี ปล่อยให้ชาวจันทบุรีทำการต่อต้านกลุ่มชุมชนชาวคริสต์ที่ อ.ขลุง อ.ท่าใหม่ และ อ.เมืองจันทบุรี มีการก่อกวนแกล้ง เช่น ลูกจ้างฝ่ายปกครองที่ไม่ประกาศตัวเป็นพุทธถูกไล่ออก วัดคาทอลิกถูกโจมตี มีการทูปทำลายไม้กางเขน รูปปั้นต่าง ๆ ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์ นักบวชถูกห้ามสอนและเผยแพร่ศาสนา โรงเรียนคาทอลิกถูกสั่งปิด พวกเด็ก ๆ ถูกบีบบังคับให้ไปเรียนในโรงเรียนรัฐบาล นักเรียนคาทอลิกถูกบังคับให้ละทิ้งศาสนาด้วยการกราบไหว้พระพุทธรูปเหมือนเป็นพระเจ้าของพวกเขา เป็นต้น ชาวคริสต์จึงรวมตัวกันเตรียมต่อสู้และป้องกันหมู่บ้านของพวกเขา โดยจัดเวรยามเฝ้าตลอด 24 ชั่วโมง ในช่วงนี้ที่ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี เกิดเหตุการณ์กลางจมีการบุกเข้าทำลายโบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ

การโจมตีองค์กรและบุคลากรของศาสนาคริสต์ในประเทศไทย ได้สิ้นสุดลงพร้อมกับนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐบาลชุดใหม่ (รัฐบาล พันตรี ทวง อภัยวงศ์) ที่เข้าบริหารประเทศในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2487 ได้ประกาศยืนยันการให้เสรีภาพและคุ้มครองการนับถือศาสนาต่าง ๆ ของพลเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามพุทธศักราช 2475 เสรีภาพการนับถือศาสนาจึงกลับคืนมาสู่ชุมชนชาวคริสต์เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง แต่ความกระทบกระเทือนด้านจิตใจคงประเมินค่าไม่ได้ เพราะศาสนสถานและวัดธรรมต่าง ๆ ถูกทำลายเสียหายอย่างหนักในเกือบทุกภูมิภาคและที่จันทบุรีด้วย เช่น โบสถ์ อาราม ลูกเรือดอนและวางเพลิง ด้วยเหตุนี้เองจึงมีการฟื้นฟูและจัดระเบียบมิสซังจันทบุรี (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเรียกว่า สังฆมณฑลจันทบุรี)

2 คณะนักบวชหญิงกับการพัฒนาชุมชนคริสต์ศาสนิกชนจันทบุรี

2.1 คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี (The Lovers of the Cross of Chanthaburi

(L C C) คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ปัจจุบันเป็นคณะนักบวชหญิงสังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี และมีสมาชิกทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีลักษณะร่วมตัวเป็นสหพันธกรรม 4 คณะ คณะรักกางเขนกลุ่มแรกได้ก่อตั้งขึ้นที่กรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2214 ส่วนคณะรัก

ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เกี่ยวข้องกับพิธีบูชามิสซาขอพระคุณพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ได้แก่ กางเขน จอกกาลิกซ์(Chalice) รัศมีอวยพร พระแท่นในโบสถ์ ตู้ศีลมหาสนิท ผอบศีล เป็นต้น

กางเขน แห่งจันทบุรี ได้ก่อตั้งหลังสงครามไทย-พม่า พ ศ 2310 โดยมีรายละเอียดความเป็นมาของ คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรีที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

2.1.1 การสถาปนาคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ผู้สถาปนาสถาบันรักไม้กางเขน หลังจากที่ท่านเดินทางถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ ศ 2205 ก็ได้เข้าเฝ้า (ทำสมาธิ สรูป-การปฏิบัติตน) เป็นเวลา 40 วัน และพักผ่อนจากการเดินทาง ในเวลานั้นที่กรุงศรีอยุธยามีนัก บวชสังกัดระบบปาโตรอาโคอยู่ 11 ท่าน และชาวคาทอลิกประมาณ 2,000 คน ที่ดำเนินชีวิตเป็น คริสตชนที่อาจไม่ถูกแบบแผนนัก แรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ท่านเห็นถึงความจำเป็นต้องก่อตั้ง คณะนักบวชเพื่อแพร่ธรรม เกิดจากเหตุการณ์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1) การปฏิบัติตัวของคณะธรรมทูตโปรตุเกสในภูมิภาคตะวันออกไกล ไม่เหมาะสม ไม่เอาใจใส่ปรับปรุงวิถีชีวิตชาวคาทอลิกในอยุธยา

2) คณะสงฆ์ในพุทธศาสนา แพร่ธรรม บิณฑบาตขออาหารจาก ประชาชน มีความประพฤติแบบสมณเพศที่เคร่งครัด ละอบายมุขทุกอย่างตลอดชีวิต จึงทำให้ประชาชน และนับถือ

นอกจากนั้น บิชอป ลัมแบร์ต มีแนวความคิดการสร้างความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าโดยใช้ “ไม้กางเขน” เป็นสัญลักษณ์ศูนย์กลางรวมของความศรัทธา และได้แรงบันดาลใจจากการอ่านหนังสือ เรื่อง “จำลองแบบพระคริสต์” เล่มที่ 2 บทที่ 11-12 คณะนักบวชกลุ่มที่ท่านคิดจะก่อตั้งเพื่อทำหน้าที่แพร่ธรรมต่อไปในอนาคต คือ คณะนักบวชหญิงรักไม้กางเขน (ส่วนคณะนักบวชชาย สำนักวาติ กันไม่อนุญาต) โดยให้มีหน้าที่ ดังนี้

1 การเผยแผ่แก่คนต่างศาสนา มีความเสียสละและภาวณาเพื่อคนเหล่านั้นจะได้เปลี่ยนใจ มาเป็นชาวคริสต์

2 เอาใจใส่ในการล้างบาปให้แก่เด็กก่อนถึงแก่กรรม

3 สอนศีลธรรมความดีงามแก่ประชาชน สอนหนังสือให้แก่เด็ก ๆ

4 เอาใจใส่ดูแลคนเจ็บป่วย และช่วยเหลือคนยากจน

5 ช่วยเหลือสตรีที่หลงผิด เช่น หญิงขายบริการ

คณะนักบวชหญิงรัก ไม้กางเขนที่เริ่มแพร่ธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรก ตั้งขึ้นทางภาคเหนือของเวียดนาม พ ศ 2214

กลุ่มที่สอง ตั้งขึ้นทางภาคกลาง(อันนัม) ของเวียดนาม พ ศ 2214

กลุ่มที่สาม ตั้งขึ้นที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ ศ 2215

สำนักวาติกันกับการรับรองคณะรักไม้กางเขน

บิชอป ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต มีความต้องการจะขอคำรับรองจากสำนักวาติกัน เหตุผลเล็ก ๆ คือ จะให้ภคินีของคณะนี้ช่วยให้คนต่างศาสนาเปลี่ยนมาเข้ามาเป็นชาวคริสต์ เพราะจากประสบการณ์ของท่านเอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2210 ท่านมีหน้าที่ต้องทำงานมาก เรียนภาษาไทย ภาษาเวียดนาม เทอร์ ฟิงแก๊ป ภาษาเยอรมัน ดันรับผู้มาเขียนเขียน แต่ไม่ค่อยมีคนมาสมัครเป็นคาทอลิก ท่านหวังเพียงเรื่องความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าจะคลบคลาน โดยท่านได้บันทึกว่า “ประสบการณ์ของบรรดาธรรมทูตได้สอนเขาถึงวันถึงซึ่งว่า พระเป็นเจ้าแต่พระองค์เดียวทรงเป็นผู้บันดาลให้คนกลับใจได้” และท่านเสริมอีกว่า “พระเป็นเจ้าทรงบันดาลให้การกลับใจของหลายคน เป็นผลของการบำเพ็ญตบะ จิตภาวนา และเมตตาจิตพิเศษของข้าบริกรของพระองค์”

ท่านจึงเขียนจดหมายถึง บิชอป ฟรังซัว ป็อลลี (ซึ่งเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2207) ในช่วง 10 ปีแรกของการทำงานธรรมทูต ท่านไม่ค่อยได้อยู่ในมิสซังสยาม เนื่องจากท่านต้องไปสำนักวาติกันถึง 3 ครั้ง เพื่อชี้แจงปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และเพื่อขออนุญาตเรื่องต่าง ๆ บางประการที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ธรรมในมิสซังสยาม) เพื่อช่วยติดต่อสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ขอการรับรองสำหรับคณะใหม่ บิชอป ฟรังซัว ป็อลลี ตอบว่า “เรื่องสตรีใจศรัทธาที่บิชอป ลัมแบร์ต ได้รวบรวมโดยมีวินัยและการปฏิญาณตัว 3 ประการ ความบริสุทธิ์ ความยากจน และความนบนอบนั้น ไม่ต้องขอการรับรองคล้ายกับคณะสตรีที่ศรัทธาอย่างที่มีมากในยุโรป เราต้องรายงานเรื่องคณะนี้ตามความเป็นจริงแก่สมณกระทรวง วิถีปฏิบัติในการขอการรับรองที่ข้าพเจ้าเห็นดีก็คือ ขอพระกรุณาสำหรับคณะสตรีที่พระคุณเจ้าได้ตั้งขึ้น”

ในสถานการณ์เช่นนี้ การก่อตั้งคณะรักไม้กางเขน คือ การช่วยเหลือพี่น้องเพื่อนมนุษย์ ซึ่งมีแรงบันดาลใจ การเสียสละชีวิตยอมถูกตรึงกางเขน ความทนทุกข์ทรมานด้วยความเข้มแข็งอดทนจนพระเยซูคริสต์สิ้นพระชนม์ กลายเป็นพลังผลักดันให้ท่านบังเกิดอุดมการณ์ให้ท่านทำหน้าที่ธรรมทูตของพระผู้เป็นเจ้า นับตั้งแต่การปฏิบัติตนต่อสังคม และพระศาสนจักร ได้กลายมาเป็นหลักการของคณะรักไม้กางเขนในเวลาต่อมาประกอบด้วย

- 1 ใช้ชีวิตที่ขีตถิ์ “ไม้กางเขน” เป็นหลักกล่าวคือ นำตัวอย่าง ความอดทน เสียสละ การไถ่บาปของพระเยซูเจ้า ที่ยินยอมสละชีวิตบนไม้กางเขน
- 2 เอาใจใส่ช่วยเหลือพี่น้องมวลมนุษย ด้วยการภาวนา แนะนำกิจการแพร่ธรรม เพื่อช่วยเหลือแก่สตรีและเด็ก ๆ เป็นพิเศษ
- 3 ใช้ชีวิตทำงานสนับสนุนพระศาสนจักร ท้องถิ่นเต็มกำลังความสามารถ
- 4 สนับสนุนสังคมท้องถิ่นให้ทุกชุมชนพัฒนาชีวิตมั่นคงความดี เช่น ปลูกฝังค่านิยม ทักษะคดี ด้านความซื่อสัตย์ ความขยัน ความรับผิดชอบ การเสียสละ และเมตตาจิต เป็นต้น

5 นำแนวทางวิธีแพร่ธรรมของพระนางมารีอา และนักบุญยอแซฟ ผสมผสานกับปรัชญาการดำเนินชีวิตของพระเยซูเจ้าที่เป็นแบบอย่าง เช่น ความรักสามัคคีในหมู่มนุษยชาติ ความขยันหมั่นเพียร รักความสงบสันติ รู้จักบำเพ็ญเพียรภายใต้อุดมการณ์ของ “ไม้กางเขน” และคำสอนที่เป็นปรัชญาในรูปของรหัสธรรมที่มนุษย์จะต้องทำความเข้าใจเช่นเดียวกับพระเยซูคริสต์ที่มาไถ่บาปและนำการพัฒนาชีวิตให้หลุดพ้นจากบาป

ในฐานะที่บิชอปลัมแบร์ตเป็นผู้สถาปนาคณะนักบวชหญิงคณะนี้ หลักการและแนวปฏิบัติดังกล่าวนี้จากอดีตถึงปัจจุบันได้เป็นสิ่งยึดถือของคณะรักกางเขนในเวียดนามจำนวน 24 แห่ง รวมถึงกลุ่มภคินีที่อพยพหนีภัยสงครามไปสหรัฐอเมริกาและได้รวมตัวก่อตั้ง “คณะรักกางเขนแห่ง ลอสแอนเจลิส” ใน พ.ศ. 2518 สำหรับในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 4 คณะ ได้แก่

- 1 คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี สถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2346
- 2 คณะรักกางเขน แห่ง อุบลราชธานี สถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2424
- 3 คณะรักกางเขน แห่ง เมืองเชียงหวาง (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) สถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2443
- 4 คณะรักกางเขน แห่ง ท่าแร่ (สกลนคร) สถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2467

สหพันธ์คณะรักกางเขน

จากข้อเสนอแนะของสมณกฤษฎีกาแห่งสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 ว่าด้วยการปรับปรุงและฟื้นฟูชีวิตนักบวชข้อ 22 เรื่อง ความสามัคคีระหว่างคณะนักบวช “หากโอกาสอำนวยและสำนักวาติกันอนุมัติ ให้คณะที่มีธรรมเนียมและจิตตารมณ์เดียวกัน รวมกันเป็นสหพันธ์”

ดังนั้น คณะรักกางเขนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวม 4 คณะ กำลังดำเนินการรวมคณะรักกางเขน 4 แห่ง (พ.ศ. 2546) และขออนุมัติจากสำนักวาติกันเพื่อก่อตั้ง “สหพันธ์คณะรักกางเขนในประเทศไทย(ลาว)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมสมาชิกของสหพันธ์ฯ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน แสดงถึงความสามัคคีของคณะนักบวชหญิงในพระศาสนจักรคาทอลิก มีความซื่อสัตย์และยึดตามแนวทางของผู้ก่อตั้งคณะอย่างมั่นคง

คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี การประกาศพระวรสารในจันทบุรี

เมื่อบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ได้ก่อตั้งคณะรักกางเขนที่กรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2215 และจบคณะภคินีได้ศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานต่าง ๆ มาตามลำดับ ทำให้คณะภคินีมั่นใจว่า เป็นคณะที่ก่อตั้งขึ้นในรูปแบบเดียวกับ “คณะรักไม้กางเขนสตรี” ที่สถาปนาขึ้นที่ดังกีอ์ อันนัม และกรุงศรีอยุธยา โดยมีสมาชิกรุ่นแรก 5 ท่าน ตามความประสงค์ของ บิชอป ลัมแบร์ต เพื่อจะให้

คณะนักบวชสตรีในทุกแห่ง ที่มีชุมชนคาทอลิก เพื่อช่วยคณะมิชชันนารีในด้านงานอภิบาล งานแพร่ธรรมและงานอบรมสตรี

การเริ่มต้นของ “คณะรักไม้กางเขน” ที่จันทบุรี นั้น เป็นการสันนิษฐานว่า เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 แล้ว บ้านเมืองถูกเผา โบสถ์ วิหาร และวิทยาลัยกลางหรือบ้านเณร (Seminary) ถูกทำลาย ขณะที่บ้านเมืองระส่ำระสายนั้น ยังคงเหลืออารามคณะรักไม้กางเขนที่จันทบุรีเพียงแห่งเดียวเท่านั้น และมีบันทึกในพงศาวดารว่า บรรดาภคินีที่กรุงศรีอยุธยาได้หนีภัยสงครามมากับกองทัพพระเจ้าตากสิน ภคินีได้ช่วยพยาบาลทหารและชาวบ้าน รวมทั้งเด็ก ๆ ที่เจ็บป่วย และได้ช่วยดูแลรักษาพยาบาลมารดาของพระเจ้าตากสินให้ทุเลาจากความป่วยไข้ ในขณะที่แพทย์หลวงไม่สามารถรักษาได้ เมื่อพระเจ้าตากสินทรงทราบ ก็ได้เรียกให้ภคินีเข้าเฝ้า และประทานหมากพลูให้เป็นรางวัล

การก่อตั้งคณะรักกางเขนที่จันทบุรี

เมื่อถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งตรงกับสมัยบิชอป อาร์โนต์ อังตวน การ์โนต์ (Bishop Arnaud-Antoine Garnault พ.ศ. 2329-2354) ที่วัดจันทบุรี ขณะนั้นมีบาทหลวงเจ้าอาวาสวัด คือ บาทหลวงเอสปริตต์ มารี โซเซฟ ฟลอรังส์ ได้เขียนรายงานในพ.ศ. 2346 ว่า “ในชุมชนคริสตัง(วัดจันทบุรี) มีความหวังจะตั้งคณะหญิงสาวที่มีความเสียสละเพื่อทำกิจการดี” และในปีเดียวกันนี้มีรายงานของบิชอป การ์โนต์ ในทำนองสนับสนุนว่า มีการเชิญชวนผู้หญิงสาวที่มีความศรัทธาเข้าร่วมงานของคณะภคินีเหล่านี้ จากบันทึกต่าง ๆ ตามที่ปรากฏนับเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่า มีการสถาปนาเริ่มต้นคณะภคินีรักกางเขนที่จันทบุรี ใน พ.ศ. 2346

ต่อมาใน พ.ศ. 2349 มีรายงานบันทึกของมิสซังสยามกล่าวว่า “นักบวชหญิงพื้นเมืองนี้ อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าอาวาส เขาได้รับการแต่งตั้งขึ้นเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์แก่ตนเองเพื่อสอนหญิงสาว เตรียมตัวผู้สมัครเป็นคริสตังให้รับศีลล้างบาป เป็นผู้แปลคำสอน เขาดำเนินชีวิตร่วมกันแต่ไม่มีการปฏิญาณตนอย่างสง่า” จากนั้นใน พ.ศ. 2354 บิชอป การ์โนต์ ประมุขแห่งมิสซังสยามได้รับเชิญมาที่วัดจันทบุรี ในโอกาสนี้ได้ประกาศรับรองภคินีคณะนี้ภายใต้ชื่อว่า “คณะรักไม้กางเขน” ท่านได้เป็นประธานรับคำปฏิญาณของภคินี เพื่อโปรดศีลกำลังให้กลุ่มชาวคาทอลิกใหม่ แต่ท่านมีอาการอาพาธอยู่ก่อนแล้ว ท่านได้มรณภาพที่จันทบุรีเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2354 ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ ท่านได้แต่งตั้งบาทหลวง เอสปริตต์ มารี โซเซฟ ฟลอรังส์ เป็นประมุขมิสซังสยามสืบต่อจากท่าน

สมัยบิชอป เอสปริตต์ มารี โซเซฟ ฟลอรังส์ ประมุขมิสซังสยาม ลำดับที่ 11 (พ.ศ. 2354-2377) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและพระบาทสมเด็จพระ

นังเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ ศ 2367-2394) มิสซังสยามในเวลานั้นขาดแคลนคณะมิชชันนารีเป็นอย่างมาก ระยะ 10 ปีแรกที่ท่านดำรงตำแหน่ง ที่ปีนังมีบาทหลวงฝรั่งเศส 2 ท่าน ในสยามมีบาทหลวงอิตาเลียนท่านเดียวและบาทหลวงชาวไทย 5 ท่าน และมี ภคินี 10 ท่านที่อารามรักไม้กางเขน จันทบุรี นับว่ามีจำนวนบาทหลวงน้อยมากเมื่อเทียบกับอาณาเขตกว้างใหญ่ของมิสซังสยาม ซึ่งครอบคลุมทั้งประเทศไทย มาเลเซียตะวันตก(ไม่รวมสิงคโปร์) มอลู พม่าตอนใต้ เกาะสุมาตรา และปูลา เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า มิสซังสยามในสมัยของท่าน เป็นช่วงที่มิสซังขาดแคลนกำลังทรัพย์ ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากสำนักวาติกันแต่อย่างใด ไม่สามารถตั้งวัดใหม่ได้ จึงพยายามรื้อฟื้นความศรัทธาหรือจิตตารมณ์ (spiritual) ของชาวคาทอลิกไทยทั่วไป ในเวลานั้นในประเทศไทยมีวัดโรมันคาทอลิกเพียง 4 แห่ง ได้แก่ วัดคอนเซ็ปชัน วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ และวัดซางตาครู้ส (วัดกุฎีจีน) และวัดจันทบุรีเท่านั้น (ทางราชการไทยสั่งห้ามคนต่างชาติออกนอกกรุงเทพฯ เพราะเป็นช่วงที่อังกฤษแผ่ลัทธิจักรวรรดินิยม คือ ใช้กำลังทหารล่าเมืองขึ้นและ คณะมิชชันนารีต่างชาติ ถูกเพ่งเล็ง)

พัฒนาการของคณะรักกางเขนสมัยแรก พ ศ 2377-2452

สมัยบิชอป ชง ปอล ฮีแลร์ มิเชล กูร์เวอซี ประมุขมิสซังสยามลำดับที่ 12 (พ ศ 2377-2384) ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จากบันทึกของมิสซังสยาม(ต่อมามีประกาศสมณโองการ “ยูนิแวนซี คอมีนีซี” ลงวันที่ 10 กันยายน พ ศ 2384 มิสซังกรุงสยามแบ่งออกเป็นสองมิสซัง มีชื่อแตกต่างกัน คือ มิสซังสยามตะวันออก และมิสซังสยามตะวันตก (ชื่อเรียกของสองมิสซังนี้ไม่นิยมเรียกกัน แต่การเรียกชื่อของกรุงสยามจะเรียกว่า “สยามภาคตะวันออก” ส่วน “กรุงสยามภาคตะวันตก” หมายถึง มาเลเซียหรือแหลมมะละกา) รายงานถึงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ ศ 2377 ได้กล่าวถึงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอธิการบดีเจ้าคณะใหม่ของภคินีรักไม้กางเขนในจันทบุรี และบันทึกรายงานในปีต่อ ๆ มา อาทิเช่น

ในยุคบาทหลวง ชอง บัปติส รังแฟงก์ (Jean-Baptiste Ranfaing) เป็นบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดจันทบุรีระหว่าง พ ศ 2382-2428 ท่านได้จัดให้มีการรวมกลุ่มภคินีที่มีความเป็นระเบียบมาก มีจำนวน 18 คน มีการดำเนินชีวิตตามวินัยที่มิสซังโคชินจีนรับรอง (เพราะภคินีรักกางเขนจันทบุรีมีต้นกำเนิดมาจากคณะภคินีที่แคว้นโคชินจีน) ภคินีเหล่านี้เลี้ยงชีพด้วยการงานของตนเอง ได้แก่ การทอเสื่อด้วยต้นกกอย่างประณีตสวยงาม ทำกะปิ สวนผลไม้ เป็นต้น

ต่อมาในสมัยบาทหลวง ปีลเลอกัว ประมุขมิสซังสยาม (มุขนายกสยาม) ลำดับที่ 13 (พ ศ 2384-2405) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจากรายงานของมิสซังสยามในปี พ ศ 2385 กล่าวว่า ในปีนั้นมีภคินีคณะรักไม้กางเขนจำนวน 14 ท่าน และระหว่างปี พ ศ 2386-2391 มีภคินีอยู่จำนวน 12 ท่าน และภคินีกลุ่มนี้จะทำการรื้อฟื้น

การปฏิญาณต่อจิตตารมณ์ (spiritual) ของบิชอป ลัมเบิร์ต ผู้สถาปนาคณะภคินี ชีวิตเพ่งพิศภาวนา (contemplation) และการบำเพ็ญพรตอย่างเข้มแข็ง ใน พ ศ 2391 บาทหลวง บิชอป ปีลเลอกัว ได้ส่งเงินจำนวนหนึ่งให้ บาทหลวง ยัง ปิปติส รังแฟงก์ เจ้าอาวาสวัดจันทบุรี เพื่อจัดสร้างอารามขึ้นใหม่ เนื่องจากอารามเดิมคับแคบ พร้อมกับการปรับปรุงฟื้นฟูระเบียบวินัยของคณะ เพื่อความเหมาะสมกับชีวิตนักบวชด้วย

ต่อมาใน พ ศ 2395 บิชอปปีลเลอกัวได้รับรองกฎวินัยของคณะอย่างเป็นทางการ และได้เปลี่ยนชื่อคณะใหม่ว่า “ข้าปรนนิบัติของพระแม่เจ้า” และมีคำบรรยายอยู่ในบันทึกของมิสซังสยามว่า ภคินีมีการปฏิญาณและรื้อฟื้นคำปฏิญาณทุก 3 ปี เขามีชีวิตรวมกันเป็นหมู่คณะ ภคินีจะมีวินัยที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ เครื่องแบบของสมาชิกคล้ายชุดแต่งงานของสตรีชาวเวียตนาม เว้นแต่ตัดผมสั้น มีกางเขนสีดำ กางเกงขาขาวสีดำ เสื้อแขนยาวสีดำ ตัวเสื้อยาวเลขเข้า ผ้าคลุมบ่าสีเทา และสวมรองเท้าแตะคียบ ภคินีจะใช้เวลาว่างในการสานเสื่อ ทอผ้า เพื่อขาย เงินที่ได้จากการค้าขายจะจ่ายเป็นค่าครองชีพของคณะนักบวชจำนวน 25 ท่าน

สมัยบิชอป แฟร์ดีนัง เอ็มเม ออกุสแตง ชอแซฟ คือปองด์ ประมุขมิสซังสยาม ลำดับที่ 14 (พ ศ 2406-2413) ภคินีทำหน้าที่สอนเด็กเล็กตามปกติ และอยู่ตามอารามของกลุ่มคณะตนเอง ตลอดสมัยของประมุขมิสซังสยามท่านนี้ ไม่มีรายงานสภาพของชีวิตนักบวชในมิสซังสยามแต่อย่างใด

สมัยบิชอป ของ หลุยส์ เวย์ ประมุขมิสซังสยาม ลำดับที่ 15 (พ ศ 2418-2452) ขณะนั้นที่วัดจันทบุรีนอกจากจะปรับปรุงสร้างวัดใหม่เป็นวัดหลังที่ 5 บาทหลวง มารี-โซแซฟ ก็ออส (พ ศ 2429-2442) เป็นเจ้าอาวาส และภคินีคณะรักไม้กางเขนยังอยู่ในการอบรมดูแลของบาทหลวงเจ้าอาวาสวัด ท่านได้สร้างอารามของคณะภคินีขึ้นใหม่(วัดให้ยิม 3 พันบาท และเงินของอาราม 6 พันบาท) สร้างเป็นเรือนไม้สองชั้น อาคารไม่สูงมาก ชั้นบนเป็นที่พักอาศัย ชั้นล่างเป็นที่ทำงาน (คณะรักไม้กางเขนใช้เรือนหลังนี้เป็นอารามจนถึงปี พ ศ 2493) ต่อมาใน พ ศ 2443 เมื่อบาทหลวง ออกุสแตง เปย์ริกัล (พ ศ 2442-2472) เป็นบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดลำดับต่อมา ท่านได้สร้างบ้านเด็กกำพร้าอยู่ในอารามโดยให้ภคินีดูแล เป็นต้น

ยุคเหตุการณ์การเมืองแทรกแซงศาสนา พ ศ 2452-2487

ในสมัยบิชอป เรอเน มารี โซแซฟ แบร์รอส ประมุขมิสซังสยาม ลำดับที่ 16 (พ ศ 2452-2490) ซึ่งนับว่าเป็นช่วงเวลายาวนานถึง 4 รัชกาล ปรากฏว่า มีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองของโลก และของประเทศไทย รวมทั้งศาสนจักรคาทอลิกไทยมากมายหลายประการ กล่าวคือ เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ ศ 2457-2461) เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในไทย พ ศ 2475 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ ศ 2483-2488) และระหว่างเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดสงครามอินโดจีน พ ศ 2483 เป็นกรณีพิพาทเรื่องพรมแดนไทยกับฝรั่งเศส กลุ่มคาทอลิกไทยถูกขบวนการชาติ

นิยม เช่น คณะเถลิงไทย เบียดเบียนด้วยความเข้าใจผิดคิดว่าศาสนาคริสต์คือศาสนาของฝรั่งเศส (ในจำนวนนี้มีภคินี รักไม้กางเขน แห่งเชียงหวาง 2 ท่าน เป็นมรณสักขี คือ ภคินีอักเนส พิลา และ ภคินี ลูซีอา คำบาง) ท่านทั้งสองนี้ได้รับมอบหมายให้มาทำงานแพร่ธรรมที่บ้านสองคอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470)

ใน พ.ศ. 2455 บิชอป แปร์รอส ได้เขียนรายงานไปถึงสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ระบุว่าเวลานั้นมีภคินีคณะรักไม้กางเขนจำนวน 50 ท่าน และในปี พ.ศ. 2456 สมณกระทรวงฯ ได้รับรองพระวินัย ฉบับที่ 2 และภคินี ทำการถวายศีลบนทุก 3 ปี

ภคินีคณะรักไม้กางเขน ตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา (พ.ศ. 2215) จนถึง พ.ศ. 2455 ใช้ภาษาเวียดนาม เพราะเป็นภคินีที่อพยพมาจากเวียดนาม จึงไม่มีความรู้ภาษาไทย จนถึง พ.ศ. 2480 บิชอป แปร์รอส ต้องการให้คณะภคินี รักไม้กางเขน ปรับตัวเข้ากับสภาพท้องถิ่นไทย ท่านได้อนุญาตให้ส่งภคินีไปศึกษาต่อวิชาสามัญศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการในโรงเรียนรัฐบาลได้ ขณะนั้น บาทหลวงชิมอน เว ศรีจันทร์ เป็นบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี

วิถีชีวิตและการแต่งกาย

ใน พ.ศ. 2483 มีการเปลี่ยนแปลงเครื่องแบบเป็นเสื้อสีดำหรือขาว มีผ้าคลุมศีรษะสีดำ ก้น แขนวสร้อยเงิน ห้อยกางเขน ส่วนการหาเลี้ยงชีพตั้งแต่มีการก่อตั้งคณะ ภคินีหารายได้เลี้ยงชีพตนเองด้วยการทอเสื่อ ตกปู ตีอวน จับปลาขาย สืข้าวเพื่อบริโภคเอง อาหารการกินค่อนข้างอัตคัด ส่วนการทำงานด้านแพร่ธรรม ได้แก่ การสอนคำสอนแก่เด็กเล็ก ช่วยงานวัดต่าง ๆ และรักษาโรคด้วยสมุนไพร เป็นต้น

ยุคฟื้นฟูและพัฒนาคณะรักกางเขน พ.ศ. 2487-2514

สมัยบิชอป ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ประมุขแห่งมิสซังจันทบุรี ลำดับที่ 1 (พ.ศ. 2487-2495) ด้วยสำนักวาติกันประกาศจัดตั้ง มิสซังจันทบุรี โดยแยกออกจากมิสซังสยาม และมอบหมายให้ บิชอป ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง (เป็นประมุขของศาสนจักรคาทอลิกไทย ที่เป็นคนไทยท่านแรก) ดำเนินการปรับปรุงคณะรักไม้กางเขน ให้เหมาะสมกับยุคสมัยหลายประการ ได้แก่

1 เมื่อ พ.ศ. 2480 ย้านนวกสถาน (สถานที่ฝึกอบรมของคณะ) จากที่ตั้งของคณะรักกางเขนที่จันทบุรี ไปตั้งสถานที่ใหม่ คือ วัดเขนดัลปอล จ ฉะเชิงเทรา และเนื่องจากสถานที่ตั้งนวกสถานแห่งใหม่ การคมนาคมติดต่อสะดวก ทำให้มีผู้มาสมัครเป็นนักบวชหญิงเพิ่มมากขึ้น

2 ดำเนินการก่อสร้างศูนย์กลางคณะรักไม้กางเขนขึ้นใหม่เป็นอารามถาวรที่จันทบุรี มีบาทหลวงบุญชู ระวังพิช เป็นบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดช่วยดูแลการจัดสร้าง อารามแห่งใหม่เปิดทำการเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2494 มีชื่อว่า “อารามแม่พระฟาติมา”

3 คณะรักกางเขน ทำการปรับปรุงพระวินัยใหม่เป็นฉบับที่ 3 ซึ่งทางสมณกระทรวงฯ ได้ให้การรับรองและอนุมัติให้ใช้ เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2494

สมัชชียออป ฟรังซิส สจวน สุวรรณศรี ได้รับการแต่งตั้งเป็นประมุขของมิสซังจันทบุรี (สังฆมณฑลจันทบุรี) ลำดับที่ 2 (พ.ศ. 2495-2512) สืบต่อจากบิชอป ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ซึ่งถึงแก่กรรมภาพ สำหรับการปรับปรุงพัฒนาการของคณะรักไม้กางเขน คงดำเนินการต่อเนื่อง ดังนี้

1 มิสซังจันทบุรี (สังฆมณฑลจันทบุรี) มอบหมายให้บาทหลวงบุญชู ระวังพิช บาทหลวงเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ดำเนินการปรับปรุงจัดสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ ของคณะภคินี ค่าใช้จ่ายทั้งหมดสังฆมณฑลจันทบุรีช่วยเหลือด้านการเงินในปี พ.ศ. 2496

2 ย้าย “นวกสถาน”(สถานที่ฝึกอบรมของคณะ) จากวัดเซนต์ปอล จ. ฉะเชิงเทรา ไปอยู่ที่วัดนักบุญฟิลิปและยาก็อบ หัวไผ่ อ. พานทอง จ. ชลบุรี

3 จัดให้มีการปรับปรุงพระวินัยของคณะเป็นฉบับที่ 4 และดำเนินการให้คณะได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2506 สมณกระทรวงนักบวช ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า สมณกระทรวงเพื่อสถาบันผู้ถวายตัวแด่พระเจ้าและคณะผู้ดำเนินชีวิตธรรมทูต (Congregation for the Institutes of Consecrated Life and the Society of Apostolic Life) ที่กรุงโรม เรียกชื่อคณะว่า “คณะธิดากางเขน ณ จันทบุรี” (ปัจจุบัน เปลี่ยนมาใช้ “คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี”)

4 โอนโรงเรียนของวัดจันทบุรี (อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นิรมล) จำนวน 3 แห่ง มาเป็นของคณะ ได้แก่ โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จันทบุรี โรงเรียนยอแซฟวิทยา ท่าใหม่ จ. จันทบุรี และโรงเรียนมารีวิทยา จ. ปราจีนบุรี มอบให้คณะรักกางเขนดำเนินงาน เพื่อเป็นทุนเลี้ยงดูสมาชิกต่อไป

5 ดำเนินการดูแล เอาใจใส่ให้สมาชิก (คณะภคินี) ได้รับการศึกษาอบรมทั้งทางโลก ด้านชีวิต และด้านวิชาการ สนับสนุนการไปศึกษาต่อในประเทศและต่างประเทศ

สมัชชียออป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี ลำดับที่ 3 (พ.ศ. 2514-ปัจจุบัน) ซึ่งดำรงตำแหน่งสืบต่อจาก บิชอป ฟรังซิส สจวน สุวรรณศรี ซึ่งลาออกจากตำแหน่ง เพราะสุขภาพไม่สมบูรณ์ ท่านมีความเอาใจใส่ ดูแลคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี อย่างใกล้ชิดและสนับสนุนให้คณะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ ดังนี้

1 มีการปรับปรุงพระวินัยให้ตรงตามคำสอนของสภาสังคายนาว่าติดกันที่ 2 และทดลองใช้พระวินัยฉบับนี้ถึง พ.ศ. 2516

2 มีการเปิดประชุมสมัชชา (Synod) ใหญ่ของคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี เป็นครั้งแรก คณะภคินีแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อค้นคว้าศึกษาประวัติและจิตตารมณ์ของ บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ผู้สถาปนาคณะรักกางเขน ใน พ.ศ. 2523

3 จัดให้มีการประชุมกร่างพระวินัยฉบับใหม่ เป็นฉบับที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2525 และสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อให้การรับรองในปี พ.ศ. 2529 ทางคณะได้นำพระวินัยฉบับนี้มาใช้จนถึง พ.ศ. 2543

4 สังฆมณฑลจันทบุรีได้มอบหมายให้ บาทหลวงเมธี วรรณชัยวงศ์ เป็นวิญญูณารักษ์ (spiritual director) ประจำอารามศูนย์กลาง คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรีเป็นเวลาเป็นครั้งแรก และท่านได้ทำหน้าที่เป็นอย่างดีเป็นเวลาถึง 10 ปี (พ.ศ. 2533-2543) ปัจจุบันบาทหลวงเปโตร สมัคร เจริงสืบสันต์ เป็นวิญญูณารักษ์ ประจำอาราม(ฟาติมา) ศูนย์กลาง (พ.ศ. 2543-ปัจจุบัน)

5 ในการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 8 มีสมาชิกคณะรักกางเขนในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เข้าร่วมประชุมสภาสมัชชา ได้มีการกร่างพระวินัยใหม่เป็นฉบับที่ 7 เปลี่ยนชื่อคำว่า “พระวินัย” เป็น “พระธรรมบัญญัติ” นับเป็นการกำหนดเป็นพระธรรมบัญญัติที่ยึดถือจิตตารมณ์ของบิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต อย่างสมบูรณ์ และพระธรรมบัญญัตินี้เป็นที่ยอมรับนำไปใช้ร่วมกันในคณะรักกางเขนทุกแห่ง ทั้งในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเวียดนาม

6 มีการเปลี่ยนชื่อคณะรักกางเขนกลับไปเป็นชื่อเดิมในปี พ.ศ. 2538 คือ คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี

7 คณะภคินีจัดทำร่างพระวินัยฉบับที่ 7 เป็นฉบับแรกที่เขียนจิตตารมณ์ของ บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ครอบคลุมสมบูรณ์ และนำพระวินัยฉบับนี้มาใช้ร่วมกันสำหรับคณะรักกางเขนทุกแห่งในปี พ.ศ. 2543 ในปีนี้เอง ได้มีการย้ายนวกสถาน ไปอยู่ที่ศูนย์อบรมรักกางเขน อศรัยราช จ.ชลบุรี

คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2514-ปัจจุบัน)

แม้ว่าสมาชิกของคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี ดำเนินชีวิตตามจิตตารมณ์แนวทางที่ บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต วางไว้ตลอดมา หลังจากนั้น มีการรวมกลุ่มจัดตั้ง คณะรักกางเขนขึ้นใหม่ที่จันทบุรี คณะภคินีได้รับการอบรมจากบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ซึ่งส่วนใหญ่อาจไม่ทราบชัดถึงจิตตารมณ์ที่บิชอป ลัมแบร์ต ได้ถ่ายทอดให้แก่คณะภคินีตั้งแต่แรกเริ่ม อย่างไรก็ตาม จิตตารมณ์ดั้งเดิมของคณะที่สอนและถ่ายทอดมาจนถึงสมาชิกในปัจจุบัน จะเน้นความศรัทธาพิเศษต่อพระเยซูเจ้าผู้ถูกตรึงกางเขน และภคินีคณะนี้แต่ละรุ่นได้รับจิตตารมณ์ที่ศรัทธามุ่งมั่น ลึกซึ้งด้วยการปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานจนเป็นประเพณีตกทอดมาถึงภคินีรุ่นปัจจุบัน

การปฏิรูปของศาสนจักรคาทอลิกยุคใหม่ หลังการประชุมสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 (พ.ศ. 2505-2508) จากที่ประชุมของประมุขมิสซัง สังฆมณฑลจากทั่วโลก ได้ลงมติด้วยการออกเสียงสนับสนุนเป็นเอกฉันท์ ประกอบด้วยธรรมนูญ (Constitution) 4 ฉบับ กฎฎีกา (Decree) 9 ฉบับ และปฏิญญา (Declaration) 3 ฉบับ จากเอกสารเหล่านี้ได้ให้คำแนะนำแก่คณะนักบวชชาย-หญิง คณะต่าง ๆ ร่วมมือศึกษาประวัติคั้งเดิมของคณะ และฟื้นฟูจิตตารมณ์เดิม แนะนำการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตปัจจุบันอย่างเข้มแข็ง ในช่วงนี้คณะรักกางเขนได้ปรับปรุงและฟื้นฟูชีวิตของคณะในทุกด้าน โดยเน้นด้านชีวิตนักบวชเป็นหลักสำคัญ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องคณะนักบวชด้วยกันในประเทศไทย เป็นพลังเสริมชีวิตนักบวชของคณะให้ก้าวหน้าไปสู่อนาคตที่มั่นคงและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2488 – ปัจจุบัน

แม้ว่าชุมชนคาทอลิกจันทบุรีซึ่งพัฒนาก้าวหน้าด้วยความร่วมมือ การสืบทอดและการปลูกฝังความเชื่อแบบคาทอลิกมาเป็นเวลานาน แต่ก็ได้รับผลกระทบจากสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กรณีฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี 11 ปี และสงครามอินโดจีนใน พ.ศ. 2483 ทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างผู้นับถือต่างศาสนาและความหวาดระแวงว่าสัตบุรุษคาทอลิกจะให้การสนับสนุนฝรั่งเศสในอินโดจีน ดังนั้นมิสซังสยามจึงยกเลิกการแพร่ธรรมแบบงูใจ ทำให้การบาดหมางระหว่างชาวคาทอลิกจันทบุรีกับชาวพุทธลดลงเลือนหายไปในที่สุด และทุกวันนี้แขวงจันทบุรีได้นำทิศทางการอภิบาลปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) มาเป็นแนวทางกำหนดแผนปฏิบัติการและโครงการอย่างเป็นทางการ โดยมีอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นรมลในฐานะวัดแม่ของแขวงจันทบุรีเป็นศูนย์กลาง เพื่อเสริมสร้างชุมชนคริสตชนจันทบุรีให้เข้มแข็งอย่างจริงจัง และมีรูปแบบชัดเจน เพื่อสืบทอดมรดกความเชื่อทางศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เช่น แก้ปัญหาการว่างงาน ความยากจน ขาดเสพติด ซึ่งจะกล่าวไว้ตอนท้ายของบทสรุป

การสถาปนามิสซังจันทบุรี และการฟื้นฟูศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี

มิสซังจันทบุรีแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของมิสซังกรุงเทพฯ ได้แยกเป็นมิสซังใหม่เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2487 มีชื่อว่า “มิสซังจันทบุรี” มีพื้นที่ประมาณ 34,000 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา(บางส่วน) ชลบุรี ตราด นครนายก (ยกเว้นอำเภอบ้านนา) ปราจีนบุรี ระยอง สระแก้ว

เวลานั้นมีบาทหลวงทั้งหมดของมิสซัง 16 องค์ ส่วนใหญ่ล้วนแต่อายุมากแล้วทั้งสิ้น บาทหลวงมิสซังจันทบุรี เริ่มทยอยกลับจากมิสซังกรุงเทพฯ ส่วนบาทหลวงของมิสซังกรุงเทพฯ เริ่มทยอยกันกลับมิสซังกรุงเทพฯ

สถานการณ์ในระยะแรก ๆ ของการแยกมิสซังยังขลุกขลักมากหน่อย เนื่องจากมีบาทหลวงน้อย ทุกคนทำงานอย่างเต็มที่ตามที่รับการมอบหมาย ไม่มีการปลดเกษียณอายุ ทุกคนทำงานเต็มที่จนกระทั่งถึงแก่กรรม

ในสมัยนั้นการติดต่อกันระหว่างวัดต่าง ๆ ของสังฆมณฑลก็ไม่สะดวก เพราะยังไม่มีถนน การไปมาหาสู่กันด้วยความยากลำบาก ต้องเดินทางอาศัยรถโดยสาร แต่รถมีน้อยมาก หรือเดินเอา เพราะฉะนั้น มีการโยกย้ายน้อยเต็มที่ ใครอยู่ที่ไหนก็อยู่ที่นั่น เรารู้สึกภูมิใจมากต่างก็ทำหน้าที่กันเต็มที่เพื่อพระเป็นเจ้าและพี่น้องคริสตศาสนิกชน การเดินทางไปทำหน้าที่ตามวัดนอก ๆ ที่ไม่มีบาทหลวงอยู่ต้องออกค่าใช้จ่ายเองทั้งนั้น เวลานั้นมีรายได้วันละ 50 สตางค์ ขึ้นเป็น 75 สตางค์ 2 00 บาท และ 4 00 บาท เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องออกเงินรักษาเอง ไม่มีสวัสดิการสมาคม องค์การศาสนาต่าง ๆ ก็ยังไม่มี เพราะมีพระน้อย เราทำงานเพื่อรักษาสถานะของสัตบุรุษให้คงอยู่เท่านั้น

บิชอป แจง เกิดสว่าง เริ่มสร้างสำนักพระสังฆราชที่ศรีราชา ในที่ท่านได้จับจองไว้ก่อน เป็นเจ้าอาวาสวัด

พัฒนาการในสมัยบิชอป แจง เกิดสว่าง(พ ศ 2487-2495) และสมัยบิชอป สงวน สุวรรณศรี (พ ศ 2495-2514) มีดังนี้

1 พัฒนาวัด

ติดต่อเชิญ อารามคาร์แมล กรุงเทพฯ ให้มาเปิดอารามที่จังหวัดจันทบุรี เรียกว่า อารามคาร์แมลจันทบุรี ใน พ ศ 2495 และจัดคณะบาทหลวงจากวัดจันทบุรีให้ดูแลกลุ่มคริสตศาสนิกชนที่บ้านมูซุและดำเนินการสร้างวัดแม่พระถวายเป็นพระวิหารมูซุ อ ทำใหม่ จ จันทบุรีใน พ ศ 2500

2 พิธีกรรม

ปรับปรุงการจัดจารีต พิธีกรรม และบรรยากาศภายในอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี ให้เหมาะสมกับโอกาสและเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในพิธีกรรมอย่างมีชีวิตชีวา เช่น เทศกาลสำคัญทางศาสนา

3 ธรรมทูต/แพร่ธรรม

ริเริ่มให้มีการเสวนาด้านศาสนสัมพันธ์ จัดอบรมบาทหลวงและเชิยุบุคคลต่างศาสนา เข้าร่วมงานด้านศาสนสัมพันธ์ มีการเยี่ยมเยียนพบปะ เปิดโอกาสให้พี่น้องต่างศาสนาร่วมกิจกรรม และสร้างความสัมพันธ์กับวัดพุทธศาสนาที่อยู่ใกล้เคียง เช่น วันคริสต์มาส วันขึ้นปีใหม่ วัน

สงกรานต์ เป็นต้น จัดตั้งกลุ่มกิจการคาทอลิก เช่น กลุ่มพลมารี กลุ่มส่งเสริมชีวิตครอบครัว กลุ่มวินเซนต์ เดอ ปอล เป็นต้น

4 สังคม

จัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุคาทอลิกจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมป้องกัน แก้ไข การบำบัดผู้ป่วยในชุมชน คริสต์ศาสนิกชนในจันทบุรี จัดกิจกรรมสำหรับเด็กภายในชุมชน

5 การศึกษาอบรม

จัดตั้งโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ อ เมืองจันทบุรี โรงเรียนศรีหฤทัยขลุง อ ขลุง จ จันทบุรี โรงเรียนลาซาลจันทบุรี อ เมืองจันทบุรี โรงเรียนขอแซฟวิทยา อ ท่าใหม่ จ จันทบุรี

6 สื่อสารสัมพันธ์

ติดป้ายประชาสัมพันธ์ ข่าวสารของวัด นำรูปกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและข่าวสารลงหนังสืออุคมสาร ประกาศเชิญชวนให้สัตบุรุษมาร่วมงานและกิจกรรมของวัด เป็นต้น

สมัยสังฆมณฑลจันทบุรี

คณะนักบวชต่าง ๆ กับการพัฒนาในจังหวัดจันทบุรี (พัฒนาการสมัยบิชอป เทียนชัย สมานจิต พ ศ 2514 ถึงปัจจุบัน)

คณะภคินีอารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี

ประวัติย่อคณะ

คณะภคินีไม่สวมรองเท้า พระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล (The Discalced Nuns of the Order of the Blessed Virgin Mary of Mount Carmel (O C D) หรือ คณะภคินีอารามคาร์แมล

แต่เดิมคณะผู้ก่อตั้งเป็นนักพรตชาย ที่ไปตั้งอารามบริเวณภูเขาคาร์แมล เขตประเทศอิสราเอลในปัจจุบัน วิถีชีวิตของพวกเขาคือ สวดภาวนาในความเงียบ ท่องบทบัญญัติคำสอนหรือพระวจนะของพระเป็นเจ้าตลอดวันตลอดคืน คณะคาร์แมลที่เป็นนักพรตชายกลุ่มแรกจะยึดถือแม่พระมารีอาเป็นแบบอย่าง ต่อมาในปี พ ศ 1749-1757 นักบุญอัลเบิร์ต บิชอปแห่งเยรูซาเล็ม ได้ใช้เวลาเขียนพระวินัย ตามคำขอร้องของนักพรตเหล่านี้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ลักษณะเด่นของพระวินัยฉบับนี้ คือ สั้นเรียบง่าย และมีรากฐานมาจากพระคัมภีร์ไบเบิล หลังจากพวกฆราวาสเช่น รุกรานดินแดนอิสราเอล นักพรตชายคณะคาร์แมลได้อพยพเข้าสู่ยุโรปตะวันตกและมาถึงเกาะอังกฤษ ในปี พ ศ 1757 มีการดัดแปลงวินัยบางข้อ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและดำเนินชีวิตแบบหมู่คณะ อุทิศตนทำงานเทศน์ สอน และงานอภิบาล

สำหรับนักบวชหญิงของคณะคาร์แมล มีการก่อตั้งเมื่อกกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 เมื่อนูญราตี จอห์น โซแรรี ได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งอารามภคินีคณะคาร์แมลขึ้นเป็นครั้งแรก และในปี พ.ศ. 2103 ภคินีเทเรซา เด อาซูมาดา แห่งอารามคาร์แมล เมือง อาวีลา ประเทศสเปน ได้รวบรวมกลุ่มภคินีที่มีความคิดเห็นเหมือนกัน ดำเนินการปฏิรูปแนวความคิดต่าง ๆ การปฏิรูปนี้ต่อมาเรียกว่า การปฏิรูปคณะคาร์แมลแห่งนักบุญเทเรซา คณะคาร์แมลปฏิรูปได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการเปิดอารามในประเทศฝรั่งเศส เบลเยียม อังกฤษ ปัจจุบันมีอารามคาร์แมลเกือบทั่วโลก โดยเฉพาะทวีปเอเชีย อารามคาร์แมลแห่งแรกสร้างขึ้นโดย คณะภคินีจากอารามคาร์แมลแห่งลิซีเออร์ ฝรั่งเศส คือ อารามคาร์แมลแห่งไชนงอน ในปี พ.ศ. 2404 ต่อมาที่เมืองเว้ ฟิลิปปินส์ พนมเปญ (ปัจจุบันปิดอารามย้ายไปอยู่ที่อารามคาร์แมลเมืองนุสซุประเทศเบลเยียม) แต่เดิมคณะผู้บุกเบิกได้เดินทางจากอารามคาร์แมลพนมเปญ มาสร้างอารามคาร์แมลกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2468 หลังจากอารามคาร์แมลกรุงเทพฯ ก่อร่างสร้างตัว และขยายสาขาออกไปตามที่ต่าง ๆ ได้แก่

- ปี พ.ศ. 2481 อารามคาร์แมลสิงคโปร์
- ปี พ.ศ. 2495 อารามคาร์แมลจันทบุรี
- ปี พ.ศ. 2518 อารามคาร์แมลเซโลร์ป ประเทศออสเตรเลีย
- ปี พ.ศ. 2529 อารามคาร์แมลสามพราน นครปฐม
- ปี พ.ศ. 2543 อารามคาร์แมลนครสวรรค์

สำหรับอารามคาร์แมลแห่งจันทบุรี มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ภคินีไม่สวมรองเท้า คณะพระนางพรหมจารีมารีย์แห่งภูเขาคาร์แมล” (The Discalced Nuns of the Order of the Blessed Virgin Mary of Mount Carmel (O C D)) หรือ “อารามนักบุญเทเรซา แห่งพระกุมารเยซู” การจัดตั้งเนื่องจาก บิชอป จาโกเบ แจง เกิดสว่าง ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี ต้องการให้มีอารามภคินีคาร์แมล เข้ามาเผยแผ่คำสอนในเขตมิสซังจันทบุรี ด้วยการสวดภาวนาแก่บรรดาคณะบาทหลวง นักบวชชาย -หญิง และสัตบุรุษทั่วไป มีการติดต่อแสดงความเจตจำนงต่ออธิการิณีอารามคาร์แมลกรุงเทพฯ และได้รับการตอบตกลงในเวลาต่อมา บิชอป จาโกเบ แจง เกิดสว่าง ได้ดำเนินการขออนุญาตต่อกระทรวงศักดิ์สิทธิ์เพื่อนักบวช (ปัจจุบันเรียกว่าสมณกระทรวงประกาศพระวรสารแก่นานาชาติ) และได้รับอนุญาตเรียบร้อยภายใน พ.ศ. 2492

คณะภคินีผู้ก่อตั้งอารามคาร์แมลจันทบุรี เดินทางมาจากอารามคาร์แมลกรุงเทพฯ ประกอบด้วยภคินี จำนวน 6 ท่าน โดยมี อธิการิณี เซอร์ มารีย์ อิมมาคูลาตา แห่งพระตรีเอกภาพ เป็นหัวหน้าคณะออกเดินทางด้วยเรือเดินทะเล ชื่อ เรือภานุรังษิ ถึงจันทบุรี ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 และเมื่อเข้าประจำอารามใหม่ตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2495 คณะภคินีได้เจริญชีวิตตามจิตตารมณ์ของคณะคาร์แมลแห่งนักบุญเทเรซาอย่างเคร่งครัด สมาชิกทุกท่านทำงานหนัก

อย่างขยันขันแข็ง เพื่อสะสมเงินสำหรับการก่อสร้างเพิ่มเติมต่อไป อารามคาร์แมลจันทบุรีได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติม เช่น การสร้างวัดนิกบุญเทเรซาแห่งพระกุมารเยซู (นิกบุญเทเรซาแห่งอาวีลา) สร้างหอระฆังและอาคารอีกหลังหนึ่ง การก่อสร้างวัดและอาคารดังกล่าวเสร็จสมบูรณ์ ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2499

เหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งของคณะคาร์แมลแห่งจันทบุรี คือ การปิดอารามชั่วคราวระหว่าง วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2511 – วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2513 เนื่องจากสมาชิกภคินีมีจำนวนไม่เพียงพอและเพื่อให้สมาชิกบางส่วนไปรับการอบรมเพิ่มเติม

ปี พ.ศ. 2514 ได้มีการสร้างอาคารที่พักของภคินีภายนอกให้สมบูรณ์

ปี พ.ศ. 2519 ขยายวัดนิกบุญเทเรซา(ภายในอารามคาร์แมล) เนื่องจากมีสัตบุรุษร่วมพิธีมิสซาที่อารามมากขึ้น การก่อสร้างเสร็จทันการฉลอง 25 ปี ของอารามคาร์แมลจันทบุรี ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2520

ปี พ.ศ. 2526 สร้างเรือนรับรองสำหรับแขกและห้องอาหาร สำหรับบาทหลวงที่เข้ามาปฏิบัติพิธีกรรม

ปี พ.ศ. 2527 สร้างอาคาร 2 ชั้น 1 หลัง สำหรับภคินีชราและนวกเนรี

ปี พ.ศ. 2531 ทายาทเจ้าของที่ดินที่ตั้งอารามคาร์แมลจันทบุรีทั้งสองรายแสดงเจตจำนงขอที่ดินคืน ทางอารามคาร์แมลจันทบุรี พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ อธิการิณี เซอร์ การเมลา แห่งพระกุมารเยซู ได้แจ้งให้ที่ประชุมคณะกรรมการมูลนิธินิกบุญเทเรซา สงเคราะห์ ในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2532 มีใจความสรุปว่า คณะภคินีอารามคาร์แมลเห็นพ้องและได้รับการอนุมัติจาก บิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี ให้สร้างอารามใหม่ในที่ดินที่ คุณราลี-คุณบัวศรี ประสบผลถวายให้

1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 บิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี อนุมัติให้ถมที่เพื่อสร้างอารามแห่งใหม่

28 สิงหาคม พ.ศ. 2533 บิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต อนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้าง

28 เมษายน พ.ศ. 2533 พิธีวางศิลาฤกษ์วัดและอารามคาร์แมลจันทบุรี

การก่อสร้างใช้เวลาประมาณ 2 ปี อาศัยวัสดุก่อสร้างและเงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาจำนวนมาก ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ อารามคาร์แมลจันทบุรี ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 140/10 หมู่ 4 ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000 บนพื้นที่ 8 ไร่ 53 ตารางวา อารามแห่งนี้ได้รับการสถาปนาและเปิดเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2535

คณะภราดาลาซาล (De La Salle Brothers F S C) และโรงเรียนลาซาลจันทบุรี

ผู้สถาปนาคณะ

นักบุญ จอห์น บัปติส เดอ ลาซาล

ความหมายของตราคณะ

ข้อความ แปลว่า สัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ประกอบด้วย

1 รูปดาว เป็นเครื่องหมายที่นำพาสมาชิกคณะไปพบพระเยซูเจ้า (ดาวนำพญาสามองค์ไปพบพระเยซูเจ้า)

2 ซอซัพพฤกษ์ เป็นเครื่องหมายของความคิดเป็นเลิศในความเชื่อ

ประวัติย่อคณะ

นักบุญ จอห์น บัปติส เดอ ลาซาล เกิดเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2194 ณ เมืองแรงส์ ประเทศฝรั่งเศส รับศีลบรรพชาเป็นบาทหลวง เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2221 ท่านมองเห็นถึงความสำคัญของการวางรากฐานทางการศึกษาแบบคริสตชนสำหรับบุตรหลานของคนทั่วไปในสมัยนั้น ท่านจึงรวบรวมกลุ่มชายหนุ่มที่มีความสนใจการแพร่ธรรมด้านการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2223 นับเป็นจุดเริ่มต้นของคณะภราดาลาซาล นอกจากการวางรากฐานทางการศึกษาแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาแล้ว ท่านยังได้ริเริ่มสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษาและวิทยาลัยฝึกหัดครูอีกหลายแห่ง ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2262 และอีก 50 ปีต่อมา ได้รับการแต่งตั้งเป็นองค์อุปถัมภ์(นักบุญ) ของครูทั้งหลาย โดยพระสันตะปาปา ปีอุส ที่ 12

ประวัติการทำงานของคณะภราดาลาซาลในประเทศไทย

วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2494 ภราดาชาวฝรั่งเศสกลุ่มแรกจำนวน 5 ท่าน เดินทางจากประเทศเวียดนามมาถึงประเทศไทยโดยตอบรับคำเชิญของ บิชอป หลุยส์ ออกัสต์ เคลมังต์ โซเร็ง ประมุขมิสซังสยาม (พ.ศ. 2490-2508)

ภราดากลุ่มนี้ได้ทำการสอนและเปิดโรงเรียนเป็นแห่งแรกที่นครสวรรค์ใน พ.ศ. 2496 โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนลาซาลโชติรวี ต่อมาใน พ.ศ. 2505 ทางคณะได้เปิดโรงเรียนขึ้นเป็นแห่งที่สองใช้ชื่อว่า โรงเรียนลาซาลจันทบุรี และเปิดเป็นแห่งที่สามใน พ.ศ. 2506 ที่บางนา กรุงเทพฯ ใช้ชื่อว่า โรงเรียนลาซาล บางนา ต่อมาใน พ.ศ. 2533 คณะได้สร้างสามเณรลัย(บ้านเณรใหญ่) ที่สามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อรองรับสมาชิกที่จบจากบ้านเณรเล็กที่นครสวรรค์

จิตคารมณของคณะ จิตคารมณแห่งความเชื่อ เชื่อถึงการประทับอยู่ของพระเป็นเจ้า
ภารกิจ การให้การศึกษอบรมแบบคริสตชนแก่เด็ก ๆ และเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 เด็กยากจนตามศาสนบริการ ซึ่งพระศาสนจักร ได้มอบความไว้วางใจให้ดำเนินกิจการ

จำนวนสมาชิก 6,694 คน ในประเทศไทย 16 คน (พ ศ 2543)

อธิการเจ้าคณะ ภราดาจอห์น จอห์นสัน

อธิการเจ้าคณะแขวง ภราดากันย์ วงษ์ศิริ

จำนวนประเทศที่ทำงาน 85 ประเทศ

คณะนักบวชคามิลเลียนในประเทศไทย

ประวัติคณะนักบวชคามิลเลียนในประเทศไทย

คณะคามิลเลียน เป็นคณะมิชชันนารีคณะหนึ่งในพระศาสนจักรคาทอลิก ท่านผู้ก่อตั้ง
 คือ คามิลโล เด แลลลิส (Camillus de Lellis) บาทหลวงชาวอิตาลี ที่ได้มีประสบการณ์ถึงความ
 ทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วยทั้งในตัวของตนเอง และจากผู้เจ็บป่วยที่ท่านได้พบและช่วยเหลือ
 ท่านได้รวบรวมจัดตั้งบรรดานุรุษที่มีอุดมการณ์เสียสละชอบการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยหรือผู้ด้อย
 โอกาส เพื่อไปให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยตามโรงพยาบาลและบ้านพัก โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ไม่มีใครดูแล
 ผู้ป่วยที่ถูกทอดทิ้งจากครอบครัวและสังคม กลุ่มนุรุษผู้ที่มีอุดมการณ์เหล่านี้ได้ขยายกิจการออกไปทั่ว
 ประเทศอิตาลี จนได้รับการรับรองจากพระสันตะปาปาซีสตุส ที่ 5 (Pope Sixtus V พ ศ 2128-2133)
 ให้ประกาศเรียกคณะบุคคลกลุ่มนี้ว่า “คณะผู้รับใช้คนป่วย” โดยอนุญาตให้ใช้เครื่องหมาย”กางเขน
 แดง” เป็นเครื่องหมายติดหน้าอก เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ ศ 2129 และพระสันตะปาปาเกรกอรีที่
 14 (Pope Gregory XIV พ ศ 2133-2134) ได้รับรองคณะบุคคลกลุ่มนี้ให้เป็นคณะนักบวชอย่างเป็นทางการเมื่อ พ ศ 2134 โดยให้ใช้ชื่อว่า “คณะนักพรต บรรพชิตผู้รับใช้คนป่วย” (The Order of the
 Servants of the Sick)

คณะมิชชันนารีกลุ่มนี้ได้เจริญเติบโต และขยายงานออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก
 สำหรับภาคพื้นเอเชียเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ใน พ ศ 2489 มิชชันนารีคณะคามิลเลียนได้เดิน
 ทางเข้ามาประกาศพระวรสาร ก่อตั้งสถานพยาบาลดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อนที่มณฑลยูนนาน สา
 ธารณรัฐประชาชนจีน แต่ด้วยปัญหาการเมืองภายในที่เกิดสงครามกลางเมือง พรรคคอมมิวนิสต์จีน
 เข้ายึดครองประเทศจีน ทำให้คณะมิชชันนารีคามิลเลียนต้องย้ายออกจากแผ่นดินใหญ่จีน ไปเปิด
 ดำเนินกิจการในที่แห่งใหม่ที่เกาะฟอร์โมซา(ไต้หวันปัจจุบัน) เกาะเปสกาโดเรส และเข้ามาแพร่
 ธรรมที่ประเทศไทย

ด้วยนโยบายและหลักการของนักบุญคามิลโล (คามิลโล เด แลสลิส) ในการรับใช้ผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ถูกทอดทิ้งหรือที่สังคมรังเกียจ จึงทำให้คณะมิชชันนารีคามิลเลียนเป็นที่รู้จักทั่วไปในศาสนจักรคาทอลิก ต่อมา บิชอป กาเยตาโน ปาซอตตี มุขนายกท่านแรก และบิชอปเปโตร คาร์เรโต มุขนายกท่านที่สอง ของมิสซังราชบุรี (ปัจจุบันเรียกว่า สังฆมณฑลราชบุรี) ได้เชิญคณะมิชชันนารีคามิลเลียนให้เข้ามาเปิดกิจการในประเทศไทย กลุ่มแรก ประกอบด้วย มิชชันนารีจำนวน 3 ท่าน เดินทางจากท่าเรือเมืองเจนัว อิตาลี เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2494 มาถึงท่าเรือกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 249 และได้จัดตั้งสถานพยาบาลแห่งแรกของคณะคามิลเลียน ที่ อ บ้านโป่ง จราชบุรี เรียกว่า “บ้านนักบุญยอแซฟ” จากนั้นจึงดำเนินการจัดตั้งโรงพยาบาลด้วยการขออนุญาตจัดตั้งตามระเบียบของทางราชการ จนได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขเป็นที่เรียบร้อย มีชื่อว่า “โรงพยาบาล ซานคามิลโล” ทำพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2496 โดยมีครอบครัวคุณอุดม ว่างตาล ให้การสนับสนุนต่อโรงพยาบาลซานคามิลโลและคณะมิชชันนารีคามิลเลียนจนถึงปัจจุบัน ส่วนกลุ่มที่สอง ได้มีมิชชันนารีคามิลเลียนเข้ามาทำงานในประเทศไทยอีกหลายครั้ง ครั้งละ 1 ถึง 3 คน โดยชุดสุดท้ายเข้ามาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532 จากนั้นถือว่าเป็นการสิ้นสุดยุคมิชชันนารีชาวต่างชาติพร้อมกับเริ่มต้นยุคคณะมิชชันนารีคามิลเลียนที่เป็นคนไทยพื้นเมือง (มิชชันนารีต่างชาติตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงท่านสุดท้าย รวม 37 ท่าน) ใน พ.ศ. 2545 มีมิชชันนารีคามิลเลียนต่างชาติในประเทศไทยเพียง 14 ท่าน ปฏิบัติงานอยู่ตามบ้านต่าง ๆ ของคณะคามิลเลียนในประเทศไทย

การที่จำนวนสมาชิกคณะมิชชันนารีคามิลเลียน เพิ่มมากขึ้นและเพียงพอต่อการการเผยแผ่ด้านการรับใช้ผู้ป่วยขยายกิจการเข้าสู่ส่วนกลาง จัดตั้งสถานพยาบาลแห่งที่สองในบริเวณชอยทองหล่อ (สุขุมวิท 55) กรุงเทพฯ และทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2503 เรียกว่า “คามิลเลียนคลินิก” จากนั้นภายในเวลาไม่นานสถานพยาบาลหรือบ้านแห่งที่สองนี้ได้รับความเชื่อถือเป็นเหมือนกับศูนย์กลางของคณะมิชชันนารีคามิลเลียนในประเทศไทย เนื่องจากทำเลที่ตั้งอยู่จุดกลางระหว่างบ้านต่าง ๆ ของคณะ ทำให้สะดวกในการคมนาคม การจัดประชุมหรือเข้าร่วมปฏิบัติธรรม (เข้าเงียบ) หรือสมาชิกคามิลเลียนในต่างประเทศที่เดินทางผ่านมาหรือมาเยี่ยม จะเข้าพักได้สะดวกเดินทางไปมารวดเร็ว ในที่สุดสถานพยาบาลแห่งที่สองได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ ด้วยการปรับปรุงจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ ปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ป่วย และได้รับอนุญาตให้ มีฐานะเป็นโรงพยาบาลอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2510 เรียกว่า “โรงพยาบาล คามิลเลียน”

ในด้านการอบรมของคณะคามิลเลียน ได้เริ่มมีการรับเยาวชนที่สมัครเข้าเป็นสามเณร และให้อยู่ในความดูแลของคุณพ่อโรเซโท นาซาราโนที่โรงพยาบาลซานคามิลโล อ บ้านโป่ง จ

ราชบุรี ตั้งแต่ พ ศ 2510 ต่อมาใน พ ศ 2511 คณะคามิลเลียนจึงได้เริ่มกิจการบ้านเณรอย่างเป็นทางการ เรียกว่า “สามเณรลัยแห่งนักบุญคามิลโล” แบ่งสถานศึกษา เป็น 2 ระดับ ดังนี้

1 บ้านเณรกลางคามิลเลียน สามพราน ได้รับชื่ออย่างเป็นทางการในตราสารของคณะว่า “บ้านครอบครัวศักดิ์สิทธิ์” สมาชิกเรียกว่า โปสตุลันต์ มีคุณสมบัติประกอบด้วย

- 1 1 จบการศึกษาจาก บ้านเณรเล็ก
- 1 2 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โปรแกรมวิทยาศาสตร์
- 1 3 ระดับชั้นการฝึกอบรม ได้แก่ โปสตุลันต์ นวกชน และผู้ที่ถวายตัวชั่วคราว

2 บ้านเณรเล็กคามิลเลียน ศรีราชา เรียกอย่างเป็นทางการว่า “ศูนย์อบรมเยาวชน คามิลเลียน ศรีราชา” มีคุณสมบัติประกอบด้วย

- 2 1 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
- 2 2 ผู้ปกครองให้การอนุญาต
- 2 3 เข้าเรียนวิชาสามัญระดับชั้น ม 1-ม 6 ควบคุมการเรียนเทวศาสตร์และศาสนศาสตร์

เบื้องต้น

หลังจากผ่านการฝึกอบรมในสามเณรลัยแห่งนักบุญคามิลโลแล้ว ผู้ที่มีความประสงค์จะเข้าเป็นนักบวชคณะคามิลเลียน ต้องผ่านการปฏิญาณตนชั่วคราวและผ่านการศึกษาจากวิทยาลัยแสงธรรม เข้าอบรมเตรียมตัวสมัครใจจะเข้าบวชเป็นสมาชิกของมิชชันนารีคามิลเลียนที่ “บ้านนวกสถาน” (เป็นสถานที่อบรมบรรดานวกชน หรือผู้ที่สมัครใจจะเข้าบวชเป็นบาทหลวงของคณะนี้)

กิจการต่าง ๆ ของคณะคามิลเลียนในประเทศไทย

ตามที่ทราบโดยทั่วไปว่า คณะมิชชันนารีคามิลเลียนที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ได้เริ่มต้นกิจการแห่งแรกที่ อ บ้านโป่ง จ ราชบุรี เมื่อ พ ศ 2495 โดยมีบิชอป กาเยตาโน ปาซอตตี และบิชอป เปโตร การ์เรตโต ประมุขของสังฆมณฑลราชบุรีสมัยนั้น เป็นผู้เชิญมิชชันนารีคณะคามิลเลียนให้เข้ามาดำเนินกิจการตามจิตตารมณ์ของนักบุญคามิลโลผู้ตั้งคณะ คือ รักษาพยาบาลผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยซึ่งเป็นโรคติดต่อที่สังกรรม์ถึง มิชชันนารีคณะคามิลเลียนกลุ่มแรกจำนวน 3 ท่าน ได้เดินทางมาถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ ศ 2495 และเดินทางมาอยู่ที่อาสนวิหารแม่พระบังเกิด บางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อเรียนภาษาไทยอยู่เพียง 2 เดือน ก็เดินทางมารับงาน ณ สถานพยาบาล ซึ่งหลวงสิทธิเทพการ(กิมเลียง ว่างตาล) คหบดีผู้มีจิตศรัทธาชาวบ้านโป่ง ได้สร้างไว้ตั้งแต่ พ ศ 2490 หลังจากมิชชันนารีคณะคามิลเลียนได้รับมอบกรรมสิทธิ์ในที่ดินและสถานพยาบาลแห่งนี้ คณะมิชชันนารีได้ปรับปรุงกิจการสถานพยาบาลให้พัฒนาก้าวหน้าไปสู่ส่วนกลางและภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยตลอดเวลา 50 ปี จนถึงปัจจุบัน ด้วยการจัดตั้ง “มูลนิธิคณะนัก

บุญคามิลโลแห่งประเทศไทย” ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในประเทศไทยที่ดำเนินงานด้านสาธารณกุศล โดยได้รับการจดทะเบียนจัดตั้ง เป็นมูลนิธิคณะนักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2516 ใบอนุญาตที่ ต 8/2516 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของคณะคามิลเลียนทั้ง 8 แห่ง ได้แก่

- 1 โรงพยาบาลคามิลเลียน กรุงเทพฯ
- 2 โรงพยาบาลชานคามิลโล อ บ้านโป่ง จ ราชบุรี
- 3 คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ (ศูนย์ช่วยเหลือผู้ทุพพลภาพและสงเคราะห์ผู้ยากไร้ อ ศรีมโหสถ จ ปราจีนบุรี)
- 4 คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ (บ้านพักผู้สูงอายุ อ สามพราน จ นครปฐม) ศูนย์อบรมเยาวชน คามิลเลียน อ ศรีราชา จ ชลบุรี
- 5 คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ (บ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ จ จันทบุรี)
- 6 คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ (สถานดูแลเด็กกำพร้า อ เมือง จ เชียงราย

บ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ จันทบุรี

บ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ จันทบุรี ได้เริ่มก่อตั้งตามคำเชื้อเชิญของ บิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต ประมุขแห่งสังฆมณฑลจันทบุรี ได้มีความประสงค์เชิญคณะมิชชันนารี คามิลเลียนให้มาเปิดบ้านพักผู้สูงอายุขึ้นที่จันทบุรี โดยมอบสิทธิในการใช้ที่ดินของสังฆมณฑลจันทบุรีจำนวน 18 ไร่ สำหรับใช้ในกิจการดังกล่าวเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2539 การก่อสร้างได้เริ่มต้นในปีเดียวกัน โดยบาทหลวงชานเต โตเก็ดโต เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง

ใน พ.ศ. 2541 บาทหลวงไพรัช ศรีประเสริฐ เจ้าคณะแขวงนักบวชคามิลเลียนในประเทศไทยและคณะที่ปรึกษาฯ ได้มอบให้ บาทหลวงรีโน เมตรีนี เป็นผู้ดูแลการก่อสร้างจนสำเร็จในปี พ.ศ. 2542 และได้มีพิธีเปิดบ้านพักผู้สูงอายุ เป็นทางการเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 โดยบาทหลวง อันเจลโล บรูสโก อธิการเจ้าคณะคามิลเลียนและบิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี

หลังจากที่ได้เปิดดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันครบ 5 ปี บ้านพักผู้สูงอายุแห่งนี้มีการจัดสถานที่เป็นที่พักของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ภูมิทัศน์มีสภาพอากาศและธรรมชาติร่มรื่นสดชื่น สามารถรองรับผู้ใช้บริการดูแลผู้สูงอายุได้ประมาณ 100 คน มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะอาดที่สำคัญคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้สูงอายุ ซึ่งจะต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ ภายในบ้านผู้สูงอายุมีการจัดทำโครงการ นิทรรศการต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นกิจกรรมทำต่อเนื่อง เพราะมีส่วนช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพจิตใจผ่องใส สดชื่น และคงคุณค่า

บทที่ 5

บทสรุป

จากประวัติศาสตร์ศาสนจักรคาทอลิกได้กล่าวว่า มิชชันนารีรุ่นแรกในประเทศไทยเริ่มเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ด้วยการเดินทางเข้ามาประกาศศาสนาของมิชชันนารีชาวโปรตุเกส ตั้งแต่ พ.ศ. 2054 ขณะนั้นอุปราชของโปรตุเกส ชื่อ อัลฟองโซ เดอ อัลบูเคอร์ก (Alfonso de Albuquerque) เข้ายึดครองเมืองมะละกา และได้ส่งทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับไทย ในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ชาวโปรตุเกสนั้นนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ดังนั้นความสัมพันธ์ทางการค้าและการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงศรีอยุธยา ชาวโปรตุเกสย่อมต้องนำแนวคิดพิธีกรรมของคริสตศาสนาเข้ามาปฏิบัติในหมู่ชาวโปรตุเกสอีกด้วย แต่ไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่า มิชชันนารีเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย จนกระทั่งใน พ.ศ. 2110 พบหลักฐานว่า มิชชันนารีคณะโดมินิกัน ซึ่งเป็นชาวโปรตุเกส เข้ามาแพร่ธรรมให้แก่ชาวไทย ต่อมาใน พ.ศ. 2125 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 2 มิชชันนารีคณะ ฟรังซิสกันได้เข้ามาที่กรุงศรีอยุธยาและมีคณะเยซุอิตเดินทางเข้ามาแพร่ธรรมระยะหนึ่งในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ(พ.ศ. 2148-2553) จากนั้นจึงมีคณะธรรมทูตฝรั่งเศสเข้ามาแพร่ธรรมจนถึงเมื่อเสียดังกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี 2310 โดยมีภารกิจสร้างโรงเรียน วิทยาลัย หอดูดาวและบ้านพักที่ลพบุรี เป็นต้น

ใน พ.ศ. 2165 สำนักวาติกันได้ก่อตั้งสมณกระทรวง มีชื่อว่า “สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ” มีอาณาเขตดูแลเขตมิสซังในทวีปแอฟริกา อเมริกาและเอเชีย ส่วนกษัตริย์แห่งโปรตุเกสและสเปนทรงใช้พระราชอำนาจที่ได้รับมอบจากพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 แต่งตั้งมิชชันนารีของโปรตุเกสและสเปนเองไปแพร่ธรรมในเขตปกครองของตนได้ทั่วโลก ระบบนี้เรียกว่า “สิทธิ์อุปถัมภ์” (ปาโดรอาโด) ขณะนั้น บาทหลวง อเล็กซานเดอร์ เดอ โรส สมาชิกคณะเยซุอิต มีหน้าที่เป็นธรรมทูตในประเทศเวียดนาม ต่อมาท่านได้เดินทางไปสำนักวาติกัน (พ.ศ. 2192) โดยหวังว่าจะขอให้พระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 10 (พ.ศ. 2187-2198) ส่งผู้แทนพระสันตะปาปา (บิชอป) ไปที่เวียดนามและจีนเพื่ออบรมคนท้องถิ่น เตรียมตัวเขาให้รับการบวชเป็นบาทหลวงหรือเป็นบิชอป ใน พ.ศ. 2197 แม้ยังไม่ได้รับคำตอบ ทางคณะได้ส่งท่านไปทำงานในประเทศเปอร์เซีย (ปัจจุบันคือประเทศอิหร่าน)

จากโครงการแพร่ธรรมมาสู่ภาคตะวันออกไกล ของบาทหลวง อเล็กซานเดอร์ เดอ โรส ได้เป็นที่สนใจอย่างแพร่หลายในประเทศฝรั่งเศส ผู้มีจิตศรัทธาให้ความสนใจต้องการสนับสนุนโครงการนี้ทั้งด้านบุคลากรและทรัพย์สินด้วยการช่วยประสานงานกับสำนักวาติกัน ในที่สุดพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 (พ.ศ. 2198-2210) ได้ส่งพระนามส่งมิชชันนารี 3 ท่าน เพื่อไปแพร่

ธรรมในเอเชีย ในนามของผู้แทนพระสันตะปาปา พร้อมกันนั้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2202 สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อได้มอบหมายเอกสาร “ข้อคำสอนปี ค.ศ. 1659 (พ.ศ. 2202)” ให้ผู้แทนพระสันตะปาปามาแพร่ธรรมยังประเทศจีนและเวียดนาม โดยมีบิชอป ฟรังซัว ป็ลลือ เป็นหัวหน้าของธรรมทูตชุดนี้ เรียกว่า “คณะชีวิตแพร่ธรรม” ซึ่งต่อมาภายหลังเรียกว่า “คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส” และในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2206 ได้มีการก่อตั้งสามเณราลัย(บ้านเณร) ของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการ

ใน พ.ศ. 2203 คณะธรรมทูตกลุ่มแรกของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ได้ออกเดินทางจากประเทศฝรั่งเศส โดยบิชอป ปีแอร์ ลัมแบต์ เดอ ลา ม็อด และคณะธรรมทูตตั้งใจที่จะเข้าไปแพร่ธรรมที่ประเทศจีน ตั้งเกียและโคชินไชนา คณะธรรมทูตคณะที่สองและคณะที่สามจะติดตามมาในปี พ.ศ. 2204 และ พ.ศ. 2205 คณะแรกที่มีบิชอป ปีแอร์ ลัมแบต์ เดอ ลา ม็อด และคณะธรรมทูต 3 ท่าน เดินทางถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2205 ในที่สุดคณะธรรมทูตทุกกลุ่มได้มาพบปะกันตามกำหนดที่กรุงศรีอยุธยาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2207 เมื่อเห็นว่าการเดินทางต่อไปไม่ได้ จึงตัดสินใจจัดประชุมคณะธรรมทูตขึ้นมา

เมื่อคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเข้ามาประกาศพระวรสารอยู่นั้น มีจำนวนคริสตชนอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาประมาณ 2 พันคน ส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกสหรือลูกครึ่ง มีชาวเวียดนามและญีปุ่นอาศัยปะปนอยู่บ้าง มีคณะมิชชันนารีช่วยงานอภิบาลชุมชนคาทอลิก จำนวน 11 ท่าน ซึ่งมาจากหลายเชื้อชาติ และจากหลายคณะ ได้แก่ คณะเยซุอิต 2 ท่าน คณะดอมินิกัน 2 ท่าน และคณะฟรังซิสกัน 3 ท่าน และบาทหลวงสังกัดมิสซัง 3 ท่าน คณะมิชชันนารีทั้งหมดนี้แพร่ธรรมภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” แต่ละคณะจะมีวัดของตนเอง แต่วัดของคณะเยซุอิตและของคณะดอมินิกันมีฐานะเป็นวัดของเขตสังฆมณฑล

จากการประชุมคณะธรรมทูตที่กรุงศรีอยุธยาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2207 บิชอป ปีแอร์ ลัมแบต์ เดอ ลา ม็อด ได้เสนอจัดตั้งคณะธรรมทูตเพื่อเผยแผ่ศาสนาประกอบด้วย ผู้แทนพระสันตะปาปา บาทหลวง และฆราวาสชายหญิงสามารถเป็นสมาชิกได้ กลุ่มคาทอลิกคณะนี้เรียกชื่อว่า “ผู้รักไม้กางเขน” โดยบิชอป ฟรังซัว ป็ลลือ ได้เดินทางไปสำนักวาติกันเพื่อขอรับการรับรองคณะผู้รักไม้กางเขน แต่มีอุปสรรคบางประการท่านไม่ได้ยินเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม คณะภคินีที่ดำเนินชีวิตตามพระวินัยและธรรมเนียมบิชอป ปีแอร์ ลัมแบต์ เดอ ลา ม็อด ได้มอบให้ (คณะภคินีในเวียดนามได้รับมอบก่อน ส่วนประเทศไทยได้รับมอบใน พ.ศ. 2215) ก็ได้ดำเนินชีวิตแบบนักบวช (ชีวิตที่ถวายแล้ว) และเป็นต้นกำเนิดของคณะนักบวชหญิงที่สังกัดสังฆมณฑลต่าง ๆ หลายคณะในประเทศไทย ได้แก่ คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี คณะรักกางเขนแห่งอุบลราชธานี และคณะรักกางเขนแห่งท่าแร่

สำหรับที่จันทบุรีได้มีชาวเวียดนามคาทอลิกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อน พ.ศ. 2250 (ก่อนรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือ แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง) โดยบิชอป หลุยส์ ของปีของ เดอ ชิเซ ประมุขมิสซังสยามได้มอบหมายให้ บาทหลวง ปีแอร์ เอ็ด เป็นผู้ดูแลชาวเวียดนามคาทอลิกที่หนีมาจากแคว้นโคชินจีน เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จันทบุรีพร้อมกับการสร้างวัดขนาดเล็กหรือวัดน้อยและบ้านพักนักบวช แต่บางหลวงปีแอร์ เอ็ดและผู้ช่วยชาวตั้งเกี่ย ถูกทางการควบคุมไว้ระยะหนึ่ง เมื่อเป็นอิสระแล้วจึงไปประจำที่วัดจันทบุรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2254 เป็นต้นมา และมีบาทหลวงท่านอื่น ๆ มารับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างคณะมิชชันนารีฝรั่งเศสที่อยู่ชากับราชสำนักเป็นไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ (ยกเว้นในรัชสมัยพระนารายณ์มหาราช ทรงให้เสรีภาพด้านศาสนาเป็นอย่างดี) การแพร่ธรรมของคณะมิชชันนารีต้องพบอุปสรรค เพราะความไม่เข้าใจวัฒนธรรมความแตกต่างของพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ ทำให้เกิดการประณามกันและกัน เกิดความเข้าใจผิด

ส่วนเหตุการณ์ที่จันทบุรีก็เช่นกัน ทางราชการสั่งปิดวัดจันทบุรี เพราะความไม่ไว้วางใจชุมชนคาทอลิกเหล่านี้ ด้วยการพยายามบีบบังคับชาวคาทอลิกไปอยู่ที่อยุธยา ทำให้วัดคาทอลิกที่จันทบุรีหลังแรกต้องปิดตัวลง แม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองที่อยุธยาและทำที่คุกคามของพม่าจะมีมากขึ้น ประมุขมิสซังสยามที่อยุธยายังคงส่งบาทหลวงมาเป็นเจ้าอาวาสวัดคาทอลิกจันทบุรีตลอดมาพร้อมกับการก่อสร้างวัดหลังที่ 2-5 สำหรับวัดหลังที่ 5 สร้างแบบสถาปัตยกรรมนีโอ-โกธิก มีขนาดใหญ่มากกว่าพันคน เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2452 วัดหลังนี้ปัจจุบันมีชื่อเรียกว่า อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นรมล ขณะอยู่ในสมัยบิชอป เรอเน มารี-ยอแซฟ แปร์รอส ประมุขมิสซังสยามได้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองมากมายหลายประการ โดยเฉพาะ การเกิดสงครามอินโดจีน พ.ศ. 2483 พร้อมกับเกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างผู้นับถือต่างศาสนา จนมีการไม่เข้าใจกันและทำลายศาสนสถานวัดนักบุญยอแซฟ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะชาวไทยเข้าใจว่า การเข้ารีตคือการทรยศต่อชาติ ชาวไทยที่เข้ารีตเปลี่ยนนับถือศาสนากลายเป็นพวกฝรั่ง การแพร่ธรรมแบบจงใจชาวจันทบุรีให้เปลี่ยนใจมานับถือศาสนาคริสต์จึงเริ่มลดน้อยลง เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดไม่ให้เกิดความบาดหมางระหว่างมิชชันนารีกับชาวจันทบุรีขึ้นอีกในอนาคต

ในเขตปกครองแขวงจันทบุรี แม้ว่าคณะมิชชันนารีจะมีนโยบายเพียงพัฒนาพื้นที่ฟูจิตใจของชุมชนคาทอลิกจันทบุรี ให้มีความมั่นคงต่อศาสนาเป็นหลักก็ตาม แต่คนต่างศาสนาที่สนใจเข้ารีตนับถือศาสนาคริสต์ยังคงลดลงอย่างช้า ๆ แสดงถึงการแพร่ธรรมที่ไม่ได้ผล เพราะในสมัยที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรียาวนานถึง 11 ปี ทำให้ชาวจีน ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม และคนต่างด้าวต่าง ๆ เห็นประโยชน์ของสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และนิยมขอโอนมาเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส จึงทำให้

คณะมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสใช้ช่องทางนี้ ดำเนินการแพร่ธรรมแบบจงใจทำให้คนต่างศาสนาให้ความสนใจเป็นอันมาก แต่ในเวลาต่อมาเมื่ออิทธิพลฝรั่งเศสหมดสิ้นไป จำนวนสัตบุรุษในแขวงจันทบุรีลดน้อยลงไปด้วย และเมื่อแขวงจันทบุรีได้ดำเนินการปรับปรุงเข้าสู่ยุคใหม่ภายใต้การดูแลของสังฆมณฑลจันทบุรี อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคปฏิรูปของศาสนจักรคาทอลิกท้องถิ่น มีคณะนักบวชหญิงและชายเข้าร่วมงานแพร่ธรรมอย่างเข้มแข็ง เช่น คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสที่มีมิชชันนารีฝรั่งเศสเข้ามาทำหน้าที่เป็นเจ้าอาวาส และบาทหลวงลูกวัดจนถึง พ.ศ. 2487 เมื่อมีการโอนการบริหารต่าง ๆ ให้แก่สังฆมณฑลจันทบุรี และหลักฐานของมิสซังสยามระบุว่าได้มีคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรีที่ได้มาแพร่ธรรมที่จันทบุรีมานานแล้ว สันนิษฐานว่า เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 ยังคงเหลืออารามคณะรักไม้กางเขนที่จันทบุรีเพียงแห่งเดียว คณะภคินีที่กรุงศรีอยุธยาได้หนีภัยสงครามไปกับกองทัพพระเจ้าตากสิน และภคินีได้ช่วยพยาบาลทหาร ชาวบ้าน เด็ก ๆ ที่เจ็บป่วย ภคินีเหล่านี้ที่จันทบุรีเลี้ยงชีพด้วยการประกอบอาชีพ ทอเสื่อด้วยต้นกก ทำกะปิ สวนผลไม้ เป็นต้น ส่วนการทำงานแพร่ธรรม ได้แก่ การสอนคำสอนแก่เด็กเล็ก ช่วยงานวัดต่าง ๆ และรักษาโรคด้วยสมุนไพร นอกจากนั้นยังช่วยบาทหลวงในงานอภิบาลต่าง ๆ คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี ได้รับการฟื้นฟูและก่อตั้งขึ้นใหม่ในจันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2346 โดยดำเนินนโยบายตามจิตตารมณ์และพันธกิจที่ผู้ก่อตั้งคณะมอบหมายให้ทำงานอภิบาลร่วมกับบาทหลวง ปัจจุบันนี้คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี ได้ส่งภคินีไปทำงานตามพันธกิจที่กำหนดไว้ในจิตตารมณ์ของคณะใน 5 สังฆมณฑลทั่วประเทศ

ในการแพร่ธรรมยุคใหม่ของสังฆมณฑลจันทบุรี ประมุขของสังฆมณฑลได้เชื้อเชิญภคินีไม้สวมรองเท้า คณะพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์แมล เข้ามาประกาศพระวรสารในจันทบุรี เรียกว่า อารามภคินีคาร์แมลแห่งจันทบุรี ด้วยการสวดภาวนาแก่บรรดาคณะบาทหลวง นักบวชชาย-หญิง และสัตบุรุษทั่วไปภายในเขตพรตตั้งแต่ พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ในเวลาต่อมาคณะภราดาภคินีได้เข้ามาวางรากฐานการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยตอบรับคำเชิญของบิชอป หลุยส์ ออกัสต์ เคลมังต์ โชแรงี ประมุขมิสซังสยาม ภราดาคณะภคินีได้เข้ามาเปิดโรงเรียนที่จันทบุรีใน พ.ศ. 2505 ใช้ชื่อว่า โรงเรียนลาซาลจันทบุรี และท้ายสุดได้แก่ คณะคามิลเลียนที่มีพันธกิจหลากหลายในการรับใช้ผู้ป่วยและคนชรา สำหรับที่จันทบุรีได้เข้ามาตามคำเชิญของ บิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี ซึ่งมีความประสงค์เชิญคณะคามิลเลียนให้มาเปิดบ้านพักผู้สูงอายุขึ้นที่จันทบุรี เรียกว่า คามิลเลียน โชเชียล เซนเตอร์ จันทบุรี (บ้านพักผู้สูงอายุ จันทบุรี) เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม สภาพความเป็นจริงของเขตปกครองแขวงจันทบุรี ปรากฏว่า ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีในยุคชนรุ่นใหม่ ความเชื่อและความศรัทธาแบบคาทอลิกอาจลดลง เนื่องจากกระแสค่านิยมของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้เกิดปัญหาในชุมชนคาทอลิกจันทบุรี เช่น การทำลาชทรัพย์อาชญากรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความแตกแยกของระบบครอบครัว แรงงานอพยพ เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง การขาดจริยธรรมทางเพศ การระบาดของยาเสพติดและโรคเอดส์ ปัญหาอาชญากรรม การถูกแย่งอาชีพจากคนต่างด้าว ปัญหาหนี้สินเกษตรกร และยุคโลกาภิวัตน์ที่ให้เสรีภาพเกินขอบเขต ทำให้ใช้มาตรการทางกฎหมายไม่ได้ผล ดังนั้น ชุมชนคาทอลิกจันทบุรีที่มีอาสนวิหาร พระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล เป็นศูนย์กลางได้นำทิศทางการอภิบาล ปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) มาเป็นแผนปฏิบัติเสริมสร้างชุมชนคาทอลิกจันทบุรีให้เข้มแข็งอย่างจริงจัง และมีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสืบทอดมรดกความเชื่อทางศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัจจุบันสภาอภิบาลของอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ด้านอภิบาล ด้านธรรมทูต ด้านสังคม ด้านการศึกษาอบรม ด้านสื่อสารสังคม และบริหารจัดการ เป็นพันธกิจที่มุ่งนำพระคริสต์สู่ชีวิตปวงชน โดยความร่วมมือของ คณะบาทหลวงผู้ร่วมงาน คณะนักบวช สภาอภิบาล กลุ่มกิจการคาทอลิกต่าง ๆ และสัตบุรุษทุกคน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

วิกตอร์ ลาร์เก (1982) รายงานประจำปีของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ค.ศ. 1873-1982 เล่ม 1-4 (C R des M E P Mission de Siam et Mission de Bangkok de 1973 a 1982 traduits en Thai, par, V Larque Tom I - IV) กรุงเทพฯ คณะมิสซังต่างประเทศแห่ง กรุงปารีส

เอกสารชั้นรอง

กรมยุทธศึกษาทหาร (2540) ประวัติศาสตร์การสงครามของไทยในสงครามมหาเอเชียบูรพา กรุงเทพฯ กรมฯ

คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุญราศีแห่งประเทศไทย และ ไมตรี ไตรภพ

(2532) บุญราศีทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย 22 ตุลาคม 2532 (The Seven Blessed Martyrs of Thailand 22 Oct 1989) สกสทศ อัครสังฆมณฑลท่าแร่ - หนองแสง

คณะกรรมการฉลองครบ 100 ปี (2524) วัดพระธาตุขลุง ฉลองครบรอบ 100 ปี 2 พฤษภาคม 2524 จันทบุรี วัดพระธาตุขลุง

คณะกรรมการฉลองครบ 50 ปี มิสซังจันทบุรี (1994) 50 สุวรรณสมโภชมิสซังจันทบุรี 1944-1994 ชลบุรี ศูนย์สังฆมณฑลจันทบุรี

คณะกรรมการฉลอง 75 ปี (1985) อนุสรณ์สมโภช 275 ปี ของการตั้งวัดและ 75 ปีของวัดหลังปัจจุบัน วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล 7 ธันวาคม 1985 จันทบุรี อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล

คณะกรรมการฉลอง 125 ปี (1993) สมโภช 125 ปี แห่งการก่อตั้งกลุ่มคาทอลิก วัดนักบุญยอแซฟ พนัสนิคม ค.ศ. 1868-1993 ชลบุรี วัดนักบุญยอแซฟ พนัสนิคม

คณะกรรมการฉลอง 110 ปี (1990) ศตสมโภช 110 ปี วัดนักบุญฟิลิป และยากอบ หัวไผ่ 1880-1990 ชลบุรี วัดนักบุญฟิลิป และยากอบ หัวไผ่

คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต ในประเทศไทย (1998) ร้อยปีที่ร้อยใจ กรุงเทพฯ คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต

คณะภคินีอารามคาร์เมลจันทบุรี (2545) 50 ปี อารามคาร์เมล จันทบุรี ค.ศ. 1952-2002 จันทบุรี คาร์เมล

- คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี (2545) การฉลองครบรอบ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนใน
จันทบุรี (200th Anniversary Celebration in Chanthaburi) ค ศ 1803-2003 จันทบุรี
อารามรักกางเขน แห่งจันทบุรี
- คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี (2003) ฉลองครบรอบ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี
จันทบุรี อารามรักกางเขนจันทบุรี
- คณะกรรมการส่งเสริมการดำเนินงานตามทิศทางงานอภิบาล ค ศ 2000 (2004) งานอภิบาลคริส
ตศักราช 2000 สังฆมณฑลจันทบุรี ชลบุรี สังฆมณฑลจันทบุรี
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ (2533) วิกฤตการณ์สยาม ร ศ 112 กรุงเทพฯ ภาควิชาประวัติ
ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 75 ปี พลศิลป์ประเทศไทย (2000) กรุงเทพฯ คณะพลศิลป์แห่งประเทศไทย
- เฉลิม กิจมงคล และคนอื่น ๆ (2000) จงแล่นเรือออกไปที่ลึก การสืบสานพันธกิจพระเยซูคริสต์
ของคาทอลิกในทศวรรษใหม่ กรุงเทพฯ สำนักงานสภาสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย
ไทย
- ชมรมนักบวชหญิง (2538) ศาสนจักรในเอเชียกับการพัฒนา กรุงเทพฯ สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย
ไทยเพื่อการพัฒนา
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2544) ประวัติการเมืองไทย 2475-2500 (Political History of Thailand 1932-
1957) กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- ชูศักดิ์ สิริสุทธิ (2001) ศาสนสัมพันธ์ ตามแนวทางของคาทอลิก เล่มที่ 8 กรุงเทพฯ คณะ
กรรมการคาทอลิกเพื่อการเสวนาระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมสัมพันธ์
- ฌอง เดอร์ บัวร์ (2530) จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบรซึ ประมุขมิสซังส์
อาณัติกรโคชินจีน กรุงเทพฯ กรมศิลปากร
- ทวีศักดิ์ บุญสูง (1992, กรกฎาคม) “คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกับวัฒนธรรมไทย,” อุดม
สานต์ 72 (7) 13-17
- ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย (2541) กรุงเทพฯ สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย
- ทิศทางงานอภิบาล คริสตศักราช 2000 สังฆมณฑลจันทบุรี (2001) ชลบุรี สังฆมณฑลจันทบุรี
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2523) การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์ กรุงเทพฯ เอกสารวิชาการหมายเลข 11
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปอล ซาเวียร์ (2523) จดหมายเหตุการแพร่ศาสนาและการเดินทางของบรรดาพระสังฆราช
ประมุขมิสซัง และของพระสงฆ์ในปกครอง ปี ค ศ 1672-1675 กรุงเทพฯ กรม
ศิลปากร

- พระสันตะปาปา จอห์น ที่ 23 (1965) เอกสารแห่งสภาสังคายนาวาติกัน ที่ 2 รัตน์ บำรุงตระกูล
แปลและเรียบเรียง กรุงเทพฯ ตีรณสาร
- พระสันตะปาปา จอห์น ที่ 23 และพระสันตะปาปา ปอล ที่ 6 (1982) เอกสารแห่งสภาสังคายนาวา
ติกัน ที่ 2 เล่ม 1-5 ผู้หว่าน แปลและเรียบเรียง นครปฐม วิทยาลัยแสงธรรม
- พลับพลึง มุลศิลป์ (2523) ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา กรุงเทพฯ บรรณกิจ
- ฟรองซัว บัวเชลอง (2543) *เกร็ดประวัติศาสตร์* ทิมา จิตตารมณ์สถาบันภคินีรักกางเขน โร
แบต์ โกสเด แปลและเรียบเรียง อุบลราชธานี อารามรักกางเขน แห่งอุบลราชธานี
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2542) เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย หน่วยที่ 9-
15 พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ ประชาชน
- มุลนิธิ จอมพล ป พิบูลสงครามและท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม (2540) จอมพล ป พิบูล
สงครามครบรอบศตวรรษ 14 กรกฎาคม 2540 กรุงเทพฯ มุลนิธิฯ
- โรเบิร์ต กอสเด (2547) 2000 ปีแห่งการประกาศพระวรสาร กรุงเทพฯ สื่อมวลชนคาทอลิก
ประเทศไทย
- โรเบิร์ต กอสเด (2524, กันยายน-ธันวาคม) “สมัยแรก ๆ ที่คริสตศาสนาและวัฒนธรรมตะวันตก
มาพบกัน” *แสงธรรมปริทัศน์* 5(3) 47-54
- วิกตอร์ ลารเก (1982) *ชีวประวัติบรรดามิชชันนารีคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส*
ค ศ 1662-1982 เล่ม 1-2 กรุงเทพฯ คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส
- วิกตอร์ ลารเก (1986) *ประวัติวัดต่าง ๆ ของมิสซังสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ค ศ 1873-1986*
กรุงเทพฯ คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส
- วิทยาลัยแสงธรรม (2533) *ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกัน*
ที่ 2 (พ ศ 2098-พ ศ 2508) นครปฐม วิทยาลัยแสงธรรม
- _____ (2001) *ดนตรีในพิธีกรรม* นครปฐม วิทยาลัยแสงธรรม
- วิไลเลขา ถาวรณสาร (2521) *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย* กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สหพันธ์อธิการเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) *นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย*
(*Religious Women and Men in Thailand*) กรุงเทพฯ ชมรมนักบวชหญิงและชาย
แห่งประเทศไทย
- สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย (2000) *แผนแม่บททิศทางการอภิบาลคริสตจักร*
2000 กรุงเทพฯ สำนักงานสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย
- สีลม ไชยเผือก (2002) *คำสอนด้านสังคมของพระศาสนจักร ค ศ 1891 ถึง 1991* เล่ม 1-3
กรุงเทพฯ การพิมพ์คาทอลิกประเทศไทย

- สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ (2543) *งานศึกษากรณี คุณพ่อนิโคลาสบุญเกิด กฤษบำรุง เป็นบุญราศี*
 กรุงเทพฯ แผนกประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ
- สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ *ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทย* กรุงเทพฯ อัครสังฆมณฑล
 กรุงเทพฯ (ม ป ป)
- สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ (2543) *วีรกรรม จิตตารมณ์ และ ชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของ บุญราศีนิโคลาส บุญ*
เกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี กรุงเทพฯ แผนกประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุ
 อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ
- สุวิทย์ ชีรสาทวัต (2523) *ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส รศ 112-126* กรุงเทพฯ ภาควิชา
 ประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เสรี พงศ์พิศ (2545) *ศาสนาคริสต์* กรุงเทพฯ ฝ่ายงานอภิบาลและธรรมทูตอัครสังฆมณฑล
 กรุงเทพฯ
- อรรรรณ ใจกล้า (2530) *จันทบุรีในสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช จันทบุรี* ภาควิชาประวัติศาสตร์
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี
- อังรี เดอ ฟรองเดอวิล (2530) *ชีวประวัติ พระคุณเจ้า ปีแอร์ ลังแบร์ต เดอ ลาม็อด พระสังฆราช*
แห่งเบรริช คศ 1624-1679 ปอล ซาเวียร์ และภคินีคณะธิดากางเขน ณ จันทบุรี แปลและ
 เรียบเรียง ฉะเชิงเทรา คณะกรรมการคำสอนคาทอลิก
- อารามคาร์แมล จันทบุรี (1998) *ขี้หนูเขาคาร์แมล ของนักบุญยอห์น แห่งไม้กางเขน จันทบุรี*
 อารามคาแมล จันทบุรี
- อาเดรียง โลเน (2003) *ประวัติมิสซังกรุงสยาม คศ 1662-1811* ปอล ซาเวียร์ แปลและเรียบเรียง
 กรุงเทพฯ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ
- อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นรมล (2503) *ที่ระลึกสุวรรณสมโภชวัดจันทบุรี พ ศ 2503*
 กรุงเทพฯ อาชีวคอนบอสโก
- Chappoulie, Henri (1943) *Une Controverse entre Missionnaires a Siam au XVIIe Siecle*
 Paris Les Missions Etrangeres
- Irvin, Dale T & Sunquist, Scott W (2001) *History of the World Christian Movement*
 Volume I Earliest Christianity to 1453 New York Orbis Books

วิทยานิพนธ์

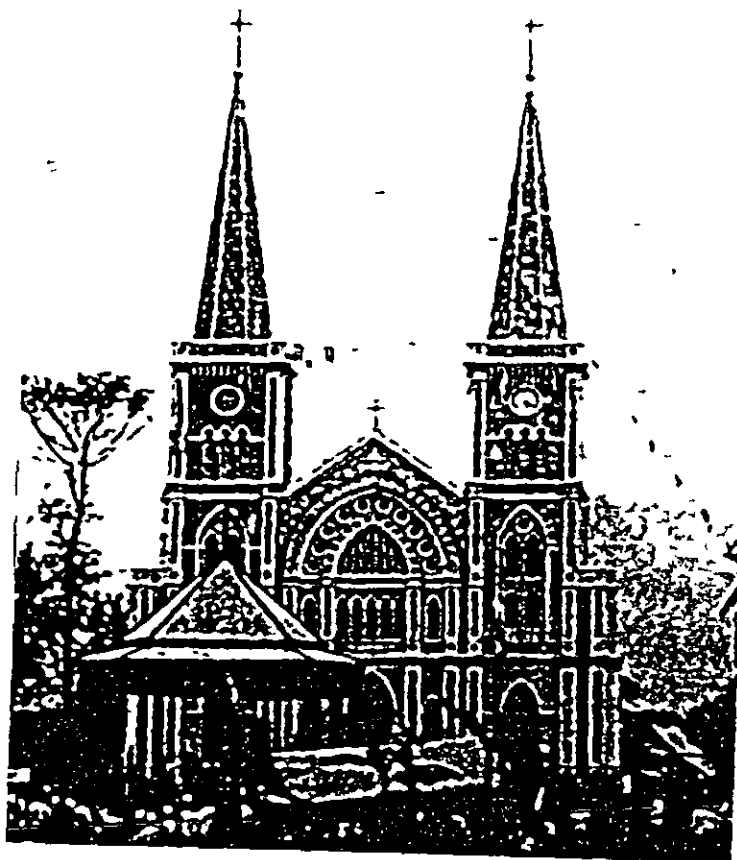
- Mallika Wannachaiwong (1999) *An Inquiry into the Spirituality of Bishop Lambert de la Motte and its Relevance to Present-Day Congregation of The Lovers of the Cross of Chanthaburi* Bangkok Graduate School, Assumption University
- Ratchadaporn Rittichon (1999) *Au cours du XVIIe siècle au Siam, un nouveau pas dans le système scolaire l'école des missionnaires français* Bangkok Memoire d'études françaises Diplôme de Maîtrise, Université Silpakorn

ภาคผนวก

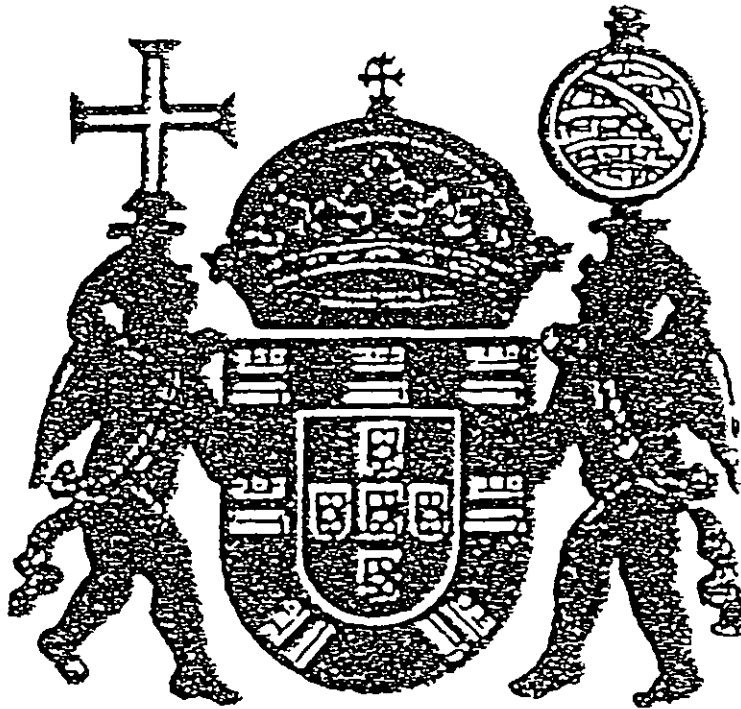
ภาคผนวก ก
ภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 อัลฟองโซ เดอ อัลบูเคร์ก อูปราชาโปรตุเกสแห่งมะละกาชาวตะวันตกชาติแรกที่
เข้าเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับไทย

ภาพประกอบ 2 อาสนวิหารพระนางมารีออปูัสสนธิ์นิรมล ก่อน พ.ศ. 2483

สัญลักษณ์ของปาโตรอาโด

ภาพประกอบ 3 สัญลักษณ์ของปาโตรอาโดหรือระบบสิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกส

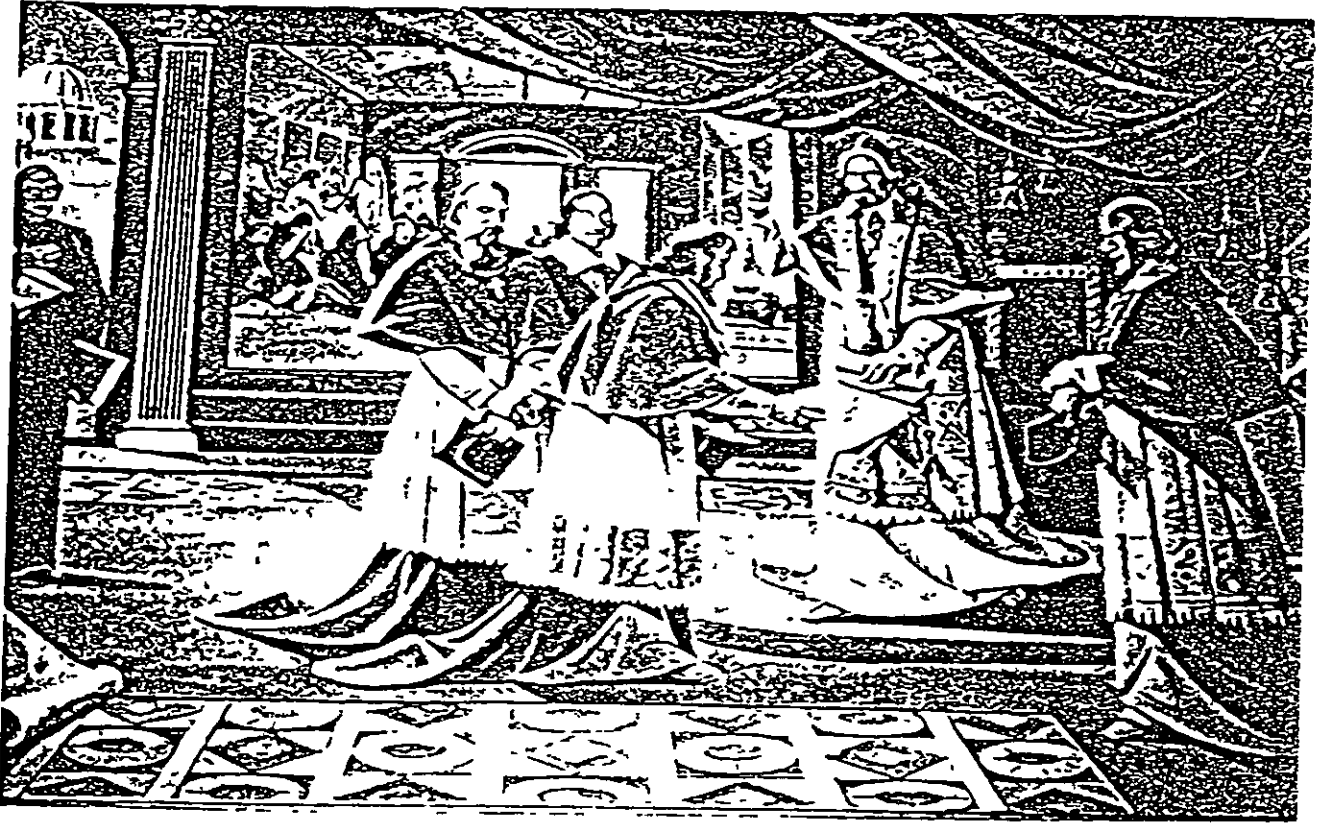

ภาพประกอบ 4 สมเด็จพระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 9 พ.ศ. 2210 - 2212 ผู้ประกาศสถาปนามิสซัง
สยามอย่างเป็นทางการ

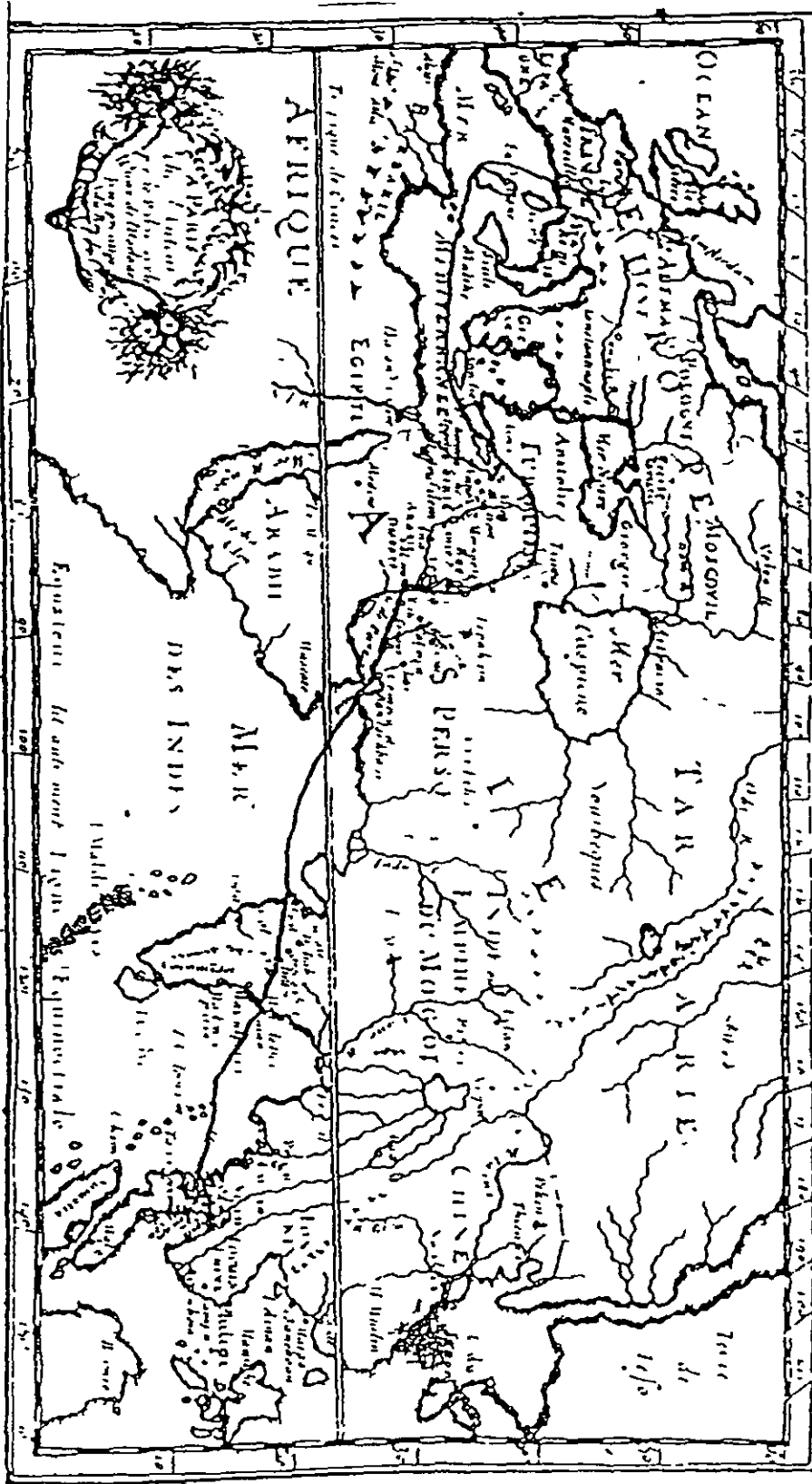
พระสันตะปาปาผู้ก่อตั้งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ
(เกรกอรี ที่ 15 (1622) และอูร์บาโน ที่ 8 (1627) ตั้งวิทยาลัยอูร์บาโน)

ภาพประกอบ 5 พระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 15 ผู้ก่อตั้งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อหรือ
โปรปากันดา ฟิเด พ ศ 2165

ภาพประกอบ 6 พระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 (พ.ศ. 2198 – 2210) ทรงแนะนำหลักการแพร่
 ธรรมแก่ผู้แทนพระสันตะปาปาทั้งสามท่านที่เข้าเฝ้า ได้แก่ บิชอปปีลลีโอ บิชอปลัมแบร์ต และ
 บิชอปโกโตเลนตี เมื่อ พ.ศ. 2202

CARTE DE VOYAGE DE M^r L'EVESQUE DE BRUXELLES,
 Vicaire Apostolique du Royaume de la Cochinchine &c.
 Par P. Du Val, Géographe Ordinaire du Roy

ภาพประกอบ 7 แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทางของ บิชอป ปีแอร์ ล็อมแบร์ต เดอ ลา ม็อด และ

คณะธรรมทูต พ ศ 2203 - 2205

ภาพประกอบ 8 บิชอป ฟรังซัว ปัลลิว ผู้แทนพระสันตะปาปาแห่งแคว้นตังเกี๋ยและจีนผู้ร่วมก่อตั้ง
คณะมิสซังต่างประเทศมิชชันนารี FRANCOIS PALLU

Mgr INGATIUS COTOLENDY

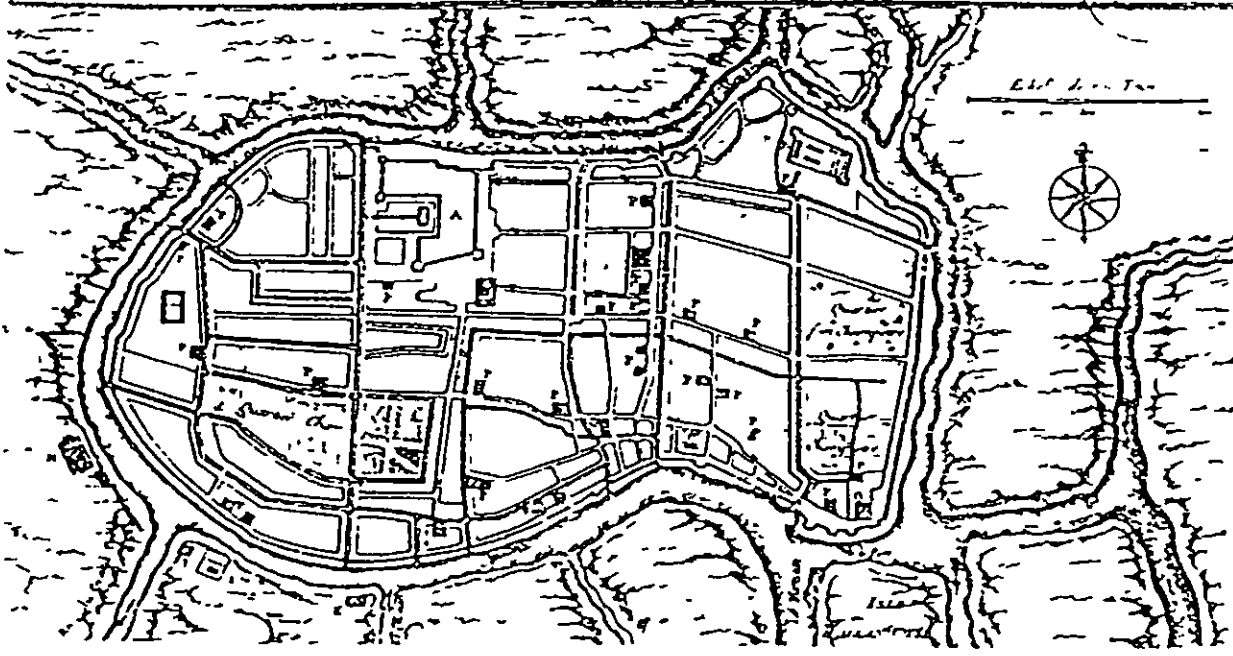
ภาพประกอบ 9 บิชอป อิญาสีอุส โกโตเลนดี ผู้แทนพระสันตะปาปาแห่งมณฑลน่านถึงมณฑลภาพ
ระหว่างเดินทางมาภาคตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ พ.ศ. 2205

ภาพประกอบ 10 บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา ม็อต ผู้แทนพระสันตะปาปาแห่งแคว้นโคชิน
จีนและอีก 5 มณฑลในประเทศจีนผู้สถาปนาคณะรักกางเขน และร่วมก่อตั้งคณะมิสซังต่าง
ประเทศแห่งกรุงปารีส

Capitale du Royaume de ce nom. Levee par un Ingenieur Francois en 1687

101 Palais du Roi	1 Palais Chinois	11 Nouvelle Loge des Francois	22 Rue d'Orléans
102 Palais de la Reine	2 Collège de la Vierge	12 Hôtel des Ambassadeurs de France	23 Rue de la Barrière
103 Palais de la Couronne	3 Palais Royal	13 Hôtel de Phaulcon	24 Rue au Fau
104 Palais de la Justice	4 Hôtel de la Couronne	14 Palais des Indes	25 Rue des Elephants
105 Palais de la Chambre des Comptes	5 Palais de la Couronne	15 Palais de la Couronne	26 Rue des Palais
106 Palais de la Couronne	6 Palais de la Couronne	16 Palais de la Couronne	27 Rue Chaussee

แผนผังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งวิศวกรชาวฝรั่งเศสได้เขียนไว้เมื่อ ค ศ 1687

ภาพประกอบ 12 แผนผังกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ ศ 2230

*Costantino Paulkon Veneziano-
Dinominato il Sig' Costanzo.*

ภาพประกอบ 13 ฟอลคอน (คอนสแตนติน เซรากี) เจ้าพระยาวิชาเยนทร์

ก.- การเบียดเบียน เฉพาะที่พนัสนิคม

1) คณะเลือดไทย

ก) ประกาศของคณะเลือดไทย พนัสนิคม

จากหนังสือ Thailand 1940-1945 p 159

“พี่น้องผู้รักชาติทั้งหลาย

“คณะเลือดไทย” เชื่อว่าพวกเราทั้งหลายคงจะได้รู้จักกันดีอยู่แล้ว คณะเลือดไทยเกิดจากพวกเราชาวไทยด้วยกันทุกคน เลือดไทยทุกคนต้องเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มติของคณะเลือดไทยคือ สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลทุก ๆ วิธีทางที่จะนำให้ชาติไทยของเราเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นมั่นคง ฉะนั้นเลือดไทยทุกคนต้องช่วยกันหาทางกำจัดศัตรู ของชาติให้สิ้นไป จะต้องไม่สนับสนุน ช่วยเหลือศัตรูของชาติ หรือพวกที่นิยมศัตรูของชาติเป็นอันขาด ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ที่เกิดของคณะเลือดไทยเราคือจังหวัดพระนคร แล้วได้กระจายไปทุกหนทุกแห่ง เช่น “คณะเลือดไทย เชียงใหม่” เชื่อว่าพวกเราทั้งหลายคงได้พบข่าวจากหนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวว่า “คณะเลือดไทย เชียงใหม่” ได้พร้อมใจกันไม่ยอมติดต่อกับพวกบาทหลวง และนางชี ตลอดจนพวกที่นิยมลัทธิศาสนาโรมันคาทอลิก เช่น ไม่ยอมขายอาหารให้แก่คนจำพวกนี้ โดยถือว่าบุคคลจำพวกนี้เป็นศัตรูของชาติ และพร้อมกันนี้ กรรมกรรตทุกชนิดไม่ยอมให้บุคคลจำพวกที่ได้กล่าวนามมาแล้วโดยสารถยนต์ของตน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะได้รับค่าจ้างอย่างแพงแสนแพง เขาก็หาได้ตั้งปรารถนาไม่และ “คณะเลือดไทย” ในจังหวัดพระนคร จึงเป็นที่มาแห่งคณะเลือดไทย ก็ไม่ยอมทำการซื้อสิ่งของที่เป็นของชนชาติศัตรูกับเรา และพวกที่นิยมลัทธิของศัตรูเป็นอันขาด นี่คือความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของพวกเราชาวไทย “สาขาคณะเลือดไทยพนัส” รู้สึกปลาปลื้มยิ่งนัก ในความสำเร็จอันใหญ่หลวงของคณะเลือดไทยที่ได้ปฏิบัติมาทุก ๆ คราว สุดที่จะหาคำใดมากล่าวให้ดียิ่งกว่านี้ได้

ฉะนั้น “สาขาคณะเลือดไทยพนัส” จึงมีมติเป็นเอกฉันท์รวมกันว่า นับแต่วันนี้เป็นต้นไปเราเลือดไทยจะไม่ยอมให้บุคคลจำพวกที่ได้กล่าวนามมาแล้วข้างต้น โดยสารถยนต์ หรือยอมรับใช้ตลอดจนการสนับสนุนด้วยประการใด ๆ ดังกล่าวมาแล้ว เพราะเลือดไทยถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นศัตรูของชาติไทยเรา และพวกที่นิยมลัทธิของศัตรู พวกเราถือว่าเขาล้มชาติ ล้มศาสนา อันแท้จริงของเขาเสียสิ้น มัวมาไปลงนิยมลัทธิของพวกศัตรูของเรา พวกเราจึงนึกดูชื่อว่ารัฐบาลจับพวกเราแนวที่ 5 ได้ นั้น เขาเหล่านี้คือพวกที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิก จึงได้รับคำสั่งสอนของศัตรู คอยหาโอกาสที่จะเอาพวกเราเป็นทาสของเขา ตลอดจนทำลายชาติของเราให้ย่อยยับไป พวกเราต้องระวังแนวที่ 5 นี้ จึงมาก และช่วยกันกำจัดลัทธินี้ให้สิ้นเชิง

พวกพี่น้องทั้งหลาย จงอย่าลืมว่าพวกเราชาวไทย ได้รับความขมขื่นมาแล้วเป็นจำนวนตั้ง 70 ปี บัดนี้เป็นศุภนิมิต อันดีงามของพวกเราแล้ว “สาขาคณะเลือดไทยพนัส” จึงขอร้องให้พวกเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันช่วยกันขับไล่นาชาตที่เป็นศัตรูของเรา ให้เขานำลัทธิอันแสนอุบาทว์นี้ออกไปเสียจากแหลมทอง แล้วญาติพี่น้องของเราที่หลงมกมายอญจะได้กลับมายังแนวทางเดิม ที่บรรพบุรุษของเราได้จุดสำหังสมมาไว้เพื่อลูกหลานเหลนชั้นหลัง ในที่สุด “สาขาคณะเลือดไทยพนัส” ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยจงลดบันดาลให้ชาติไทยประสบความสำเร็จทุกประการ ”

- “สาขาคณะเลือดไทยพนัสนิคม”

ภาพประกอบ 14 ตัวอย่างใบปลิว คณะเลือดไทย ช่วงตั้งแต่ปี 2483 ถึงปี 2488 (ต้นฉบับเก็บ

ไว้ที่หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ)

Mgr. JEAN-BAPTISTE PALLEGOIX
1841-1862

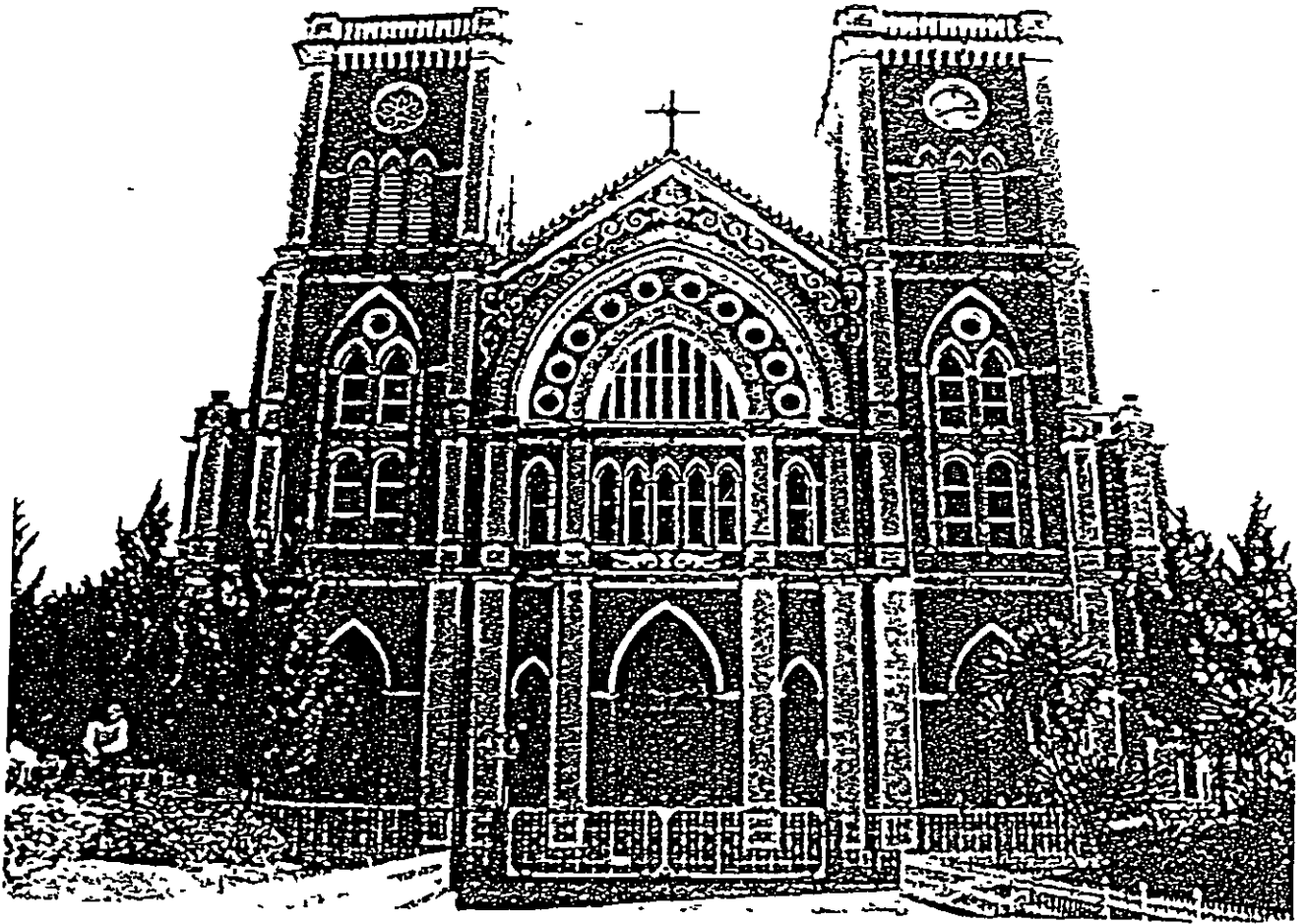
ภาพประกอบ 16 บิชอป จอห์น บัปติस्ता ปีลเลอกัว ประมุขมิสซังสยาม พ.ศ. 2384 - 2405

Mgr. JEAN LOUIS VEY

1875-1909

ภาพประกอบ 17 บิซอป ของ หลุยส์ เวย์ ประมุขมิสซังสยาม พ.ศ. 2418 - 2452

ภาพประกอบ 18 อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล (วัดหลังที่ 5) พ.ศ. 2452 - ปัจจุบัน

Mgr. MARIE-JOSEPH PERROS
1909-1947

ภาพประกอบ 19 บิชอป เรอเน มารี - โจเซฟ แปร์รอส ประมุขมิสซังสยาม พ.ศ. 2452 - 2490

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

COMMENTARIUM OFFICIALE

ACTA PII PP. XII

CONSTITUTIONES APOSTOLICAE

I

DE BANGKOK

(DE CHANTHABURI)

E VICARIATU APOSTOLICO DE BANGKOK PARS SEIUNGITUR ET NOVUS VICARIATUS
APOSTOLICUS DE CHANTHABURI ERIGITUR

PIUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Quo in Thailandensi regione magis ac magis prolatur catholicum nomen, peropportuna ducimus illius Ecclesiae partem ipsi Thailandensi clero regendam concedere. De venerabilium itaque Fratrum Nostrorum S R E Cardinalium Sacrae Congregationi de Propaganda Fide praepositorum consilio ex amplissimo Vicariatus Apostolici de Bangkok Societatis Parisiensis Missionum ad exterarum gentium curis commissi territorio aliquot seivngere provincias censuimus illarumque territorium in novum Vicariatum Apostolicum erigere Thailandensi clero committendum. Suppleto igitur, quatenus opus est, quorum intersit, vel eorum qui sua interesse praesumant consensu, attento favorabili voto venerabilium Fratrum Antonini Dapifer, Archiepiscopi titularis Neocaesariensis in Ponto ac in Indosinis Delegati Apostolici, nec non Renati Mariae Ioseph Petros, Episcopi titularis Zoarensis ac Vicari Apostolici de Bangkok omnibus mature perpensis ac certa scientia, apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, ex eiusdem Vicariatus de Bangkok territorio partem seivngimus, finibus qui sequuntur determinatam ad orientem Vicariatu Apostolico de Phnom-Penh, contra meridiem Thailandensis maris sinu, occasum versus eodem maris sinu usque ad Banpakong fluminis ostia indeque eodem flumine usque dum limites meridionales attingunt provinciae de Prachinburi seu Pachim, eiusdem deinde provinciae limitibus occidentalibus et septentrionalibus, in qua tota haec provincia ad novum Vicariatum erigendum transferretur. Territorium ita distractum ac definitum in novum Vicariatum Apostolicum erigimus et constituimus, quem a Chanthaburi urbe eiusdem provinciae princeps, de Chanthaburi Chanthaburnensem nuncupandum decernimus eundemque thailandensis cleri curis concedimus, quam maxime in Domino confisi sollerti illius regionis cleri studio et industria, catholicam religionem uberiores fructus percipere posse. Novoritaque huic Vicariatu Apostolico de Chanthaburi eiusque pro tempore Vicariis Apostolicis omnia tribuimus iura privilegia, honores et potestates, quibus ceteri per orbem Vicariatus Apostolici eorumque Praesules fruuntur et gaudent. Nosque panter usdem adstringimus oneribus et obligationibus, quibus ceteri adstringuntur. Quae omnia, uti supra disposita constituta, rata ac valida esse volumus et iubemus, contrariis quibuslibet minime obstantibus. Harum vero Litterarum transcriptis aut excerptis, etiam impressis manu tamen alicuius notarii publici subscriptis et sigillo viri in ecclesiastica dignitate vel officio constituti munitis, eandem prorsus volumus haberi fidem quae huic praesentibus haberetur, si exhibitae Nostrae forent. Nemini autem hanc paginam dismembrationis, erectionis, constitutionis, commissionis statuit et voluntatis Nostrae infringere vel ei contraire liceat. Si quis vero id ausu temerario attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli se noverit incursum.

Datum Romae apud S Petrum, anno Domini millesimo nongentesimo quadragésimo quarto, die undecima Mai mensis Pontificatus Nostrae anno sexto.

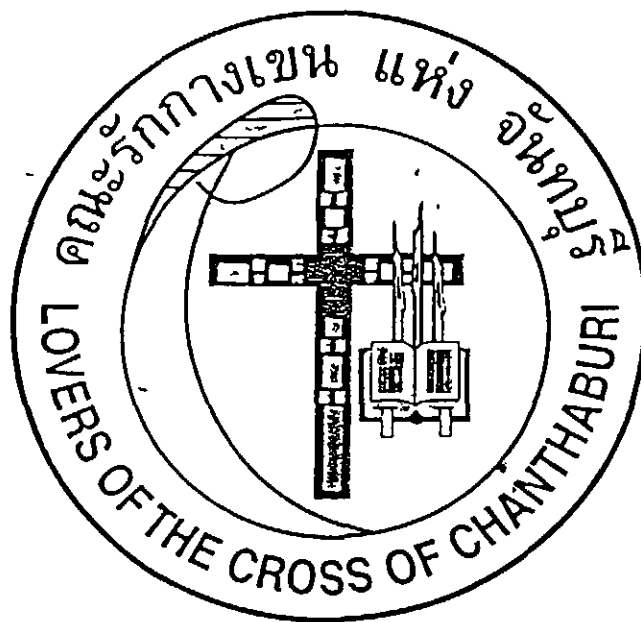
Pro S R E Cancellario
Card. GRANTO DI BELMONTE
Decanus Sacri Collegii

P Card FUMASONI BIONDI
S C. de Propaganda Fide Praefectus

Alfonsus Carnici Decanus Proton Apost
Franciscus Hannibal Ferretti Proton Apost

ภาพประกอบ 20 สาส์นสมณกระทรวงเผยแผ่พร่ความเชื่อประกาศสถาปนาตั้งมณฑลจันทบุรี
(มิสซังจันทบุรี)

ตราเครื่องหมายประจำคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

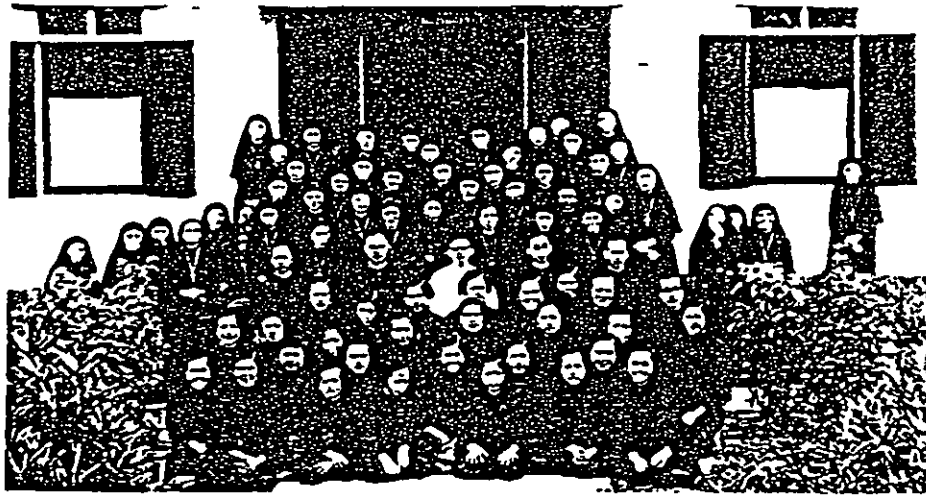
- ๙ เครื่องหมายกางเขน
สัญลักษณ์ของภคินีรักกางเขน
- ๑๐ เพชรพลอยประดับกางเขน
อัญมณี สัญลักษณ์ของชาวจันทบุรี
- ๑๑ พระแม่มาลี
ตัวอย่างชีวิตแห่งการรับใช้ และชีวิตเรียบง่ายของภคินี
- ๑๒ เสี้ยวพระจันทร์
แทนจังหวัดจันทบุรี ดินกำเนิด และที่ตั้งบ้านศูนย์กลางของคณะ
- ๑๓ เกียนสามเล่มที่จุดอยู่
ข้อปฏิญาณตน ๓ ประการของภคินี
- ๑๔ หนังสือนี
พระคัมภีร์และพระธรรมนูญของคณะ
- ๑๕ วงกลม 2 วง และมือของคณะ
สมาชิกของคณะทำงานในสังฆมณฑลจันทบุรี และสังฆมณฑลอื่นอย่างต่อเนื่อง

• รูปหมู่ซิสเตอร์ ภาพถ่าย ค.ศ 1930

• ซิสเตอร์กับชาวบ้านและเด็กๆ ภาพถ่าย ค.ศ 31

• ภาพถ่าย ค.ศ.1955

• คุณพ่อเปโตร อาหาร พัฒนภิรมย์
จิตตาศึกษา ค.ศ 1958-1961

• วันถวายศีลบนตลอดชีพ และฉลอง ครบรอบ 50 ปี
ภาพถ่าย ค.ศ.1956 \

ภาพประกอบ 22 พัฒนาการของภคินีคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ.ศ 2473 - 2499

ภาพประกอบ 22 พัฒนาการของภคินีคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ ศ 2473 - 2499

ภาพประกอบ 23 ภคินีคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี (ถ่ายเมื่อประมาณ พ ศ 2473) เครื่องแบบ ภคินีสมัยแรกเริ่ม

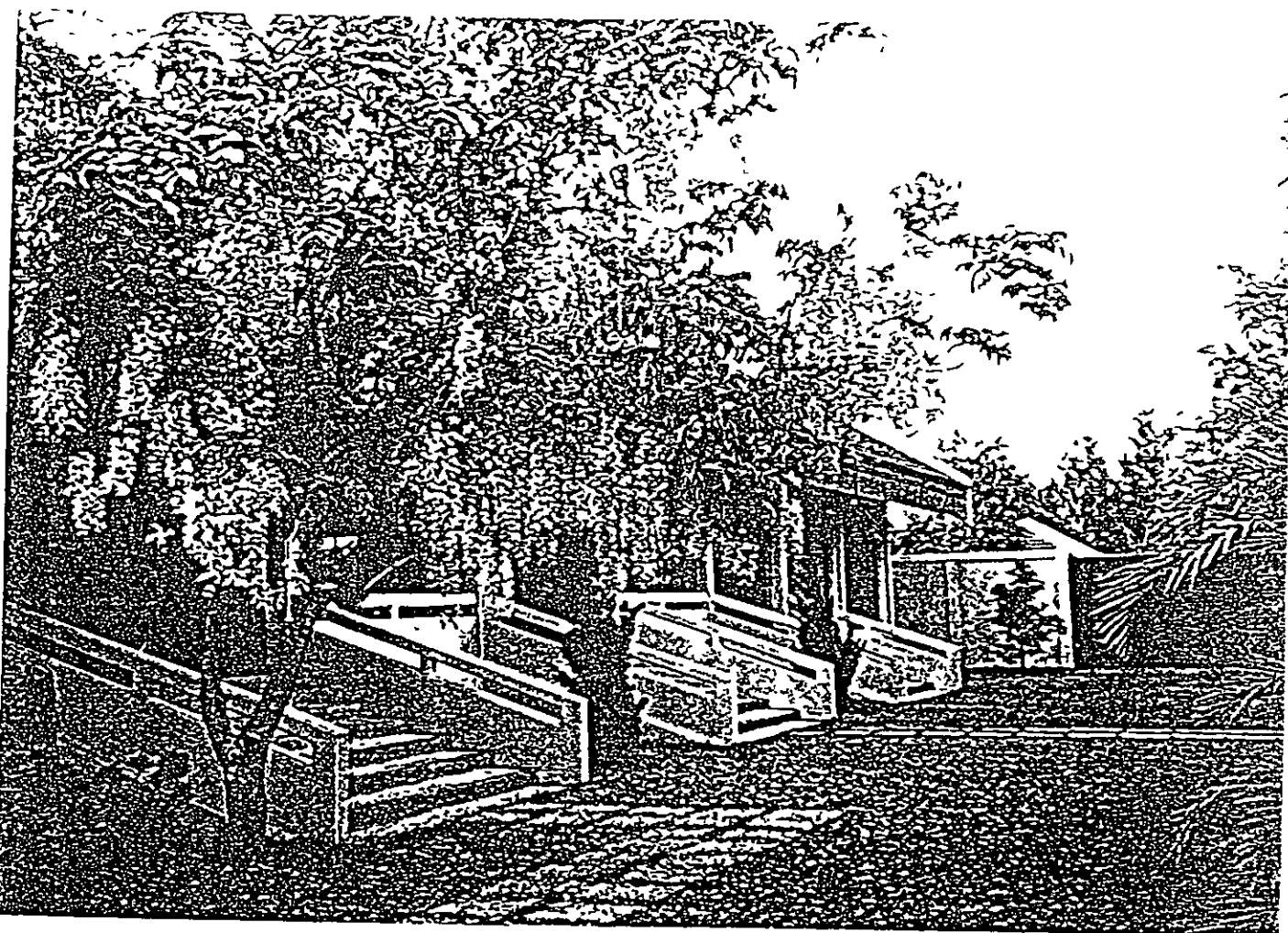
ผู้บริหารคณะ ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน

อันดับที่	นามชื่อ	วาระในหน้าที่ (ค ศ)	รวมเวลา/ปี
1	อรรณา เฉื่อง	1852-1871	20
2	อรรณา กัน	1872-1905	34
3	อรรณา ผูก สาทรกิจ	1906-1931	26
4	มัทตาเลนา แจ่ม สาทรกิจ	1932-1940	9
5	ปูแดนตีอานา เจ็บ อานามนารถ	1941-1946	6
6	มัทตาเลนา แจ่ม สาทรกิจ	1947-1952	6
7	มารี มาแยลลา เดว นาลาภ	1953-1955	3
8	มารี ซิมพอโรซา เทอม ประทุมราช	1955-1960	6
9	มารี อานาสตาซีอา พาณี อรรณวงศ์	1961-1972	12
10	มารี หลุยส์ เกษร กิจท่า	1973-1980	8
11	มารี กาสซิลดา พัชรา อรรีพรรค	1981-1989	9
12	เมรี โจน ออฟ อาร์ค พเยาว์ ดาวรวงศ์	1990-1999	10
13	มารี โรสลิน ศรีไพโร กระทอง	2000-ปัจจุบัน	

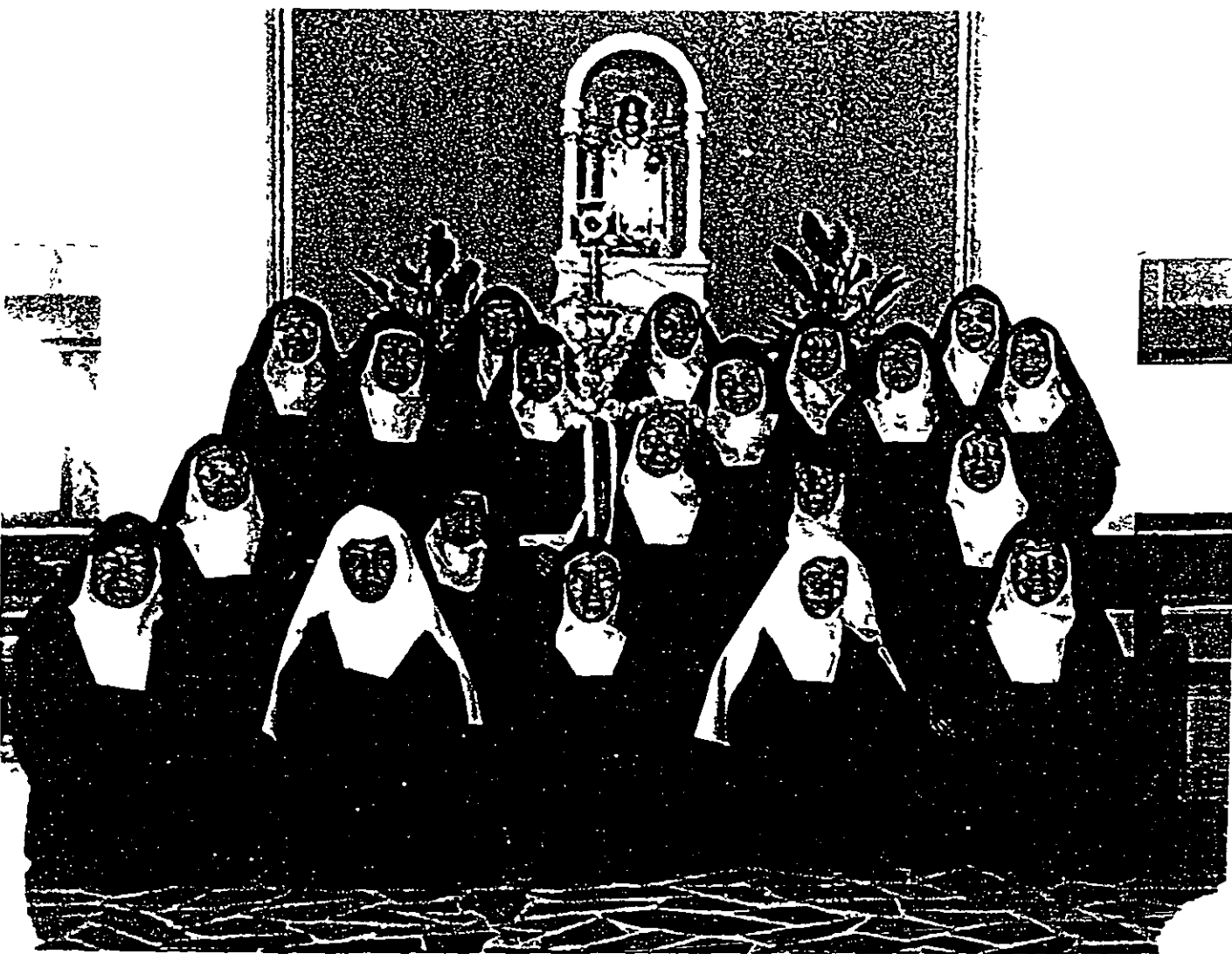
ภาพประกอบ 24 รายชื่อผู้บริหารคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ ศ 2395 - ปัจจุบัน

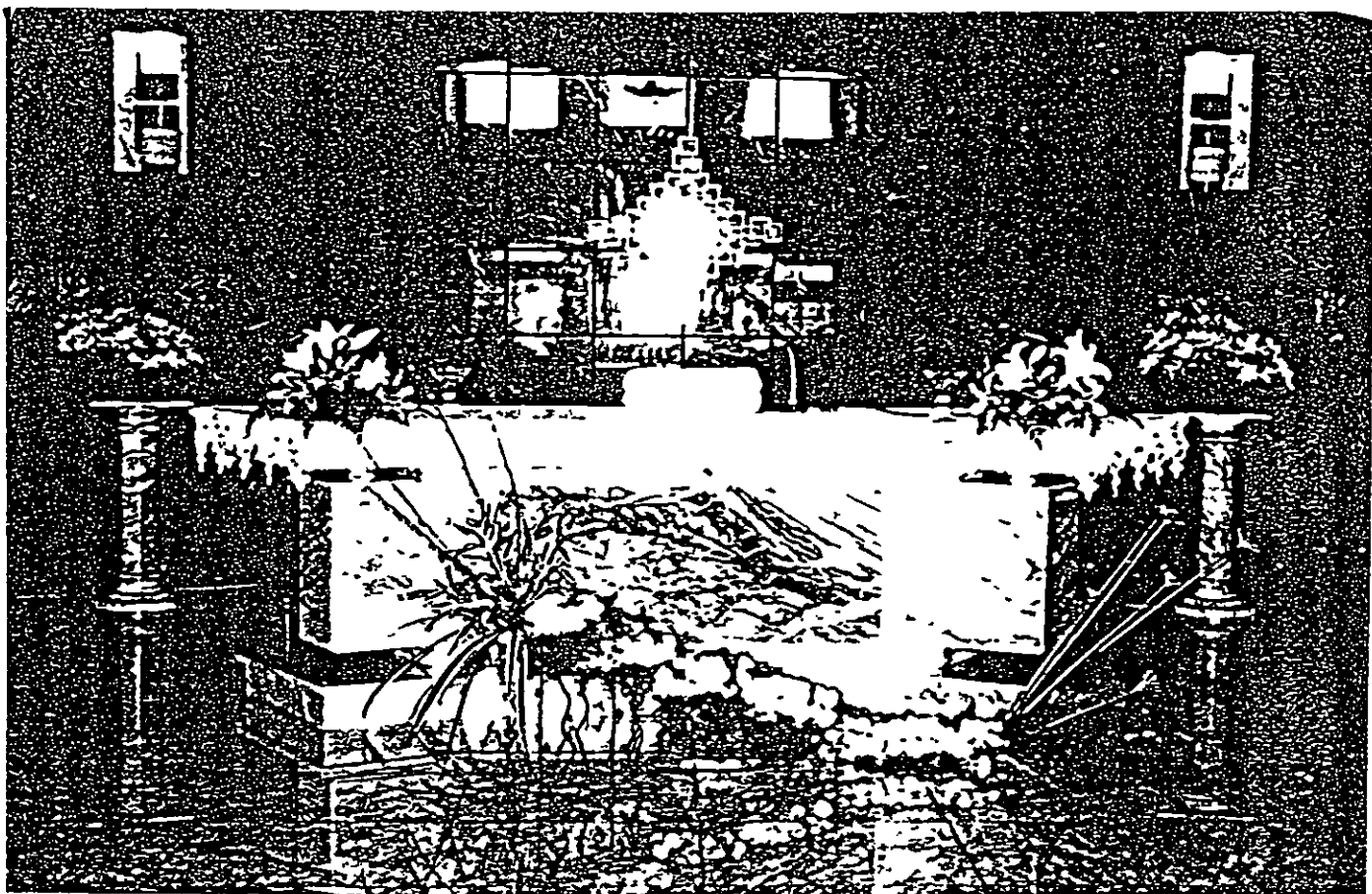
ภาพประกอบ 25 นักบุญเทเรซา แห่งอาวีลา และสัญลักษณ์ภคินีไม่สวมรองเท้า คณะพระนาง
พรหมจารีมารีย์แห่งภูเขาคาร์แมล (คณะภคินีอารามคาร์แมล)

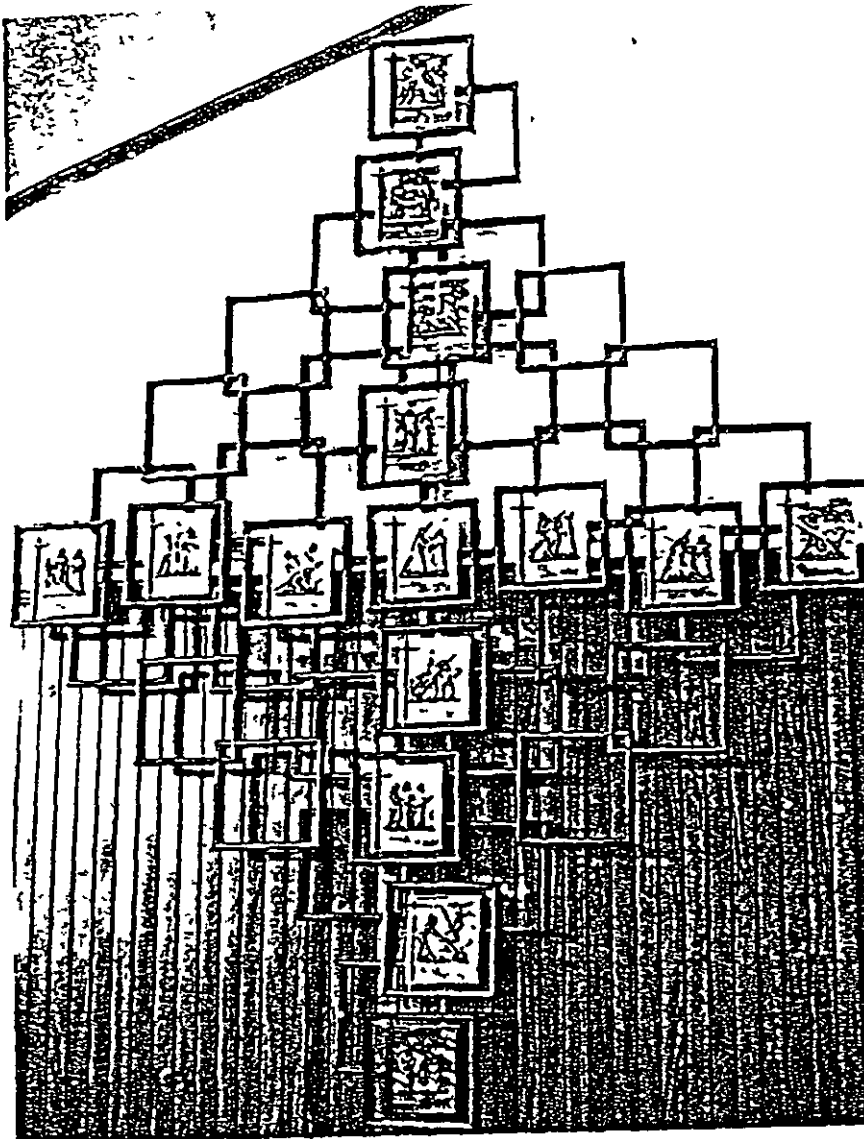
ภาพประกอบ 26 อารามคาร์แมล (เขตภายในพรต) แห่งจันทบุรี

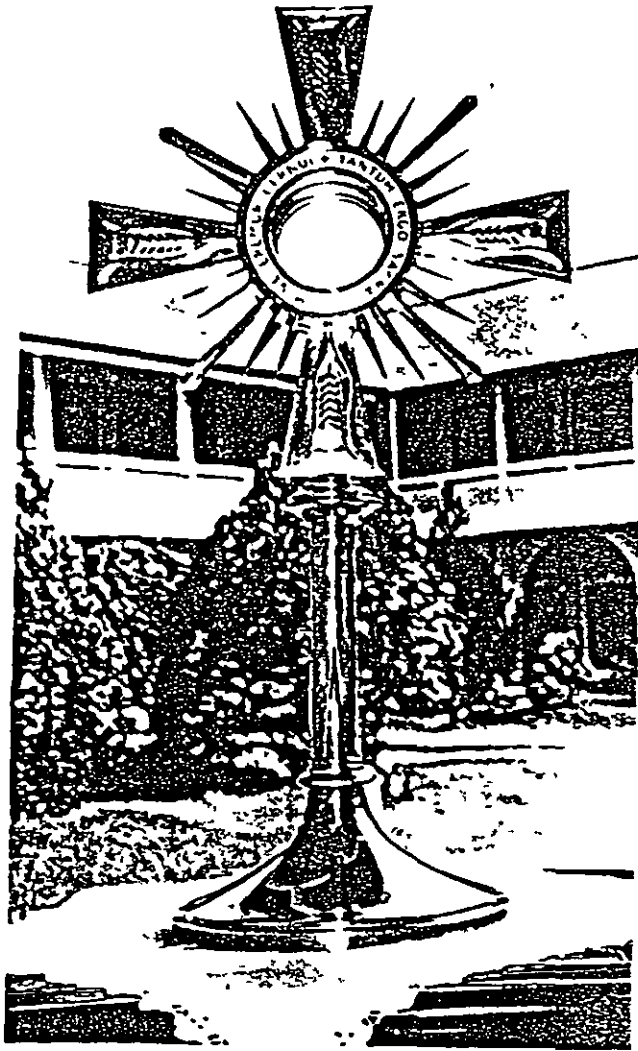
ภาพประกอบ 27 สมาชิกปัจจุบันของอารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี พ ศ 2545

ภาพประกอบ 28 พระแท่นบูชา ภายในอารามคาร์แมต แห่งจันทบุรี

ภาพประกอบ 29 ตู้อิสิมมหาสนิท และภาพเดินรูป 15 ภาค ภายใน อารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี

ภาพประกอบ 30 รัศมีอวยพร (กางเขน) อยู่ในห้องสักการภัณฑ์ อารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี

ภาพพระถ้วย ๖-๗ ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์ (จอกกาติยทอง จอกกาติกะ และผอบศตฯ) ชูฎภายใน

ห้องสักการภัณฑ์ อารามคาร์แมล แห่งจันทบุรี

ภาพประกอบ 32 นักบุญ จอห์น บัปติส เดอ ลาซาล ผู้ก่อตั้งคณะภราดรลาซาลผู้วางรากฐาน
โรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาอาชีวศึกษาและวิทยาลัยครูของคาทอลิกเป็นคณะแรก

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้แทนพระสันตะปาปาที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาครั้งแรกในกรุงศรีอยุธยา
และบิชอป (สังฆราช) ในมิสซังสยามและสังฆมณฑลต่าง ๆ

ภาคผนวก ก

รายชื่อ

ผู้แทนพระสันตะปาปาที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาครั้งแรกในกรุงศรีอยุธยา
และ บิชอป (สังฆราช) ในมิสซังสยามและสังฆมณฑลต่าง ๆ

- 1 ผู้แทนพระสันตะปาปา (Apostolic Vicar) พ ศ 2205-2216
 - 1 1 บิชอป ปีแอร์ ลัมแบต์ เดอ ลา ม็อด
 - 1 2 บิชอป ฟรังซัว บ็อลลีอ
- 2 บิชอป (สังฆราช) ในมิสซังสยาม พ ศ 2217-2508

นาม	พ ศ	จำนวนปี	ตรงกับรัชกาล	พ ศ
1 บิชอป หลุยส์ ลาโน (Bishop Louis Laneau)	2217-2239	22	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	2199-2231
2 บาทหลวง แฟร์เรอ-โบรด์ (Ferreux – Braud) (พระสันตะปาปา อินโนเซนต์ ที่ 12 ทรงแต่งตั้งให้ท่านเป็น ประมุขมิสซังสยามเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ ศ 2240 แต่ท่าน มรณภาพในวันที่ 11 มกราคม พ ศ 2241 ที่อยุธยาและคำสั่ง แต่งตั้งมาถึงหลังมรณภาพ แล้ว)	2240-2241	1	สมเด็จพระเพทราชา	2231-2246
3 บิชอป หลุยส์ ชังปียงง เดอ ซิเช (Bishop Louis Champion de Cice)	2243-2261	18	พระเจ้าเสือ (เจ้าเสือ) พระเจ้าท้ายสระ	2246-2251 2251-2275
4 บิชอป เตสซิเออร์ เดอ เก-เราล (Bishop Tessier de Queralay)	2261-2279	18	พระเจ้าท้ายสระ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรม โกศ	2251-2275 2275-2301

นาม	พ ต	จำนวนปี	ตรงกับรัชกาล	พ ต
5 บาทหลวง เลอแมร์ (Lemaire) (อยู่ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวบรมโกศ ซึ่งมีการควบคุม มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสอย่าง เข้มงวด คั้งนั้น ก่อนที่ บิชอป แตสซีแอร์ เดอ เก-ราเล จะ มรณภาพท่านได้มอบหมายให้ บาทหลวง เลอแมร์ เป็นอธิการ ปกครองมิสซังสยาม เพราะ ติดต่อกับสำนักวาติกัน ไม่ได้)	2279-1183	4	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	2275-2301
6 บิชอป เดอ โลลิแอร์ (Bishop de Lohière)	2283-2298	15	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	2275-2301
7 บิชอป ปีแอร์ บริโกต์ (Bishop Pierre Brigot)	2298-2310	12	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ	10 วัน 2301-2310
8 บิชอป โจเซฟ หลุยส์ กูเด (Bishop Joseph Louis Coude)	2311-2323	12	สมเด็จพระเจ้าตากสิน	2311-2325
9 บิชอป โอลิเวียร์ ซีม็อง เลอบ็อง (Bishop Olivér Simon Le Bon)	2325-2328	3	สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก	2325-2352
10 บิชอป อาร์โนต์ อังตวน การ์โนต์ (Bishop Arnold Antoine Garnault)	2329-2354	25	สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน ภาลัย	2325-2352 2352-2367
11 บิชอป เอสปรีต์ มารี โจเซฟ ฟลอรังส์ (Bishop Esprit Marie Joseph Florens)	2354-2377	23	สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และ และสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	2352-2367 2367-2394
12 บิชอป ยัง ปอลฮิลแอร์ มิแชล กูร์เวอซี (Bishop Jean Paul Hilaire Michel Couverzy)	2377-2384	7	สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	2367-2394

นาม	พ ศ	จำนวนปี	ตรงกับรัชกาล	พ ศ
13 บิชอป จอห์น บัปติสตา ปัลเลอกัว (Bishop John Baptista Pallegoix)	2384-2405	21	สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	2367-2394 2394-2411
14 บิชอป ปีแอร์ ซูเลียง มาร์ก เกลม็งโซ (Bishop Pierre Julien Marc Clemenceau)	2405-2407	2	สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	2394-2411
15 บิชอป แฟร์ดีนันด์ เอเม ออกุสแตง โจแซฟ ดือปองด์ (Bishop Ferdinand Aime Augustin Joseph Dupond)	2407-2415	8	สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว	2394-2411 2411-2453
16 บิชอป ซอง หลุยส์ เวย์ (Bishop Jean Louis Vey)	2418-2452	34	สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	2411-2453
17 บิชอป เรอเน มารี โจแซฟ แปร์รอส (Bishop Rene Marie Joseph Perros)	2452-2490	38	สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท มหิดล	2411-2453 2453-2468 2468-2477 2477-2492
18 บิชอป หลุยส์ ออกัสต์ เคลม็งด์ โซเร็ง (Bishop Louis-August Clement Chorin)	2490-2506	16	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท มหิดล และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	2477-2492 2493- ปัจจุบัน
19 บิชอป ยวง เคียมสุน นิตโย (Bishop Johann Kemson Nittayo)	2506-2508	2	ภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	2493- ปัจจุบัน
หมายเหตุ สำนักวาติกันได้แต่งตั้งและ แบ่งแยกมิสซังสยามในวันที่ 18 ธันวาคม พ ศ 2508 เป็น อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และ อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง (ต่อมาแบ่งเป็นสังฆมณฑลอื่น ๆ ภายหลัง)				

3 ประมุขอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (ชื่อเดิม มีสซังกรุงเทพฯ) พ ศ 2508 - ปัจจุบัน

นาม	พ ศ	จำนวนปี	ตรงกับรัชกาล	พ ศ
1 บิชอป ขวง เคียมสุน นิตโย (Bishop Johann Kemson Nitayo)	2508-2516	8	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	2493- ปัจจุบัน
2 พระคาร์ดินัล ไมเคิล มีชัย กิจบุญชู (Cardinal Michel Mechai Kittbunchu)	2516- ปัจจุบัน	-	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	2493- ปัจจุบัน

4 ประมุขสังฆมณฑลจันทบุรี (ชื่อเดิม มีสซังจันทบุรี) พ ศ 2487-ปัจจุบัน

นาม	พ ศ	จำนวนปี	ตรงกับรัชกาล	พ ศ
1 บิชอป ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง (Bishop Jacob Cheng Kerdsawang)	2487-2495	8	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล	2477-2492 2493-ปัจจุบัน
2 บิชอป ฟรังซิสเซเวียร์ สงวน สุวรรณศรี (Bishop Francis Xavier Sanguon Souvannasri)	2495-2513	18	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	2493-ปัจจุบัน
3 บิชอป ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต (Bishop Lawrence Thienchai Samanchit)	2514- ปัจจุบัน	-	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	2493-ปัจจุบัน

ทิมา อาเคเริง โลเน (2003) *ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค ศ 1662 - 1811* หน้า XXVII - XXXI

ภาคผนวก ค

สถิติจำนวนคริสต์ศาสนิกชนของสังฆมณฑลจันทบุรี พ.ศ. 2546

ภาคผนวก ก
สถิติจำนวนคริสต์ศาสนิกชนของสังฆมณฑลจันทบุรี

สถิติประจำปี พ ศ 2546

สังฆมณฑลจันทบุรี

พระสังฆราช	ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต
สถาปนาเป็นสังฆมณฑล	วันที่ 18 ตุลาคม พ ศ 2487
ประกอบด้วย	8 จังหวัด คือ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา (บางส่วน) ชลบุรี ตราด นครนายก (ยกเว้นอำเภอบ้านนา) ปราจีนบุรี ระยอง สระแก้ว
จำนวนประชากร	4,333,797 คน
จำนวนคาทอลิก	38,880 คน
พระสงฆ์สังฆมณฑล	85 องค์
พระสงฆ์นักบวช	14 องค์
ภารดา	16 คน
ภคินี	200 คน

ที่มา ปฏิทินคาทอลิก พ ศ 2548 / ค ศ 2005 หน้า 114

ภาคผนวก ง

**สรุปรายงานประจำปี วัดอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
ประจำปี พ ศ 2538-2546**

ภาคผนวกที่ ง
สรุปรายงานประจำปี
วัด อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
ประจำปี พ.ศ. 2538 – 2546

ชื่อโบสถ์

อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล	โรมันคาทอลิก	0 – 3931 – 1578
-----------------------------------	--------------	-----------------

สถานที่ตั้ง

หมู่ที่	ถนน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	รหัสไปรษณีย์	โทรศัพท์	โทรสาร
5		จันทนิมิต	เมือง	จันทบุรี	22000	0 – 3931 - 1578	0 – 3934 – 4004

ผู้นำ / หัวหน้าศาสนสถาน

ผู้นำ / หัวหน้า ศาสนสถาน	ตำแหน่ง	แต่งตั้งเป็นผู้นำ ทีมีเมื่อ	วุฒิ (ระบุชื่อวุฒิ)		
			สามัญ	ศาสนา	อื่นๆ
บาทหลวง สุดเจน ผั่นเรือง	เจ้าอาวาส	1 มิถุนายน 2543	ปริญญาโท (จิตวิทยา)	ปริญญาตรี (ปรัชญาและเทวศาสตร์)	ด้านให้คำปรึกษา จากสำนักกวาดกัน

จำนวนนักบวชในศาสนสถาน

ชาย	หญิง	รวม
6	-	6 คน

จำนวนผู้นับถือศาสนา

ชาย	หญิง	รวม
4,164	4,181	8,345 คน

ที่มา ข้อมูลศาสนสถาน แบบสำรวจข้อมูลศาสนาคริสต์ จันทบุรี เขตการศึกษา 12
(ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2545)

รายงานประจำปี
วัด อาสนวิหารพระนางมารีออปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
ประจำปี พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995)

1	จำนวนคาทอลิก	8 063	คน
	- ไทย	8,063	คน
	- ต่างชาติ	-	คน
2	จำนวนครูคำสอน	11	คน
	- ชาย	3	คน
	- หญิง	8	คน
3	ผู้ใหญ่เรียนคำสอน	33	คน
	- ชาย	8	คน
	- หญิง	25	คน
4	ผู้ใหญ่กลับใจและรับศีลล้างบาป	3	คน
	- ชาย	1	คน
	- หญิง	2	คน
5	กลับใจก่อนตายและล้างบาป	3	คน
	- ชาย	3	คน
	- หญิง	-	คน
6	ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบลงมา	67	คน
	- ชาย	28	คน
	- หญิง	39	คน
7	ล้างบาปตั้ง 1 ขวบถึง 7 ขวบ	12	คน
	- ชาย	6	คน
	- หญิง	6	คน
8	ล้างบาปตั้ง 7 ขวบขึ้นไป	59	คน
	- ชาย	27	คน
	- หญิง	32	คน
9	รับศีลมหาสนิทครั้งแรก	192	คน
	- ชาย	80	คน
	- หญิง	112	คน

10	รับศีลกำลัง			83		คน		
	- ชาย			34		คน		
	- หญิง			49		คน		
11	แต่งงานกับคนต่างศาสนา			51		คน		
12	แต่งงานกับคาทอลิก			9		คน		
13	สามเณรของวัด			12		คน		
	- เณรเล็ก	8	คน	คณะ	พื้นเมือง			
	- เณรใหญ่	4	คน	คณะ	พื้นเมือง			
14	กิจการคาทอลิก							
1	พลศีล	192	คน					
2	วาย ซี เอส	66	คน	8	เซอร์ร่า	40	คน	
3	พลมารี			9	ผู้สูงอายุ	300	คน	
	- ประจำการ	65	คน	10	พระเมตตา	80	คน	
	- สนับสนุน	85	คน	11	เด็กช่วยมิสซา	30	คน	
4	วินเซนต์เดอปอล	11	คน	12	นักขับร้อง	30	คน	
5	คูร์ซีลโล	134	คน	13	โตเปีย	-	คน	
6	เขาวชน	50	คน	14	กองหน้าร่าเริง	10	คน	
7	ชีวิตครอบครัว	344	คน	15	ภาวนาแบ่งปันพระวาจา	15	คน	
				16	อื่น ๆ	-	คน	

ทิมา รายงานประจำปีอาสนวิหารพระนางมารีอากฎิสันธินิรมล จันทบุรี พ ศ 2538 (ค ศ 1995)

รายงานประจำปี
วัด อาสนวิหารพระนางมารีออปุติสนธิ์นิรมล จันทบุรี
ประจำปี พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996)

1	จำนวนคาทอลิก	8 111	คน
	- ไทย	8 111	คน
	- ต่างชาติ	-	คน
2	จำนวนครูคำสอน	6	คน
	- ชาย	2	คน
	- หญิง	4	คน
3	ผู้ใหญ่เรียนคำสอน	23	คน
	- ชาย	9	คน
	- หญิง	14	คน
4	ผู้ใหญ่กลับใจและรับศีลล้างบาป	14	คน
	- ชาย	2	คน
	- หญิง	12	คน
5	กลับใจก่อนตายและล้างบาป	1	คน
	- ชาย	1	คน
	- หญิง	-	คน
6	ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบลงมา	63	คน
	- ชาย	31	คน
	- หญิง	32	คน
7	ล้างบาปตั้ง 1 ขวบถึง 7 ขวบ	18	คน
	- ชาย	6	คน
	- หญิง	12	คน
8	ล้างบาปตั้ง 7 ขวบขึ้นไป	36	คน
	- ชาย	13	คน
	- หญิง	23	คน
9	รับศีลมหาสนิทครั้งแรก	50	คน
	- ชาย	27	คน
	- หญิง	23	คน

10	รับศีลกำลัง			99		คน
	- ชาย			44		คน
	- หญิง			55		คน
11	แต่งงานกับคนต่างศาสนา			45		คน
12	แต่งงานกับคาทอลิก			3		คน
13	สามเณรของวัด			18		คน
	- เณรเล็ก	14	คน	คณะ	พื้นเมือง	
	- เณรใหญ่	4	คน	คณะ	พื้นเมือง	
14	กิจการคาทอลิก					
1	พลศีล	192	คน	8	เซอร์ร่า	39 คน
2	วาย ซี เอส	67	คน	9	ผู้สูงอายุ	300 คน
3	พลมารี			10	พระเมตตา	182 คน
	- ประจำการ	68	คน	11	เด็กช่วยมิสซา	67 คน
	- สนับสนุน	220	คน	12	นักขับร้อง	30 คน
4	วินเซนต์เดอปอล	11	คน	13	โตเปีย	- คน
5	คูร์ซิติโล	133	คน	14	กองหน้าร่าเริง	- คน
6	เขาวชน	34	คน	15	ภาวนาแบ่งปันพระวาจา	11 คน
7	ชีวิตครอบครัว	374	คน	16	อื่นๆ	- คน

ที่มา รายงานประจำปีอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996)

รายงานประจำปี
วัด อาสนวิหารพระนางมา리아ปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
ประจำปี พศ 2540 (ค ศ 1997)

1	จำนวนคาทอลิก	8 240	คน
	- ไทย	8,240	คน
	- ต่างชาติ	-	คน
2	จำนวนครูคำสอน	6	คน
	- ชาย	2	คน
	- หญิง	4	คน
3	ผู้ใหญ่เรียนคำสอน	34	คน
	- ชาย	11	คน
	- หญิง	23	คน
4	ผู้ใหญ่กลับใจและรับศีลล้างบาป	19	คน
	- ชาย	4	คน
	- หญิง	15	คน
5	ปรับใจก่อนตายและล้างบาป	5	คน
	- ชาย	4	คน
	- หญิง	1	คน
6	ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบลงมา	33	คน
	- ชาย	17	คน
	- หญิง	16	คน
7	ล้างบาปตั้ง 1 ขวบถึง 7 ขวบ	33	คน
	- ชาย	17	คน
	- หญิง	16	คน
8	ล้างบาปตั้ง 7 ขวบขึ้นไป	39	คน
	- ชาย	22	คน
	- หญิง	17	คน
9	รับศีลมหาสนิทครั้งแรก	130	คน
	- ชาย	56	คน
	- หญิง	74	คน

10	รับทีลกกำลัง			98		คน
	- ชาย			48		คน
	- หญิง			50		คน
11	แต่งงานกับคนต่างศาสนา			43		คน
12	แต่งงานกับคาทอลิก			6		คน
13	สามเณรของวัด			20		คน
	- เณรเล็ก	16	คน	คณะ	พื้นเมือง	
	- เณรใหญ่	4	คน	คณะ	พื้นเมือง	
14	กิจการคาทอลิก					
1	พลศีล	130	คน	8	เซอร์ร่า	42 คน
2	วาย ซี เอส	120	คน	9	ผู้สูงอายุ	298 คน
3	พลมารี			10	พระเมตตา	174 คน
	- ประจำการ	68	คน	11	เด็กช่วยมิสซา	78 คน
	- สนับสนุน	220	คน	12	นักขับร้อง	36 คน
4	วินเซนต์เดอปอล	12	คน	13	โตเปีย	- คน
5	กูร์ซิลโล	135	คน	14	กองหน้าร่าเริง	115 คน
6	เขาวชน	40	คน	15	ภาวนาแบ่งปันพระวาจา	15 คน
7	ชีวิตครอบครัว	376	คน	16	อื่นๆ	- คน

ที่มา รายงานประจำปีอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997)

รายงานประจำปี
วัด อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
ประจำปี พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998)

1	จำนวนคาทอลิก	8,284	คน
	- ไทย	8,284	คน
	- ต่างชาติ	-	คน
2	จำนวนครูคำสอน	6	คน
	- ชาย	2	คน
	- หญิง	4	คน
3	ผู้ใหญ่เรียนคำสอน	24	คน
	- ชาย	8	คน
	- หญิง	16	คน
4	ผู้ใหญ่กลับใจและรับศีลล้างบาป	20	คน
	- ชาย	3	คน
	- หญิง	17	คน
5	กลับใจก่อนตายและล้างบาป	2	คน
	- ชาย	-	คน
	- หญิง	2	คน
6	ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบลงมา	46	คน
	- ชาย	21	คน
	- หญิง	25	คน
7	ล้างบาปตั้ง 1 ขวบถึง 7 ขวบ	7	คน
	- ชาย	17	คน
	- หญิง	16	คน
8	ล้างบาปตั้ง 7 ขวบขึ้นไป	39	คน
	- ชาย	22	คน
	- หญิง	17	คน
9	รับศีลมหาสนิทครั้งแรก	130	คน
	- ชาย	56	คน
	- หญิง	74	คน

10	รับศีลกำลัง			98		คน
	- ชาย			48		คน
	- หญิง			50		คน
11	แต่งงานกับคนต่างศาสนา			43		คน
12	แต่งงานกับคาทอลิก			6		คน
13	สามเณรของวัด			20		คน
	- เณรเล็ก	16	คน	คณะ	พื้นเมือง	
	- เณรใหญ่	4	คน	คณะ	พื้นเมือง	
14	กิจการคาทอลิก					
1	พลศีล	130	คน	8	เซอร์ร่า	42 คน
2	วาช ซี เอส	120	คน	9	ผู้สูงอายุ	298 คน
3	พลมารี			10	พระเมตตา	174 คน
	- ประจำการ	68	คน	11	เด็กช่วยมิสซา	78 คน
	- สนับสนุน	220	คน	12	นักขับร้อง	36 คน
4	วินเซนต์เดอปอล	12	คน	13	โตเปีย	- คน
5	คูร์ซิลโล	135	คน	14	กองหน้ารำเรง	115 คน
6	เยาวชน	40	คน	15	ภาวนาแบ่งปันพระวาจา	15 คน
7	ชีวิตครอบครัว	376	คน	16	อื่นๆ	- คน

ที่มา รายงานประจำปีอาสนวิหารพระนางมารีอากฎิสันชินิมล จันทบุรี พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998)

รายงานประจำปี
 วัด อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี
 ประจำปี พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999)

1	จำนวนคาทอลิก	8 311	คน
	- ไทย	8,311	คน
	- ต่างชาติ	-	คน
2	จำนวนครูคำสอน	5	คน
	- ชาย	1	คน
	- หญิง	4	คน
3	ผู้ใหญ่เรียนคำสอน	25	คน
	- ชาย	7	คน
	- หญิง	18	คน
4	ผู้ใหญ่กลับใจและรับศีลล้างบาป	15	คน
	- ชาย	5	คน
	- หญิง	10	คน
5	กลับใจก่อนตายและล้างบาป	-	คน
	- ชาย	-	คน
	- หญิง	-	คน
6	ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบลงมา	55	คน
	- ชาย	25	คน
	- หญิง	30	คน
7	ล้างบาปตั้ง 1 ขวบถึง 7 ขวบ	4	คน
	- ชาย	2	คน
	- หญิง	2	คน
8	ล้างบาปตั้ง 7 ขวบขึ้นไป	21	คน
	- ชาย	11	คน
	- หญิง	10	คน
9	รับศีลมหาสนิทครั้งแรก	41	คน
	- ชาย	21	คน
	- หญิง	20	คน

10	รับศีลกำลัง			90		คน
	- ชาย			50		คน
	- หญิง			40		คน
11	แต่งงานกับคนต่างศาสนา			45		คน
12	แต่งงานกับคาทอลิก			4		คน
13	สามเณรของวัด			20		คน
	- เณรเล็ก	16	คน	คณะ	พื้นเมือง	15 คน และคณะมหาไถ่ 1 คน
	- เณรใหญ่	4	คน	คณะ	พื้นเมือง	
14	กิจการคาทอลิก					
1	พลศีล	120	คน	10	พระเมตตา	130 คน
2	วาย ซี เอส	80	คน	11	เด็กช่วยมิสซา	45 คน
3	พลมารี	50	คน	12	นักขับร้อง	24 คน
4	วินเซนต์เดอปอล	12	คน	13	โตเปีย	- คน
5	คูร์ซิลโล	130	คน	14	กองหน้ารำเรง	140 คน
6	เขาวชน	24	คน	15	ภาวนาแบ่งปันพระวาจา	50 คน
7	ชีวิตครอบครัว	512	คน	16	อื่นๆ	
8	เซอร์ร่า	50	คน	-	ผู้อ่าน	10 คน
9	ผู้สูงอายุ	268	คน	-	ครูคาทอลิก	150 คน

ที่มา รายงานประจำปีอาสนวิหารพระนางมารีอากฎิสตินนิรมล จันทบุรี พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999)

ชื่อโบสถ์

อสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล	โรมันคาทอลิก	0 - 3931 - 1578
----------------------------------	--------------	-----------------

สถานที่ตั้ง

หมู่ที่	ถนน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	รหัสไปรษณีย์	โทรศัพท์	โทรสาร
5		จันทนิมิต	เมือง	จันทบุรี	22000	0 - 3931 - 1578	0 - 3934 - 4004

ผู้นำ / หัวหน้าศาสนสถาน

ผู้นำ / หัวหน้า ศาสนสถาน	ตำแหน่ง	แต่งตั้งเป็นผู้ นำที่นี้เมื่อ	วุฒิ (ระบุชื่อวุฒิ)		
			สามัญ	ศาสนา	อื่นๆ
บาทหลวง สุดเจน ผั่นเรือง	เจ้าอาวาส	2543	ปริญญาโท กศม	ศศบ ปรัชญา ศศบ เทวศาสตร์	วุฒิบัณฑิตการเป็นผู้ให้การอ บรมจาก Rome

จำนวนนักบวชในศาสนสถาน

ชาย	หญิง	รวม
7	144	151

จำนวนผู้นับถือศาสนา

ชาย	หญิง	รวม
4 000	4,500	8 500 คน

ในรอบปีที่ผ่านมา ศาสนสถานของท่านได้จัดหรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจ

กิจกรรมที่จัดและให้บริการ	จำนวนผู้ได้รับบริการ		จำนวนครั้ง
	เยาวชน/ประชาชน	นักบวช	
อบรมคุณธรรมทางศาสนาทุกวันอาทิตย์	1,200	75	52
ฟื้นฟูจิตใจ - เสริมสร้างจิตตารมณ์ของกลุ่มองค์กร คาทอลิก 15 กลุ่ม	650	-	กลุ่มละ 3 ครั้ง/ปี รวม 45 ครั้ง
สอนพระธรรมคำสอนสำหรับผู้สนใจมาเป็น คาทอลิก	70	-	ตลอดทั้งปี
ค่ายเยาวชน - เยาวชน	240	-	4 / ปี
จัดอบรมสำหรับผู้สูงอายุ	270	-	4 / ปี

รายงานประจำปี
วัด อาสนวิหารพระนางมารีออปฏิสมณินิรมล จันทบุรี
ประจำปี พศ 2546 (ค ศ 2003)

	รวม	ไทย	ต่างชาติ
1 จำนวนคาทอลิก	8,413	8,412	1
	รวม	ชาย	หญิง
2 จำนวนครูคำสอน	7	2	5
3 ผู้ใหญ่เรียนคำสอน	16	7	9
4 ผู้ใหญ่กลับใจและรับศีลล้างบาป	16	7	9
5 กลับใจก่อนตายและล้างบาป	3	2	1
6 ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบลงมา	29	12	17
7 ล้างบาปตั้งแต่ 1 ขวบถึง 7 ขวบ	15	6	9
8 ล้างบาปตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป	26	10	16
9 รับศีลมหาสนิทครั้งแรก	75	27	48
10 รับศีลกำลังครั้งแรก	90	28	62
11 แต่งงานกับคนต่างศาสนา		31	คู่
12 แต่งงานกับคาทอลิก		7	คู่
13 สามเณรของวัด	จำนวน (คน)	คณะ	
- เณรเล็ก	13	คณะสงฆ์พื้นเมือง	
- เณรใหญ่	2	คณะสงฆ์พื้นเมือง	
14 กิจกรรมคาทอลิก			
กลุ่ม	จำนวน (คน)	กลุ่ม	จำนวน (คน)
14 1 กองหน้าราเร็ง	120	14 9 วินเซนซ์ เดอ ปอล	17
14 2 พลศีล	65	14 10 เซอร์ร่า	44
14 3 วาย ซี เอส	66	14 11 ชีวิตครอบครัว	316
14 4 เขาวชน	45	14 12 พระเมตตา	156
14 5 เด็กช่วยมิสซา	28	14 13 ภาวนาแบ่งปันพระวาจา	12
14 6 นักขับร้อง	75	14 14 โตเปีย	-
14 7 พลมารี	70	14 15 ผู้สูงอายุ	274
14 8 คุร์ซิลโล	135	14 16 อื่น ๆ - ผู้อ่านพระคัมภีร์	10
		- ครูคาทอลิก	113

จำนวนพระสงฆ์ 6 องค์	จำนวนพนักงาน 22 คน
จำนวนสัตบุรุษ 2,972 ครอบครัว	จำนวน 8,376 คน
จำนวนครูคาทอลิก 121 คน	นักเรียนคาทอลิกประมาณ 945 คน
กลุ่มกิจการคาทอลิก	
1 คณะพลมารีย์	จำนวน 80 คน
2 คณะวินเซนต์ เคอ ปอล	จำนวน 20 คน
3 คณะคูร์ซิติโล	จำนวน 147 คน
4 คณะเซอร์ร่า	จำนวน 50 คน
5 กลุ่มชีวิตครอบครัว	จำนวน 687 คน
6 กลุ่มพระเมตตา	จำนวน 170 คน
7 ภาวนาและแบ่งปันพระวาจา	จำนวน 18 คน
8 กลุ่มผู้อ่านพระคัมภีร์	จำนวน 18 คน
9 กลุ่มผู้สูงอายุ	จำนวน 293 คน
10 กลุ่มครูคาทอลิก	จำนวน 121 คน
11 กลุ่มเวชบุคคล	จำนวน 23 คน
12 กลุ่มเครดิติยูเนียน	จำนวน 529 คน
13 กลุ่มเยาวชน	จำนวน 45 คน
14 กลุ่มนักขับร้อง	จำนวน 80 คน
15 กลุ่มช่วยจารีตพิธีกรรม	จำนวน 25 คน
16 กลุ่มช่วยงานศพ	จำนวน 22 คน
17 กลุ่มพลศิลป์	จำนวน 72 คน
18 กลุ่มวาย ซี เอส	จำนวน 84 คน
19 กลุ่มกองหน้าร่าเริง	จำนวน 135 คน

(หมายเหตุ กลุ่มพลศิลป์ กลุ่มวาย ซี เอส และกลุ่มกองหน้าร่าเริง อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์)

การปกครอง อยู่ในเขตเทศบาล และบางส่วนอยู่นอกเขตเทศบาล

สังคม รวมกลุ่มและกระจายกลุ่ม

ที่มา รายงานประจำปีอาสนวิหารพระนางมารีออปฏิสมณินิรมล จันทบุรี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003)

ภาคผนวก จ

ลำดับเจ้าอาวาสอาสนวิหารพระนางมารีออปฏิสมิทธินิรมล จันทบุรี
(พ ศ 2244-ปัจจุบัน)

ภาคผนวกที่ จ

ลำดับเจ้าอาวาสอาสนวิหารพระนางมารีออปฏิสนธินิรมล ฉันทบุรี

วัดหลังแรก – วัดหลังที่ 5 (พ.ศ.2244 – ปัจจุบัน)

การสร้างวัดหลังที่ 1

1 สมัย บิชอป หลุยส์ ชังปิยอง เดอ ซีเซ (Bishop Louis Champion de Cice พ.ศ 2243-2261) รัชกาลพระเจ้าเสือ

1 1 บาทหลวง ฟรังซัว ก็อดฟรัวซ์ (François Godefroy พ.ศ 2244)

1 2 บาทหลวง ปีแอร์ เฮ็ตต์ (Pierre Heutte พ.ศ 2254-2255)

1 3 บาทหลวง นิโคลาส โตแลนติโน (Nicolas Tolantino พ.ศ 2255-2272)

2 สมัย บิชอป แทสซียร์ เดอ เก-ราเล (Bishop Tassier de Queralay พ.ศ 2261-2279)

รัชกาลพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

2 1 บาทหลวง กาเบรียล (Gabriel พ.ศ 2273-2282) รัชกาลพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

การสร้างวัดหลังที่ 2

3 สมัย บิชอป เดอ โลลิ แอร์ (Bishop de Lohiere พ.ศ 2283-2298) รัชกาลพระเจ้าอยู่หัว

ท้ายสระฯ และรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

3 1 บาทหลวง เดอกาบาน เดอ โคนาโม พ.ศ 2268-2298

4 สมัย บิชอป ปีแอร์ บริโกต์ (Bishop Pierre Brigot, บิชอป โอลิเวียร์ ซีม็อง เลอบ็อง Bishop Oliver Simon Le Bon) และบิชอป โจเซฟ หลุยส์ กูเด (Bishop Joseph Louis Coude พ.ศ 2298-2310) รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 (เจ้าฟ้าอุทุมพร) และรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (สมเด็จพระที่นั่งสุริยสุน้อมรินทร)

4 1 บาทหลวง ยาโกเบ จาง (Jacob Chang พ.ศ 2299-2343)

4 2 บาทหลวง ซาค ลีโอด์ (Jacques Liot พ.ศ 2326-2334) เข้ามาช่วยงานรักษาการแทนเจ้าอาวาส เพราะบาทหลวง ยาโกเบ จาง ชราภาพปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้

5 สมัย บิชอป อาร์โนล อังตวน การโนต์ (Bishop Arnold Antoine Gamault พ ศ 2329-2354) รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

5.1 บาทหลวง เอสปริต มารี โจเซฟ ฟลอรังส์ (Esprit Marie Joseph Florens พ ศ 2334-2354)

การสร้างวัดหลังที่ 3

6 สมัย บิชอป เอสปริต มารี โจเซฟ ฟลอรังส์ (Bishop Esprit Marie Joseph Florens พ ศ 2354-2377) รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

6.1 บาทหลวง มัทเทีย โด (Mathias Do พ ศ 2345-2377)

6.2 บาทหลวง ปีแอร์ ชูเลียง มาร์ก เกลมงโซ (Pierre Julien Marc Clemenceau พ ศ 2377-2381)

การสร้างวัดหลังที่ 4

7 สมัย บิชอป ยัง ปอล ฮิแลร์ มิเชล กูร์เวอซี (Bishop Jaen Paul Hilaire Michel Couverzy พ ศ 2377-2384 และ บิชอป ยอห์น บัปติस्ता ปัลเลอกัว Bishop John Baptista Pallegoix พ ศ 2384-2404) รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

7.1 บาทหลวง ยัง บัปติส รังเฟงก์ (พ ศ 2382-2428)

7.2 บาทหลวง อีฟ มารี แก็นตริก (เป่า) (พ ศ 2417-2428)

7.3 บาทหลวง มารี ยอแซฟ กืออาส (พ ศ 2429-2442)

การสร้างวัดหลังที่ 5

8 สมัย บิชอป ปีแอร์ ยูเลียง มาร์ก เกลมงโซ พ ศ 2405-2407 บิชอป แฟร์ดินัง เอ็มเม ออกูแตง โจแซฟ ดือปองด์ (Bishop Ferdinand Aime Augustin Joseph Dupond พ ศ 2407-2415 และ บิชอป ยัง หลุยส์ เวย์ พ ศ 2418-2452)

8.1 บาทหลวง ออกัสแต็ง เปย์ริกัล (Auguste Peyrical พ ศ 2442-2450)

8.2 บาทหลวง หลุยส์ โจแซฟ ฟลอรังแต็ง แฟฟร์ พ ศ 2450-2453)

9 สมัย บิชอป เรอเน มารี โยเซฟ แปร์รอส (Bishop Rene Marie Joseph Perros พ.ศ. 2452 -2490) รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

9 1 บาทหลวง ออกัสแต็ง เปย์ริกัล (พ.ศ. 2452-2472)

9 2 บาทหลวง ซีมอน เว ศรีจันท์ (พ.ศ. 2472-2492)

10 สมัยบิชอป ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง (พ.ศ. 2487-2495) รัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

10 1 บาทหลวง บุญชู ระวังพิษ (รักษาการและเจ้าอาวาส สมัยที่ 1 พ.ศ. 2488-2498)

10 2 บาทหลวง สนิท วรศิลป์ (พ.ศ. 2496-2507)

10 3 บาทหลวง บุญชู ระวังพิษ (เจ้าอาวาส สมัยที่ 2 พ.ศ. 2508-2510)

10 4 บาทหลวง บรรจง อารีพรรค (พ.ศ. 2512) และอดีตประมุขสังฆมณฑล นครสวรรค์

10 5 บาทหลวง บุญชู ระวังพิษ (เจ้าอาวาส สมัยที่ 3 พ.ศ. 2512-2519)

10 6 บาทหลวง ดำรง กู้ชาติ (พ.ศ. 2519-2523)

10 7 บาทหลวง เมธี วรรณชัชวงศ์ (พ.ศ. 2523-2530)

10 8 บาทหลวง วิโรจน์ สมหมาย (พ.ศ. 2530-2533)

10 9 บาทหลวง สมศักดิ์ นามกร (พ.ศ. 2533-2538)

10 10 บาทหลวง วัชรินทร์ สมานจิต (พ.ศ. 2538-2543)

10 11 บาทหลวง สูดเจน ฝันเรือง (พ.ศ. 2543-2548)

10 12 บาทหลวง ยอด เสนารักษ์ (พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน)

ภาคผนวก ง

ศัพท์ศาสนาและศัพท์เฉพาะบางคำที่ใช้ในสารนิพนธ์

ภาคผนวก ฉ

ศัพท์ศาสนา และศัพท์เฉพาะบางคำที่ใช้ในสารนิพนธ์

Apostolic Vicar, Vicarius Apostolicus	ผู้แทนพระสันตะปาปา บิชอปตัวแทน พระสันตะปาปา
Archbishop	ประมุขของอัครสังฆมณฑล
Bishop	ประมุขของสังฆมณฑล
Cardinal	พระคาร์ดินัล (ตำแหน่งทางการเมืองมี ฐานะรองจากพระสันตะปาปา)
Catechism, Catechisme	คำสอน คำสั่งสอนของพระศาสนา
Cathedral	อาสนวิหาร โบสถ์ประจำของ พระสังฆราช
Catholic	สากล คาทอลิก ชาวคาทอลิก
Catholic Church	คริสตจักรคาทอลิก พระศาสนจักร คาทอลิก
Catholicism	นิกายคาทอลิก
Church	คริสตจักร พระศาสนจักร
Church	โบสถ์ วัด
Clergy	นักบวช (ผู้ที่รับศีลบวช)
Christendom, Chretiente	กลุ่มคริสตชน กลุ่มคริสตัง คริสตบริษัทร
College general, College general	วิทยาลัยกลาง (สถานที่ที่มีสขงต่าง ๆ ส่งคนมาอบรมเป็นพระสงฆ์)
Conversion	การเปลี่ยนศาสนา การกลับใจ การเข้ารีต การเข้าถือคริสตศาสนา
Constitution apostolique	สังฆธรรมนูญ
Constitution (d'une congregation)	ธรรมนูญของคณะนักบวช
Communion	สหพันธ
Congregation	ชุมนุม คณะนักบวช สมณกระทรวง
Consecration	การเสก

Cure, parish priest or pastor	เจ้าอาวาส เจ้าวัด
Diocese	สังฆมณฑล (เขตปกครองฝ่ายพระ ศาสนาของบิชอป)
Decree	กฤษฎีกา
Dialogue, Interreligious	ศาสนสัมพันธ์
Director Spiritual	จิตตารมณ์ จิตตาทิการ
Discalced	ไม่สวมรองเท้า
Evêque titulaire titular bishop	สังฆราชเกียรตินาม (สังฆราชที่ได้รับ การแต่งตั้งให้ปกครองดินแดนหนึ่ง ๆ แต่เพียงในนาม)
Excommunication	บัพพฆนียกรรม การตัดขาดจาก พระศาสนจักร
Ecclesial, Ecclesiastical	แห่งคริสตจักร แบบคริสตจักร
Evangelization	การประกาศพระวรสาร
Fornication	บาปอุลามก (การทำความผิดทางเพศ เช่น การผิดประเวณี)
Glorious Mysteries	ข้อรำพึง
Heretic	คนนอกกรีต
Hierarchy	ฐานานุกรม
Holy Spirit	พระจิตเจ้า
Immaculate Conception	การปฏิสนธินิรมล
Lustral water	น้ำเสก
Martyr	มรณสักขี
Meditation	การรำพึง จิตภาวนา การสงบจิต
Mission	มิสซัง ดินแดนมิสซัง
Missionary, Missionnaire	มิชชันนารี ธรรมทูต ธรรมจาริก ศาสนทูต
Monastery	อาราม สำนักนักพรต

Ordain	บวช (สังฆานุกร บาทหลวง บิชอป)
Parish	วัด เขตวัด สังฆตำบล กลุ่มคริสตชน
Parish priest	เจ้าอาวาส คุณพ่อเจ้าวัด
Pastoral	เกี่ยวกับการอภิบาล
Religious congregation, Congregation religieuse	คณะนักบวช
Sacred congregation Sacree congregation	สมณกระทรวง กระทรวงของ สันตะปาปา
Seminary, Seminaire	สามเณราลัย บัณฑิต (สถานฝึกอบรมผู้ ที่จะบวชเป็นพระสงฆ์)
Sister	ภคินี ซิสเตอร์
Spirituality	สภาพชีวิตจิต
Subdeacon	อุปสังฆานุกร (ผู้ช่วยสงฆ์ในศาสนกิจ รองจากสังฆานุกร)

ที่มา อานเดรียง โตนเน (2003) *ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ 1662 - 1811* หน้า XXVII - XXXI

ภาคผนวก ช

พระวินัย (ธรรมนุญ) คุณสมบัติ พันธกิจและงานอภิบาล คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี

ภาคผนวก ข
พระวินัย คุณสมบัติ พันธกิจและงานอภิบาล
คณะรักกางแขนแห่งจันทบุรี

บิชอป ปีแอร์ ลัมแบร์ต เดอ ลา มีอด ท่านได้มอบพระวินัยฉบับแรก¹ (เขียนเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2213) เพื่อมอบให้คณะนักบวชหญิงรักไม้กางแขนทั้ง 3 กลุ่ม ยึดเป็นหลักปฏิบัติ มีดังนี้

- มาตรา 1** ผู้ที่ได้รับเลือกเข้าคณะนี้ จะปฏิบัติตามถ้อยศีลบท 3 ประการ คือ ความยากจน ความบริสุทธิ์ และความนบเนียน แต่ต้องการผ่านการทดลอง 2 ปี ก่อนจะได้รับเลือก
- มาตรา 2** ในปัจจุบันนี้(พ.ศ. 2213)ในแต่ละหมู่คณะ จำนวนสมาชิกรวมถึงอธิการิณีจะไม่เกิน 10 คน
- มาตรา 3** สังฆราชหรืออุปสังฆราช เมื่อได้ปรึกษากับผู้บริหารแคว้นที่คณะอยู่ จะเป็นผู้เลือกอธิการิณีและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ
- มาตรา 4** ในด้านการเงินคณะขึ้นอยู่กับผู้ปกครองแคว้นที่คณะสังกัดอยู่ และต้องรายงานการใช้จ่ายกับผู้ปกครองแคว้นทุกปี
- มาตรา 5** สมาชิกคณะนี้ไม่มีเขตพรต(เขตอาราม) เนื่องจากสมาชิกมีหน้าที่พิเศษในการช่วยเหลือมนุษย์ให้เอาตัวรอด เมื่อสมาชิกคนหนึ่งต้องออกจากบ้านเพื่อปฏิบัติหน้าที่นี้โดยได้รับอนุญาตจากอธิการิณีแล้ว ท่านแม่อธิการิณีต้องจัดให้มีสมาชิกอีกคนหนึ่งไปเป็นเพื่อน
- มาตรา 6** ตลอดเวลาที่สมาชิกว่างไม่ได้ทำงานช่วยเหลือมนุษย์ เขาจะต้องทำงานที่บ้าน เว้นวันอาทิตย์และวันฉลองบังคับ วันนั้นเขาจะสวดสายประคำ 3 สาย และจะอ่านหนังสือบำรุงความศรัทธาจากชีวิตประวัตินักบุญเหนือหนังสืออื่น ๆ เป็นเวลาชั่วโมง
- มาตรา 7** สมาชิกจะเข้าในบ้านเวลาประมาณ 21-30 น จะพิจารณาโมรธรรม 15 นาที เกี่ยวกับกิจการที่กระทำวันนั้น และจะสวดพร้อมกันอีก 15 นาที แล้วจะเข้านอน

¹สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์ (ม.ป.ป.) ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทย หน้า 107

- มาตรา 8** จะตื่นนอนเวลาตี 4 เพื่อทำการรำพึง จะเริ่มต้นด้วยคำภาวนาที่สัตบุรุษสวดในวัดวันอาทิตย์ก่อนมิสซา ต่อจากนั้นจะรำพึงหนึ่งชั่วโมงตามหัวข้อที่ได้ เตรียมไว้เกี่ยวกับทรมาน และความตายของพระเยซูเจ้า อธิการิณีหรือผู้จะอ่านข้อรำพึงให้ผู้อื่นฟัง เมื่อรำพึงเสร็จแล้วเขาจะสวดบทเร้าวิงวอนของนักบุญหลายบท “ข้าพเจ้าขอสารภาพบาป” เพลงสดุดีที่ 50 (ของดาวิด) ด้วยบทรับ “พระคริสตเจ้าได้ทรงนบนอบจนถึงความตาย” ลงท้ายด้วยบทวิงวอน “รับสปีเช” เขาจะเขียนตัวด้วยเครื่องทรมาน(แล้) พลาจระลึกถึงทรมานอันทารุณที่พระบุตรของพระเจ้าได้ทรงรับแทน เขาจะยินดีด้วยการพลีกรรมเล็กน้อยนี้ร่วมกับความปรารถนาของพระองค์ ถ้าพระองค์ได้ทรงทนแทนที่เขาเพื่อมีความปรารถนาอันเดียวกันกับพระองค์ ถ้ามีเหตุผลให้งดการทรมานตนรวมกันแบบนี้ เขาจะทรมานตนแบบอื่นก็ได้ เช่น ไข้โซ่ สุกแล้วแต่ผู้ฟังแก้บาปจะแนะนำ แต่ไม่ให้เป็นการทรมานตนที่เบากว่า
- มาตรา 9** วันอาทิตย์โบราณ (เทศกาลฉลองปีสกา) และ 4 วันแรกของสัปดาห์ศักดิ์สิทธิ์ เขาจะทรมานตนสองเท่า และวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์สามเท่า เพื่อระลึกถึงมหาทรมานและการสิ้นพระชนม์ของพระบุตรของพระเป็นเจ้า
- มาตรา 10** สมาชิกจะมีความศรัทธาเป็นพิเศษต่อวันฉลองพระเยซูรับศีลตัด วันพบ และวันเชิดชูไม้กางเขน
- มาตรา 11** จะรับประทานอาหารวันละ 2 ครั้ง ตอนเช้าและตอนเย็น จะอดเนื้อตลอดชีวิต เว้นวันฉลองพระคริสตสมภพ ปัสกา และพระจิตเสด็จลงมา
- มาตรา 12** จะอดอาหารทุกวันศุกร์ เป็นการระลึกถึงมหาทรมานและความตายของพระเยซูคริสตเจ้า วันอดอาหารจะไม่รับประทานอาหารก่อน 10 โมงเช้า
- มาตรา 13** สตรีและหญิงสาวคนบาปที่กตัญญู ถ้าสมัครเข้าคณะรับได้โดยมีความมุ่งหมายและวินัยเดียวกัน แต่จะเป็นกลุ่มต่างหาก (อยู่บ้านต่างหาก) และอธิการิณีต้องเป็นคนที่ไม่เคยมีความประพฤติไม่ดี
- มาตรา 14** นักบุญองค์อุปถัมภ์ของคณะนี้จะเป็้นนักบุญขอแซฟ สมาชิกของคณะจะสวดขอให้ก้าวหน้าในความศักดิ์สิทธิ์ครบครัน อาศัยคำวิงวอนของท่านนักบุญขอแซฟผู้ทรงศรี

หลังจากที่ คณะรักกางเขน ได้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตามแนวทางที่ได้รับจากผลของการประชุมสภาวาติกันที่ 2 ในที่สุดคณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี ได้จัดแนวทาง ระเบียบปฏิบัติแผนการอบรมของคณะออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การอบรมเบื้องต้น และการอบรมต่อเนื่อง

- 1 การอบรมเบื้องต้น แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ
 - 1.1 ขั้นผู้สนใจ แบ่งการอบรมผู้สมัครเป็น 3 ระดับชั้น ดังนี้
 - ก ระดับพื้นฐาน ได้แก่ บุคคลที่สนใจและกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
 - ข ระดับกลาง ได้แก่ บุคคลที่สนใจและกำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6
 - ค ระดับสูง ได้แก่ บุคคลที่เตรียมตัวเข้าสมัครเป็นสมาชิกคณะ มีอายุไม่เกิน 30 ปี และเข้าอบรมมาไม่น้อยกว่า 1 ปี
 - 1.2 ขั้นสมัครภาพ บุคคลผู้สมัครเข้าสู่สมัครภาพต้องเป็นผู้ที่ผ่านชั้นระดับสูงมาแล้ว แต่ต้องมีอายุอย่างน้อย 18 ปีบริบูรณ์ ระยะเวลาอบรมไม่น้อยกว่า 6 เดือน และไม่เกิน 2 ปี
 - 1.3 ขั้นนวกภาพ บุคคลสมัครเข้านวกภาพต้องเป็นผู้ที่ผ่านชั้นสมัครภาพมาแล้ว ในชั้นนี้มีระยะเวลาการอบรม 2 ปี ปีแรกเป็นปีบังคับตามกฎหมายของพระศาสนจักร
 - 1.4 ขั้นยวภาพ คือ การอบรมภคินีที่ถวายปฏิญาณตนชั่วคราว แบ่งออกเป็น 2 ระยะ
 - ก ระยะแรก เป็นการปฏิญาณตน 1 ปี
 - ข ระยะที่สอง เป็นการปฏิญาณตน 3 ปี ต่อ 1 ครั้ง
- 2 การอบรมต่อเนื่อง เป็นการอบรมพิเศษ ที่จัดขึ้นสำหรับภคินีที่ปฏิญาณตนตลอดชีพแล้ว ในหัวข้อหลากหลาย สำหรับกลุ่มต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีระยะสั้น-ยาวแตกต่างกันไป และจัดสม่ำเสมอ เพื่อฟื้นฟูชีวิตสมาชิกของคณะให้มีความปลั่งในการดำรงชีวิตอยู่ในคณะตลอดชีวิตของตน

สัญลักษณ์ พันธกิจ และงานอภิบาล คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี

- 1 สัญลักษณ์ ประกอบด้วย
 - 1.1 เครื่องหมายกางเขน เป็นสัญลักษณ์ของภคินีรักกางเขน
 - 1.2 เพชรพลอยประดับกางเขน ได้แก่ อัญมณี สัญลักษณ์ของชาวจันทบุรี
 - 1.3 พระแม่มาลี คือ ตัวอย่างชีวิตแห่งการรับใช้ และชีวิตเรียบง่ายของภคินี
 - 1.4 เลี้ยวพระจันทร์ แทนจังหวัดจันทบุรี ดินกำเนิด และที่ตั้งบ้านศูนย์กลางของคณะ
 - 1.5 เทียนสามเล่มที่จุดอยู่ หมายถึง ข้อปฏิญาณตน 3 ประการของภคินี
 - 1.6 หนังสือ หมายถึง พระคัมภีร์และธรรมนูญของคณะ
 - 1.7 วงกลม 2 วง และชื่อของคณะทำงานในสังฆมณฑลจันทบุรี และสังฆมณฑลอื่นอย่างต่อเนื่อง (ช่วยงานการเผยแผ่ศาสนาในสังฆมณฑลอื่น)

2 พันธกิจด้านการสอนและงานอภิบาล

คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ได้รับการฟื้นฟูด้วยและก่อตั้งขึ้นใหม่ในจันทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2346 โดยมีบาทหลวง เอสปรีต์ มารี โซเซฟ ฟลอรังส์ (พ.ศ. 2334-2354) เป็นบาทหลวงเจ้าอาวาสวัดในเวลานั้น โดยภคินีได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่หรือพันธกิจยุคเริ่มแรก คือ การสอนหนังสือเด็ก และช่วยเหลือบาทหลวงในงานอภิบาลต่าง ๆ แต่ความเป็นมาของคณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี มีการบันทึกประวัติไว้ค่อนข้างชัดเจนหน้าจะเป็นจากบันทึกรายงานประจำปีของมิสซังสยามในสมัย บิชอป ยัง หลุยส์ เวย์ (พ.ศ. 2418-2452) ซึ่งตีพิมพ์ในฝรั่งเศส ปี พ.ศ. 2497 บิชอป เวย์ ได้เขียนรายงานว่า

บรรดามุขนายกสมัยแรก ได้รู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องตั้งสถานบันนักบวชหญิงเพื่ออบรมหญิง ท่านจึงได้ตั้งสถานบันสำหรับหญิงใจศรัทธา ที่ท่านเรียกว่า “ภคินี รักไม้กางเขน” สถานบันนั้นได้เผยแพร่ไปถึงประเทศจีน ตังเกี๋ยและเทศใกล้เคียง แต่ภคินีของเราเดี่ยว เปลี่ยนชื่อใหม่ ว่า “ข้าปรนนิบัติของพระแม่เจ้า” เครื่องแบบของภคินีในขณะนั้น คล้ายชุดแต่งกายของสตรีชาวเวียดนาม นอกจากงานกำหนดตามพระวินัยแล้วใช้เวลาว่างในการทอเสื่อ กทผ้า เพื่อขายเงินที่ได้จากการขาย เขาใช้เลี้ยงนักบวช 25 รูป แบ่งเป็น 4 แห่ง เป็นบ้านที่ทำด้วยไม้ไผ เสริมแผ่นไม้ ไม่แตกต่างจากบ้านชาวบ้านทั่วไป บ่อยครั้งงานของภคินีไม่เพียงพอเพื่อการยังชีพ มิสซังต้องช่วยเหลือ ซึ่งก็ เป็นการอุทิศธรรม เพราะเขามีหน้าที่อบรมหญิงสาวทำการสอนโดยไม่คิดค่าตอบแทน เขาช่วยงานของมิสซังมาก นอกจากการสอนเรียน เขายังแปลคำสอนให้แก่ผู้หญิงที่สมัครเป็นคริสตัง และเตรียมเข้าให้รับศีลล้างบาป นอกนั้นเขาใช้เวลาด้วยความเสียสละอย่างน่าสรรเสริญในการรับใช้มิสซังนารี ภคินีบางคนมีความชำนาญในการปรุงยาทา ยาเม็ด ยาทั่วไป บางคนมีความชำนาญในการรักษาคนป่วยด้วยยา ฉะนั้นผู้ยามีไว้ที่บ้านภคินี เพื่อช่วยเหลือคนจนที่เจ็บป่วยและใช้บริการให้แก่ผู้มีหน้าที่ล้างบาปเด็กที่ใกล้ตาย'

คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี ได้ดำเนินนโยบายตามจิตตารมณ์และพันธกิจที่ผู้ตั้งคณะมอบให้ในการทำงานด้านการสอนและงานอภิบาลร่วมกับบาทหลวง นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี ได้ส่งภคินีไปทำงานตามพันธกิจที่กำหนดไว้ในจิตตารมณ์ของคณะ ใน 5 สังฆมณฑลปัจจุบัน ดังนี้

¹คณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี (2003) ฉลองครบรอบ 200 ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี

สังฆมณฑลจันทบุรี

- 1 สำนักงานสังฆมณฑลจันทบุรี อ ศรีราชา จ ชลบุรี
- 2 สามเณรลัยพระหฤทัย อ ศรีราชา จ ชลบุรี
- 3 วัดพระหฤทัยแห่งพระเยซูเจ้า อ ศรีราชา จ ชลบุรี
- 4 วัดพระนามเยซู/โรงเรียนปริชานูศาสน์ อ เมือง จ ชลบุรี
- 5 มุณิธิสงเคราะห์เด็กพหุขา/โรงเรียนอนุบาลโสศพัฒนา เมืองพหุขา จ ชลบุรี
- 6 วัดพระมารดานิจจานุเคราะห์/มารีย์เนอสเวอรี อ เมือง จ ระยอง
- 7 วัดนักบุญฟิลิปและยากอบ/โรงเรียนประชาสงเคราะห์ อ พานทอง จ ชลบุรี
- 8 วัดนักบุญยอแซฟ/โรงเรียนวัฒนานูศาสน์ อ พนัสนิคม จ ชลบุรี
- 9 วัดเซนต์ปอล/โรงเรียนสันติภาพ อ เมือง จ ฉะเชิงเทรา
- 10 วัดแม่พระประจักษ์ที่ลอร์ด/โรงเรียนดาราจรัส อ บางคล้า จ ฉะเชิงเทรา
- 11 วัดอัครทเวดาโคกวัด/โรงเรียนเทวรักษ์ อ ศรีมโหสถ จ ปราจีนบุรี
- 12 มุณิธิสงเคราะห์เด็กพหุขา/โรงเรียนอนุบาลโสศพัฒนา เมืองพหุขา จ ชลบุรี
- 13 วัดพระมารดานิจจานุเคราะห์/มารีย์เนอสเวอรี อ เมือง จ ระยอง
- 14 วัดนักบุญฟิลิปและยากอบ/โรงเรียนประชาสงเคราะห์ อ พานทอง จ ชลบุรี
- 15 วัดนักบุญยอแซฟ/โรงเรียนวัฒนานูศาสน์ อ พนัสนิคม จ ชลบุรี
- 16 วัดเซนต์ปอล/โรงเรียนสันติภาพ อ เมือง จ ฉะเชิงเทรา
- 17 วัดแม่พระประจักษ์ที่ลอร์ด/โรงเรียนดาราจรัส อ บางคล้า จ ฉะเชิงเทรา
- 18 วัดอัครทเวดาโคกวัด/โรงเรียนเทวรักษ์ อ ศรีมโหสถ จ ปราจีนบุรี
- 19 วัดน้อยครอบครัวศักดิ์สิทธิ์/โรงเรียนปญจทรัพย์ กรุงเทพฯ
- 20 วัดพระผู้ไถ่สาวภา/โรงเรียนคริสตสงเคราะห์ อ องครักษ์ จ นครนายก
- 21 วัดพระหฤทัยแห่งพระเยซูเจ้า ขลุง/โรงเรียนศรีหฤทัย อ ขลุง จ จันทบุรี
- 22 วัดธรรมาสันักบุญเปโตร ท่าแฉลบ อ เมือง จ จันทบุรี
- 23 อาสนวิหารพระนางมา리아ปฏิสนธินิรมล อ เมือง จ จันทบุรี
- 24 วัดนักบุญยอแซฟกรรมกร อ ท่าใหม่ จ จันทบุรี
- 25 วัดแม่พระรับสาร อ เมือง จ ตราด
- 26 วัดอัครทเวดามีคาแอล อ เมือง จ ปราจีนบุรี
- 27 วัดน้อยมารีสมภพ อ กบินทร์บุรี จ ปราจีนบุรี
- 28 ฝ่ายงานอภิบาล-แพร์ธรรม โรงเรียนคาราสมุทร อ ศรีราชา จ ชลบุรี
- 29 หน่วยงานคำสอน สังฆมณฑลจันทบุรี อ ศรีราชา จ ชลบุรี

30 ศูนย์ส่งเสริมพัฒนา สังกมณฑลจันทบุรี อ ศรีราชา จ ชลบุรี

31 บ้านเด็กเร่ร่อน พัทยา (เริ่มงานปี พ ศ 2547) จ ชลบุรี

สังมณฑลนครสวรรค์

1 วัดเขนตันนิโกลาส/โรงเรียนเขนตันนิโกลาส อ เมือง จ นครสวรรค์

2 วัดนักบุญยอแซฟพิจิตร/โรงเรียนยอแซฟพิจิตร อ เมือง จ พิจิตร

3 สามเณรลัยจ้อหั้นปอล อ เมือง จ นครสวรรค์

สังมณฑลนครราชสีมา

1 โรงเรียนมารีย์อนุสรณ์ อ เมือง จ บุรีรัมย์

2 โรงเรียนมารีย์พิทักษ์ อ นางรอง จ บุรีรัมย์

สังมณฑลสุราษฎร์ธานี

1 วัดนักบุญมาร์ติน เดอ ตูร์ส์/โรงเรียนอนุบาลมารีย์รักพังงา/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเซนต์แมรี
อ เมือง จ พังงา

2 โรงเรียนครุโณทัย อ เมือง จ ตรัง (เริ่มงานปี พ ศ 2547)

สังมณฑลเชียงใหม่

1 ฝ่ายงานอบรม อารามแพร่ธรรมแห่งพระนางมารีย์ผู้ปฏิสนธินิรมล (แม่ปอน)
อ จอมทอง จ เชียงใหม่

2 ศูนย์คาทอลิก พระวิสุทธิวงศ์ อ แม่สาย จ เชียงราย (เริ่มงานปี พ ศ 2547)

ดำเนินงานอภิบาลอื่น ๆ

1 งานแพร่ธรรมกับชาวไทยภูเขา

2 บริการรักษาด้วยยาสมุนไพร

3 การส่งเสริมบทบาทสตรี

4 การอนุรักษ์อาชีพทอเสื่อกก

โรงเรียนในสังกัด คณะรักกางเขน แห่ง จันทบุรี

1 โรงเรียนสตรี มารดาพิทักษ์ อ เมือง จ จันทบุรี (พ ศ 2491)

2 โรงเรียนยอแซฟวิทยา อ ท่าใหม่ จ จันทบุรี (พ ศ 2500)

3 โรงเรียนมารีวิทยา อ เมือง จ ปราจีนบุรี (พ ศ 2503)

4 โรงเรียนมารดานุสรณ์ อ เมือง จ ตราด (พ ศ 2507)

- 5 โรงเรียนมารีวิทยาศรีมโหสถ อ ศรีมโหสถ จ ปราจีนบุรี (พ ศ 2536)
- 6 โรงเรียนมารีวิทยากบินทร์บุรี อ กบินทร์บุรี จ ปราจีนบุรี (พ ศ 2538)
- 7 โรงเรียนลัมแบร์ตพิชญาลัย อ นายายอาม จ จันทบุรี (พ ศ 2547)

ภาคผนวก ซ

สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงที่ตั้งของบ้านและสนามงาน
คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ ศ 2543

ภาคผนวก ข

สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงที่ตั้งของบ้านและสนามงาน

คณะรักกางเขน แห่งจันทบุรี พ.ศ. 2543

สถานที่ปฏิบัติงานของสมาชิก ในปี พ.ศ. 2543

MISSION AREAS AS OF THE YEAR 2000

สังฆมณฑล นครสวรรค์

พิจิตร	1 แห่ง
พิจนุโลก	1 แห่ง
นครสวรรค์	1 แห่ง
สังฆมณฑล นครราชสีมา	
บุรีรัมย์	2 แห่ง
อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ	
กรุงเทพฯ	2 แห่ง
สังฆมณฑล จันทบุรี	
จันทบุรี	5 แห่ง
ฉะเชิงเทรา	2 แห่ง
ตราด	1 แห่ง
นครนายก	1 แห่ง
ชลบุรี	8 แห่ง
ปราจีนบุรี	4 แห่ง
ระยอง	1 แห่ง
สระแก้ว	1 แห่ง

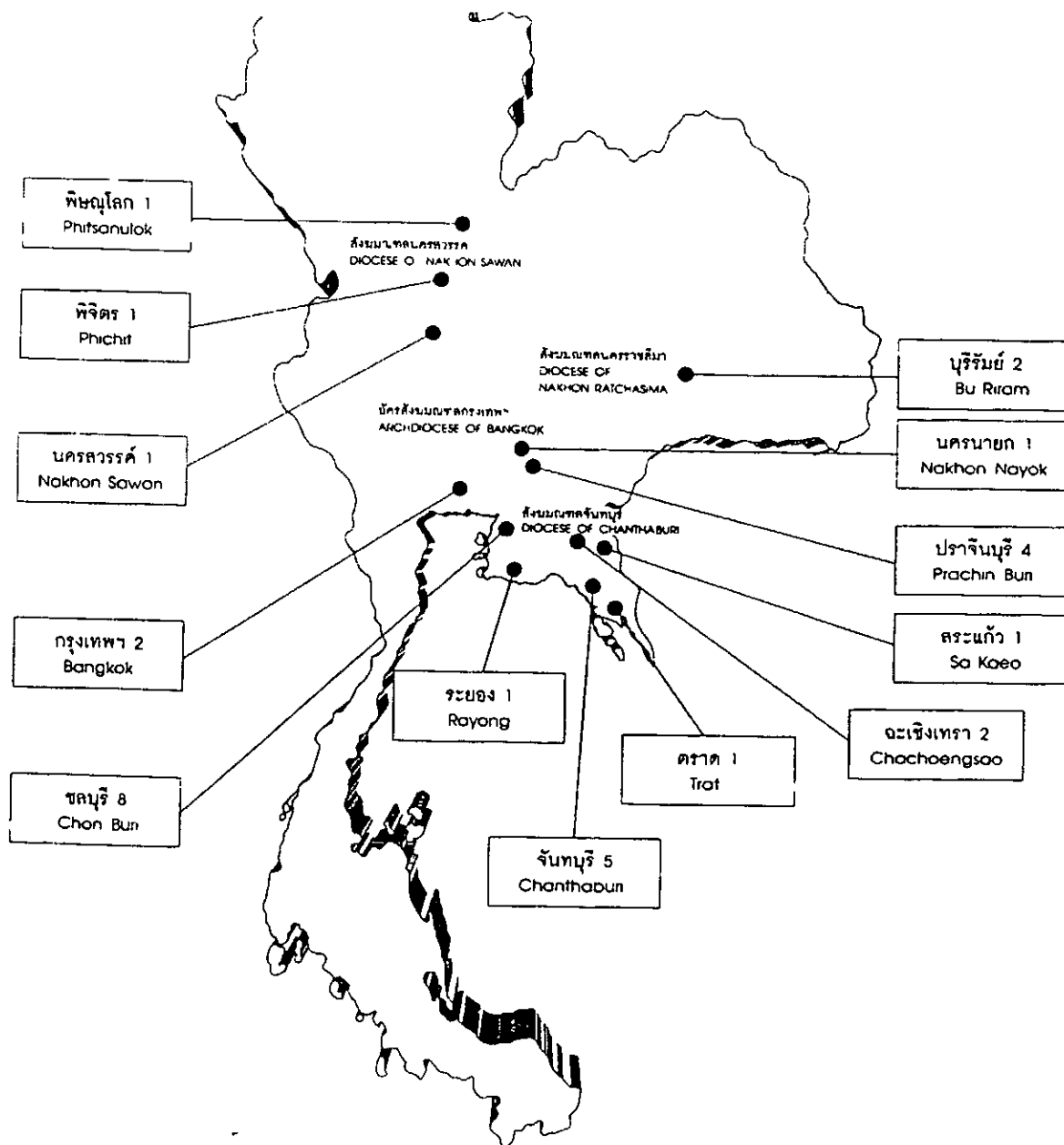
จำนวนบ้านที่เป็นของคณะ

HOUSES OF THE CONGREGATION

กรุงเทพฯ	1 แห่ง
จันทบุรี	3 แห่ง
ตราด	1 แห่ง
ชลบุรี	1 แห่ง
ปราจีนบุรี	3 แห่ง
นครปฐม	1 แห่ง

ที่มา สหพันธ์อธิการเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) *นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย*
(*Religious Women and Men in Thailand*) หน้า 280

แผนที่แสดงที่ตั้งของบ้านและสนามงานของคณะ พ.ศ 2543
 LOCATION OF THE COMMUNITIES AND MISSION AREAS

ที่มา สหพันธ์อัครมารศีการเข้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
 (Religious Women and Men in Thailand) หน้า 281

ภาคผนวก ฅ

สถานที่อารามคณะคาร์แมลในประเทศไทยและแสดงที่ตั้งของอารามต่าง ๆ

ภาคผนวก ฅ
 อารามคณะคาร์แมลในประเทศไทยและแสดงที่ตั้งของอารามต่าง ๆ
 ของคณะคาร์แมลในประเทศไทย
 THE MONASTERIES OF THE ORDER OF THE BLESSED VIRGIN
 MARY OF MOUNT CARMEL IN THAILAND

อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ๑

กรุงเทพฯ ๑

คณะคาร์แมล – กรุงเทพฯ ๑

นครปฐม

คณะคาร์แมล – สามพราน

สังฆมณฑล จันทบุรี

จันทบุรี

คณะคาร์แมล – จันทบุรี

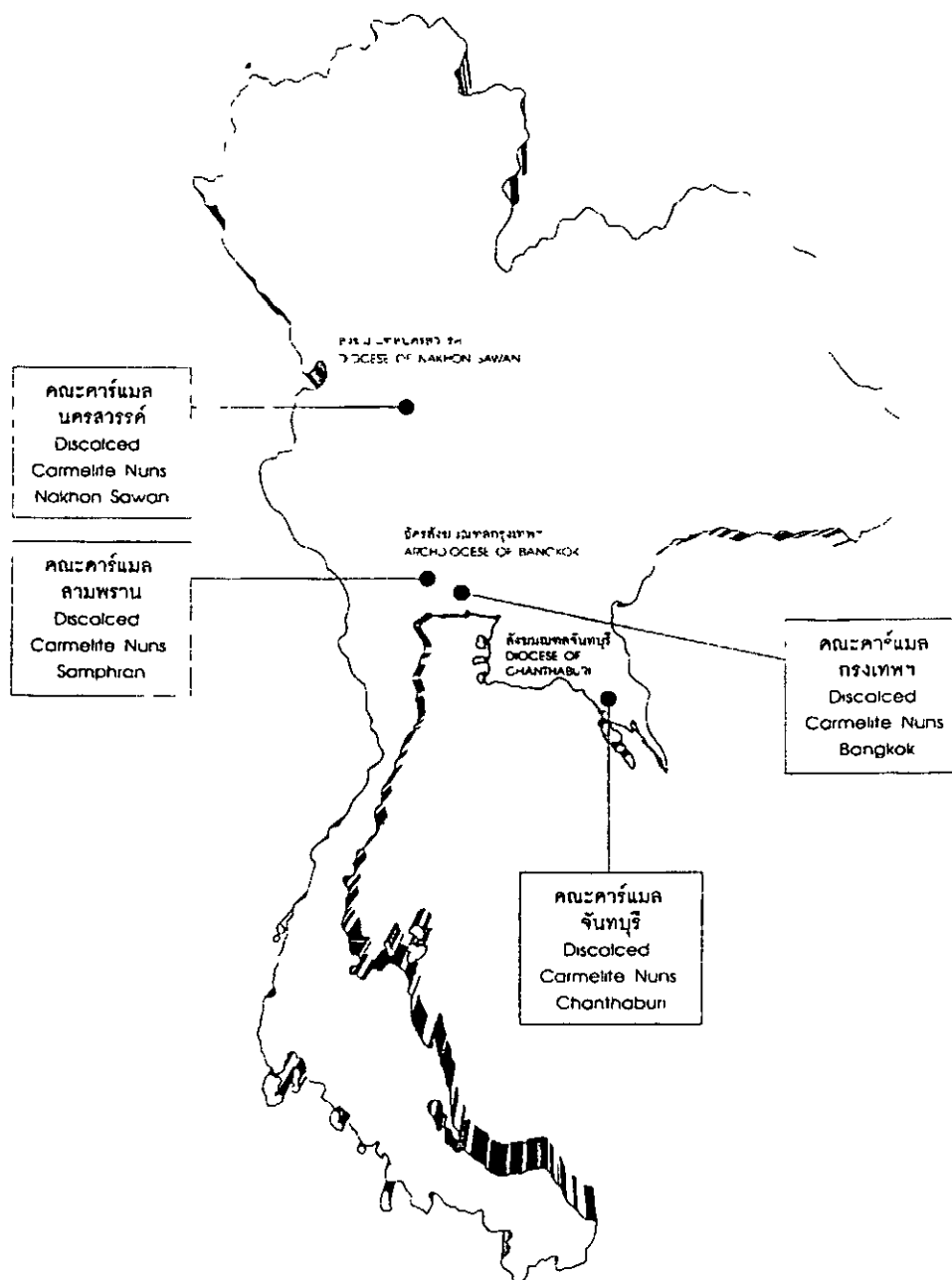
สังฆมณฑลนครสวรรค์

นครสวรรค์

คณะคาร์แมล – นครสวรรค์

ทีมา สหพันธ์อัครคารเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
 ไทย (*Religious Women and Men in Thailand*) หน้า 222

แผนที่ประเทศไทยแสดงที่ตั้งของอารามต่างๆ
 LOCATION OF MONASTERIES IN THAILAND

ทิมา สหพันธ์อธิการเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
 (Religious Women and Men in Thailand) หน้า 222

ภาคผนวก ญ

สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านและโรงเรียนคณะภราดาตาชาล

พ ศ 2543

ภาคผนวก ญ
 สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านและโรงเรียน
 คณะภราดาเถาซาด

สถานที่ปฏิบัติงานของสมาชิกในปี พ ศ 2543
 MISSION AREAS OF THE YEAR 2000

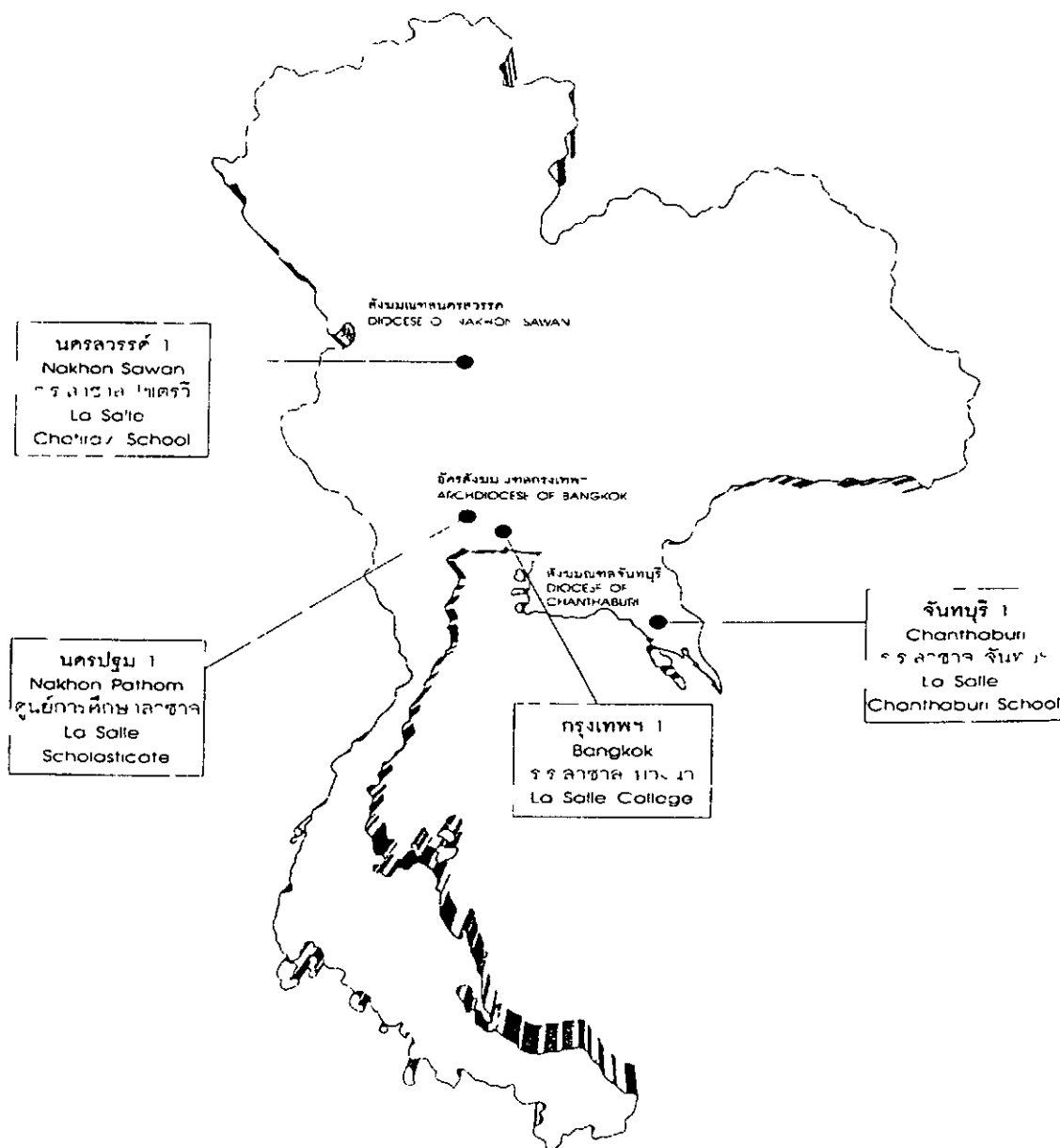
สังฆมณฑล นครสวรรค์	
นครสวรรค์	1 แห่ง
อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ	
กรุงเทพฯ	1 แห่ง
สังฆมณฑล จันทบุรี	
จันทบุรี	1 แห่ง

จำนวนบ้านที่เป็นของคณะ
 HOUSES OF THE CONGREGATION

นครสวรรค์	1 แห่ง
กรุงเทพฯ	1 แห่ง
นครปฐม	1 แห่ง
จันทบุรี	1 แห่ง

ที่มา สหพันธ์อัครสตรีเข้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
 (Religious Women and Men in Thailand) หน้า 251

แผนที่แสดงที่ตั้งของบ้านและโรงเรียนของคณะ
 LOCATION OF COMMUNITIES AND SCHOOLS DIRECTED
 BY DE LA SALLE BROTHERS

ทีมา สหพันธ์อัครสังฆมณฑลนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
 (Religious Women and Men in Thailand) หน้า 252

ภาคผนวก ฎ

สถานที่ปฏิบัติงาน แผนที่แสดงสนามงาน ที่ตั้งบ้าน โรงพยาบาล สถานพยาบาล
คณะนักบวชคามิลเลียน พ ศ 2543

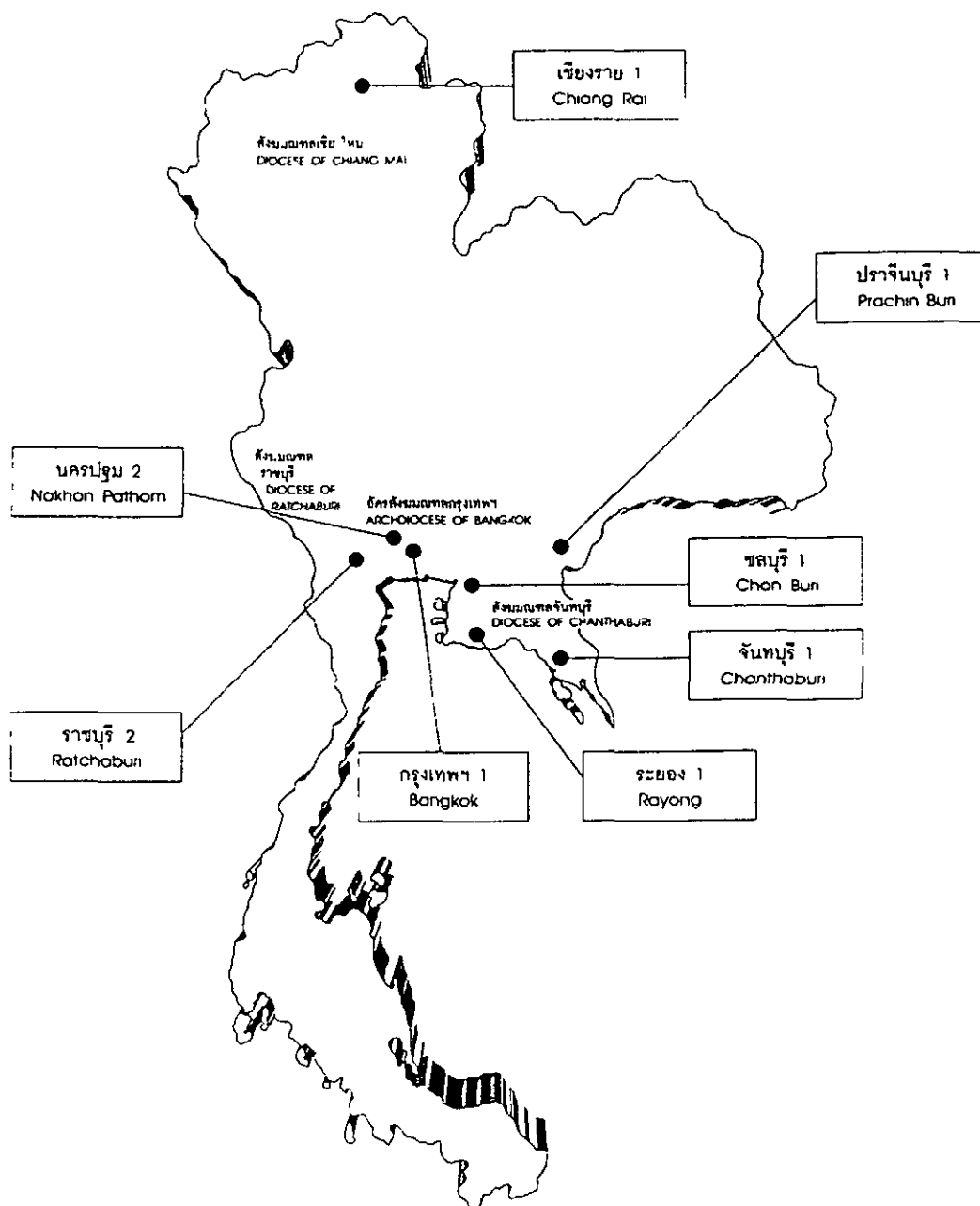
ภาคผนวก ฎ
 สถานที่ปฏิบัติงานของสมาชิกในปี พ.ศ.2543
 MISSION AREAS AS OF THE YEAR 2000

สังฆมณฑล เชียงใหม่	
เชียงใหม่	1 แห่ง
สังฆมณฑล ราชบุรี	
ราชบุรี	2 แห่ง
อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ	
กรุงเทพฯ	1 แห่ง
นครปฐม	2 แห่ง
สังฆมณฑล จันทบุรี	
จันทบุรี	1 แห่ง
ชลบุรี	1 แห่ง
ปราจีนบุรี	1 แห่ง
ระยอง	1 แห่ง

จำนวนบ้านที่เป็นของของคณะ
 HOUSES OF THE CONGREGATION

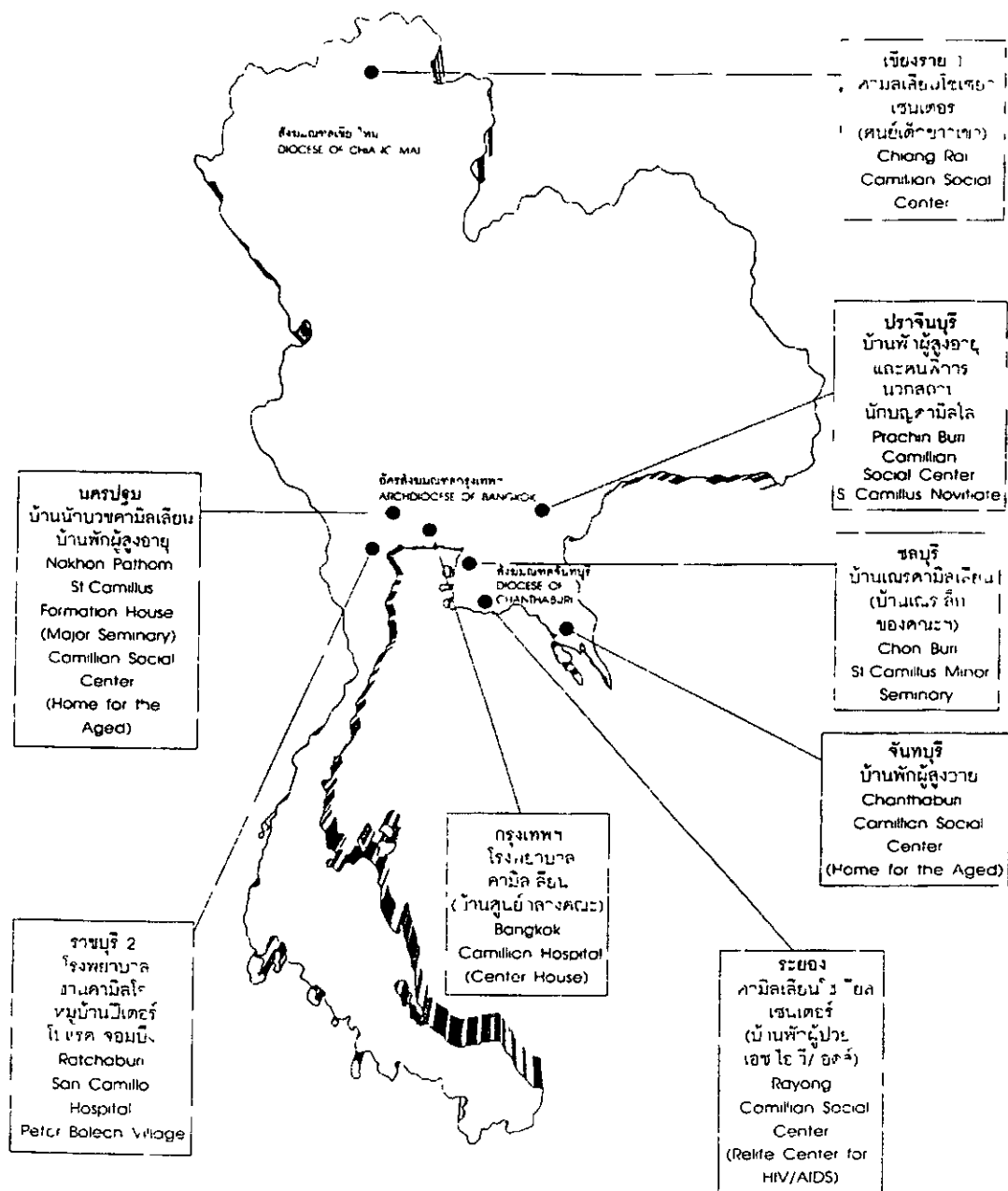
เชียงใหม่	1 แห่ง
ราชบุรี	2 แห่ง
กรุงเทพฯ	1 แห่ง
นครปฐม	2 แห่ง
จันทบุรี	1 แห่ง
ชลบุรี	1 แห่ง
ปราจีนบุรี	1 แห่ง
ระยอง	1 แห่ง

แผนที่แสดงสนามงานของคณะ
LOCATION OF MISSION AREAS

ทีมา สหพันธ์อธิการเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
(*Religious Women and Men in Thailand*) หน้า 120

แผนที่แสดงที่ตั้งของบ้าน โรงพยาบาล สถานพยาบาล และบ้านอบรมของคณะ
 AREAS WHERE COMMUNITIES HOUSES HOSPITALS CLINICS AND
 FORMATION CENTERS OF THE ORDER OF SAINT CAMILLUS ARE ESTABLISHED

ทิมา สหพันธ์อธิการเจ้าคณะนักบวชในประเทศไทย (2543) นักบวชหญิงและชายในประเทศไทย
 (Religious Women and Men in Thailand) หน้า 121

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ - ชื่อสกุล	นายเกษมวัฒน์ เปรมกมล
วัน เดือน ปี เกิด	18 กรกฎาคม 2495
สถานที่เกิด	เขตคลองสาน กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	18 ซอย จันทคามวิถี 5 ถนน จันทคามวิถี ต ตลาด อ เมือง จ จันทบุรี 22000
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนเบญจมานุสรณ์ ต ตลาด อ เมือง จ จันทบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ ศ 2520	การศึกษามัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตปทุมวัน
พ ศ 2548	การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ